

Henri Weber

Den sandinistiska revolutionen

Översättning: Maria Sundvall

Bokförlaget Röda Rummet 1983

Innehåll

1. Bakgrunden	2
2. Den revolutionära krisen	16
3. Kampen om makten	26
4. Övergången till socialismen	40
5. Sandinisternas ekonomiska politik.....	57
6. Den nya regimen: Sandinismen och demokratin.....	66
7. Framtidsutsikter.....	91
Ett år av kris och krigshot. Efterskrift av Maria Sundvall	95
Bibliografi	109
Några vanliga förkortningar	110

Liten spansk ordlista

bolsa – säck, påse

cafetelero – kaffeodlare, kaffeförsäljare

caudillismo – ledarskap; används främst för att beteckna system med politisk ledare, **caudillo**, som surnar om sin personliga maktposition; ”pampvälde”

centavo – en hundraedels córdoba

córdoba – den nicaraguanska myntenheten; enligt den officiella kursen är 10 córdobas = 1 \$ (ungefär 6 kronor), d v s 1 córdoba är cirka 60 öre

finca – bondgård

foco – härd, centrum, kärna

hacienda – lantgård, plantage, (boskaps)farm

ladino – indian eller neger som lärt sig tala spanska och/eller som antagit spanjorernas vanor och levnadssätt

latifundio – storgods; en **latifundio** skiljer sig från en **hacienda** inte bara genom storleken utan också genom att det oftast är ett mer extensivt jordbruk på en **latifundio**

latifundista – storgodsägare

magnífico – magnifik, storartad, generös

mandatores – förvaltarna

manzana – ytenhet; 1 manzana = 0,7 hektar

quintal – viktenhet; 1 quintal = 46 kg

Lästips om Nicaragua

Se [Om utvecklingen i Nicaragua](#) (textsamling)

Se särskilt [Frågor om den nicaraguanska revolutionen](#) av Maria Sundvall (som bl a kommenterar Webers bok)

1. Bakgrunden

Nicaragua och de andra provinserna i Centralamerika erövrades av spanjoren Cortez och hans kaptener omkring år 1523. I själva verket lyckades invasionsstyrkorna bara lägga under sig slätterna på Stilla Havskusten helt. Det var den rikaste och mest tätbefolkade delen av landet, där chorotegerna som tillhörde aztekindianerna bodde. De djungelklädda bergen i nordväst, de täta skogarna i öst och hela Atlantregionen eller Miskitokusten, där karibindianerna bodde, gjorde envist motstånd mot spanjorerna och föll aldrig helt under deras kontroll. I dessa otillgängliga områden fanns det fram till slutet av 1800-talet halvt självständiga indianska samhällen, som var uppbyggda enligt indianernas traditionella mönster. På Atlantkusten fick dessa samhällen dessutom brittiskt militärt och politiskt stöd under och efter den spanska ockupationen, då England ville skaffa sig en bas i sin tävlan med Frankrike och Spanien och senare med nordamerikanerna. Moskitia blev i själva verket ett brittiskt protektorat på 1700-talet. Detta har gett upphov till en rad kulturella särdrag, varav det mest anmärkningsvärda är den ”kustengelska” som talas i området. Det var först 1894, under general Zelayas president-tid, som regionen verkligen införlivades i landet.

Bartolomeo de las Casas, en biskop som tog sig an indianernas sak, lämnade följande upp-rörande rapport om det helvete folket på Stilla Havskusten levde i: ”År 1522 eller 1523 av-reste denne tyrann (guvernören från fastlandet) för att kuva den fullkomligt lyckliga provinsen Nicaragua och gjorde sitt avskyvärda intåg i landet. Vem kan tala alltför högt om glädjen, hälsan, vänligheten och välståndet hos den talrika befolkningen? Det var i sanning underbart att se att det på grund av det stora antalet invånare fanns så många byar, utspridda på en eller två mils avstånd från varandra och fulla av underbara trädgårdar. Landet var flackt och mjukt, så att befolkningen inte vågade ge sig av därifrån annat än med stort besvär och många svårig-heter. Därför uthärdade de så länge som möjligt det tyranni och det slaveri, som de kristna tvingade på dem. Ty de var av naturen milda och fredliga. Denne tyrann och hans följeslagare, alla de andra tyranner som hade hjälpt honom att förstöra det andra kungariket (Panama), utsatte detta folk för så mycket ondska, blodspillan, grymhet, slaveri och orättvisa att ingen mänsklig tunga skulle förmå beskriva det... Idag (1542), finns det fyra eller femtusen personer i hela Nicaragua. Spanjorerna dödar än fler varje dag genom de tjänster de indriver och genom det dagliga, kroppsliga förtryck de utövar. Och detta var, som vi har sagt, en av de mest tätbefolkade provinserna i världen”.¹

Provinsen Nicaragua underställdes vicekungen i Nya Granada och under de följande tre århundradena kom den att dela de spanska koloniernas vanliga öde.

Den exporterade slavar till Panama, Santo Domingo, Peru, Ecuador och Chile; virke, torkat kött, talg, läder, kakao och färgämnen till andra kolonier och till moderlandet. Fabriksvaror importerades lagligt från Spanien och smugglades från Storbritannien och Frankrike. Men en sådan handel var bara ett ytfenomen och kolonin Nicaragua kännetecknades i huvudsak fortfarande av en knapphetens ekonomi. Spanska aristokrater på sina haciendor, indianska samhällen på kollektiva jordar, mestiser och *ladinos* på sina *chacras* eller små familj jordbruk – de var alla verkligt självförsörjande. Dessutom av- bröts handeln med Europa under långa tider av krig och pirathärjningar.

Det spanska herraväldet införde katolicismen och aristokratiska strukturer från metropolen. Högst upp i samhällshierarkin fanns kungliga funktionärer som tog upp skatter och

---

¹ Bartolomé de las Casas, ”Tres brève relation de la destruction des Indes”, Paris 1979, s.74-77.

övervakade att kolonin respekterade monarkens påbud. På en lägre nivå fanns provinsaristokratin som härskade över enorma jordegendomar och hänsynslöst utnyttjade indianernas och mestisernas arbetskraft genom slaveri eller tvångsarbete. Senor på sin hacienda hade nästan lika stor makt som feodaltidens adelsman i sitt län.

Detta samhällssystem överlevde oberoendet 1821. Slaveriet upphävdes 1824 och indianernas tvångsarbete försvann så småningom. Men slavarbete i en eller annan form fanns kvar fram till sista fjärdedelen av 1800-talet och präglade samhällsförhållandena i landet djupt.

I denna socialt och ekonomiskt extremt outvecklade miljö tog sig politiska konflikter uttryck som en obeveklig kamp mellan olika lokalt förankrade släkter. Under hela 1800-talet och delar av 1900-talet låg Leóns ”liberaler” ständigt i krig med Granadas ”konservativa”. De förra var i princip modernistiska frimurare som beundrade de amerikanska och franska revolutionerna, de senare var traditionalistiska fanatiker som hyllade aristokratiska värden. Men, liksom i övriga Centralamerika, innebar inte detta en motsättning mellan konservativa jordägare å ena sidan och en industriell borgarklass samt en svag småbourgeoisie av hantverkare å den andra. De nicaraguanska ”liberalerna” förespråkade frihandel snarare än medborgerliga fri- och rättigheter och de personliga diktaturer de upprättade var inte ett dugg mildare än de konservativas. I båda lägren bestod emellertid trupperna främst av fattigbönder, som tvingades tjäna under jordägarnas befäl. Inbördeskrigen liknade mycket krig mellan rivaliserande adelssläkter och de försatte landet i ett tillstånd av kronisk instabilitet, som bara förvärrades av att bägge sidor utan att tveka sökte hjälp från främmande makter.

Walkerepisoden

Allt sedan Nicaragua upptäcktes på femtonhundratalet har landet varit intressant för stormakterna. Engelsmännen fanns alltid på plats och tävlade först med spanjorerna under tiden före självständigheten och sedan med nordamerikanerna fram till Clayton-Bulweravtalet mellan England och USA 1850. Detta land, mitt på landtungan mellan de två amerikanska kontinenterna, väckte stormakternas begär genom sitt strategiska läge. Landets östra kustlinje gjorde det till en nyckelpunkt för att kontrollera Karibien, medan dess terräng och sjöarnas storlek gjorde det till en idealisk placering för en kanal mellan Atlanten och Stilla Havet.

När guldrushen till Kalifornien grep Amerika mellan 1850 och 1860 blev vägen västerut över Nicaraguas sjöar ännu mer intressant för nordamerikanerna, eftersom den var både snabbare och mindre riskabel än landvägen genom USA eller den feberhärjade vägen genom Panama. Så Cornelius Vanderbilts Accessory Transit Company, som sålde däcksplatser för 35 dollar (att jämföra med konkurrenternas minimipris på 125 dollar) transporterade snart upp till 2 000 personer varje månad. Men så manövrerades Vanderbilt ut ur företaget, medan han själv befann sig på resa i Europa.

Den Centralamerikanska Federationen, som Nicaragua tillhörde efter självständigheten, splittrades i olika självständiga delar 1843. I Nicaragua ledde kampen mellan ”liberaler” och ”konservativa” om kontrollen över den nya staten till inbördeskrig. Men när ”liberalen” Francisco Castellón besegrades på slagfältet, sökte han stöd utomlands mot Frutos Chamorros ”konservativa” trupper. William Walker, en äregirig journalist, svarade på hans förfrågan. Med ekonomiskt stöd från de nya direktörerna i Accessory Transit Company, vilka ville stärka sitt grepp över vägen mellan oceanerna, samlade han en nordamerikansk trupp och intog den konservativa huvudstaden Granada i oktober 1855.

Det dröjde inte länge förrän Walker vände sig mot sina liberala kumpaner och tog makten för egen räkning. Walker kom från sydstaterna och var en livlig anhängare av slaveriet. Han

drömde nu om att styra de fem staterna på näset i en enad vit republik. Det här var under tiden strax före det amerikanska inbördeskriget, och Walker ville stärka sydsidan gentemot motståndarna till slaveriet i nordstaterna genom att bygga ett slavsamhälle i Centralamerika som modell. Den 10 juni 1858 lät han sig vederbörligen ”väljas” till president i Nicaragua. Hans regering erkändes omedelbart av den nordamerikanske presidenten Franklin Pierce. Engelska blev det officiella språket, och de egendomar ”republikens fiender” haft överlämnades till ”naturaliserade nicaraguaner”. Slaveriet återinfördes.²

Att Nicaraguas självständighet ändå räddades, berodde på att de andra centralamerikanska staterna skrämdes av äregirigheten hos den slaverivänlige fribrytaren, vars flagga bar mottot: ”Fem eller ingen!”³

Centralamerikanska trupper gick in i Nicaragua med ekonomiskt stöd från Accessory Transit Company och från den brittiska regeringen (som oroad sig för Walkers planer för Moskitia). Trupperna vann en första seger i maj 1857 vid hamnen i Rivas. Walker sökte skydd på ett amerikanskt fartyg och anlände i triumf till New York. Fyra år senare befann han sig åter i Centralamerika för att återta sin presidentpost, och han lyckades inta den honduranska staden Trujillo. Han tillfångatogs emellertid av den brittiska flottan, överlämnades till de honduranska myndigheterna och sköts den 12 september 1861. Denna första kontakt med USA bådade inte gott för Centralamerikas framtid.

Kaffeeran

Så snart den amerikanska styrkan slagits tillbaka, slöt de två fraktionerna i Nicaragua fred. De konservativa styrde nu landet i ungefär trettio år.

Under andra hälften av 1800-talet blev kaffet snabbt den största exportvaran och dominerade starkt över andra produkter. Tjugo år efter Guatemala, El Salvador och Costa Rica var det Nicaraguas tur att upptäcka det ”gröna guldets” och föras in på den kapitalistiska världsmarknaden. Kaffet svarade för 50 procent av exportvärdet fram till bomullsuppsvinget på 1950- och 60-talen. Cafeteleros hungrade efter god jord och ”fri” arbetskraft för att bruka den. Det koloniala arvet med en utvecklade ekonomi med svaga band till marknaden kunde inte längre tillfredsställa dem. Detsamma gällde den utvecklade stat som hängde ihop med denna ekonomi.

Den USA-inspirerade liberala författningen från 1826 och även den konservativa författningen från 1858⁴ befriade bönderna från tvångsarbete. Resultatet blev att indianerna återvände till sina kollektiva jordar och att små familjejordbruk åter växte upp. Så länge som jordaristokratin koncentrerade sig på ett extensivt jordbruk med boskapsskötsel och odling för eget bruk, kunde den finna sig i denna utveckling. Men när kaffeuppsvinget kom blev det nödvändigt att skaffa sig jord och arbetskraft att utsuga.

Under den konservativa aristokratins trettioåriga styre försökte den uppnå det här målet genom att stifta lagar som tillät exproprieringar och tvångsarbete.⁵ Den mest reaktionära

² ”Den nödvändiga konsekvensen av det fria arbetets seger kommer att bli de färgade rasernas nedbrytning, genom en längsarb och grym process ...De underlägsna rasernas arbete kan inte tävla med de vita rasernas om inte en vit herre styr dess energi; och utan ett sådan skydd som slaveriet erbjuder kommer de färgade raserna oundvikligen att gå under i kampen med det vita arbetet.” William Walker, ”The War in Nicaragua”, New York 1860, s.273-74.

³ Syftar på de fem staterna på centralamerikanska näset. (Red.)

⁴ Se artikel 14: ”I Nicaragua finns inget slaveri, inga köpta eller nedärvda ämbeten...”

⁵ Se Jaime Wheelock, ”Imperialismo y dictadura”, Mexico City 1979, s. 65-80. Jag har i stor utsträckning utgått från det arbetet i det här kapitlet.

lagen, som instiftades av Pedro Chamorros regering 1877, utlöste ett uppror i indiansamhällena 1881. Detta uppror dränktes i blod.

En nicaraguansk Bismarck⁶

År 1893 fördes den starkt nationalistiske, liberale ledaren general José Santos Zelaya till makten av den nya plantagebourgeoisien. Under sin sexton år långa diktatur inledde Zelaya en modernisering av landet i auktoritära former, och detta avbröts först av den amerikanska marinkårens ingripande. Zelaya försökte på sitt sätt att lägga grunden för och trygga de ”allmänna yttre villkoren för kapitalistisk produktion”.

En hel rad lagar bidrog kraftigt till en utveckling med allt fler jordexpropriationer och en ökad proletarisering av arbetskraften. Jordbrukare måste kunna bevisa sitt jordinnehav genom att hänvisa till ett nyupprättat register över medborgarnas egendomar. Så när det, utan småböndernas och indianbyarnas kännedom, instiftades en rad lagar för att utstaka de statliga jordarna och för att utpeka olagliga småjordbruk, fanns redan den juridiska grunden för expropriationer. Men i många fall började man även använda rent olagliga metoder (hot, terror) eller ockerräntor på 30-60 procent som ledde till att bönderna snart tvingades lämna sin jord och till att tvångsarbetet återinfördes. Som en del av samma process blev det även tillåtet i lagen att avyttra kyrkans och de indianska samhällenas egendom. Atlantkusten, som nu döptes till Zelaya, införlivades slutligen i landet och ett enat nationellt territorium skapades. I takt med att en egentlig arbetsmarknad växte fram, skedde en kraftig utveckling av den ekonomiska infrastrukturen (transporter, elektricitet, kommunikationer) och av den statliga infrastrukturen (skolväsende, administration). Kaffeodlingen uppmuntrades av myndigheterna genom en regeringsbonus på fem centavos per träd för dem som redan ägde mer än cirka 450 kvadratmeter. Zelaya tog internationella lån (på villkor som inte alltid var så gynnsamma) och började också trycka pengar för att finansiera offentliga investeringar och konsumtion.

Men denne liberale diktator, som drömde om att styra en centralamerikansk federation, var inte nöjd med det här lilla landet. Ett krig 1906 som ställde Nicaragua mot Guatemala, Honduras och El Salvador ledde till ett omstritt ingripande från USA och Mexico. Samtliga stater i Centralamerika undertecknade då 1907 års Washingtonkonvention och lovade att inte blanda sig i varandras inre angelägenheter och att föra sina tvister inför en internationell domstol.⁷

Zelaya visade öppet sitt förakt för Monroedoktrinen,⁸ som fortfarande tillämpades mycket aktivt vid den tiden. Han gick så långt i sin strävan efter oberoende, att han avvisade New York-bankirerna och tog ett stort lån hos ett engelskt bankkonsortium. Förbindelserna mellan Washington och Managua hade tidigare varit utmärkta men försämrades nu stadigt ju mer Zelayas nationalism kolliderade med den nordamerikanska imperialismens växande makt.

USA-beslutet att bygga Panamakanalen blev droppen som fick bägaren att rinna över. General Zelaya hade räknat med en vattenväg mellan oceanerna för landets ekonomiska utveckling och han öppnade förhandlingar med Tyskland och Japan om att bygga en konkurrerande kanal. Det var mer än Onkel Sam kunde tåla.

⁶ Otto von Bismarck, 1815-1898, tysk politiker. Blev den förste rikskanslern i kejsardömet Tyskland 1871. Att general Zelaya jämförs med Bismarck beror på att denne gjorde sig känd som den statsman som genomdrev Tysklands enande och upprättande som nationalstat. (Red.)

⁷ Se Victor L. Tapie, ”Histoire de l'Amérique Latine au XIXème siècle”, Paris 1946, s.233.

⁸ Monroedoktrinen, som lanserades av den amerikanske presidenten Monroe 1823, innebar att USA betraktade Latinamerika som sin intressesfär och inte tänkte acceptera någon ny europeisk kolonisering på kontinenten; varje europeisk inblandning skulle uppfattas som ett angrepp på USA. (Red.)

Ett USA-protectorat

Juan J. Estrada, de konservativas ledare och guvernör i Bluefields på Atlantkusten, grep 1909 till vapen mot centralregeringen. Han fick råd och ekonomiskt stöd från Adolfo Diaz, en anställd på Luz and Los Angeles Mining Company. USA:s utrikesminister, en viss Philander C. Knox, som händelsevis var juridisk rådgivare åt Luz and Los Angeles,⁹ bröt då de diplomatiska förbindelserna med Zelayas regering och gav rebellerna sitt ovillkorliga stöd. För att undvika en direkt USA-intervention, som man tidigare hade sett exempel på i Panama (1903) och på Kuba (1905), lämnade general Zelaya över makten till José Madriz, medan regeringsarmén försökte krossa upproret. Men det räckte inte för utrikesdepartementet att Zelaya drog sig tillbaka. Knox ville se en regering i Managua som kunde garantera fullständig trygghet för USA:s intressen.

Marinkåren landsteg i Bluefields i december 1909, undsatte de omringade rebelltrupperna och förde Estrada till makten. Priset för denna räddningsaktion blev högt. Sändebudet i Panama, Thomas C. Dawson, sändes i all hast till Bluefields med ett amerikanskt krigsfartyg. Estrada fick gå ombord och underteckna en rad avtal mellan USA och Nicaragua. De blev kända som Dawson-pakterna och innebar i praktiken att landet ställdes under USA-administration.

Genom dessa pakter kom Adolfo Diaz, utrikesdepartementets och Luz and Los Angeles Company's trogne tjänare, till makten. De statsmonopol som Zelaya infört upphävdes. Nicaragua lovade att betala sin utlandsskuld, att omorganisera sin ekonomi med enbart amerikanska bankers hjälp och att garantera utländska medborgares intressen. En sammansatt kommission med två amerikaner och en nicaraguan bildades för att undersöka de problem som ännu inte lösts. Som en garanti till USA-bankerna kom tullverket, postverket, de nationella bankerna, gruvorna, järnvägarna och hamnarna att kontrolleras av två New York-banker: W. Seligman & Co. samt Brown Brothers & Co. Efter bara några få år kunde de föra ut belopp som var flera gånger så stora som de summor de lånat ut.¹⁰

USA:s allt större dominans ledde i augusti 1912 till ett nationellt uppror under liberal ledning. En styrka på 1 700 marinsoldater – inom kort utökad till 2 700 – landsteg i Nicaragua på Adolfo Diaz begäran och krossade revolten. Så snart ordningen återställts, stationerades en permanent marinkårsstyrka i landet. Därefter lät Diaz' regering "legitimera" sig genom "val". "Nästan alla medborgare förvägrades sina medborgerliga rättigheter", skrev Beals. "I liberallernas fäste León, landets andra stad, tilläts bara 80 personer att rösta. I hela landet med dess 800 000 innevånare vann Diaz totalt 4 000 'hederligt räknade' röster".¹¹

Diaz sade inte nej till någon begäran från USA. Det trassliga kanalproblemet löstes 1914 genom Bryan-Chamorro-avtalet, som sade att Nicaragua mot bara 3 miljoner dollars ersättning (pengar som man faktiskt aldrig fick) skulle avstå från överhögheten över de områden som behövdes för att bygga en andra kanal mellan Atlanten och Stilla havet. Eftersom USA-regeringen knappast tänkte bygga ännu en vattenväg vid sidan av Panamakanalen, ville den bara försäkra sig om att ingen annan makt skulle utnyttja Nicaraguas resurser.

⁹ Enligt den venezuelanske författaren Horacio Blanco Fombona var Knox också den störste aktieägaren i företaget. Se C. Beals, "Latin America: World in Revolution", New York 1963, s.75.

¹⁰ Ett ögonvittne, Rafael de Nogales, erinrade sig att Seligman och Brown Bros. återställde till de engelska bankirerna 25% av det nominella värdet av deras lån, medan den nicaraguanska regeringen fick betala hela summan. Enbart de olika återbetalningskostnaderna "uppgick till betydligt mer än fyrtio procent av Nicaraguas utlandsskuld". Rafael de Nogales, "The Looting of Nicaragua", New York 1928, citeras av Beals, s.76.

¹¹ Beals, s.79.

År 1925 ansåg amerikanerna att femton års ockupation återställt lugnet i landet och tryggt deras intressen och de drog tillbaka sina trupper från Nicaragua. Valen som nyligen genomförts hade gett landet en konservativ president som var acceptabel för liberalerna, Carlos José Solorzano, och en liberal vice-president som var acceptabel för de konservativa, Juan Batista Sacasa.

Två månader efter marinkårens avfärd tog emellertid den konservative generalen Emiliano Chamorro makten i en statskupp och kastade ut de liberala ledamöterna från kongressen. Det inbördeskrig som följde blev mer våldsamt än något tidigare krig. Än en gång landsteg USA:s marinkår för att tvinga på bägge parterna en kompromiss: Adolfo Diaz, Washingtons man, fick tillbaka sin post. Men den valde vice-presidenten Juan Batista Sacasa fick stöd från Mexicos president Plutarco Elias Calles, som betraktade honom som den rättmätige maktinnehavaren. Och Sacasa upprättade en egen regering i Puerto Cabezas på Atlantkusten. Upprørsstyrkorna leddes av general José Maria Moncada, krigsminister i den ”konstitutionella regeringen”, och de vann en rad snabba segrar, trots att ännu en trupp marinkårssoldater anlände. Den nya amerikanska interventionen för att rädda Adolfo Diaz väckte en storm av antiimperialistiska protester i Latinamerika och övriga delar av världen.

Trots att den nicaraguanska oppositionen nu anklagades för samröre med bolsjevismen fann den stöd även i USA:s politiska cirklar. Senator Burton K. Wheeler sade vid Ford-forumet i Boston att ”Kellogg-Coolidgepolitiken¹² har lett till en väpnad intervention i Nicaragua till förmån för en amerikansk marionettpresident, som insatt mot folkets vilja av det enda skälet att han är beredd att, utan hänsyn till kostnaderna för Nicaragua, tjäna de New York-bankirer, som i sjutton år obarmhärtigt utsugit Nicaragua under utrikesdepartementets beskydd”.¹³

Harry L. Stimson, president Coolidge's specielle sändebud, lyckades till slut förhandla fram en kompromiss mellan Adolfo Diaz och Moncada, vilken innebar att de liberala såväl som de regeringstrognas skulle överlämna sina vapen till marinkåren. I gengäld skulle de liberala ledarna få poster i regeringen. Vidare skulle general Moncada få USA:s stöd under 1928 års ”presidentkampanj”, medan Sacasa skulle få bli president efter Moncada som tack för att han accepterat Moncada-Stimson-överenskommelsen.

Det är lärorikt att se hur USA gjorde sig av med Zelayas regim och insatte Adolfo Diaz. USA-imperialismens mer slipade försvarare förde vanligen fram argumentet att USA trots allt hade rättmätiga strategiska intressen i området och därför inte kunde avstå från att ingripa i det som hände där. Under hela 1800-talet och även senare hade de centralamerikanska eliterna visat benägenhet för oordning och inbördeskrig, en oförmåga att lösa tvister rationellt och stifta fungerande lagar. Det var inte så mycket ”de koloniala överprofiternas” lockelse som behovet av att undvika allmän kaos i området som tvingade USA att intervensera i Centralamerika.

Men avlägsnandet av general Zelaya talade mot sådana ideologiska bortförklaringar. För USA:s intervention 1909 syftade inte till att ersätta en fallfärdig regering med en effektivare, utan till att ersätta en nationalistisk regering som blivit för oberoende i Washingtons ögon med en regering som åttlydde Amerikas officiella och inofficiella befallningar. Den nya regimen räddade inte landet från kaos utan förde med sig en ekonomisk tillbakagång och ett våldsbrott som blockerade all framtida utveckling. Till exempel kunde Sacasas rådgivare H. Ofilio Argirello år 1926 skriva: ”Nicaragua... har de senaste sexton åren gått tillbaka minst

¹² Frank Billings Kellogg var utrikesminister i USA 1925-29 och Calvin C. Coolidge var USA:s president 1923-29. (Red.)

¹³ Citeras av Beals, s.83.

femtio år. Offentliga skolor...över hela landet har stängts utan åtskillnad. Pengar som tidigare användes för offentlig utbildning används nu för att stödja jesuitskolor och församlings-skolor... Rent ruinerande eftergifter har givits till mäktiga amerikanska intressen, vilka endast utnyttjat landets naturresurser för sitt eget bästa utan någon som helst fördel för nicaraguanerna.”¹⁴

Nicaragua hade berövats alla inkomster från tullar och skatter och landet tyngdes ned av USA-bankernas mycket hårda betalningsvillkor. Stormakten och beskyddaren ägnade sig åt en regelrätt skövling av Nicaragua.

General Sandino och motståndet mot USA

Den 8 maj 1927 accepterade alla liberala officerare Moncadas bestämda uppmaning att kapitulera på USA:s villkor – alla utom en. ”Jag betraktar Moncada inte bara som en desertör utan också som en förrädare”, förklarade Augusto César Sandino. ”Ingen gav honom rätt att teckna ett avtal med fienden i den konstitutionella arméns namn, än mindre att underteckna ett avtal med dem som invaderat vårt land”.¹⁵

Augusto César Sandino föddes den 18 maj 1898 i byn Niquinohomo. Han var son till den rika jordägaren Don Gregorio Sandino i dennes utomäktenskapliga förbindelse med den indianska tjänstekvinnan Margarita Calderón, och han erkändes inte av sin far förrän han fyllt elva år. Under sina första år delade han många lantarbetarbarns eländiga villkor och fick till och med följa med sin mor i fängelse för obetalda skulder vid nio års ålder. Men mer än av hunger och fattigdom led den unge Sandino av sitt orättvisa öde jämfört med halvbröderna.¹⁶ När han var elva år erkände hans far honom och satte honom i folkskola. Men hans styvmor lät honom äta i köket med tjänarna.

Sandino gick i lära i sin fars spannmålshandel och 1919 öppnade han sin egen firma som snabbt blev blomstrande. Han hade varit förälskad i en kusin sedan barndomen; nu bad han om hennes hand och fick ja. Men en löjlig episod – ett byslagsmål – kom att ändra hans livsbana. En söndag, mitt under mässan, blev Sandino förolämpad och knuffad av en ung man från Niquinohomo; han sköt honom i låret på fläcken. Sandino tvingades att fly från landet och han arbetade först som mekaniker i Honduras, sedan som arbetare på en United Fruit-plantage i Guatemala och 1923 som lagerarbetare och mekaniker i den mexikanska olje-hamnen Tampico. Detta kringflackande och framförallt vistelsen i Mexico kom att spela en avgörande roll för hans ideologiska utveckling. För i arbetarstaden Tampico mötte han på en och samma gång den mexikanska revolutionens antiamerikanska nationalism, en mycket radikal arbetarrörelse och den lätt föraktfulla sympati för Nicaraguas öde som fanns utomlands. År 1926 sårades han av sina vänners skeptiskt nedlåtande attityd till det liberala upproret mot Chamorro och han återvände till sitt hemland för att sluta sig till upprorsstyrkorna.

I juni 1926 fick denne man, som senare skulle komma att kallas ”de fria männens general”, ett förrådsarbete i den USA-ägda guldgruvan San Albino. I denna stad i norr använde han sina

¹⁴ Citeras av Beals, *ibid.*

¹⁵ Citeras av Beals, s.86.

¹⁶ ”När jag av en händelse träffade min halvbror på gatan”, berättade Sandino, ”gav han mig ett av sina gamla klädesplagg för att täcka mina trasor. Jag jämförde hans situation med min och upprördes över livets orättvisa.” Citeras efter José Roman, ”Maldito país”, Managua 1979 i J-M Caroit och V. Soulé, ”Le Nicaragua, le modèle sandiniste”, Paris 1981, s.23. De biografiska anteckningar om Sandino som återges här kommer från detta senare verk.

egna pengar för att utrusta en liten styrka soldater och kastade sig sedan in i inbördeskriget med sin trupp. Redan från början skilde sig hans lilla armé från de liberala trupperna. Den avvisade tanken på tvångsrekrytering och bekände sig till en nationell mystik som symboliserades av dess svartröda fana och av slagordet: ”*Patria libre o morir*!” ”Fritt fosterland eller död”!

Från konventionellt krig till revolutionär gerillakrigföring

Vid den tidpunkt då Moncada och de liberala ledarna gick med på Washingtons krav hade Sandino en välutrustad styrka på 300 man. Han opererade från sitt högkvarter i bergen i norr och ersatte de konventionella stridsmetoderna med gerillametoder. Ett mått på hans framgång var att, trots USA-arméns systematiska bombningar, blev regeringens ställningar i området osäkrare och många amerikanska ”pojkar” dog i Nicaraguas skogar.

När Sandino avvisade Stimsonkompromissen mellan Chamorro och Moncada och lovade att fortsätta kampen tills den siste amerikanske soldaten lämnat landet, bröt han med det traditionella mönstret i nicaraguansk politik som byggt på dispyter och överenskommelser mellan liberala och konservativa. När liberalen Moncada ”valdes” till president 1928 fick det inte Sandino att återvända till fällan. Med Sandinos gerillaaktivitet trädde en ny politisk kraft fram på den historiska scenen, en kraft som var fientlig till bägge fraktionerna inom den nicaraguanska härskande klassen. Det rörde sig om ett slags småborgerlig nationalism, som färgats av utopiskt socialistiska och spiritualistiska ideologier och som i gerillastridens hetta blev allt radikalare. När kampen utvecklades, måste Sandinos styrkor förbättra sin organisering och knyta kontakter med folket för att motstå fiendens utrotningstaktik. För under de sex åren av gerillakrig använde den andra sidan sig av massiva folkförflyttningar, skapade ”strategiska byar”, torterade ett stort antal bönder och bombade hela städer. Genom den erfarenheten upptäckte Sandino att ”de vacklande och klenmodiga kommer att överge oss på grund av stridens nya karaktär” och att ”bara arbetarna och bönderna kommer att gå hela vägen, bara deras organiserade styrka kommer att säkra segern”.¹⁷

Gerillasoldaterna kämpade hårt för att förankra sig bland befolkningens mest förtryckta skikt och vände sig systematiskt till de platser, där flest arbetare fanns samlade (gruvor, plantager, skogsbruksanläggningar). Därför kunde gerillastyrkorna inte undvika att ta upp den ”sociala frågan”. I områden de kontrollerade tvingade de arbetsgivarna att betala lön åt arbetslösa arbetare, genomförde en jordreform samtidigt som de uppmuntrade framväxten av jordbrukskooperativ och distribuerade livsmedel, som köpts för de skatter de tog ut från utländska kapitalister.

Kriget i Nicaragua hamnade på förstasidorna i USA och i hela världspressen. Alla progressiva krafter upptändes av entusiasm inför den sandinistiske Davids kamp mot den amerikanske Goliat. Den franske författaren Henri Barbusse hyllade Sandino som ”de fria människens general” och den chilenska poeten Gabriela Mistral besjög ”den galna lilla arméns” episka dåd. År 1928 bar de segerrika Kuomintang-trupperna Sandinos porträtt, när de gick in i Peking. År 1929 smyckades podiet vid den internationella antiimperialistiska kongressen i Frankfurt av en USA-flagga som erövrats av sandinisterna. Sandino blev en så viktig symbol i själva Latinamerika att han utgjorde huvudtemat för OAS, Organisationen för Amerikanska Staters, kongress 1933.

Efter 1931 hade emellertid utrikesdepartementet i USA valt att ”nicaraguanisera” kriget och

¹⁷ Carlos Fonseca Amador, ”Ideario politico de Augusto César Sandino”, Managua 1980, s.12.

låta marinkåren dra sig tillbaka helt efter 1932 års presidentval. Den allmänna ordningen skulle hädanefter anförtros åt nationalgardet, som skapats 1927 av amerikanska officerare.

Sandinismen och stalinismen

Meddelandet om marinkårens tillbakadragande ledde paradoxalt nog till att en politisk kris, som grott inom sandiniströrelsen i flera års tid, nu kom till ytan. Nu när det nationella oberoendet formellt hade återerövrats, ställdes frågan om dess politiska och sociala innehåll på sin spets. De sandinistiska ledarna splittrades på frågan om rörelsens politiska inriktning: En del av dem, bland andra Augustin Farabundo Marti, en salvadoransk kommunist som hade Sandinos förtroende, försökte vinna de nicaraguanska nationalisterna för Tredje Internationalens ståndpunkter. Andra intog däremot en moderat, antikommunistisk ståndpunkt. En debatt bröt ut mellan sandinistrepresentanterna i utlandet och de lokala kommunistpartiledningarna, särskilt i Mexico. Sandino skrädde inte orden när han ombads att medla och han blev själv måltavla för Kominterns kritik. De centralamerikanska kommunisterna satt fast i den s.k. ”tredje periodens”¹⁸ sekteristiska linje och visade sig helt oförmögna att föreslå en revolutionär antiimperialistisk inriktning för den krisdrabbade sandiniströrelsen. I december 1929 hade den Kommunistiska Internationalen redan avvisat Sandinos ”småborgerliga caudillismo” och politiska inkonsekvens och anklagat honom för att vara beredd att överlämna vapnen i utbyte mot 60 000 dollar.¹⁹

I Nicaragua fick Kominterns sekteristiska politik - liksom på andra håll - katastrofala följder. Sandino kom att avvisas och förtalas av just de människor som, med tanke på rörelsens permanent-revolutionära dynamik, kunde ha bidragit till dess radikaliserings. Under dessa omständigheter återgick han till sina ursprungliga målsättningar och gick med på att lägga ned vapnen så snart marinkåren lämnat landet och Sacasa valts till president.

Det är emellertid betecknande att Sandino vägrade att ta något ämbete eller någon lönande post och bara bad om garantier för de bondekooperativ vid Rio Coco, dit han valde att dra sig tillbaka. Han trodde i själva verket att, eftersom Nicaragua till stor del var ett öde land, låg vägen till framsteg i skapandet av frivilliga jordbrukskooperativ i landets inre delar. Kooperativen skulle lägga grunden för en utopisk socialism, som så småningom kunde ersätta haciendajordbruket på Stilla Havskusten.

Sandino hade inga problem med att få de begärda garantierna från Sacasa, som började bli rädd för Anastasio Somoza Garcia, nationalgardets chef, och dennes växande makt och även hoppades att kunna använda Sandino som motvikt. Men Somoza hade redan beslutat sig för att döda den tidigare gerillaledaren. På hans befallning skedde ständiga trakasserier mot Rio Cocokooperativen. Till slut arrangerade han (och enligt nyligen framlagda bevis från beslagtagna polisarkiv skedde det med USA-ambassadörens fulla samtycke) så att Sandino inbjöds till en bankett i presidentpalatset i Managua. Där, den 21 februari 1934, fängslades han och sköts kallblodigt ned av nationalgardet.

Slutet påminde alltså mycket om Emiliano Zapatas slut. Sandino hade i själva verket blivit en

¹⁸ Med ”tredje perioden” avses den ultravänsterlinje Komintern drev 1929-33. Man ansåg då att revolutionen omedelbart stod på dagordningen och avvisade en enhetsfront med socialdemokraterna, som kallades ”socialfascister”. Resultatet blev en konfrontation inom klassen, mellan arbetarrörelsens organisationer. Och det ledde bl a till nederlaget i Tyskland 1933, där nazisterna tog makten. (Red.)

¹⁹ *Correspondance Internationale*, 1930 nummer 1, s.5, citeras av Adolfo Gilly, ”La nueva Nicaragua: anti-imperialismo y lucha de clase”, Mexico City 1980, s.101. Gillys utmärkta lilla bok är en samling artiklar han skrev för tidskriften *Coyoacán*.

politisk gestalt någonstans mellan Zapata och Marti. Han förenade den förres gerillaegenskaper med den senares intellektuella vyer. När han dog var han redan en nationell hjälte, medan Zapata och Villa bara hade fått en regional berömmelse.²⁰ Dessutom skulle det historiska sammanhanget, i en tid som redan präglats av oktoberrevolutionen och av uppsvinget för de antiimperialistiska krafterna, sannolikt ge senare tids rörelser en större känsla av kontinuitet än någon annanstans i Latinamerika. Det finns många nu levande människor i Nicaragua som kände Sandino personligen. Ett av de mest talande exemplen är sandinistledaren Tomás Borges far, som var hornblåsare i Sandinos armé.

När det gäller den ursprungliga sandiniströrelsen, som berövats sin ledare, tömts på kader och förföljdes av nationalgardet, föll den sönder inom några få månader. Slutligen grep Anastasio "Tacho" Somoza makten 1936 och styrde i nästan ett halvt århundrade en av de mest korrupta diktaturerna i kontinentens historia.

Anastasio Somoza I:es diktatur

Man kan tycka att familjen Somoza inte haft särskilt mycket tur fram till Emiliano Chamorros konservativa statskupp 1926. Farfadern, en stråtrövare vid namn Barnabé Somoza, hade slutat sina dagar i galgen, medan fadern, en populistisk landsbygdspolitiker från León, sakta men säkert fört sin kaffeplantage, eller finca, fram till konkursen. Då sonen "Tacho" satts i affärs-skola i USA, hade han gett efter för sin spelpassion och börjat tillverka falska dollar för att kunna betala sina skulder. När han återvände till Nicaragua, gjorde han konkurs med ett annat företag som hans far hade köpt åt honom och tillbringade sedan en tid med att dra sig fram som rörmokare och elektriker. Men till slut föredrog han att återuppta sitt gamla "yrke" och åtalades slutligen för bedrägeri 1921. Mitt i alla dessa misslyckanden skänkte honom ödet en enda gåva: Genom att gifta sig med Salvadora Debayle Sacasa lyckades "Tacho" att komma in i en av Nicaraguas främsta familjer.²¹

År 1926 log lyckan äntligen mot Somozafamiljen, då Chamorros statskupp öppnade helt nya möjligheter. "Tacho" erövrade den lilla staden San Carlos från upprorsstyrkorna och hade inom ett år blivit "general". Då han var väl medveten om att den verkliga maktfaktorn sedan 1909 hade funnits i USA, föresatte han sig att vinna de amerikanska myndigheternas gunst och tjänstgjorde villigt som deras tolk. Den amerikanske ambassadören, Matthews Hanna, och hans hustru höll också bara på Somoza. Så det var helt naturligt att när USA-trupperna drogs tillbaka 1933 utsågs "Tacho" till Nationalgardets chef...mot president Sacasas önskningsar.

När sandinisterna väl hade krossats, var det ingen svårighet att organisera ett militärt maktövertagande. Ändå iakttog Somoza vissa konstitutionella spetsfundigheter. Eftersom hans familjeband med den förre presidenten och hans ställning som militär ledare hindrade honom från att ställa upp i presidentvalen år 1936, använde han nationalgardet för att tvinga fram Sacasas avgång den 6 juni och "avgick" sedan själv som chef för nationalgardet under några veckors tid. Så till slut blev ändå den gamle förfalskaren statschef 1936.

Nu började den systematiska utplundring av nationens rikedomar som på tjugo år skulle göra

²⁰ Emiliano Zapata och "Pancho" Villa var populära revolutionsledare under den mexikanska revolutionen 1910-17. De stod bägge i ledningen för folkliga revolutionsarméer av fattigbönder och förde fram ett radikalt politiskt budskap, med bl a krav på jordreform. Men de fick också se hur diktatorn Huerta störtades 1914, bara för att ersättas av godsägaren Carranza, som snart upprättade en ny militärdiktatur. Villa ledde ett nytt uppror mot Carranza, men detta slogs ned 1916. Zapata mördades 1918 och Villa 1923.

José Martí, 1853-1895, kubansk poet och revolutionsledare. Han deltog bl a i revolten mot spanjorerna 1895 och dödades då i striderna. (Red.)

²¹ Se William Krehm, "Democracias y tiranías en el Caribe", Havana 1960, s.13-15 samt Wheelock s.165.

”Tacho” till Centralamerikas rikaste man. Alla metoder skulle komma att användas, särskilt de mest ohederliga: Skatter på olagliga verksamheter som prostitution, spel och alkoholförsäljning; ”kommissioner” åt presidenten på utländska företags koncessionsrättigheter; spekulation med varor som med artificiella medel gjorts till bristvaror; regelrätta uttag från statskassan; kostnadsfritt eller billigt utnyttjande av offentlig service; tvångsköp och expropriationer av begärliga egendomar.

Vid tiden för andra världskriget beslagtogs Somoza de tyska immigranternas egendomar.

Åtta år efter sitt maktövertagande var alltså denne man, som hade startat från ingenting, den främste kaffeproducenten och störste jordägaren i Nicaragua. Han ägde femtio sex boskaps-gårdar och fyrtio sex kaffeplantager. Varje år inkasserade han 400 000 dollar från USA-företag som hade befriats från skatter och sociala avgifter.²² Men det var bara en blygsam början. De verkliga affärerna började efter kriget med den kapitalistiska expansionen på 1950-talet.

Så snart Somozas primitiva kapitalackumulation hade uppnåtts genom denna statligt organiserade utplundring, utvidgades hans ekonomiska aktiviteter från primära till sekundära och vidare till tertiära sektorer. Således ägnade sig Somoza först åt boskapskötsel, kaffeodling och exploatering av guldgruvorna. Järnvägsbolaget Ferrocarril del Pacífico, där han utsåg sig själv till direktör, betjänade hans olika gårdar och underhöll hans utrustning. Hans intressen utvidgades till alla jordbruksexport-sektorer (bomull, fiske, ris) och familjens jordhunger var så omätlig att den 1979 ägde 20 000 kvadratkilometer odlingsbar jord i Nicaragua samt ett antal egendomar i Costa Rica, Mexico, USA och även Kanada.

Under femtio- och sextiotalen hade emellertid Somoza även skaffat sig tillgångar inom sådana ”sekundära” fält som livsmedelsindustrin (mjölkpastöriseringsanläggningen La Salud), textilindustrin (El Porvenir), havs- och lufttransporter (Mamenic Lines, Comcablesnic, Lanica), kartongtillverkning, grammofonskivor, tobak och cement.

På 70-talet tog sig Somozafamiljen slutligen in i den ”tertiära” sektorn, service och banker. Efter jordbävningen den 23 december 1972, då Managuas centrum förstördes (10 000 döda, 50 000 skadade, 200 000 hemlösa), utsågs Somoza Garcias yngre son, Anastasio Somoza Debayle, till ordförande i den Nationella Kriskommittén med uppgift att ta hand om de 600 miljoner dollar som kom från utlandet. Men eftersom han inte var nöjd med vinsterna från jordspekulationen och från byggnadsmaterialsektorn, där han hade monopol, utnyttjade han den oväntade gåvan för att bilda en egen bank, Banco de Centroamerica, vid sidan om de två mindre finanshus Somozagruppern redan hade: NIAPSA (ett företag som gav lån till bostadsbyggande) och Interfinanciaría.

”Det finns ingen gren av ekonomin”, skrev Jaime Wheelock i slutet av sjuttio-talet, ”där inte Somozagruppern äger betydande tillgångar, och det gäller även de områden som tidigare kontrollerats av Banic- och Banamer-grupperna. Somozafamiljen har i själva verket trängt djupt in i dessa senare sektorer och därmed äventyrat konkurrenternas stabilitet”.²³

Under hela efterkrigstiden användes statsmakten systematiskt för att gynna Somozas kapitalackumulation. Liksom Trujillo i Dominikanska republiken och Gomez i Venezuela betraktade familjen landet och staten som sin privategendom. Vid krigsslutet uppskattades Somozas förmögenhet till 10 miljoner dollar, men den växte till 150 miljoner dollar 1979, och då är inte tillgångarna utomlands inräknade. Även om klanen aldrig blev den största kapitalist-

²² Läs mer om Somozas kapitalbildning i Wheelock, s.163-76.

²³ Wheelock, s.174, där det också finns ytterligare detaljer om Somozagrupperns ökade aktiviteter.

gruppen i landet, utgjorde den redan 1972 ett allvarligt hot mot sina rivaler.

”Continuismo”

Somozadiktaturen höll sig kvar tack vare USA:s stöd och tack vare sin kontroll över nationalgardet, som i själva verket var en familjearmé och -polis. Ändå styrde inte Anastasio I landet som en chef för den hemliga polisen. Han var alltid på resa i landsorten, mötte massorna under lämpligt övervakade former, undfägnade lokala eliter som inte tillhörde den traditionella oligarkin – han utvecklade en farbroderlig stil som inte ofta ses hos de latinamerikanska diktaturerna. Hans ekonomiska och sociala politik var ”modernistisk” för sin tid och låg i sin demagogiska framtoning närmare New Deal²⁴ än hans medhärskares politik i Centralamerika och Karibien.

Dynastin hade vissa förpliktelser som medlem av den ”fria världen” och prydde sig aldrig med monarkins eller det ärftliga presidentskapets former utan stoltserade med ”demokratin” hela utstyrsel. Presidenten valdes av kongressen eller genom direkta val vid återkommande valfarsor.²⁵ Själva ”valet” utgjorde inget som helst problem, men det fanns ett problem med att lagen begränsade antalet gånger man kunde återväljas till president. Under ett halvsekel lyckades Somozafamiljen kringgå denna bestämmelse antingen genom att förändra grundlagen eller genom den klassiska latinamerikanska ”continuismen”: De såg till att en marionett valdes som sedan kunde återlämna presidentposten efter en passande tidsrymd. Under Somozas 42-åriga styre innehade fem sådana marionetter landets högsta ämbete i sammanlagt drygt tre och ett halvt år. Leonardo Arguello valdes den 1 maj 1947, avsattes av nationalgardet den 27 maj och ersattes med Benjamin Lacayo. Denne avlägsnades i sin tur av Somoza i augusti 1947 till förmån för den mer foglige Victor Roman y Reyez, som stannade på sin post till maj 1950. René Schick valdes den 1 maj 1963 och ersattes, vid sin död i augusti 1966, av Lorenzo Guerrero fram till april 1967.

Folkliga partier hade förbjudits eftersom de omfattade ”exotiska ideologier” och den politiska oppositionen utgjordes nu främst av det konservativa partiet och, efter kriget, av två små oppositionella grupperingar: Det Oberoende liberala partiet, som splittrades 1947 från det somocistiska Nationella liberala partiet, och det Social-kristna partiet, den nicaraguanska kristdemokratiska organisationen, som grundades 1957. Så det politiska systemet kunde aldrig helt entydigt betecknas som ett enparti- eller fascistiskt totalitärt system. De konservativa tolererades i samma mån som de inte utgjorde ett hot mot Somoza, och diktatorn garanterade dem till och med platser i kongressen och ministerposter som en belöning för deras deltagande i ”continuismo”-systemet.

Om nationalgardet var diktaturens militära gren, var det Nationalistiska liberala partiet (PLN) dess civila apparat. Men på samma sätt som det varken var nationalistiskt eller liberalt var PLN inte heller något riktigt parti. PLN var en maktapparat i familjens tjänst, en ”10-decemberförening”²⁶ som var helt beroende av diktatorn.

²⁴ Den ekonomiska politik som fördes av den amerikanska presidenten F.D. Roosevelt 1933-39 och som i huvudsak innebar ökade statliga investeringar och stimulanspolitik, kombinerat med vissa sociala reformer. (Red.)

²⁵ Se G. Hermet, A. Ronquié, J-J Linz, ”Des elections pas comme les autres”, Paris 1978.

²⁶ 10 decemberföreningen var en förening som bildades 1849 i Paris och verkade för att Louis Bonaparte skulle komma till makten; den stödde Bonaparte när han tog makten genom en kupp 1852. Marx skriver om 10-decemberföreningen i ”Louis Bonapartes 18:e Brumaire” och beskriver den som en organisation av lumpproletariatet i Paris, där alla skojare och skurkar samlades; en 10 000 man stark förening som bara förenades av lojaliteten till ”chefen” Bonaparte, men som inte uttryckte någon av samhällsklassernas intressen. 10-decemberföreningen skulle utgöra Bonapartes privata armé tills han lyckats göra den statliga armén till sin 10-december-

Den 21 september 1956 mördades tyrannen av den patriotiske poeten och typografen Rigoberto López Pérez.

Diktatorns äldre son, Luis Somoza Debayle, blev interimspresident, medan den yngre, Anastasio II, blev chef för nationalgardet. De två bröderna startade omedelbart en våldsam och urskiljningslös våg av förföljelse och förtryck. Men de genomförde maktavlösningen med mycket mindre svårigheter än Trujillos efterträdare skulle möta i Dominikanska republiken. Luis ”valdes” till president följande år och Anastasio II ”Tachito” Somoza efterträdde honom vid hans död 1967, efter ett mellanspel med två marionettpresidenter.

Detta styressystem fungerade rätt så bra fram till mitten av 70-talet, för inte ens de medlemmar i den konservativa oligarkin som hade intresse av att bygga upp en verklig opposition mot regimen, kunde tänka sig andra kampmetoder än den traditionella statskuppen eller väpnad invasion. Och bägge dessa metoder var dömda att misslyckas sedan nationalgardet bildats. Det saknades inte försök, men de krossades lätt, 1959 och 1967 lika väl som 1954.

Sandinós återuppståndelse

Motståndet mot regimen förblev inte för alltid en affär för det konservativa partiet och dess två satelliter. Bomullsuppsvinget på femtiotalet ledde till nya expropriationer av böndernas jord och när den Centralamerikanska gemensamma marknaden bildades 1960 stimulerade det en begynnande industrialisering. Men liksom i övriga Latinamerika ökade efterkrigstidens långa kapitalistiska expansion de samhällliga motsättningarna. Den skapade fler problem än den löste och gynnade tillväxten av revolutionära rörelser och arbetarrörelser. Det Nicaraguanska socialistiska partiet (PSN), i själva verket det lokala kommunistpartiet, hade grundats 1944, även om det inom ett år hade tvingats under jorden på grund av det hårda förtrycket. Det växte fram en fackföreningsrörelse som mer eller mindre tolererades av regimen, inom byggnads-, textil-, hälso- och utbildningssektorerna, men organisationsgraden var hela tiden mycket låg. År 1958, medan Fidel Castro fortfarande kämpade i Sierra Maestra, inleddes ett nytt sandinistiskt fälttåg under general Ramlin Raudales ledning i bergen i norr. Den kubanska revolutionens seger fick stor betydelse i Nicaragua: Fidelisterna tycktes ha funnit en väg att störta diktaturen, som mycket liknade den väg Sandino en gång stakat ut. Här finns ett konkret bevis på att folket, trots att regimen hade USA-beskydd och en legoarmé, kunde gå segrande ut striden med vapen i hand. I juli 1962 grundade Carlos Fonseca Amador, tillsammans med Silvio Mayorga och Tomás Borge, Sandinistfronten för nationell befrielse, FSLN. Deras mål var att i Nicaragua förverkliga det som 26-juli-rörelsen lyckats med på Kuba. De såg Castros väg som en modern, anpassad form av sandinism som från marxismen fått en klar uppfattning om sina mål och metoder.

FSLN-ledningen formerades under slutet av femtiotalet vid Leóns juridiska fakultet. Vid den tiden var Carlos Fonseca Amador knuten till PSN och hade hjälpt till att bilda den första universitetscellen för marxistiska studier. Han åkte som delegat till sjätte ungdoms- och studentfestivalen i Sovjetunionen och publicerade vid sin återkomst en lovordande reseberättelse, ”En nicaraguan i Moskva”. Men han var inte nöjd med den latinamerikanska kommunismens opportunist, som innebar att man förespråkade fredliga vägar till demokrati och socialism under Somozatyrannin. År 1959 anslöt han sig till den sandinistiska gerillan och sedan han sårats reste han omkring i Centralamerika och till Kuba, där han mötte Che Guevara. Och det är i själva verket från Fonseca, som FSLN fått sin ideologiska syntes av

sandinism och marxism²⁷ liksom sin ursprungliga strategi. ”Socialistiska och nationella krav”, skrev han, ”kombineras i det sandinistiska folkets revolution. Vi identifierar oss med socialismen, samtidigt som vi behåller en kritisk attityd till de socialistiska erfarenheterna”.²⁸ Den kubanska plantan kom att rota sig fast i den sandinistiska myllan; från 1962 till 1967 tillämpade FSLN i själva verket Castros foco-strategi.²⁹

År 1963 upprättades utan politiska förberedelser ett första, misslyckat, gerilla-foco vid floderna Coco och Bocay. Efter det kom en period då man samlade nya krafter och så inleddes 1967 nästa försök i den bergiga Pancasan-regionen. Den här gången angavs gerillakämparna för myndigheterna och försöket krossades snabbt.

Så som ofta förr hade detta militära nederlag positiva politiska följder. Gerillakämparna började betraktas som de rättmätiga arvtagarna till Sandinos kamp och de vann betydligt i politisk och moralisk auktoritet. Men när kampen drabbades av ytterligare en rad motgångar, gjorde man en grundlig omvärdering och övergav gerillastrategin till förmån för Vietnaminspirerade strategin med ”det förlängda folkkriget”. Den lägger en större vikt vid att kombinera militära aktioner med politiskt massarbete.

År 1970 lade den hårt prövade Sandinist fronten ned all militär aktivitet för en period som kom att vara fyra år. När den åter gick till offensiv i december 1974 konfronterades den direkt med den latinamerikanska revolutionära rörelsens strategiska kris efter tio år av oavbrutna nederlag.

År 1975 uteslöt FSLN-majoriteten den ”proletära tendensen”, som leddes av Jaime Wheelock, Carlos Núñez och Luis Carrión och som hade tagit ställning mot en militär äventyrspolitik och hävdade att revolutionärerna först borde förankra sig i proletariatet. Följande år seglade ännu en intern strid upp inom Fronten: ”Det förlängda folkkrigets tendens”, GPP, som leddes av Tomás Borge, Henry Ruiz och Bayardo Arce, stod fast vid strategin för gerillakrigföring på landsbygden, medan en ”tredje kraft”, terceristtendensen, under ledning av Daniel Ortega, Humberto Ortega och Victor Tirado förespråkade kommandoliknande aktioner och stadsgerilla-aktiviteter av samma slag som uruguayanska Tupamaros bedrev.

Terceristerna betonade att det fanns förutsättningar för ett omedelbart nationellt uppror och att klassallianser var möjliga. De växte och blev i majoritet inom FSLN omkring 1977. Vid den tiden fanns det sex medlemmar i frontens nationella ledning, fyra tercerister och två GPP-anhängare. Kring mitten av 1978 isolerades den kvarvarande GPP-ledaren, Henry Ruíz, helt och hållet; alla styrelsekommunikéer undertecknades bara av de tre terceristledarna: Daniel och Humberto Ortega och Victor Tirado. Debatten var hela tiden mycket hård mellan de tre fraktionerna, men de fortsatte alla att tala i Sandinos och FSLN:s namn. Som vi ska se, var det den revolutionära krisens utveckling, som till slut gjorde det möjligt för dem att komma över sina skiljaktigheter och som lade grunden för en återförening.

²⁷ Se Carlos Fonseca, ”Sandino, guerrillero proletario”, Managua 1980 samt Victor Tirado, ”El pensamiento político de Carlos Fonseca Amador”, Managua 1980.

²⁸ ”Escritos, Carlos Fonseca Proclama”, Managua 1980, citeras av Caroit och Soulé, s. 44.

²⁹ Foco-teorin har främst utvecklats av den franske journalisten Régis Debray i boken ”Revolution i revolutionen?” (1966), men den har också betraktats som en uttolkning av den kubanska gerillastrategin och den har väglett Castro-inspirerade grupper runt om i Latinamerika. Den innebär i sina huvuddrag att den militära kampen prioriteras framför den politiska, att gerilla-focon byggs som en kärna, som kan ersätta det politiska partiet. (Red.)

2. Den revolutionära krisen

”Somoza är en skitstövel men han är vår skitstövel”.

Franklin D. Roosevelt

”Man kan inte kräva rätten att bilda fackföreningar för en arbetare i Gdansk och samtidigt förvägra de salvadoranska bönderna rätten till jord (...) Latinamerika är på sätt och vis USA:s Östeuropa”.

*Zbigniew Brzezinski*¹

Anastasio Somoza Debayle – som ärvt diktaturen av sin far – skulle säkert ännu leva lyckligt i Managua om det inte hade byggts en mäktig och centraliserad organisation för att konfrontera den centraliserade statsmakten. Men den sandinistiska revolutionen skulle inte heller ha segrat om inte denna organisation, FSLN, förstått att utnyttja en förrevolutionär situation till att utvecklas till ett nationellt avantgarde. En sådan förrevolutionär situation utkristalliserades så småningom på sjuttioalet, långt innan Sandinistfronten blev en huvudkraft i Nicaraguas politiska liv. Men det var sandinistoffensiven 1977 som omvandlade den förrevolutionära situationen till en revolutionär situation av dubbelmakt och sedan till en segerrik revolution.

Den kapitalistiska expansionen 1950 - 1967

Det nicaraguanska samhället förändrades mer under de trettio åren efter andra världskriget än under hela det föregående seklet. Bomullsodlingen infördes i stor skala i början av femtioalet och överträffade snart kaffe, boskap och socker som exportprodukt. Bomullsproduktionen ökade från 3 300 ton år 1950 till 125 000 ton år 1965.² En lätt industri utvecklades i jordbrukssektorns kölvatten. De viktigaste branscherna var kemi och jordbrukskemi (gödningsmedel, ogräsgifter, färgämnen, hartser), textilier och metallförädling samt läder och skinn. Men industrin utvecklades även inom livsmedelssektorn (matolja, raffinerat socker, tormjolk, kex, öl, läskedrycker) liksom inom andra importersättnings-sektorer som möbler och konfektion. Det sammanlagda värdet av dessa industrier var rätt litet och de kontrollerades delvis av utländska grupper (Borden, Renault, ICI, Mitsui Shin-Etsa, Bayer, Nestlé, Nabisco, Cristal, Coca-Cola), som sökte en lokal bas för sin försäljning i hela regionen. Trots allt var deras bidrag till bruttonationalprodukten redan lika stort som jordbrukets 1970 och något större 1976 (24% jämfört med jordbrukets 23%).³

Den Centralamerikanska gemensamma marknaden spelade en stor roll för att stimulera denna industriella utveckling. Hemmamarknaden i de olika centralamerikanska staterna var extremt liten och det utgjorde ett objektiva hinder för ländernas industrialisering. Det var detta hinder 1960 års Allmänna avtal om centralamerikansk ekonomisk integration ville undanröja genom att göra en frihandelszon av samtliga fem centralamerikanska republiker. Men tvärtemot rekommendationerna från FN:s Ekonomiska kommission för Latinamerika (ECLA) skedde det aldrig någon fortlöpande eller planerad integration. Även om den Gemensamma marknaden möjliggjorde en verklig tillväxt av industriproduktionen, gjorde den det till priset av ökad regional obalans (klyftan mellan de starkaste, Guatemala och El Salvador, och den svagaste, Honduras, ökade) och av ökat beroende av de avancerade kapitalistiska länderna för teknologi, reservdelar, halvfabrikat osv.⁴

¹ *Le Monde*, 14 januari 1981, ”Zbigniew Brzezinskis testamente”. Brzezinski var president Carters utrikesrådgivare.

² ECLA, ”Statistical Yearbook for Latin America”, 1978.

³ IDA, ”Economic and Social Progress in Latin America”, 1977.

⁴ Se de franska Nicaraguakommittéernas pamflett ”Nicaragua: du veve à la réalité”, Paris 1980, s.9.

Bruttonationalproduktens genomsnittliga årliga tillväxt var 5,6% mellan 1950 och 1960, 6,7% mellan 1960 och 1970, med en topp på 10,7% mellan 1960 och 1967 jämfört med 3,8% mellan 1966 och 1970.⁵ Det totala exportvärdet ökade i genomsnitt 11,5% per år, från 63 miljoner dollar 1960 till 188 miljoner dollar 1970, det vill säga en tredubbling på tio år. Offentliga och privata investeringar ökade från 4,4% respektive 10,2% av BNP 1960 till 6,6% respektive 13,2% 1970. En stor andel av dessa investeringar finansierades genom utländska lån.⁶

Men kapitalismens utveckling inom jordbruket och förädlingsindustrin förändrade inte den nicaraguanska ekonomins ställning i den internationella arbetsdelningen. Nicaragua fortsatte att exportera råvaror (bomull, kaffe, nötkött, socker) till priser som utsattes för häftiga variationer. Större delen av de fabriksvaror som användes inom landet importerades. Trots den kraftiga höjningen av kaffepriset mellan 1976 och 1978 – en höjning som hejdades först av konsumenternas motstånd – försämrades de internationella handelsvillkoren för Nicaraguas bomulls- och kaffeexport, om än i mindre grad än för dess köttexport. Odlingen av exportgrödorna ökade kraftigt på bekostnad av odlingen av basgrödor (majs, bönor, ris) och en allt större del av baslivsmedlen måste importeras. 1972 uppgick denna livsmedelsimport till 45% av jordbruksexportens totala värde. Siffran ökade stadigt till 50% 1975 och 60% 1976 – i ett land där minst 30% av befolkningen inte hade ett tillräckligt dagligt kaloriintag.

TABELL. 1: Råvarornas bidrag till det totala exportvärdet (1978)

Produkt	Värde (i miljoner dollar)
Bomull	140,9
Kaffe	199,6
Socker	19,6
Kött	67,9
Skaldjur	14,7
Bananer	4,7
Kemiska produkter	52,1
Textil	11,5
Bomullskaka och bomullsavfall	12,8
Guld	6,1
Övrigt	115,8
Totalt	645,9

Källa: ”Programa de reactivación económica”, Managua 1980, s.57.

Den lätta industrins tillväxt skapade få nya arbetstillfällen men medförde ett importflöde av verktyg och halvfabrikat (*insumos*). Resultatet blev ett mönster som är vanligt i tredje världens länder – försämrade handelsvillkor, en konsumtionsvaruindustri som fordrar en ökad import (eftersom det helt saknas verktygsindustri), en ökad återföring av utländskt kapital och flykt av ”inhemskt” kapital. Alla dessa faktorer skapade en försämrad betalningsbalans och en ökning av utlandsskulden från 255 miljoner 1972 till 1 miljard 1978. Samtidigt visade sig den lokala borgarklassen oförmögen att effektivt ersätta det utländska kapitalet och garantera en utveckling baserad på inhemska resurser. Kort sagt, det blev allt svårare att bemästra de ekonomiska processerna och undvika att de mynnade ut i en djupare kris.⁷

⁵ ”Statistical Yearbook for Latin America”, 1978.

⁶ För ytterligare detaljer, se Oscar-René Vargas, ”Nicaragua: economía y revolución”.

⁷ Se Samir Amin, ”Le développement du capitalisme en Cote d'Ivoire”, Paris 1980, som kan läsas som en

Denna bräckliga ekonomi var mycket sårbar för världsmarknadens förändringar och drabbades fullt ut av det ”ojämna utbytet”. Redan i början av sjuttioalet kände ekonomin tydligt av de förändrade trenderna inom den världskapitalistiska ekonomin: 37% av Managuas fabriker, eller 292 fabriker totalt, stängde mellan 1969 och 1974 trots spekulationsuppsvinget efter inflödet av internationellt bistånd vid jordbävningen 1972. Recessionen 1974-75 sänkte tillväxten av BNP i Nicaragua till 2,2% under 1975, ett faktiskt negativt värde i förhållande till befolkningsökningen. Samtidigt tvingade de snabba ökningarna av importkostnaderna – främst oljenotan – fram en drastisk minskning av den totala importvolymen.

Den härskande klassen inom jordbruket och industrin försökte på traditionellt sätt motverka den svåra situationen genom att öka utsugningen av arbetskraften.

Motsättningen mellan folket och diktaturen

Den kapitalistiska efterkrigsutvecklingen fick stora effekter på klasstrukturen och klasskonflikternas utveckling i Nicaragua. Inom jordbruket ökade ägandekoncentrationen kraftigt genom ständigt nya expropriationer och en fortgående proletarisering. I nordväst tvingade till exempel bomullsodlarna indianbyarna att lämna ifrån sig etthundratusen hektar mellan 1950 och 1955. Men bönderna accepterade aldrig denna stöld, utan vid upprepade tillfällen ockuperade de sin jord på nytt, vilket ledde till blodiga sammanstötningar med nationalgardet. Så här beskrevs situationen i ett brev från ärkebiskopen och sex biskopar i den katolska kyrkan i januari 1977: ”Terrorväldet tvingar många av våra bönder att i förtvivlan fly till bergen, från sina hem och sin jord. Nationen plågas av allt större olycka och elände: Å ena sidan samlas allt mer jord och välstånd i ett fåtal händer, å den andra ser enkla bönder hur deras jord konfiskeras och de hotas av dem som drar fördel av kristillståndet ... antalet fångslade ökar ständigt utan att dessa kan få någon rättslig hjälp”.⁸

År 1975 ägde 1,5% av jordägarna storjordbruk som motsvarade 41,5% av den odlade ytan; 20,3% hade medelstora egendomar som motsvarade 41,1% och 78,2% småbönder delade på återstoden.

På de stora och medelstora jordbruken bedrevs ett modernt, högmekaniserat jordbruk som producerade för export med statligt stöd. Småbönderna däremot bedrev ett traditionellt, lågproduktivt jordbruk och producerade mest basvaror (majs, bönor, ris) för hemmamarknaden. Eftersom deras små jordlotter var otillräckliga och de inte kunde få krediter, tvingades de att sälja sin arbetskraft till storgodsägarna under vinterns kaffe- och bomullsskörd. Där, på haciendorna, samlades de tillsammans med bönder utan jord och trasproletärer från slumstäderna, som kommit för att tjäna sina fyra månadslöner så att de skulle kunna överleva resten av året. År 1973 var till exempel 200 000 säsongsarbetare anställda i bomullsskörden, att jämföras med de 25 000 som hade anställning året om.

Denna jordbruksstruktur gjorde det möjligt för den jordägande borgarklassen och indirekt för de utländska multinationella bolagen, att överexploatera arbetskraften. De behövde bara betala löner för skördemånaderna från november till februari, så fick lantarbetarna klara sig på sina familj jordbruk under årets återstående åtta månader. Under sådana förhållanden kunde plantageägarna lätt inhösta vinster som allra minst motsvarade deras ursprungliga investering, oavsett om det var ett gott eller dåligt år. Men även om ackumulationen av sådana profiter så småningom gav upphov till en nationellt baserad jordbruks- och industrikapitalism, stoppade

---

förutsägelse av krisen i Nicaragua.

⁸ Citeras av André Jacques, ”Nicaragua, la victoire d'un peuple”, Paris 1979.

de multinationella företagen på sig huvuddelen bara genom att sälja sina jordbruksmaskiner och halvfabrikat (gödningsmedel, bekämpningsmedel) dyrt och köpa de nicaraguanska råvarorna billigt.

TABELL 2: Fördelningen av bruttonationalprodukten (1977)

% av befolkning	totalantal (i 1000-tal)	inkomst (i miljoner \$)	% av inkomst	årlig inkomst per capita (i \$)
5	116,3	629	28	5 409
15	348,7	719	32	2 062
30	697,5	562	25	805
50	1 162,5	337	15	286
100	2 325,0	2 247	100	966

Källa: ELLA, "Repercusiones económicas de los acontecimientos recientes", augusti 1979, s.16.

TABELL 3: Fördelningen av arbetskraften på olika ekonomiska sektorer (1976)

	Antal arbetare	% av totalantal
Jordbruk, jakt, fiske	315 127	46,1
Gruvor och stenbrott	5 146	0,8
Industri	65 578	9,5
Byggnadssektorn	29 637	4,3
Handel	83 622	12,2
Transport, lager, kommunikationer	28 960	4,2
Elektricitet, vatten, offentlig service	5 216	0,8
Övriga	150 119	22,0
Totalt	683 405	100

Källa: "Datos básicos sobre Nicaragua", Managua 1980.

Massiv proletarisering, kronisk undersysselsättning, flykt från landsbygden – det blev resultatet av den ökande jordkoncentrationen. Mellan 1960 och 1977 minskade den del av befolkningen som var sysselsatt inom jordbruket från 60% till 44% av hela befolkningen; och samtidigt växte enorma, fattiga kåkstäder upp i städernas utkant. Som tabell 2 visar levde 50% av nicaraguanerna på en genomsnittsinkomst av 286 dollar 1977.

De 310 000 lantarbetarna utgjorde två tredjedelar av det nicaraguanska proletariatet. Trots att de saknade alla rättigheter och utsattes för en våldsam utsugning och ett brutalt förtryck, lyckades de vid flera tillfällen bygga ett brett motstånd mot *latifundistas*. År 1960 fick lantarbetarnas kamp mot jordexpropriationerna, bostads- och arbetsvillkoren och de låga lönerna en sådan bredd att Luís Somoza, efter påtryckningar från Kennedys Framstegsallians, tvingade utfärda en lag om jordreform. Men rörelser bland bönderna fortsatte att dyka upp då och då under de närmaste tjugo åren. Det var främst detta sociala skikt, med rötter till hälften i staden och till hälften på landsbygden, som FSLN försökte stödja sig på för sin "förlängda folkkrigstaktik"

Städernas arbetarklass i industrin, byggbranschen, gruvorna, utgjorde bara mellan 16 och 18%

av den aktiva befolkningen 1975.⁹ Tabell 3 visar fördelningen år 1976. Men man måste komma ihåg att kategorin ”Övriga” täcker yrkeskategorin ”Tjänster”, som Nicaraguas centralbank använder i sin statistik. År 1975 räknades till exempel 131 945 arbetare, eller 20,1% av den aktiva befolkningen, till denna kategori, medan bara 11 545, eller 1,8%, räknades till bankens kategori ”Övriga”.

Arbetarklassen i städerna hade en mycket låg organisationsgrad och diktaturen använde gärna en faderlig stil för att vinna den. Men även om Somoza gick med på ett system av sociala försäkringar, en årlig bonus i form av en trettonde månadslönn m.m. ledde den ökade inflationen och arbetslösheten på 70-talet till betydande aktiviteter kring arbetarnas krav.

Då löntagarna kämpade för att försvara sina levnadsvillkor, stötte de samman med diktaturens hårda förtrycksapparat. För dem var nationalgardisten en *perro* – en hund – och Somoza *el perro mayor*, den störste hunden. De var djupt fientliga till regimen och stödde först den borgerliga oppositionen för att senare vända sig till Sandinistfrontens gerillaledare.

En arvsmynd

Under denna period med en ökad och mer varierad jordbruksproduktion, med en relativ industrialisering och snabb urbanisering förändrades förhållandet mellan ekonomin och staten. För jordägarna blev det allt viktigare att man investerade i infrastrukturen (i vägar, hamnar, kanaler, energi) och de blev mer beroende av offentliga krediter. Liksom i de flesta andra länder ökade också statens ekonomiska ingripande drastiskt. Men somociststaten tog inte i första hand på sig dessa nya funktioner i hela den nicaraguanska borgarklassens intresse utan för att tillgodose Somozafamiljens och dess civila och militära allierades särintressen. Detta system med en snarast förkapitalistisk arvsmynd påverkade hela det politiska systemet, allt från sätten att rättfärdiga maktinnehavet till tvångsapparatens karaktär.

Valen var en dyster fars, som genomfördes under nationalgardets kontroll i en atmosfär av våld som sträckte sig ända in i vallokalerna. När Somoza inte var den ende kandidaten, kunde han istället fritt handplocka en ”motståndare”, i utbyte fick den officiella oppositionen olika poster av regimen. Naturligtvis finansierade den officiella kandidaten sin kampanj med offentliga medel och använde nationalgardister som valagenter. För säkerhets skull infördes systemet med *magnífica*: ”Sedan Somozadynastin kom till makten ger man ett kort till de väljare som 'röstar rött' (somocisternas valsedlar har denna färg). Det är ett riktigt identitetskort med fotografi och det krävs vid alla tillfällen: För att få ett arbete, ett pass, ett bidrag, en förmån eller en rättighet. Det innebär också att man undviker problem med polisen och alla slags trakasserier”.¹⁰ Utan detta *magnífica*, som nicaraguanerna kallade det, kunde man inte göra någonting.

Nationalgardet med sina 7 500 man var både en armé och en poliskår och det utgjorde inte en ”självständig apparat”, som var politiskt neutral mellan borgarklassens olika fraktioner. Det var helt enkelt Somozas privatmilis.

Gardet uppstod inte som en nationell armé. Nej, det skapades genom USA:s intervention för att införa en ”amerikansk fred” i Nicaragua och Centralamerika. Dess första militära bedrift

⁹ Arbetarklassens storlek skulle uppgå till 70 000 löntagare, enligt ECLA. Adolfo Gilly betvivlar den siffran, och menar att om man räknar bort dem som borde betecknas som hantverkare, återstår det bara 35 000 arbetare i ordets strikta bemärkelse.

¹⁰ M-T Guinchard och P. Paolantoni, ”Amérique Central”, Paris 1978, s. 83-84, citeras från N. Bourdillat, ”Nicaragua, la dynastie des Somozas”, i ”Problèmes de l'Amérique latin”, Documentation Française, 22 juni 1979, s. 102.

var att mörda Augusto César Sandino och att utrota hans anhängare. Senare blev det känt inom landet som diktaturens främsta stöttepelare och utomlands som spjutspets för CONDECA, det Centralamerikanska försvarsrådet, där Honduras, El Salvador, Guatemala och Nicaragua ingick. Till exempel utbildades 4 119 officerare, soldater och polismän direkt av USA mellan 1946 och 1973 – motsvarande siffror för Venezuela och Panama, som ändå har mycket större folkmängd, är 2 846 respektive 2 472. Nationalgardet utmärkte sig särskilt vid attacken mot den progressiva Arbenzregimen i Guatemala 1954 och vid offensiven mot Dominikanska republiken 1965. Det var också från Nicaragua som planen med CIA:s legosoldater lyfte 1961 på väg till Grisbukten.

Somozafamiljen var alltid väl medveten om nationalgardets nyckelroll i maktapparaten. Och de höll därför alltid gardet under absolut kontroll genom en blandning av faderlig välvilja, korruption och organiserad misstro.

För det första var diktatorn soldatens personlige beskyddare, regementets fader. Naturligtvis fanns det ingen obligatorisk militärtjänst i Nicaragua. Nationalgardisterna rekryterades bland de fattigaste befolkningsskikten, ofta bland fattiga bönder i bergen. Officerarna kom från den lägre småborgerligheten. Somoza sparade inte på sina omsorger om sina män. Han kände alla officerare personligen och såg till att de inte saknade någonting. I utbyte begärde han absolut lojalitet mot sin person.

För att basera denna lojalitet på något mer stabilt än bara välvilja tillät och uppmuntrade diktatorn sina soldater att på lokal nivå uppföra sig som han själv gjorde i nationell skala. Nationalgardister och officerare kompenserade sig till stor del för sina blygsamma löner genom plundring, utpressning och andra former av hot som var knutna till deras uppgift att ”upprätthålla ordningen”. Detta skapade en påtaglig intressegemenskap mellan dynastin och dess handgångna män. För de gjorde sig alla skyldiga till samma övergrepp och hade allt att frukta från en politisk rörelse, som inte bara skulle avskaffa deras privilegier utan kanske också avkräva dem själva räkenskap. Det faktum, att de regelbundet använde sig av den mest vedervärdiga tortyr, gav dem givetvis ytterligare ett skäl att vara rädda.

Men denna medbrottslighet fungerade inte utan misstro. Som alla tyranner hemsöktes Somozafamiljen av statskuppens vålnad. En av deras viktigaste angelägenheter blev att förekomma en så skrämmande möjlighet. Det kom till och med att avgöra hur nationalgardets organisation byggdes upp. Överstar i nationalgardet, som aldrig hade mer än 300 eller 400 man under sitt kommando, förflyttades systematiskt och ofta, så att de inte skulle kunna knyta alltför täta band till sina trupper. De två elitenheterna anförtroddes åt familjemedlemmar. En av dem, den 2 500-man starka och tungt beväpnade EEBI, Basträningskolan för infanteriet, leddes av Somozas son, Anastasio ”Chiguin” Somoza Portocarrero. Diktatorn underblåste skickligt motsättningar mellan de högre officerarna. Som en sista försiktighetsåtgärd fick stridsenheter bara små ammunitionsreserver.

Nationalgardet liknade i mycket en bypolis med fast förankring i de lokala nätverken av korruption, maktspel och affärsföretag. Just detta blev regimens Akilleshäla. Så länge det inte fanns något utbrett nationellt uppror mot Somoza, var nationalgardet effektivt som underrättelseväsen och för att upprätthålla en kontinuerlig och låg nivå av skräck och terror. Genom sina släktförbindelser och skumma affärer kände gardesofficerarna till allt om livet i sina operationsområden. Men så snart inbördeskriget bröt ut visade det sig att gardet inte kunde agera militärt som en nationell armé, eftersom den saknade den tillräckliga träningen, rörligheten och beväpningen.

Motsättningar inom den härskande klassen

Den nicaraguanska borgarklassen fann sig länge i Somozastyre, trots familjens ekonomiska utpressningsmetoder och ständiga brott mot grundlagen. Genom att kontrollera nationalgardet garanterade familjen ordningen och samhällsfreden. Det var en ovärderlig tjänst som lade grunden för ett tyst samförstånd inom den härskande klassen. I utbyte mot ett antal platser i kongressen och poster i administrationen slöt de officiella utmanarna i det Konservativa partiet regelbundet valöverenskommelser med Somozas Nationalistiska liberala parti, och gjorde det på så sätt möjligt för dynastin att sitta kvar vid makten, direkt eller via bulvaner. Sådana överenskommelser slöts 1939 och i maj 1948 mellan Anastasio Somoza Garcia och Cuadra Pasos; i april 1950 mellan diktatorn och general Chamorro ("de två generalernas avtal" som hänvisade till den "liberala-konservativa samhörigheten"); 1957 mellan Luis Somoza Debayle och Pineda; den 28 mars 1971 mellan Anastasio Somoza Debayle och F. Aguero. Den sista av dessa överenskommelser innebar att de konservativa lovades 40 % av platserna efter 1972 års val och att Somoza skulle "lämna över" makten till ett president-triumvirat mellan 1972 och 1974. I själva verket kom Somoza att tillskansas sig absolut makt efter jordbävningen i Managua och han körde ut Aguero ur triumviratet.¹¹ Ett stort antal kupp försök (1948, 1954, april 1958, oktober 1958, 1959, 1967) pryder också diktaturens brokiga historia, men de hade inget brett stöd inom den borgerliga oppositionen och kunde därför lätt krossas.

Den nicaraguanska borgarklassens tillmötesgående attityd förändrades så småningom under sextiotalet. Somozas växande ekonomiska makt hade tidigare inte varit ett alltför stort hot mot de andra kapitalisterna. I själva verket kom Somozagruppen, tvärt emot den vanliga föreställningen i västvärlden, bara på fjärde plats i storleksordning bland landets kapitalgrupper 1979. Den kom efter Banco Nicaraguense (som grundades 1953 och hade band till Chase Manhattan Bank i USA), Calley Dagnall och Banco de America (som grundades 1952 av gamla konservativa familjer inom den härskande klicken och som hade traditionella intressen i sockerodling och boskapsuppfödning samt band till Wells Fargo och Citybank).¹² Men i takt med att Somozagruppen vidgade sitt arbetsområde, började dess ekonomiska aptit att få oroande proportioner.

I själva verket hade statens nya ekonomiska styrka gjort den till ett fruktat vapen som Somoza använde för egna syften i en "illojal konkurrens",¹³ som hotade andra delar av borgarklassen och äventyrade deras möjligheter att överleva på medellång sikt.

Det "statliga banditväldet" var uthärdligt så länge staten bara tog på sig polisfunktioner, men banditmetoderna blev oacceptabla, när de blev en av landets viktigaste ekonomiska faktorer. Därför började också den nicaraguanska borgarklassen, som nu blivit betydligt starkare och litade mer på sin förmåga till sammanhållning, att eftersträva en modernisering av det politiska systemet. Den skamlösa försnillningen av de biståndsmedel, som efter jordbävningen 1972 kom från hela världen, blev droppen som fick bägaren att rinna över.

Allt bredare delar av borgarklassen började nu att aktivt söka efter en alternativ lösning. De mobiliserade så respekterade institutioner som företagarföreningen CO-SEP, katolska kyrkan och *La Prensa*, landets största dagstidning. Den antisomocistiska borgarklassen gav sig in i

¹¹ Se Bourdillat, "Nicaragua, la dynastie des Somozas".

¹² Se Wheelock, s. 141-176.

¹³ Uttrycket har myntats av ordföranden för Banco Nicaraguense (Grupo Banic), en av de största nicaraguanska finansgrupperna tillsammans med Calley Dagnall, Banamerica och Somozagruppen.

striden med en beslutsamhet som var ovanlig inom dess klass i denna del av världen.

Som vi väl vet, brukar tillfälliga borgerliga moderniseringsförsök i Tredje världens länder snabbt lamslösas; deras rädsla för folkliga rörelser brukar få dem att raskt söka skydd hos en stark – och gärna uniformerad – regim. *Men det råder inget tvivel om att det i Nicaragua faktiskt var den borgerliga oppositionen, som igångsatte regimens kris och ledde revolutionens första fas. Det var först i slutfasen – och till stor del på grund av Somozas egen oförsonliga attityd – som FSLN tog ledningen för kampen.*

Denna ovanliga situation, som FSLN måste ta hänsyn till efter sin seger, berodde både på, den nicaraguanska borgarklassens relativa styrka och på dess övertygelse om att den skulle få hjälp från Carteradministrationen i USA. Som vi har sett, har USA:s intressen i Nicaragua huvudsakligen varit strategiska. Här fanns inget International Telephone and Telegraph, inget American Sugar Company, inget Standard Oil. Även United Fruit, som så länge styrde och ställde i grannländerna, hade bara ett marginellt inflytande i Nicaragua. Kaffe-, bomulls- och sockerplantagerna liksom boskapsfarmerna ägdes inte av utländskt kapital utan av den lokala borgarklassen. Detta gällde också i hög grad för industriföretagen.¹⁴

Jordbruks- och industriborgarklassen hade alltså blivit en verklig kraft i Nicaragua. Den möttes av en liten arbetarklass i städerna och ett praktiskt taget helt oorganiserat landsbygdsproletariat, som båda stod under kyrkans auktoritet. Inte heller tycktes FSLN-gerillan, som undertryckts hårt 1974-75, utgöra något större hot. Dessutom hade företagsledarna naturliga allierade i en förnuftig och sansad småbourgeoisie av köpmän, hantverkare, kontorsanställda och så vidare. Upp mot 31,4% av den aktiva befolkningen hörde till dessa mellanskikt, 20% inom tjänstesektorn och 11,4% inom handeln.

Alla dessa faktorer förklarar, varför den antisomocistiska borgarklassen inte var rädd för att gå till offensiv i början av sjuttioalet, sedan dess överenskommelser med diktatorn brutit samman.

Revolutionär antiimperialism

Den oppositionella borgarklassens självklara planer omintetgjordes först av tyrannens paranoida envishet för att sedan stupa på ett annat hinder: Sandinistfrontens existens och verksamhet. Trots att FSLN till en början var en svag organisation, visade fronten till slut att den kunde genomföra sin egen lösning på systemets kris: Att inte bara byta ut en borgerlig fraktion mot en annan i statsledningen utan att grunden förstöra hela den statsapparat som byggts upp under diktaturen. Att inte rättfärdiga den borgerliga klassmakten inom ramen för en liberal ekonomi utan att börja bygga en revolutionär demokrati med socialismen som mål.

FSLN hade en noggrann analys av diktaturen¹⁵ och drog slutsatsen, att ingen kompromiss mellan den borgerliga oppositionen och Somoza skulle kunna mildra, än mindre lösa

¹⁴ Se Jorge G. Castaneda, "Nicaragua: contradicciones en la revolución", Mexico City 1980. Castaneda visar 1) att USA:s investeringar i Nicaragua 1977 var lägsta i Latinamerika; 2) att de var koncentrerade inom nyckelsektorerna, där nicaraguanska aktieinnehavare hade majoriteten; 3) att tillväxten av dessa investeringar mellan 1959 och 1969 också var lägre än ett latinamerikanskt genomsnitt (10 % jämfört med 22,5 %); och 4) att USA inte behärskade Nicaraguas ekonomi genom att kontrollera export och import. År 1977, t ex, var USA:s andel av Nicaraguas export 22,8 % och av importen 22,8 %. Resten fördelade sig mellan länderna i Centralamerikanska gemensamma marknaden, EG och Japan. Som en jämförelse, svarar USA för 60 % av Mexicos export och 70 % av dess import.

¹⁵ Se Wheelock, "Imperialismo y dictadura" samt J. Wheelock och L. Carrión, "Apuntes sobre el desarrollo económico y social de Nicaragua", Managua 1980.

systemets motsättningar. Somozafamiljen var inte i stånd att förstå behovet av en sådan kompromiss och skulle heller aldrig respektera någon överenskommelse med sina kapitalistiska motståndare. Alla dess reträtter skulle endast vara av taktisk natur och skulle bara leda till att krisen skärptes. Den enda lösning som skulle återstå, sedan alla andra misslyckats, var att störta diktaturen med vapenmakt. Det politiska parti, som kunde föra vidare och fördjupa Sandinos tradition genom ett framgångsrikt tillämpande av ”det förlängda folkskriget” taktik, skulle bli den revolutionära processens verkliga avantgarde.

De unga intellektuella med marxistisk skolning, som först dominerade FSLN, kunde lätt ha följt tidens sekteristiska trend och kastat general Sandino och hans nationalism på sophögen tillsammans med otaliga andra figurer i den latinamerikanska populismens historia. Som vi har sett, var det så Tredje Internationales och dess lokala representanter gjorde på tjugotalet. Men FSLN aktade sig noga för detta och det tyder inte på ”småborgerlig opportunist” som dogmatikerna hävdar, utan på politisk framsynthet och intelligens.

FSLN-ledningen hade lärt sig av sina kinesiska, vietnamesiska och kubanska föregångare att en socialistisk revolution endast kan segra i Tredje världen, om den mobiliserar massornas nationalistiska känslor lika väl som deras jämlikhets- och frihetssträvanden. Genom att utropa sig till Sandinos arvtagare och efterföljare förankrade sig FSLN i en levande nicaraguansk tradition och framstod som orubbliga förkämpar för oberoende och nationell identitet gentemot USA-dominansen och dess lokala agenter.

FSLN försåg sig på så sätt med en effektiv grundmyt utan att för den skull på något sätt avvika från sin marxistiska inriktning. För Sandinos ideologi var trots allt, hur mycket respekt den än förtjänar, rätt väg. Det var helt möjligt att omtolka den i marxistiska termer: Hans stolta och omutliga nationalism kunde med all rätt presenteras som ”konsekvent antiimperialism” i motsats till den härskande klassens USA-vänlighet.

Att Sandino grep till vapen för att kasta ut marinkåren genom en kamp som gett upphov till en rik militär tradition kunde ses som att han valde den väpnade kampens strategi i motsats till de borgerliga partiernas påtryckningar, förhandlingar och statskupper. Själva hans populism kunde användas för att visa att städernas och landsbygdens proletariat var revolutionens drivkraft. Den idén uttrycks i citatet: ”Bara arbetarna och bönderna kommer att gå hela vägen”, ett citat som används flitigt av FSLN.

FSLN-ledningen kunde alltså lätt drapera sitt program och sina kampmetoder i sandinismens fana utan att förvanska något. På så sätt lyckades man vända patriotismens fruktade vapen mot borgarklassen som helhet. I själva verket hade de senaste trettio årens förändringar och då framför allt det förödande inflytandet från ”the American way of life” skapat en allvarlig identitetskris i det nicaraguanska samhället. Det gjorde patriotismen till ett ännu mäktigare vapen än på Sandinos tid.

FSLN kunde ge liv åt de nicaraguanska massornas nationella strävanden. När fronten sedan också efter en livlig debatt övergav det inskränkta *foco*-begreppet¹⁶ till förmån för en uppfattning om det revolutionära kriget, som förenade den väpnade kampen och organisationsarbetet bland massorna, kunde den spela en avgörande roll för den revolutionära krisens mognad och slutliga lösning.¹⁷

¹⁶ *Foci*, se not 29, kapitel 1. (Red.)

¹⁷ Se Regis Debray, ”Nicaragua, unde moderationradicale”, *Le Monde Diplomatique*, september 1979. Han skriver: ”Idag i Latinamerika är den revolutionära nationalismen den enda vägen till den socialistiska

Men det är nödvändigt att visa på den internationella situationens betydelse. För den nicaraguanska revolutionen mognade i en mycket gynnsam situation, som präglades av USA-imperialismens relativa förlamning efter nederlaget i Vietnam och av motsättningar mellan USA och flera latinamerikanska länder (främst Panama, Mexico, Venezuela); motsättningar som ökade då världsekonomins kris ledde till hårdare krav från USA:s sida. Men dessa konjunkturella faktorer, som ytterligare förstärktes av att Washington vid tidpunkten för "slutoffensiven" var upptagen med den iranska härvan, besparade åtminstone FSLN en direkt väpnad intervention som den i Santo Domingo 1965. Ja, FSLN fick till och med ett betydande politiskt och militärt stöd från olika länder i regionen, främst från Costa Rica.

---

revolutionen. Man möter ett fullständigt medvetet projekt för att utrota kulturen - vi ser dess resultat i Puerto Rico och Venezuela - och måste då ha en strategi som återger folket dess minne. För en nation utan stolthet och utan förflutet är en nation som avsvär sig varje historisk strävan... Sandinismen är uttrycket för de nationella kraven hos en nation, vars existens hindrats i mer än ett århundrade på grund av imperialismens politik."

3. Kampen om makten

”I själva verket tänkte vi alltid på massorna, men vi såg dem som ett stöd för gerillan i striden mot nationalgardet. Verkligheten blev helt annorlunda: Det var gerillan som stödde massorna då de gjorde uppror och krossade fienden.”

Kommandant Humberto Ortega

I början av sjuttioalet skärptes alla motsättningar inom det nicaraguanska samhället och ekonomin drabbades hårt av världskrisens återverkningar. Enligt den officiella statistiken, som ändå oftast förskönade verkligheten, ökade inflationen från 1,7% per år före 1970 till 9,7% per år mellan 1971 och 1975, och den låg sedan kvar på samma höga nivå (9,4% 1976 och 11% 1977).

En våg av fabriksstängningar och avskedanden drabbade industrin. Mellan 1969 och 1974 stängdes 292 företag i Managua, det var 37% av det totala antalet industrier. Särskilt hårt drabbades byggnadssektorn. Mycket hårda strejker bröt ut inom byggnadsindustrin, på sjukhusen, inom utbildningsväsendet. Statsskulden nådde en rekordnivå. Samtidigt ökade förtrycket i hela landet.

Den borgerliga oppositionen var förbittrad över So-mozas sätt att göra profiter på jordbävningen i Managua och den försökte nu göra sig gällande och samla sina krafter. I slutet av 1970, då de konservativas partiledare Fernando Aguero planerade att ingå en pakt med Somoza, lämnade en grupp oppositionella partiet. De leddes av Pedro Joaquin Chamorro och bildade den Konservativa nationella aktionen (ANC). Inom Somozas Nationalistiska liberala parti ledde en annan splittring till bildandet av den Konstitutionalistiska rörelsen (MC) under Ramiro Sacasas ledning. Och 1973 försökte de nybildade ”Nationella mobiliserings”- och ”Nationella räddnings”-rörelserna samla den borgerliga oppositionen kring några ledande personligheter. Den 8 juli 1974 uppmanade 27 framträdande representanter för sju politiska rörelser och två fackföreningar till valbojkott. Somoza blev givetvis återvald med *magnífica*-systemets och nationalgardets hjälp. Men antalet röstvägrare var större än någonsin.

Den 15 december 1974 grundades UDEL, Demokratiska befrielseunionen, av de grupper som stött en valbojkott: Socialkristna partiet, Oberoende liberala partiet, Nicaraguas socialistiska parti, Konservativa nationella aktionen, Konstitutionalistiska rörelsen, Nationella mobiliseringen, Nationella räddningen, samt två fackliga centralorganisationer, CGT och CTN. Det handlade om en folkfrontsallians mot diktaturen, där liberala borgerliga grupper och organisationer från arbetarrörelsen enades på ett begränsat demokratiskt program. Den borgerliga dominansen inom denna allians bekräftades av dess program, kampmetoder och ledning. Ändå såg breda företagargrupper, bland dem de stora BANIC- och BANAMERICA-grupperna, på UDEL med misstro.

UDEL:s program, som krävde respekt för politiska och fackliga rättigheter, visade att en del av den härskande klassen tagit ett steg mot en antisomocistisk radikalisering och att diktaturens sociala bas på så sätt krympt.¹ Vid samma tidpunkt återupptog FSLN sina militära aktioner. Den 27 december 1974, mindre än två veckor efter UDEL:s bildande, kidnappade ett sandinistkommando två höga regeringstjänstemän och släppte dem senare fria i utbyte mot ett antal politiska fångar och publicerandet av långa presskommunikéer om den officiella korruptionen.

¹ Se Maria Esperanza Valle Buitrago, ”Union democrática de Liberación: la expresión política de una alianza de clase en Nicaragua, 1974-78”, *Estudios sociales centroamericanos*, september-december 1979.

Somoza såg en ökad risk för ett politiskt närmande mellan de tidigare uppsplittrade protesterörelserna. Risken tycktes så mycket större som UDEL och dess ordförande nu presenterade sig som ett liberalt alternativ till diktaturen med stöd från USA.

Hans svar blev ett talande exempel på den taktik han sedan skulle hålla fast vid under hela den revolutionära krisen, trots att den bidrog till hans eget fall. I stället för att försöka splittra sina motståndare genom att ena sig med de minst beslutsamma bland dem försökte han skrämja dem alla till tystnad. Vintern 1975 förklarade han undantagstillstånd och införde krigslagar och presscensur med hänvisning till FSLN:s återupptagna aktivitet. UDEL lamslogs. Strejker och studentrörelser slogs ned brutalt. Operation "Aguila Sexta" – en kampanj för att förinta FSLN – inleddes.

I september 1977 såg det ut som om Anastasio Somoza Debayle hade segrat. "Samhällsfreden" hade tryggats på basen av reallönesänkningar. FSLN hade tillfogats svåra skador och var dessutom splittrad i tre fraktioner. Och UDEL hade visat sin hållningslöshet. Diktatorn tyckte att han nått sina mål och han gick nu med på Washingtons krav. Men han hade inte mer än upphävt undantagstillståndet i utbyte mot militära lån från USA, förrän oppositionsrörelserna åter började agera med förnyad kraft.

I oktober 1977, en månad efter upphävandet av undantagslagarna, inledde FSLN:s terceristiska tendens en rad anfall mot nationalgardets kaserner i Ocotol i norr, i Masaya, i San Carlos vid gränsen till Costa Rica. Operationen blev ett militärt misslyckande, men den fick stora politiska effekter. Genom att visa att förtryckarna inte lyckats med sitt syfte stimulerade den det folkliga medvetandet.

I november publicerade *La Prensa* en helsida där tolv framträdande personer från den ekonomiska, kulturella och religiösa världen uttalade sig för ett demokratiskt alternativ till regimen. Betecknande nog var detta det första uttalande i sitt slag som räknade med FSLN som en del av det demokratiska alternativet. Somoza vägrade att göra några eftergifter åt den nya oppositionsrörelsen. Tvärtom, han drev bara sin linje ännu hårdare. Och den 10 januari 1978 mördades Pedro Joaquín Chamorro, *La Prensas* chefsredaktör och UDEL:s ledare. Genom att eliminera den person som förkroppsligade den liberala lösningen ville Somoza ställa den nicaraguanska borgarklassen och Carteradministrationen inför valet mellan två ytterligheter: "Antingen Somoza eller sandinokommunisterna". Än en gång hade han valt en lösning som bara kunde leda till katastrof.

Den revolutionära krisen: januari 1978 till juli 1979.

Mordet på Chamorro blev gnistan som tände en präriebrand. Den väckte en vrede, som lyckades svetsa samman allt motstånd mot regimen i en enda rörelse. Hädanefter skulle massdemonstrationer, generalstrejker och lokala uppror komma att avlösa varandra och så småningom leda fram till en situation av dubbelmakt. Fram till januari 1979 lyckades den borgerliga oppositionen, först genom UDEL och sedan genom FAO, den Breda oppositionsfronten, att behålla ledningen över rörelsen. Men i takt med att massorna radikaliserades, tog FSLN alltmer över ledningen.

Den 13 januari 1978 deltog 120 000 demonstranter i den liberala ledarens begravningståg. Företagarförbundet COSEP, som talade för de medelstora kapitalgrupperna om än inte för BANIC- och BANAMERICA-grupperna, kallades till en "medborgarstrejk" och krävde att mördarna skulle straffas och Somoza avgå. Den 24 januari var strejken total. Samtidigt med strejken såg man jättelika massdemonstrationer som ledde till blodiga sammanstötningar med nationalgardet.

FSLN tog fasta på denna väldiga folkliga mobilisering och ökade sin egen aktivitet. Den 1 och 2 februari attackerades garnisonerna i Rivas och Granada. ”Det var första gången vi slog till sedan krisen brutit ut”, förklarade Humberto Ortega, segerns strateg. ”De här omfattande operationerna uppmanade massorna och stärkte dem i deras beslut att kämpa mot somocismen. Folket såg att den här gången var avantgardet starkare, kunde kämpa bättre, kunde slå fienden, kunde inta städer (...) Det viktigaste uttrycket för februariaktionernas betydelse blev indianupproret i Monimbó”.² UDEL och COSEP blev rädda att de skulle överflyglas och uppmanade alla att återgå till arbetet den 6 februari. Och även om fackföreningarna försökte fortsätta strejken, följdes uppmaningen i allmänhet.

Om man ser snävt på de omedelbara målsättningarna för medborgarstrejken, *paró cívico*, var den ett misslyckande. Ändå hade denna massiva och långvariga mobilisering av städernas befolkning en enorm betydelse för rörelsens politiska mognad. Det var också mycket viktigt att de småborgerliga skikten inom handeln och tjänstesektorn kämpade sida vid sida med industriarbetarna och trasproletärerna.

Arbetarna blev medvetna om sin egen styrka. De lärde sig att möta regimen polis i kollektiva handlingar, samtidigt som splittringen inom den härskande klassen närmade sig en bristningspunkt. FSLN växte i prestige och auktoritet, samtidigt som dess lösning att störta regimen genom väpnad kamp blev allt trovärdigare. Det som skedde nu var avgörande för att den folkliga rörelsen skulle kunna bli politiskt självständig från borgarklassen.

Man såg också ett annat kännetecken för perioder av revolutionärt uppsving: De partiella nederlagen och det våldsamma förtrycket ledde inte till demoralisering eller demobilisering. Det var tvärtom så att befolkningen allt oftare bemötte nationalgardets övergrepp med olika former av självförsvar och spontant sökte det väpnade motståndets väg. Så gjorde till exempel invånarna i indianstadssdelen Monimbó, nära Masaya, öppet uppror den 20 februari 1978. I nästan en veckas tid höll de stånd mot nationalgardet och dess artillerield och flygbombningar. Men den 26:e krossades upproret i blod.

Den breda oppositionsfronten – FAO

Somoza hade tagit intryck av rörelsens bredd och beslutsamhet och han beslöt sig till slut för att ge efter. Han lovade en årlig bonus i form av en trettonde månadslön, höjd minimilön för industriarbetare, socialförsäkringar för lantarbetare och han inbjöd den borgerliga oppositionen till en ”nationell dialog”.

Men det var för sent. Folket krävde nu att ”den lille Nero” skulle avgå. Dessutom hade generalstrejken i januari-februari kostat mycket och diktatorn hade inte ens råd att göra ytterligare eftergifter. Stämningen av inbördeskrig var knappast heller så lämplig för att få fart på ”affärerna” och kapitalet flydde till mildare klimat. Enligt officiella källor fördes 315 miljoner dollar i utländska valutor ut ur landet 1979, det vill säga 74% av hela exportvärdet. BNP sjönk med 25% samtidigt som inflationen överskred 75% och arbetslösheten uppgick till 42% av de arbetsföra.³

Krisen utvecklades i en spiral som är typisk för revolutionära situationer: Den politiska agitationen underblåste den ekonomiska krisen, och den ekonomiska nedgången gav nytt bränsle till den politiska agitationen.

² H. Ortega intervjuas av Martha Harnecker, *Granma*, franska upplagan. 27 januari 1978, återges i ”Nicaragua: du reve à la réalité”.

³ Vargas.

Inom den borgerliga oppositionen bildades som ett tidens tecken den Nicaraguanska demokratiska rörelsen (MDN) med sitt främsta stöd bland bomullsodlarna i nordväst. Rörelsen leddes av miljonären och industrimannen Alfonso Robelo, som tidigare varit ordförande för Nicaraguas industrikammare (1972 till 1975), Nicaraguas utvecklingsinstitut och COSEP (1975 till 1978).

MDN samlade en rad unga företagschefer, som hade gått i spetsen för företagarstrejken i januari-februari. MDN krävde att Somoza skulle avgå, att FSLN skulle ingå i en framtida regering och att ett antal demokratiska reformer skulle genomföras.

För att tvinga fram en politisk lösning under sin egen kontroll gick den anti-somocistiska borgarklassen till slut med på att bilda en bred allians med alla oppositionella krafter – även med terceristerna i FSLN genom ”Tolvgruppens” förmedling. Frente Amplio de Oposición, FAO, bildades i juli 1978. Den hade stöd från kyrkan och det betydde mycket i det här strängt katolska landet. Ett av de viktigaste kraven i FAO:s sextonpunktsprogram var kravet på Somozas avgång. Det kravet stöddes av Miguel Obando y Bravo, Managuas ärkebiskop, i ett offentligt tal den 3 augusti.

Den borgerliga oppositionen hade en klar strategi: Den skulle använda massmobiliseringen och Carteradministrationens stöd för att tvinga Somoza till en förhandlingskompromiss, som skulle innebära att han avlägsnades från makten i enlighet med konstitutionens krav. Det skulle alltså inte bli fråga om att nationalisera familjens tillgångar eller upplösa nationalgardet.

Perioden med borgerlig dominans, som varade från UDEL:s bildande i juli 1974 till FAO:s upplösning i januari-februari 1979, präglades alltså av måttliga målsättningar och kampmetoder. Målet var att göra slut på en liten borgerlig klicks maktmissbruk och övergrepp. Men målet skulle inte nås genom väpnad kamp utan genom ett spel av påtryckningar, som till slut skulle få diktatorn att ge vika.

FSLN å sin sida förhöll sig inte alls passiv under tiden. De ”proletära” och ”förlängda folkkrigs”-tendenserna bedrev ett omfattande agitations- och politiskt organiseringsarbete i kåkstäderna, i fabriker och på plantagerna. Strejker, gatudemonstrationer, upplöpp avlöste varandra utan avbrott: 11 000 kommunalanställdas och sjukvårdsarbeters strejk i juni-juli 1978; studenternas strejk för att radiostationen *Mi Preferida* åter skulle öppnas; jättelika demonstrationer för att hylla ”Tolvgruppens” återkomst till Managua; en generalstrejk i protest mot nationalgardets mord på åtta studenter i Jinotepe och San Marcos den 19 juli 1978; en ny generalstrejk på FAO:s uppmaning den 27 augusti...

Samtidigt trappade FSLN:s terceristiska del upp sina militära aktioner. Den 20 juli besköt de nationalgardets högkvarter i Somozas ökända ”bunker” med raketer från Hotel Intercontinentals högsta våningar. Den 22 augusti lyckades gerillakommendanten Eden Pastora inta Nationalpalatset och tillfångata mer än femhundra av regimens företrädare, bland dem sextio parlamentsledamöter, flera ministrar och Somozas egen kusin. Hela denna förnäma skara utväxlade sedan mot fem miljoner dollar, publicerandet av en presskommuniké och frisläppandet av Tomas Borge och åttiotvå andra fångslade FSLN-medlemmar. Den 24 augusti steg kommandogruppen och de frisläppta sandinisterna ombord på planet som skulle föra dem till Panama och befolkningen jublade.

De fredliga kampformernas begränsning

Men trots de breda strejkerna och massdemonstrationerna, trots de djärva gerilla-aktionerna,

trots borgarklassens påtryckningar, vägrade diktatorn fortfarande att ge vika. Somoza var uppenbarligen övertygad om att ingen skulle kunna störta honom så länge han kontrollerade nationalgardet, och han valde därför att försöka krossa den folkliga rörelsen i blod och övertala den liberala borgarklassen att sluta en uppgörelse. När liberalerna väl tröttnat på kaos, skulle de acceptera hans ordning. Tiden tycktes vara på Somozas sida, så länge han behöll sin obevekliga attityd och övervakade sina soldaters lojalitet. Den 11 augusti avsattes trettio nationalgardesofficerare och den 27 augusti arresterades en grupp arméofficerare för konspirationsförsök. Gruppens ”hjärna” var överstelöjtnant Bernardino Larios.

Somozas envishet gjorde begränsningarna i FAO:s strategi tydliga. Inte ens en generalstrejk och massiva demonstrationer räckte för att störta en motståndare som höll sig fast vid makten med det nakna våldets hjälp och som inte ens drog sig för att bomba egna städer. En fiende som valde inbördeskriget kunde bara bekämpas med inbördeskrigets metoder. Endast en väpnad rörelse skulle kunna besegra nationalgardet. Och om inte generalstrejken ledde fram till det väpnade upproret, skulle den lätt slås ned.

FSLN:s strategiska överlägsenhet gjorde att fronten kunde ta över ledningen för rörelsen från den borgerliga oppositionen på mindre än ett år. Och dess överlägsenhet låg just i en klar förståelse för kampens behov. FSLN ställde inte masskampen mot den väpnade kampen utan pekade på och organiserade de olika formernas sammansmältning. Strejker och demonstrationer skulle bereda vägen för det väpnade upproret som generalstrejkens kulmen.

Regimens sista kort

I början av september var två andra kännetecken för en revolutionär situation tydliga i Nicaragua. För det första såg man en *ojämn utveckling* av den folkliga radikalismen. I en del sektorer och regioner krävde majoriteten av arbetare ett omedelbart uppror, medan de i andra delar fortfarande trodde på FAO. För det andra hade de mest radikaliserade skiktens kampvilja överträffat revolutionärernas beredskap. Men om dessa inte kunde uppfylla sina politiska och militära funktioner, skulle varje massuppror vara dömt att sluta i blodbad.

FSLN:s tercerister märkte att kampen oundvikligen skulle flamma upp på nytt i den traditionellt radikala nordvästregionen och de beslöt att påskynda förloppet. På så sätt hoppades de att åtminstone kunna begränsa skadorna och behålla ledningen för den väpnade kampen.

Den 9 september 1978 attackerade FSLN-styrkor León, Esteli, Chinandega, Masaya och flera andra städer. Deras ankomst utlöste massresningar bland lokalbefolkningen. Nationalgardet svarade med att bomba de upproriska städerna och öka sina grymma förföljelser i övriga delar av landet.

Den 20 september, när sandinisterna tvingades att dra sig tillbaka, följdes de av väldiga rader av civila på flykt undan repressalierna. Somoza beslöt sig för att statuera ett exempel i León och Esteli. Nationalgardet torterade och avrättade alla som ”misstänktes för sympatier med sandino-kommunisterna”. De inriktade sig speciellt på ungdomarna. Septemberupproret kostade totalt 6 000 liv.

När Humberto Ortega senare fick frågan om upproret varit ett misstag svarade han: ”Vi kunde inte säga nej till upproret. Massrörelsen hade vuxit till en sådan storlek att avantgardet inte längre kunde leda den. Vi kunde inte motsätta oss denna massrörelse, denna flodvåg. Allt vi kunde göra var att ställa oss i spetsen för att försöka leda den och ge den en inriktning. Så avantgardet var medvetet om sina begränsningar när det underordnade sig massornas allmänna beslut och ställde sig i ledningen för dem. Det var exemplet i Monimbó som gett

massorna den beslutsamheten och den viljan...”

”Om vi inte hade format massrörelsen, skulle den ha slutat i allmän anarki. Det var med andra ord avantgardets beslut att kalla till uppror i september som gjorde det möjligt att kanalisera floden, att ge upproret form och på så sätt förbereda segern”.

”Jag vill åter upprepa att vi kastade oss in i upproret på grund av den rådande politiska situationen. Vi ville inte överge folket i en massaker, för folket hade redan gått ut i aktioner, som i Monimbó”.⁴

Att inte det här nya nederlaget blev ett avgörande slag mot massrörelsen visade bara hur långt den revolutionära processen gått.

Somoza yvdes, säker på att han vunnit en avgörande seger. Men den borgerliga oppositionen tänkte också att dess tid nu hade kommit. Nederlaget i septemberupproret skulle säkert tvinga FSLN på reträtt och försvaga rörelsens revolutionära flygel. Samtidigt skulle man se hur farlig den revolutionära rörelsen kunde bli om polariseringen i samhället förlängdes ytterligare. Carter skulle vara medveten om denna fara och öka sina påtryckningar på Somoza, för att tvinga honom att avgå...

Bägge fraktionerna av borgarklassen trodde alltså att de stärkt sina positioner och gick med på att förhandla under beskydd av en internationell ”medlingskommission” med representanter för USA, Guatemala och Dominikanska republiken.

Förhandlingarna drog ut på tiden i flera månader. Syftet var att få diktatorn att gå med på en ”somocism utan Somoza”: En konservativ regering – utan FSLN –; bevarande av nationalgardet; garantier för somocisternas egendomar.

FSLN – dess ”nationella ledning” eller terceristtendensen, som gått längst i sin allians med borgarklassen – kunde inte acceptera en sådan kompromiss. Allt för mycket blod hade flutit för att folket skulle nöja sig med bara en fasadputsning av systemet.

FAO:s program hade nu passerats av utvecklingen och motsvarade inte längre massornas eller ens småbourgeoisens sinnesstämningar. Dessa ville nu ha bort regimen och utrota somocismen med rötterna. Det förstår man av deras ökade kampvilja trots det extremt hårda förtrycket. FSLN:s krav – expropriera somocisternas egendom och upplösa nationalgardet – motsvarade däremot väl folkets önsknings.

FAO hade överraskats av klasskampens nya förlopp och förlorade nu sin politiska auktoritet och upplöstes gradvis. I november 1978 meddelade ”Tolvgruppen” – en täckmantel för FSLN:s tercerister – att man brutit med FAO i protest mot USA:s direkta inblandning i förhandlingarna. Andra organisationer följde efter.

Den 10 januari 1979 gick en jättelik demonstration genom Managua på den första årsdagen av mordet på Pedro Joaquín Chamorro. Tiotals människor dödades och fem dagar senare började sjukvårdsarbetarna en hungerstrejk. Men nådastöten kom den 19 januari då Somoza avvisade medlingskommissionens förslag och förklarade att han tänkte stanna kvar vid makten tills mandat-perioden gick ut 1981. FAO fortsatte att med stöd från USA föreslå ”måttliga” lösningar på krisen. Men det möttes av en växande likgiltighet och besvikelse från befolkningens sida.

---

⁴ ”Intervju med Martha Harnecker”, s. 31.

Mot slutoffensiven

FAO:s sammanbrott öppnade en ny och djupare fas av revolutionen. Ett stort hinder för att återföre FSLN undanröjdes. Terceristernas deltagande i en borgerligt dominerad front, som sökte borgerliga lösningar på krisen, hade varit en av de viktigaste stridsfrågorna gentemot de två andra tendenserna. Den 9 december 1978 bildades en enad ledning och den 26 mars slogs de tre tendenserna samman.

Framförallt innebar FAO:s linje att sandinisterna måste utforma en ny allianspolitik, oberoende av borgarklassen och i linje med FSLN:s egna revolutionära målsättningar.

Man ökade nu ansträngningarna för att bygga MPU, Det enade folkets rörelse, en paraplystruktur för tjugotvå folkliga organisationer, vilken hade bildats i mitten av juli 1978. Kvarterskommittéerna, fackföreningarna, kvinno- och ungdomsorganisationerna förstärktes och omorganiserades. För FSLN handlade det om att öka massrörelsens initiativkraft och organisatoriska styrka på alla nivåer och om att stärka dess självständighet mot den borgerliga oppositionen i FAO, som hädanefter skulle arbeta mer för att hålla revolutionärerna från makten än för att störta diktaturen. Den 1 februari 1979 bildades Nationella patriotiska fronten, FPN, som samlade MPU, Tolvgruppen, fackföreningarna och några mindre borgerliga grupperingar. *Det var en sandinistiskt dominerad allians som nu började organisera generalstrejken. Massrörelsens ledning hade kommit i nya händer. Borgarklassen och imperialismen hade förlorat initiativet.*

Den 8 februari avbröt USA sin militära och ekonomiska hjälp till Somoza som straff för att han förkastat medlingskommissionens förslag. Men den prosomocistiska lobbyen var fortfarande stark i Washington. Det som togs med en hand gavs tillbaka med den andra: Den 14 maj gav Internationella valutafonden, vars lyhörddhet för amerikanska påbud ju är välkänd, ett lån på 65 miljoner dollar till den nicaraguanska regeringen. USA:s representanter var bland dem som röstade för lånet. Somoza stöddes fortfarande av många latinamerikanska diktaturer och fick vapen från Argentina och Israel. Men Costa Rica, Panama, Mexico och Venezuela blev allt mer fientliga i sina officiella uttalanden och inom internationella organ och bidrog på så sätt till att isolera diktaturen. Den 20 maj bröt Mexico de diplomatiska förbindelserna med Managua. Den 28 maj fördömde de fem statscheferna i Andinska pakten Somozas regering vid ett möte i Colombia. Den 16 juni erkände dessa länder sandinisterna som "krigförande part". Den 24 juni förkastade OAS, Organisationen för amerikanska stater, USA:s utrikesminister Cyrus Vance' förslag att sända en "fredsbevarande styrka" till Nicaragua och krävde i stället Somozas avgång. På så sätt gav de i varierande grad ett direkt stöd till FSLN.

Den 6 april 1979 devalverades córdoban med 42% i förhållande till dollarn. Den devalveringen, som var den första sedan 1932, bekräftade regimens ekonomiska bankrutt. Den galopperande inflationen ökade folkets missnöje och förde tidigare neutrala borgerliga och småborgerliga skikt närmare oppositionen. Somozadiktaturen hade berövats hela sin sociala bas och var nu reducerad till sin kärna: Nationalgardet.

Dubbelmakt: mars till juli 1979

FSLN gick åter till militär offensiv i mars 1979 och ockuperade staden Esteli mellan den 8 och den 14. Men den verkliga "slutoffensiven" började den 21 maj, i Jinotega och på andra håll. Till skillnad från Batistatrupporna på Kuba gjorde emellertid nationalgardet ursinnigt motstånd.

FSLN hade dragit lärdomar av vietnamesernas erfarenheter och försökte kompensera sig för

sin militära underlägsenhet genom att tvinga nationalgardet att sprida ut sin styrkor. Dess taktik var att skapa ständigt nya operationsområden genom att kombinera strejkrörelserna, de lokala upproren och de militära enheternas aktioner. Nationalgardets 15 000 man – varav bara hälften hade stridsvana – kunde inte kontrollera ett land på 132 000 km² och med 2,3 miljoner invånare. Om de försökte, skulle de tvingas sprida ut sina styrkor och därmed förlora sitt strategiska övertag på flera platser, som genast skulle attackeras av gerilla. Och om de istället koncentrerade sig på några få starka fästen, skulle FSLN förankra sig i övriga delar av landet och förbereda nya attacker.

”Vi insåg att vår största styrka låg i förmågan att upprätthålla en total mobilisering – social, ekonomisk, politisk – och på så sätt bryta ned fiendens militära och tekniska övertag”, berättade senare kommandant Humberto Ortega.

”Vi såg att om vi skulle segra, kunde vi inte bara gå ut i striden med våra egna gerillatrupper. Vi måste också få massorna att delta aktivt i kampen... I själva verket tänkte vi alltid på massorna, men vi såg dem som ett stöd för gerillan i striden mot nationalgardet. Verkligheten blev helt annorlunda: Det var gerillan som stödde massorna då de gjorde uppror och krossade fienden...”

”Efter septemberhändelserna förstod vi att det var nödvändigt att vid samma tidpunkt och med samma strategiska syfte förena ett nationellt massuppror, frontens militära offensiv och en generalstrejk, som företagen deltog i eller åtminstone godkände”.

”Om vi inte hade förenat dessa tre faktorer vid samma tidpunkt och inom samma ram, skulle segern inte ha varit möjlig. Vi hade redan uppmanat till generalstrejk flera gånger men utan att koppla det samman med massornas offensiv. Massorna hade redan rest sig, men det hade inte heller kopplats samman med en strejk och upproren hade kommit vid den tidpunkt då avantgardets militära kapacitet var för svag. Slutligen hade avantgardet också redan gått till offensiv, men vid en tidpunkt då de två andra faktorerna ännu inte var för handen”.⁵

Denna strategi bestämde dubbelmaktens särdrag i Nicaragua. Folkets motmakt tog sig många olika uttryck i olika situationer, men dess basenhet var ändå de civila försvarskommittéerna (CDC) i bostadsområdena och de tvärfackliga kommittéerna på företagen. I städer som fortfarande kontrollerades av somocisterna förberedde kommittéerna upproret och hjälpte till med försörjning av de stridande enheterna. I de befriade städerna sammanslöt de sig i en ”centralkommitté för de civila försvarskommittéerna” (Esteli) eller i en ”återuppbyggnadsjunta” (Matagalpa) och tog på sig alla den civila administrationens uppgifter: Ordning, hälsa, försörjning, distribution.⁶

I de norra och centrala delarna av landet fanns liknande strukturer som administrerade en slags ”krigskommunism”. Och ibland, när de inte fungerade tillfredställande dök andra strukturer upp – till exempel ”Arbetsenheten Fabio Martinez” i Matagalpa som bildades vid sidan av försvarskommittéerna.

Men det verkliga revolutionära maktcentrat, som också erkändes av befolkningen, var den lokala FSLN-staben. Det var den som utsåg medlemmar i ”centralkommittéer” och ”kommunala juntor”. Den förkroppsligade den nya ordningen och den nya politiska auktoriteten.

⁵ ”Intervju med Martha Harnecker”, s. 28, 35.

⁶ Se Pisanis rapport om situationen i Esteli och Matagalpa, ”Los Muchachos”, s. 133-139 och 189-191. Se också, för hela den tidsperiod vi talar om här, Charles-André Udry, ”Nicaragua: En revolution på marsch”, *Fjärde Internationalen* nr 3/79 xxx.

Dubbelmakten i Nicaragua var ännu outvecklad efter januari 1978 men nådde sin fulla utbredning efter FSLN-offensiven i maj 1979. Det som återstod av den somocistiska statsapparaten – dvs huvudsakligen nationalgardet – konfronterades med Sandinistfronten, som stödde sig på ett tätt nät av massorganisationer.

Den allmänna upprorsstrejken

Från mars till juni öppnades tre fronter: Den norra i El Jicaro, Estelí, Nueva Guinea och senare Jinotega; den södra i El Naranjo, Penas Blanca, Sapoá; den västra i Masaya, Granada, Carazo. Sydfronten, som förstärktes med många ”internationalistiska” gerillasoldater från hela Latinamerika, band upp ett av regimens två elitförband, det fruktade EEBI.

Kvinnorna deltog i striden i ovanligt hög grad, på alla nivåer. De utgjorde 25% av gerilla-armén. Det fanns flera kvinnliga kommandanter: Monica Baltetano och Leticia Herrera för att bara nämna två exempel. Och Dora Tellez, ”kommendant nummer 2”, ledde operationerna på den västliga ”Rigoberto López”-fronten, en av krigets viktigaste fronter.

Den 4 juni utlyste FSLN en ”allmän upprorsstrejk” och nästa dag var landet helt lamslaget. En efter en nåddes de största städerna av uppmaningen till uppror. Den 10 juni reste sig folket i Managua spontant, långt tidigare än vad sandinisterna hade planerat. Elitförband fick hastigt flyttas tillbaka till huvudstaden och trycket lättade på andra fronter.

Den 12 juni informerade Mexico och Venezuela USA:s regering om, att de inte tänkte acceptera att Somozas trupper gick över gränsen mot Costa Rica för att anfälla gerillatrupperna. Fyra dagar senare bildades en provisorisk regering i San José i Costa Rica. Den bestod av Sergio Ramirez från Tolvgruppen, Alfonso Robelo, MDN:s ledare, Violeta Chamorro, den mördade partiledarens änka, Moises Hassan från MPU och Daniel Ortega från FSLN. Tvärtemot det första intrycket hade FSLN majoritet i regeringen, eftersom de stöddes av MPU och Tolvgruppen.

Etthundratrettio amerikanska kongressledamöter krävde nu att militärhjälp till Somoza skulle återupptas. Vid OAS' möte, som inkallats av USA till den 22 juni, föreslog Cyrus Vance att en ”fredsbevarande styrka” skulle sändas till Nicaragua. Men bara Argentina stödde förslaget. OAS motsatte sig bestämt och nästan enhälligt varje nordamerikansk inblandning i det nicaraguanska inbördeskriget.

Som James Petras har påpekat, berodde denna nästan hundra procentiga enighet på en märklig förening av motsatser. Militärdiktaturerna var förargade över Carters ”mänskliga rättighets”-doktrin och ville inte ha något prejudikat, som senare skulle kunna användas mot dem själva. För även om en militär OAS-intervention skulle ha spärrat vägen för FSLN, skulle den samtidigt ha störtat en regim som hade många likheter med diktaturerna i söder. Å andra sidan menade Somozas motståndare, att OAS inte borde kompromettera sig på diktatorns sida utan avstå från att blanda sig i en rent intern nicaraguansk affär. Somozas diktatur hade fördömts av länderna i Andinska pakten och flera av dem gav öppet stöd till hans fiender. Regimen hade övergivits av OAS, kunde inte längre hoppas på att den nordamerikanska marinkåren skulle intervensera och stod inför ett folkligt uppror. Somoza förstod nu att spelet var förlorat.

Paradoxalt nog började själva förtrycket med dess otroliga brutalitet nu att arbeta mot honom. För i det här grymma kriget hade människor större chans att överleva, om de kämpade i FSLN än om de stannade hemma och när som helst kunde utsättas för nationalgardets razzior. De flesta av de 50 000 döda – två procent av befolkningen – var civila, som nationalgardisterna sköt ned i blint raseri. Varje gång FSLN måste överge en ställning följdes de av tusentals unga

män och kvinnor. Den 27 juni lämnade till exempel 6 000 civila Managua.

Den 16 juli var de större städerna (León, Estelí, Matagalpa, Masaya, Diriamba) i FSLN:s händer. Den 17 juli flydde Anastasio Somoza Debayle från landet och överlät åt Francisco Urcuyo att förhandla om den ”provisoriska regeringens” maktillträde, så som man hade kommit överens om med USA. Enligt USA:s regering borde ett eld-upphör omedelbart ha trätt i kraft och bägge sidor borde ha stannat vid sina ställningar. På så sätt skulle man ha kunnat rädda så mycket som möjligt av den somocistiska statsapparaten. En blandning av ”sunda element” i nationalgardet och de sandinistiska trupperna skulle ha bildat den nya regimens arme. Framförallt skulle styrkeförhållandena mellan den liberala borgarklassen och de sandinistiska revolutionärerna på så sätt ha blivit mer fördelaktiga.

Oturligt nog för dem som konstruerat detta schema började nationalgardet upplösas så snart Somozas flykt blev känd. Denna privatmilis hade inte splittrats under trycket av krisen och klasskampen, som en vanlig nationell armé skulle ha gjort, men den överlevde inte chefens fall. Till råga på allt accepterade inte Urcuyo, som säkert fått hemliga råd från Somoza, att följa Washingtons scenario. Han avvisade överenskommelsen med regeringsjuntan och förklarade att han tänkte stanna på sin post tills mandattiden gick ut 1981. Hans helomvändning kom oväntat för FSLN och fronten manade genast till slutattacken.

Den 19 juli gick de segrande FSLN-trupperna in i Managua. Nationalgardet upplöstes, då 7 000 av dess soldater tagits tillfånga och de övriga försökte ta sig till Honduras. Alla regeringsföreträdare och ämbetsmän, som hade goda skäl att frukta folkets hämnd, packade sina väskor och lämnade landet.

FSLN:s seger var fullständig, men den hade kostat 50 000 liv och en omätbar förstörelse. För att straffa den borgerliga oppositionen hade Somoza systematiskt bombat dess fabriker. I Managuas industrizon, hela vägen längs motorvägen mot norr, pekade fabrikernas förbrända bjälkar som anklagande fingrar mot himlen. Bara Somoza-familjens fabriker stod oskadda kvar. Den 20 juli nationaliserades de.

FSLN: tre går samman till en

När Somozas operation ”Aguila Sexta” avslutades 1976, fanns det bara kvar ett par dussin medlemmar i FSLN. Carlos Fonseca Amador hade fallit i november samma år i Zelayaregionen. Tomás Borge, den ende överlevande av FSLN:s grundare, satt i fängelse. Oenigheter om strategiska frågor hade funnits sedan nederlaget i Pancasán 1967 och de hade ytterligare ökat genom vågen av förföljelser som följde på ”Juan José Quezada”kommandots raid den 27 december 1974. Och dessa oenigheter hade nu splittrat rörelsen i tre fientliga fraktioner.

”Förlängda folkkrigs”-tendensen, GPP, inspirerades som vi har sett av maoisterna och vietnameserna, något som vid den tiden inte innebar en motsägelse. Landsbygdsgerillan var axeln i dess strategi. Genom att skapa ”befriade zoner” i bergen i norr skulle man få ”stödbaser”, så att man kunde gå vidare och utveckla gerillaverksamheten även i städerna. Att bygga sådana zoner var därför den strategiska målsättningen, och allt annat måste underordnas det. Massarbete i fackföreningarna och studentrörelsen sågs främst som ett sätt att rekrytera till landsbygdsgerillan. Dessutom var det högst sannolikt att USA-imperialismen skulle intervensera mot en framgångsrik revolution. Så varje strategi för den väpnade kampen som inte innefattade skapandet av sådana ”stödbaser” skulle vara byggd på lösan sand.

Den ”proletära” tendensen, TP, däremot åberopade sig på den klassiska marxismen och såg städernas arbetarklass, trasproletariat och ungdom som revolutionens drivkrafter. I deras ögon

skulle GPP:s strategi leda till isolering i halvt öde områden, långt från de aktiva massorna och landets nervcentra. Eftersom TP såg en mäktig och oberoende folkrörelse som en förutsättning för segern, motsatte de sig ”militära äventyr”, som försökte ersätta massornas våld med revolutionärernas våld i ett privatkrig mot diktaturen, lika väl som allianser där man underordnade sig den anti-somocistiska borgarklassen. År 1978 inledde tendensen förhandlingar om sammangående med Frente Obrero, en annan revolutionär organisation som tidigare splittrats från FSLN och som nu arbetade hårt med organisering av massorna i städerna.

Terceristerna, ”upprorstendensen” eller ”nationella ledningen”, bildades som en reaktion på de två andra tendenserna. Den anklagade dem bägge för att ha en strategi för ”passiv styrkeackumulering”, det vill säga en föreställning om att det finns ett avbrott mellan förberedelserna för striden och själva striden, att det är möjligt att samla medlemmar, vapen och erfarenheter i lugn och ro utan att systematiskt ingripa på den politiska och den militära arenan.

Enligt deras uppfattning om den ”aktiva styrkeackumuleringen” var regimens inre motsättningar så stora att även en liten revolutionär organisation skulle kunna ta initiativ som kunde få stor effekt för att fördjupa krisen.

Terceristernas strategi kombinerade behovet av en FSLN-ledd väpnad offensiv med en bred allianspolitik, som försökte utnyttja sprickorna inom borgarklassen, isolera diktaturen och föra fram ett trovärdigt regeringsalternativ.

Dess militära djärvhet – som gav den namnet ”upprorstendensen” – byggde på antagandet att USA-armén inte skulle kunna intervensera direkt i Nicaragua. Dess enhetspolitik byggde på en noggrann analys av splittringen inom den härskande klassen⁷ och på övertygelsen om att så länge man bevarade den politiska och militära självständigheten, hade revolutionärerna inget att förlora och allt att vinna på en allians med den borgerliga oppositionen. Terceristerna gick alltså med i FAO, samtidigt som de ökade sina attacker mot militärförläggningarna. Internationellt lyckades de vinna politiskt och materiellt stöd från socialdemokratin och även från vissa liberala krafter. Att därför beteckna dem som en socialdemokratisk tendens – så som James Petras gör utan att blinka – tyder ändå på en märklig förblindelse.⁸ Just en märklig socialdemokrati som för ett revolutionärt krig och leder en allmän upprorsstrejk!

Om man nödvändigtvis måste ge terceristerna en internationell stämpel, skulle beteckningen *castrist* passa dem avgjort bättre.

Tillsammans hade de tre sandinisttendenserna knappt 200 medlemmar 1977 och inte mer än 500, när de gick in i Managua den 19 juli 1979. FSLN var en politisk-militär organisation och måste välja sina medlemmar noggrant. Men det fanns tusentals sympatisörer som var aktiva i frontens massorganisationer. Och tiotusentals människor som kämpade mot diktaturen erkände spontant sandinisterna som en ledning.

Allianspolitiken

Terceristernas allianspolitik betecknades som ”opportunistisk” och ”kapitulationistisk” av olika strömningar inom den yttersta vänstern, i Nicaragua och på andra håll. Några såg dem som en efterföljare till Stalins folkfrontspolitik, där proletariatets enhet och klassoberoende offras för en allians som domineras av den ”nationella borgarklassen”, den ”naturliga ledaren

⁷ Se artikelserien från *Pensamiento Crítico*, där många artiklar skrivits av Lopez, Núñez, Chamorro och Serres, ”La Caída del somocismo y la lucha sandinista”, Managua 1980.

⁸ James Petras, ”Whither the Nicaraguan Revolution?” *Monthly Review*, oktober 1979, volym 31, nummer 5, s. 14.

för revolutionens demokratiska etapp”. Dessa kritiker gick emot tanken på en ”anti-fascistisk front” mot diktaturen och förde fram ”arbetarnas enhetsfront” för socialismen som ett alternativ.

Nu verkar det nog som om det, åtminstone hos en del tercerister, fanns illusioner om den nicaraguanska borgarklassens antiimperialism.⁹ Dessa illusioner krossades snabbt vintern 1978 under det dubbla trycket av massornas radikalisering och borgarklassens stöd till medlings-kommissionen. Men terceristerna lät aldrig sin egen strategi – för väpnad konfrontation med regimen – underordnas verksamheten inom FAO. Det vore helt fel att jämföra deras allianspolitik med stalinistiska folkfronter eller antifascistiska fronter.

Med tanke på frågan om klassallianser fanns det tre nödvändiga villkor för att det nicaraguanska proletariatet skulle segra: Att proletariatet självt var enat kring ett revolutionärt program och en revolutionär strategi; att dess politiska alternativ fick mellanskikten att välja sida; att den härskande klassen var djupt och varaktigt splittrad.

Endast en alliansstrategi som uppfyllde dessa tre villkor samtidigt kunde göra det möjligt för en absolut dominerad klass, som i alla avseenden var svagare än sin motståndare, att besegra inte bara diktaturen utan även den härskande klassen i dess helhet. Helt klart måste det vara en komplicerad strategi, eftersom de tre villkoren delvis motsäger varandra.

Medan anhängarna av folkfronter eller antifascistiska fronter offrar det första villkoret för de två andra, gör ”klass-mot-klass”-politikens anhängare exakt tvärtom. De bryr sig inte om att utnyttja motsättningarna inom den härskande klassen eller att vinna majoriteten av småbourgeoisien för proletariatet. Så avsäger de sig också alla möjligheter att segra lika säkert som om de medvetet lagt sig i den ”nationella borgarklassens” kölvatten.

Den ”antiimperialistiska front” FSLN försökte bygga efter brytningen med FAO uppfyllde däremot alla tre villkoren. Adolfo Gilly har helt riktigt sagt: ”Om FSLN hade ställt en socialistisk arbetarfront mot den antiimperialistiska fronten och behandlat denna som borgarklassens instrument eller liktydig med en folkfront... skulle de ha intagit en snävt sekteristisk ståndpunkt. Genom att falskt hänvisa till principer skulle de ha dömt sig själva till nederlag och de skulle ha avstått från varje mobilisering av den verkliga massrörelsen, så som den växte fram under diktaturen.”¹⁰

På en mer allmän nivå är det viktigt att komma ihåg att formeln ”antiimperialistisk front” härrör från Kominterns fjärde kongress. Livio Maitan har nyligen försvarat det begreppet på följande sätt: ”Under loppet av en kamp mot en regim som upprättats eller hålls uppe av imperialismen finns det utrymme för samförstånd mellan arbetarrörelsens organisationer och småborgerliga eller till och med borgerliga organisationer. Det skulle vara absurt att motsätta sig dem på grund av en abstrakt revolutionär renhet. Men ett sådant tillfälligt samförstånd och formella överenskommelser – till och med militära överenskommelser – innebär inte att man har en gemensam strategi.”¹¹

Sammanläggningen i mars 1979

Om FSLN splittrats under en period av nedgång för massrörelsen, skulle det utan tvivel ha fått katastrofala följder. Men eftersom splittringen kom under en period, då regimen kris

⁹ Se det programmatiska dokument från mars 1979, där det nyligen förenade ledarskapet kritiserar FAO *Cuadernos Políticos* nummer 20, Mexico City april-juni 1979.

¹⁰ Gilly s. 136.

¹¹ *Quatrième Internationale* januari 1981, s. 9.

förräddades och den folkliga kampviljan ökade, fick den aldrig tid att stelna till en oöverstiglig klyfta. Inom ramen för en givande debatt om strategin utvecklades i själva verket ett slags funktionell arbetsdelning mellan de tre grupperna. Terceristerna tog på sig ansvaret för de militära initiativen och allianspolitiken, medan GPP och ”proletärerna” organiserade massorna i kåkstäderna och fabriker, på universitetet och på plantagerna.

Deras aktiviteter kompletterade verkligen varandra och man fick perspektiv på skillnaderna mellan tendenserna. Och framförallt blev den revolutionära processens konkreta utveckling så mycket mer varierad och komplicerad än någon av dem hade förutsett. Detta undanröjde de gamla debattlinjerna och gav dem alla både rätt och fel, var och en på sitt sätt.

GPP medgav att de hade underskattat upprorets omedelbara aktualitet i städerna på Stillahavs-kusten och att deras styrkor på dagen D därför hade befunnit sig väl långt från slagfältet. Samtidigt hävdade de, med all rätt, att landsbygdsgerrillan gett FSLN dess mest erfarna medlemmar och förstärkt dess moraliska auktoritet bland befolkningen.

”Proletärerna” gjorde också ett verkligt självkritiskt bokslut men underströk massorganisationernas nyckelroll i städerna för att förbereda och genomföra upproret.

Terceristerna kom givetvis stärkta ut ur prövningen, eftersom händelsernas förlopp i huvudsak bekräftat deras analys och strategi. Men även om massupproret spelade en avgörande roll i kampen, hade det bara blivit möjligt genom det tålmodiga organisationsarbetet. Och terceristerna medgav gärna att det hade betytt lika mycket som deras egna militäroffensiver och allianspolitik.

Varje tendens hade alltså orsak att känna både stolthet och ödmjukhet. De tre ledningarna sporrades av offensivens entusiasm och bildade först en gemensam ledning för att sedan, i mars 1979, utan problem slå samman de tre organisationerna på jämbördig bas. I det nya Nationella Direktoratet fanns tre representanter från varje tendens: Daniel Ortega, Humberto Ortega och Victor Tirado (tercerister); Tomás Borge, Henry Ruiz och Bayardo Arce (GPP); Jaime Wheelock, Luis Carrión och Carlos Núñez (”proletärer”). Ändå tycktes en del vara ”mer jämlika än andra”, för som kommandant Luís Carrión förklarade: ”Vi gjorde alla våra misstag under kampen men i olika grad. Så en del medlemmar är bättre förberedda, eftersom de dragit rikare lärdomar av kriget och revolutionen. Det går inte att förneka att det spelar en viss roll, då vi bygger upp den nya armén och organiserar dess ledning.”¹²

En revolutionär organisation för det nicaraguanska proletariatet

Att beteckna FSLN som den radikaliserade eller antiimperialistiska småbourgeoisiers politiska organisation är bara en meningslös sociologisk övning.¹³ För även om Sandinist-

¹² Pisani s. 253.

¹³ Gilly undviker inte alltid det misstaget i sin bok ”La Nueva Nicaragua”. Han definierar till exempel den FSLN-ledda regeringsjuntan för nationell återuppbyggnad som en ”småborgerlig antiimperialistisk regering, revolutionär och radikal till sin karaktär, med några få representanter för den nationella borgarklassen” (s 125). Men alla de politiska kännetecken han omger den här klasskaraktäriseringen med visar, att han är mycket medveten om dess otillfredsställande drag. Gilly har rätt, när han betonar ”den ovanliga revolutionära roll som spelas av den radikaliserade småborgerligheten i Latinamerikas länder, särskilt (men inte endast) i de länder som har en låg industriell utvecklingsnivå. ”Denna roll”, fortsätter han, ”härrör från den tyngd dess storlek vi ger den i samhällsbildningen, från de antiimperialistiska uppgifternas betydelse i revolutionens första fas och från städernas funktion i den revolutionära processen” (s. 138). Men ändå kan inte ett parti karaktäriseras huvudsakligen utifrån dess sociala ursprung och medlemmarnas sociala sammansättning – om man inte förutsätter ett mekaniskt bestämt förhållande mellan klassursprung och klasståndpunkt. Förhållandet mellan en politisk organisation och dess - reella eller potentiella - sociala bas är i verkligheten mycket mer komplicerad. Den innehåller både histo-

fronten är småborgerlig i sin sociala sammansättning, har den försökt organisera arbetarklassen och försvara dess intressen. Detta, tillsammans med dess ideologi, program, strategi och internationella förbindelser, gör FSLN till det nicaraguanska proletariats revolutionära organisation.

FSLN är en del av den internationella arbetarrörelsen och – genom kastrismen – av dess kommunistiska flygel. I början var fronten mycket självständig gentemot sovjetbyråkratin, som inte heller stödde sandinisterna utan betecknade dem som ”vänsteräventyrare”, som spelade diktaturen i händerna. Sovjetunionens lokala agent - Nicaraguas socialistiska parti – sökte in i det sista en ”nationell enhets”-lösning under borgerlig ledning.¹⁴ I grund och botten ville Kreml inte provocera USA inom dess intressesfär vid en tidpunkt då motsättningarna ökade på många håll i Afrika och Asien.

Men det var inte Havannas inställning. Kubas kommunistiska parti och FSLN hade länge haft nära förbindelser. Kuba är för sandinisterna vad Lenins Sovjetrepublik var för kommunisterna på tjugotalet. Till skillnad från sovjetbyråkratin stödde den kastristiska ledningen den nicaraguanska revolutionen diskret men bestämt.

FSLN:s och särskilt terceristernas lojalitet mot den kubanska ledningen utgör en viktig del av dess politiska särdrag. Den är mycket viktigare än det faktum att terceristerna deltagit på Socialistinternationalens kongresser. Men denna politiska lojalitet är inte samma sak som villkorlös underkastelse. Den sandinistiska revolutionen är en verklig revolution, som segrat av egen kraft. Den har och tänker behålla en självständighet gentemot Havanna. Kuba är en trogen och erfaren bundsförvant och en inspirationskälla, vars misstag man också kan lära av. Och den nicaraguanska lojaliteten mot Kuba kan man också se i en direkt efterhärming av många detaljer: CDS istället för de kubanska CDR, statsrådet, manin att ge åren namn, slagorden och så vidare.

Det var alltså en revolutionär Castro-inspirerad organisation, som tog makten i Managua den 19 juli 1979. Sandinistfronten var medveten om sin svåra situation och om sitt beroende av hjälp från västvärlden och den använde därför stora doser politisk förställningskonst och kompromisser. Men den visste vart den ville gå. Den ville göra Nicaragua till ”Amerikas andra fria territorium”.

---

riska dimensioner - den politiska traditionen och perspektiven - och strategiska dimensioner – förhållandet till klasskampen i internationell skala. Så är till exempel ett kommunistiskt parti, även om det först består av borgerliga intellektuella, en arbetarklassorganisation. Då man bestämmer en politisk organisations klassnatur, måste man därför ta hänsyn till dess komplicerade förhållanden och räkna med ett flertal kriterier. I den marxistiska politiska teorin är en organisation ”småborgerlig”, inte därför att den består av småborgare, utan därför att den inte förmår höja sig över idealen, begreppen, fördomarna hos småborgerskapet, antingen detta är vacklande eller indraget i striderna. (Se Karl Marx' ”Louis Bonapartes 18:e brumaire”.) Ett politiskt parti som ställer sig målet att mobilisera, organisera, företråda proletariatet och som förser sig med ett program, en strategi, en ideologi som är lämpliga för det syftet, kan inte kallas ”småborgerlig”. Det är sant, även om intellektuella av borgerligt eller småborgerligt ursprung ofta kommer att dominera i dess led i början av den revolutionära processen.

¹⁴ Se Garcia Ricardo, ”Nicaragua, le peuple contre la dictature, *La Nouvelle Revue Internationale* nr 20, december 1977.

4. Övergången till socialismen

”Vi befinner oss i en situation som på sätt och vis är rakt motsatt Salvador Allendes situation, då han sade att han hade regeringen men inte makten. Men det är viktigt för oss att förstå att det vore ett misstag att förhäva oss över det.”

Kommendant Carlos Carrión

Vid första anblicken såg det ut som om den regering som installerades i Managua den 20 juli 1979 gav alla garantier åt den nicaraguanska borgarklassen och dess internationella allierade.

I den nationella återuppbyggnadsregeringen och på ministerierna fanns det många framträdande personligheter: Roberto Mayorga Cortes, tidigare generalsekreterare för den Central-amerikanska gemensamma marknaden, var nu planeringsminister. Noel Rivas Casteasoro, tidigare ordförande i handelskammaren och framträdande medlem i Konservativa partiet, var nu industriminister. Manuel José Torres, kristdemokratisk storgodsägare, bestämde över jordbrukets öden. Bernardino Larios, en före detta överste i nationalgardet, som 1978 varit indragen i en skum kuppaffär, var förstas försvarsminister. Man antog en ”deklaration om de nicaraguanska medborgarnas rättigheter”, som väl tålde att jämföras med den schweiziska rättighetsdeklarationen. Och ”statens grundstadgar”, som var en förlaga till en grundlag, inspirerades av de principer som varit så viktiga för den nordamerikanska demokratins grundare. FSLN:s representanter hade bara tre av aderton ministerposter och enligt överenskommelsen i juni 1979 mellan de olika mot- ståndsgrupperna skulle de förbli i minoritet även i det framtida statsrådet. Visserligen låg både den verkställande och lagstiftande makten i verkligheten hos Regeringsjuntan för nationell återuppbyggnad, JGRN. Och där hade FSLN majoritet, trots att fronten bara hade en representant och borgarklassen två genom Alfonso Robelo och Violeta Chamorro. Men FSLN fick stöd från de två återstående juntamedlemmarna Sergio Ramirez, en 39-årig författare och juridikdoktor från Tolvgruppen, Moises Hassan, en 38-årig matematikdoktor av palestinskt ursprung som representerade MPU. Borgarklassen räknade dock med att allmänna val, som skulle hållas så snart som möjligt, skulle normalisera även den situationen.

En bred offentlig sektor skapades. Men JGRN:s dekret nummer 3 begränsade nationaliseringarna till bankväsendet, gruvorna och fiskeindustrin samt till somocisternas industrier, jordbruk och handelsbolag. Privatsektorn var fortfarande helt dominerande och det restes inga hinder för dess verksamhet. FSLN beordrade till och med alla medborgare att återlämna de vapen som beslagtogs från nationalgardets kaserner i juli. Det var återuppbyggnadens tid.

Interamerikanska utvecklingsbanken imponerades så av sådana förnuftiga åtgärder, att den gav Nicaragua ett lån på 500 miljoner dollar fördelat på tre år, varav 200 miljoner skulle betalas ut omedelbart. Biskopskonferensen uttalade sitt entusiastiska stöd och uppmanade alla kristna att arbeta hårt.¹ Socialistinternationalen började samla in pengar.

”Oförsonliga i striden, generösa i segern.” FSLN tillämpade detta Sandinocitat bokstavligen, inte bara när det gällde att behandla somocistiska ex-gardister mänskligt utan främst gentemot den nicaraguanska borgarklassen, som fick en framskjuten ställning inom statsadministrationen, samtidigt som dess rättigheter och egendomar garanterades.

En ”portugisisk” process?

FSLN var till och med så generös att man kunde fråga sig om man inte stod inför en ny

¹ Deklaration från Nicaraguas biskopar, *Barricada*, 18 november 1979.

historiens list, om inte den anti-somocistiska borgarklassen, som Carter så fruktlöst försökt lyfta till makten, skulle nå dit genom en omväg, när den sandinistiska revolutionen spårat ur. När väl de första dagarnas glädjeyra sjunkit undan och landet sett sina enorma svårigheter i ögonen – skulle då inte den anti-somocistiska borgarklassen gradvis kunna genomföra en portugisisk lösning? Med andra ord, skulle den inte kunna genomföra en modernisering av det nicaraguanska samhället och staten under den nordamerikanska imperialismens beskydd och på så sätt bara rättfärdiga den neokoloniala utvecklingsmodellen med dess växande orättvisor, dess förtryck av massorna och dess oförmåga att åstadkomma en tillväxt utifrån landets egna resurser?

Skulle denna revolution som letts av Castros anhängare, som segrat till priset av oerhörda lidanden och uppoffringar, inte som i så många tidigare fall tas över av sina gamla fiender och av dem som anslutit sig i elfte timmen?

Flera doktrinära vänsterströmningar, både i Nicaragua och utomlands, trodde att detta skulle hända. Och de anklagade FSLN för att ”bygga ett borgerligt samhälle och en borgerlig stat utan Somoza”.²

Så gick till exempel James Petras, som kallat terceristerna socialdemokrater, så långt att han gjorde följande förutsägelse:

”Den här regimen kommer emellertid inte kunna lösa några av massornas grundläggande problem. Tvärtom, för att ställa sig in hos sina utländska välgörare kommer den att tvingas demobilisera massorna, begränsa reformerna och kräva uppoffringar, samtidigt som det gamla klassamhället konsolideras – under arbetarnas protes- ter. Under sådana omständigheter kommer den småborgerliga regimen att använda det gamla knepet att attackera kontrarevolutionära krafter såväl till höger som till vänster. Men i själva verket blir det en övergångsregering, som underlättar en höger- vridning – på precis samma sätt som Soares' regim i Portugal användes för att stoppa den revolutionära vänsterströmningen och slutligen fick lämna plats för en öppen högerregim.”³

Jorge G. Castaneda, en mexikansk marxistisk ekonom, var mer seriös och därför också mer nyanserad. Enligt honom skulle FSLN:s försonliga attityd till kapitalisterna leda till en ökad demoralisering av massorna och därmed skulle borgarklassen och dess påtryckningar på FSLN förstärkas. Eftersom sandinisterna förblindats av en ”ekonomisk” syn på övergångens problem, tog de inte tillräcklig hänsyn till klasskampen. Men som alltid skulle det hämna sig och drabba FSLN själv, som skulle komma att skakas av en ”verklig klasskamp mellan borgerliga och revolutionära tendenser”. ”Det handlar inte om de gamla tendenserna inom fronten, som nu slutit en verklig enhet, eller om att det finns individer av borgerligt ursprung inom fronten. Alla revolutionära organisationer har intellektuella och ”deklasserade” borgare bland sina medlemmar. Vad det snarare handlar om är att det finns olika politiska linjer som representerar antagonistiska klassintressen i Sandinist fronten. Och det är inte alls en fredlig samexistens: De två linjerna är oförenliga och en av dem kommer med nödvändighet att besegra den andra.”⁴ Men till skillnad från Petras var Castaneda säker på att den revolutionära flygeln då skulle gå segrande ur striden.

Fjärde Internationalens Förenade Sekretariat visade bättre omdöme och en större optimism i sitt uttalande från oktober 1979: ”FSLN-ledningens karaktär och historia, liksom dess roll under revolutionens första fas, visar att det vore felaktigt att på förhand uppsätta en gräns för

² Petras s. 14.

³ Ibid s. 14-15

⁴ J.G. Castaneda, ”Nicaragua: Contradicciones en la Revolución”, Mexico City 1980, s. 94.

hur långt merparten av dess medlemmar kan gå i takt med att den permanenta revolutionens process utvecklas.” Uttalandet beskrev situationen i Nicaragua som en dubbelmakt av speciell typ: FSLN kontrollerade statens tvångsapparat, medan borgarklassen hade kvar en betydande makt inom ekonomin och administrationen. Men Förenade Sekretariatet fortsatte: ”Det är inte två centraliserade krafter som möter varandra – som i den ryska revolutionen, där det fanns en potentiell konflikt mellan Kerenskijs provisoriska regering och sovjeterna – och utgången kommer inte heller att avgöras genom en central konfrontation mellan dessa två krafter. I Nicaragua, liksom på Kuba 1959, ligger den ”verkliga makten” i sandinisternas händer. Och om processen fortsätter att följa samma dynamik, kan den framtida politiska utvecklingen mycket väl bli en fråga om förändringar av formen snarare än av det grundläggande innehållet.”⁵

Dubbelmakt ”av speciell typ”

Men även om vi tar hänsyn till privatsektorns dominans inom ekonomin, har ”dubbelmakts”-teorin aldrig varit särskilt övertygande.

Beskrivningen försökte helt riktigt betona, att situationen var motsägelsefull och oavgjord efter juli 1979. Det sades att borgarklassen hade kvar en sådan enorm makt, att den skulle kunna stoppa den revolutionära processen i dess liberala-demokratiska fas, samtidigt som den, liksom i Portugal, inväntade tidpunkten för en mer resolut lösning. Och det vore inte säkert att FSLN skulle kunna förhindra detta... Så den nicaraguanska revolutionens öde var fortfarande ovisst. Den borgerligt-demokratiska revolutionen skulle som på Kuba kunna utvecklas till en socialistisk revolution; eller den skulle kunna glida tillbaka i neoimperialistisk riktning som i Bolivia och Mexico. Den kompromiss som gjorts efter segern över Somoza var ytterst osäker och den skulle oundvikligen leda till nya klasskonflikter och en ny maktfördelning.

Alla dessa påpekanden är mycket väsentliga och har dessutom bekräftats av verkligheten. Ändå tycker jag inte att begreppet ”dubbelmakt” kan användas om den politiska situationen i Nicaragua det första året efter segern. För begreppet avser just sådana situationer, då två oberoende klassmakter konfronteras; till exempel befriade och ockuperade zoner i Kina och Vietnam, eller sammanslutningen av arbetarråd som stod mot den provisoriska regeringen *som stödde sig på den tsaristiska statsapparaten* i Ryssland mellan februari och oktober 1917. Dubbelmakten uppstår vid den revolutionära krisens höjdpunkt, då arbetarnas motmakt organiseras och centraliseras mot borgarklassens självständiga makt, som baseras på statsapparaten och framförallt på armén. Om borgarklassens makt tycks överväldigande, beror det

---

⁵ *Inprecor* oktober 1979. Det kan tilläggas att Fjärde Internationalens Förenade Sekretariat ett år efter revolutionen menade att det fanns tillräckliga skäl att tala om en arbetar- och bonderegering i Nicaragua. I en resolution från september 1980 skriver förenade sekretariatet: ”Formerandet av ett rådgivande statsråd med en arbetarbondemajoritet, vägran att böja sig för COSEP:s krav vid val av efterträdare till Robelo och Chamorro, tillbaka-visandet av borgarnas krav på val under 1981, och samtidigt försäkran att utvecklingen av nya maktorgan går före valen (som i sin tur måste slå fast massorganisationernas makt), och återförsäkran av att det Nationella Direktoratet måste överordnas de officiella regeringsorganen, fördjupandet av jordreformen, och att milisen görs allmän — allt detta visar tillsammans existensen av en regering i Nicaragua som grundar sig på arbetarna och bönderna och som fastslår sitt oberoende gentemot borgarklassen. Detta är en arbetar- och bonderegering, en kort episod på vägen mot upprättandet av proletariats diktatur. Det avgörande styrkeprovet mellan klasserna har ännu inte ägt rum. Utgången av den speciella dubbelmaktssituationen (...) återstår ännu att se.” Citeras från ”Deklaration om paritetskommittén, *Dokument Fjärde Internationalen* nummer 14 s.5. Här talar alltså Förenade Sekretariatet både om ”dubbelmakt” och ”arbetar- och bonderegering”, se denna kommentar: ”Det är precis p g a att dubbelmaktssituationen inte har lösts som vi talar om en arbetar- och bonderegering inom ramen för en dubbelmakt och inte om en arbetarstat...” *ibid*. Jämför Webers resonemang nedan i ”Dubbelmakt ’av speciell typ’”. (Red.)

just på att den kontrollerar den gamla statsapparaten, som visserligen skakats men på intet sätt raserats. Det är runt denna apparat som reaktionens krafter reorganiseras. Det är därför som krossandet av staten – och framförallt av dess våldsapparat – blir den avgörande frågan för den revolutionära rörelsen. Om inte det lyckas kan dubbelmaktssituationen inte utvecklas i revolutionär riktning.

Men det som kännetecknade situationen i Nicaragua efter den 19 juli 1979 var just att den somocistiska statsapparaten hade förstörts.⁶ Och det gällde inte bara dess militära och polisiära del. De ämbetsmän och administratörer som inte hade rent samvete tog till flykten, så snart diktaturen störtat samman. De som inte hann lämna landet tog sin tillflykt till olika ambassader. Och i februari 1980 fick 919 av dem fri lejd ut ur landet. Så vad återstod av borgarklassens ”andra makt” utan arme, utan polis, utan domstolsväsende, utan hierarkisk ämbetsmannakår? *Vi får inte förväxla en dubbelmaktssituation med det faktum att det finns kvar politiskt underkuvade klasser på underordnade positioner inom staten.*

Så är till exempel den borgerligt-demokratiska staten i sin helhet inte ett instrument bara för den härskande klassen. Styrkeförhållandena mellan klasserna återspeglas inom staten.

De behärskade klasserna och de delar av den härskande klassen som står utanför själva maktutövandet har också maktpositioner i staten. Den borgerligt-demokratiska staten är inte bara målet för utan också fältet för klasskampen. Den får inte sin klassnatur genom att helt och odelat stå i tjänst hos den dominerande fraktionen inom den härskande klassen. Dess klassnatur beror på att denna fraktion och denna klass innehar de strategiska positionerna, de verkliga maktcentra – som inte alltid är de föregivna maktcentra – samtidigt som de behärskade klasserna har underordnade positioner, där de kan utöva en viss kontroll.

I Nicaragua intogs dessa strategiska positioner redan från den 19 juli av sandinisterna, och andra sådana positioner, till exempel inom administrationen och den ekonomiska apparaten, togs över några månader senare. Den politiska maktens verkliga centrum, och det gäller både den lagstiftande och den verkställande makten, har alltid varit FSLN:s nationella ledning.

Man måste till exempel vara ovanligt naiv för att tro att försvarsministern och den tidigare översten i nationalgardet Bernardino Larios verkligen kontrollerade den Sandinistiska folkarmén – en armé av gamla gerillasoldater som utsågs till olika poster på grundval av sina meriter under inbördeskriget. Det betyder emellertid inte att borgarklassens handgångna män bara var med för syns skull. Det var inte alls bara hedersposter de hade. Deras poster gjorde det tvärtom möjligt för dem att utöva påtryckningar på maktens verkliga centrum, att fördröja utvecklingen och utgöra ett tröghetshinder för den revolutionära processen, att bli kontra-revolutionens trojanska häst. Men deras poster gjorde det inte möjligt för dem att driva en oberoende politik i borgarklassens intresse eller att mobilisera maktapparaten för att genomföra en sådan politik.

Det är sant att privatsektorn var mycket tyngre än den offentliga sektorn. Och juridiskt fanns det inga hinder för kapitalackumulation. Men det räckte inte för att göra det till en situation av dubbelmakt, inte ens av mycket ”speciell typ”. På samma sätt räcker inte massiva nationali-

---

⁶ Régis Debray är mycket klarsynt på den punkten: ”Det som gör händelserna till något helt annat än tidigare och ytligt sett likartade erfarenheter (Chile, Argentina, Peru etc.) och som gör det möjligt att i ordets strikta bemärkelse och för första gången på tjugo år tala om en revolution kan sammanfattas kort: det finns en folklig armé. Det vill säga, somociststatens ryggrad, den gamla förtryckapparaten har en gång för alla ersatts med motståndarens organiserade styrka. Det är denna karda kärna som gör det möjligt att använda alla slags institutionella fasader och gör deras betydelse sekundär.” (”Nicaragua: une ”moderation exemplaire”, tidigare citerad artikel.)

seringar och statlig planering i och för sig, för att man ska kunna beteckna en ekonomi som socialistisk eller på väg till socialismen. De avgörande frågorna är: Vem styr staten? Hur utvecklas styrkeförhållandet mellan klasserna? Om statsmakten är i revolutionärernas händer och om de stöder sig på massornas mobilisering för att motverka profitens logik och genomföra en ekonomisk politik som tillfredsställer arbetarnas grundläggande behov – då är det inte avgörande om den offentliga sektorn från början är i minoritet medan privatsektorn dominerar. För den utveckling som sätts igång skulle snabbt kunna vända upp och ned på styrkeförhållandena mellan dem.⁷

I Nicaragua 1979-80 var det lika litet en dubbelmaktssituation som i det omvända fallet i Tyskland eller Österrike på tjugotalet under koalitionsregeringarna mellan borgerliga och socialdemokratiska partier eller i fallet Frankrike 1945-47, då det fanns kommunistiska och socialdemokratiska ministrar och en rad nationaliseringar genomfördes.

Det fanns en dubbelmakt – och i viss mån även en krigskommunism – i Nicaragua under revolutionens slutliga upprorsfas. Arbetarnas och böndernas motmakt reste sig då mot den somocistiska regimen. De hade sin egen motadministration (CDC), sin moträttvisa, sin motarmé. Och deras makt gick segrande ur den blodiga styrkemätning som varade i fyrtiofem dagar. Den segrade revolutionära makten, där FSLN dominerade, ställde sig målet att bygga socialismen i Nicaragua, det vill säga att fullständigt omvälva hela det politiska systemet och produktions sättet. En sådan regim brukar revolutionära marxister benämna en ”arbetar- och bonderegering”.

Den sandinistiska synen på övergången

När FSLN:s ledning tågade in i Managua den 19 juli 1979 tog den över ett land som låg i ruiner efter inbördeskriget. Det fanns allt som allt 3,5 miljoner dollar kvar på banken. Totalt fabriker som hade tillhört den antisomocistiska borgarklassen låg i aska.

Utlandsskulden på 1,6 miljarder dollar var den högsta per capita i hela Latinamerika. År 1979 uppgick bara avbetalningarna och räntorna till 600 miljoner dollar – och de motsvarar 30% av bruttonationalprodukten och 100% av det årliga exportvärdet. Enligt ECLA:s statistik nådde 1979 års produktion knappt upp till 1962 års nivå – en tillbakagång på sjutton år! Nicaraguas största städer hade förstörts av bombningarna och även i Managua låg arbetslösheten på 34%. På grund av inbördeskriget hade man inte besått sjuttio procent av den odlade jorden, framförallt inte på socker- och bomullsplantagerna. Generalstrejken hade varat i sex veckor. Upprorsområdena hade levt under ett slags ”krigskommunism”, där pengar och handeln med varor tillfälligt hade avskaffats. Alla arbetade utan lön och fick de nödvändiga basvarorna från den lokala civila försvarskommittén.

Utan ett mycket brett deltagande och utan en betydande utlandshjälp skulle landet snart gå mot kaos. Efter två år av extrem spänning behövde revolutionen en frist. Och ingen förstod det behovet bättre än FSLN:s ledning. Det var utan tvivel därför som den inte tog ut för mycket av sin seger.

Allt var möjligt för FSLN den dagen, den 19 juli 1979. Till allas förvåning, även frontens

⁷ Ett COSEP-dokument från oktober 1980 beklagar den utvecklingen bittert: ”Regeringen har försökt sälja bilden av ett socialdemokratiskt Nicaragua med blandekonomi utomlands. I själva verket tycks syftet vara att bygga ut den offentliga sektorn till en statskapitalism, som försörjs genom ett system av konfiskeringar och expropriationer; ett system som i all sin gränslösa girighet fungerar i de revolutionära lagarnas utmarker. Detta förvärras av att staten kontrollerar krediterna och av de privilegier som ges åt de offentliga företagen.” ”Análisis sobre la ejecución del programa del gobierno de reconstrucción nacional”, Managua 1981, s. 16.

egen, hade den somocistiska staten upplöst i intet. På dess plats öppnade sig ett tomrum.

Och den anti-somocistiska borgarklassen hade diskrediterats genom sitt köpslående med diktaturen. FSLN åtnjöt en odelad auktoritet och prestige. Den skulle lätt ha kunnat genomdriva ett ”maximiprogram”; nationalisera alla de viktigaste produktionsmedel och kreditväsendet; vägra betala Somozas utlandsskuld; överta hela makten.

Men allt detta aktade sig fronten noga för.

En NEP av speciell typ⁸

”Jag är för svag för att göra eftergifter”, sade de Gaulle 1945. ”Vi är tillräckligt starka för att klara en kompromiss”, sade sandinistledarna säkert till varandra på segerkvällen.

Till den nicaraguanska borgarklassen använde de ett språk som i stora drag lät så här: ”Vi glömmer inte hur ni manövrerade igår, men vi kommer att dra ett streck över det, eftersom vi behöver ert tekniska kunnande som företagare, direktörer och administratörer. Vi behöver er också för det förtroende västerländska finansmän har för er. Hjälp oss att lyfta landet ur ruinerna – vi ska ge er alla möjligheter i form av rikliga och billiga krediter, arbetsdisciplin och återhållsamhet vad gäller lönekraven. I utbyte ger vi er garantier för att era egendomar ska respekteras och för att ni ska kunna delta i maktutövandet.”

Den nicaraguanska borgarklassen accepterade denna speciella typ av NEP så mycket mer beredvilligt som den inte såg någon annan utväg.

FSLN-ledarna föreslog alltså att man skulle återuppliva den allians som tidigare bildats under motståndet mot diktaturen. Det handlade om en verklig allians med verkliga eftergifter, som åtminstone ytligt sett skulle ge borgarklassen chansen att ta herraväldet över processen. Det var i FSLN:s ögon det pris som måste betalas för att lyfta landet ur ruinerna till lägsta möjliga kostnader för samhället... och på västvärldens bekostnad. Men liksom under kampen mot diktaturen var FSLN-ledarna inte beredda att kompromissa om de grundläggande frågorna. Alliansen var – till skillnad från den stalinistiska folkfrontsmodellen – byggd på motsättningar och byggdes under revolutionärernas ledning.

Till skillnad från stalinisterna med sin strategi för en ”revolution i etapper” som idealiserar den ”nationella borgarklassen” för att sedan kunna söka skydd under dess vingar, gjorde sig de sandinistiska ledarna inga illusioner om att det inte skulle finnas en djup motsättning mellan deras egna socialistiska projekt och den nicaraguanska borgarklassens målsättningar. Inte heller förleddes de att glömma att denna motsättning förr eller senare måste avgöras genom en slutlig styrkemätning.

När Humberto Ortega, en av FSLN:s främste ledare, intervjuades av Francis Pisani i juli 1979 förklarade han: ”De mest intelligenta delarna av borgarklassen inser, att de först måste genomföra Programmet (för nationell återuppbyggnad, vilket utarbetats tillsammans med FSLN), om de en dag vill kunna utveckla sin egen typiskt kapitalistiska modell.”

”Så vi tycker inte att de 'våldför sig' på processen, även om de försöker utnyttja den nuvarande

---

⁸ NEP, Den Nya Ekonomiska Politiken är beteckningen på den förändrade ekonomiska politik som antogs på ryska kommunistpartiets tionde kongress i mars 1921. Mot bakgrund av den mycket såra ekonomiska situationen efter inbördeskriget med bl a en svår livsmedelsbrist i städerna beslöt man att göra en reträtt på det ekonomiska området. Syftet var att stimulera bönderna att sälja livsmedel och privata köpmän att transportera livsmedel från landet till staden. Därför släpptes handeln med jordbrukets överskottsproduktion fri, samtidigt som man införde en naturaskatt på den. Det privata hantverket, handeln och småindustrin återupprättades. (Red.)

fasen för att stärka sina positioner. Det är när allt kommer omkring bara naturligt...”

”Jag ska tillägga att, eftersom den kontinentala situationen för närvarande inte är gynnsam för en direkt intervention, kommer nordamerikanerna att använda andra kampmedel för att beröva sandinisterna deras ledning. Hur? Ja, genom att intervensera ekonomiskt och politiskt, genom att uppmuntra ideologisk splittring. Men vi är beredda att ta upp kampen även på det fältet.”⁹

Kommandant Luis Carrión gjorde ännu ett påpekande: ”Det är bättre att möta imperialismen på det här planet än i form av ekonomiska blockader och konspirationer. Men det är klart att den här situationen kan bara vara en viss tid. Den revolutionära processen kommer att fortsätta att utvecklas och fördjupas och till slut kommer dessa två att vara oförenliga. Imperialismen kommer då att inta en öppet aggressiv hållning. Världens erfarenheter är kristallklara på den punkten. Vi behöver inte se oss omkring länge för att bli övertygade om det. Det är vår uppgift att hålla oss beredda.”¹⁰

Alliansen var full av motsättningar, eftersom de två parterna hade radikalt skilda sociala projekt som de försökte driva igenom. Det var ett ”förnuftsäktenskap” med många reservationer. FSLN förklarade liksom CO-SEP att man var anhängare av ”blandekonomi”. Men för borgarklassen betydde det att en begränsad offentlig sektor skulle underordnas privata ackumulationens logik. För FSLN däremot innebar det att privatsektorn skulle underordnas en offentlig sektor som snart skulle bli dominerande inom ramen för en planerad ekonomi.¹¹

I ledarnas ögon skulle den ledande roll FSLN hela tiden hade haft inom alliansen göra det möjligt för fronten att gå segrande ur den kommande kraftmätningen. Denna ledande roll grundade sig på kontrollen över statsmaktens verkliga centra, på dess politiska auktoritet inom massrörelsen och på att man, genom nationaliseringarna, kontrollerade en tillräckligt stor del av de ekonomiska resurserna.

”Maktens hörnstenar”, förklarade FSLN-ledaren Carlos Carrión, ”är armén och massorna, utan att vi för den skull glömmet den ekonomiska frågan. Så idag har Sandinistfronten hela makten i sina händer, både genom att den kontrollerar armén och genom att massorna helt och fullt identifierar sig med vår organisation. Men fronten delar regeringsmakten och kontrollen över den ekonomiska aktiviteten med borgarklassen. Det var det som gjorde det möjligt för oss att isolera diktaturen och som också, i samma takt som vi återuppbygger landet enligt vårt program, kommer att hjälpa oss att skapa de nödvändiga förutsättningarna för att gå vidare till en högre fas. Eftersom vi dessutom drar nytta av att vi nationaliserat somocisternas egendomar, tror vi att vi går snabbare mot socialismen genom att närma oss den långsamt. Alternativet vore att riskera fullständig bankrutt, kaos och utländsk intervention.

Vi befinner oss i en situation som på sätt och vis är rakt motsatt till Salvador Allendes

⁹ Pisani s. 204.

¹⁰ Ibid s. 154.

¹¹ Charles-André Udry skriver med rätta: ”Klasskampens verkliga dynamik hotar som så många gånger tidigare att kullkasta många planer och uttalanden... Med tanke på arvet från Somoza... är tre år säkert nödvändigt bara för att reparera det ekonomiska maskineriet. Självklart kan man på papperet skissera en ”långsam övergång”, där en ”blandekonomi” (d y s en kapitalistisk ekonomi) kombineras med uppbygge av massorganisationer (fackföreningar, CDS, milis), samtidigt som borgarklassen avlägsnas från beslutscentra. Men den kommer inte att hålla för sammandrabbningen mellan samhällskrafterna. Den Gordiska knuten måste lösas och alliansen med borgarklassen brytas — med tanke på bristen på kunnande hindrar det förstas inte att man måste försöka integrera tekniker. Om inte detta brott sker kommer borgarklassen att luta sig bekvämt tillrätta och snart hitta ”självständiga tänkare” även inom FSLN.” (”Acquis et contradictions de la resolution”, *Inprecor* nummer 72-73, mars 1980.)

situation, då han sade att han hade regeringen men inte makten. Men det är viktigt för oss att förstå, att det vore ett misstag att förhäva oss över det.”¹²

Denna allianspolitik hade en taktisk motivering: Den gav FSLN en nödvändig frist för att stärka positionerna inför ett nytt steg framåt. Men den hade också en strategisk motivering. FSLN avvisade all voluntarism och ville anpassa revolutionens rytm efter den verkliga medvetandenivån hos de breda massorna, och inte bara hos de mest radikaliserade skikten. Och dessa breda massor kom ihåg den borgerliga oppositionens aktiva roll i kampen mot diktaturen. Dagen efter segern kunde de inte se att det nu fanns en oförsonlig motsättning mellan borgarklassen och folket. En av nyckelfunktionerna hos FSLN:s allianspolitik var just att göra de arbetande massorna medvetna om denna motsättning genom egna erfarenheter av borgarklassens attityd under övergångsfasen; och att ge dem dessa erfarenheter utan att äventyra hela övergångsprocessen.

Adolfo Gilly har uttryckt detta väl: ”Det vore ett allvarligt misstag att kräva av sandinisterna, att de omedelbart ska utesluta alla borgarklassens representanter från regeringen och själva ta över alla poster i juntan. Om regeringens sammansättning innebär en latent konflikt, beror det inte på sandinisternas ”försonliga inställning”, utan på att den konflikten finns i verkligheten och inte kan lösas inom institutionerna förrän den lösts i samhällslik skala (...) Det är meningslöst med diskussioner och paroller som försöker göra varje särdrag hos den ryska revolutionen till en universell modell. Det gäller till exempel slagord som ”All makt åt FSLN!” eller ”Ut med de borgerliga ministrarna!”. Sådana spetsfundigheter tar bland annat inte hänsyn till att den gamla tsaristiska armén fanns kvar i Ryssland mellan februari och oktober 1917, medan nationalgardet i Nicaragua däremot krossades av upproret. Det måste finnas andra och speciella paroller som kan uttrycka hur revolutionen i Nicaragua ska kunna växa över i en socialistisk revolution. Men de som tillämpar modellteorier på revolutioner kan inte förstå detta.”¹³

Om denna politiska inriktning förstås och accepteras av proletariatets mest avancerade delar – det vill säga, om den inte splittrar arbetarklassen själv – kan den möjliggöra en bred allians med småbourgeoisien i städerna och på landet. Det kommer att bli möjligt att isolera, splittra och demoralisera oligarkin inom jordbruket och industrin och att på så sätt minska de oundvikliga ”omkostnaderna” för övergången.

Men, än en gång, endast om den förstås och accepteras. För liksom varje verklig allianspolitik innebar FSLN:s inriktning verkliga och betydande eftergifter åt dess borgerliga allierade – eftergifter som skulle kunna avstötta de folkliga massornas mest radikaliserade delar.

Borgarklassen i skruvstället

Den 19 juli 1979 led den nicaraguanska borgarklassen – trots vissa tecken i motsatt riktning – ett historiskt nederlag: Den förlorade den politiska makten. Den stat som försvarade borgarnas ordning och den fortsatta reproduktionen av kapitalistiska produktionsförhållanden fanns inte mer.

Den nya stat som håller på att byggas upp är i grunden fientlig till borgarklassen. Den arbetar för ett produktionssätt som slår mot dess privilegier och som på sikt innebär att den försvinner som klass. En symptomatisk följd av det är att sedan den revolutionära regimen kom till makten har borgarklassen fört en defensiv kamp med hot om politisk brytning och ekonomisk

¹² Pisani s. 184-185.

¹³ Gille s. 113.

bojkott, medan FSLN däremot har varit på offensiven och hela tiden förstärkt sina positioner. Utgången har givetvis inte varit avgjord på förhand.

Även om den nicaraguanska borgarklassen politiskt och militärt är dominerad, förblir den ekonomiskt och kulturellt dominerande. Den får stöd från den internationella borgarklassen. Styrkeförhållandena är inte alls ogynnsamma inom massmedia: *La Prensa*, den liberala och konservativa oppositionens inflytelserika tidning har lika stor upplaga som *Nuevo Diario*, en vänsterutbrytning från *La Prensa*, och *Barricada*, FSLN:s huvudorgan, tillsammans. Flera privata radiostationer konkurrerar effektivt med Radio Sandino. Kyrkan och företagen har egna radiostationer. Och borgarklassen har fört en beslutsam kamp för att bryta sandinisternas TV-monopol. Och den har grundligt utnyttjat sina nyvunna friheter för att bygga starka politiska föreningar och yrkesorganisationer. Dess partier och förbund kan räkna med förståelse, för att inte säga medbrottslighet, från många ämbetsmän på statsapparaten alla nivåer.

Dessutom kan borgarklassen räkna med ett fast stöd från den katolska hierarkin. Denna ökade sitt redan tidigare stora inflytande hos befolkningen genom att ta avstånd från diktaturen under perioden före revolutionen. Hittills har kyrkans ledarskap noga aktat sig för att öppet attackera FSLN. För sandinisterna är inte endast omåttligt populära bland församlingsmedlemmarna (och även bland en del präster), utan de är också mycket noggranna med att respektera kyrkans privilegier och förklarar ständigt och jämt att det inte kan finnas någon motsättning mellan sandinism och katolicism. Den första augusti, då Managuas skyddshelgon Santo Domingo firas, gick revolutionskommendanterna i täten för processionen.

Hierarkin har svarat med en inlindad offensiv med sanktioner mot alltför engagerade präster, med stöd åt den liberala borgarklassens politiska krav och med spridning av rykten och insinuationer. I juli 1980 tog Leóns biskop Manuel Salazar Espinoza ifrån fader Ortiz, församlingsprästen i El Viejo, hans undervisningsrättigheter på grund av hans arbete inom bonderörelsen. Och den 27 juli betecknade Managuas ärkebiskop Miguel Obando y Bravo generalen Pedro Altamirano, som på sin tid var Sandinos högra hand, som en "kriminell". Det ledde omedelbart till ett "tillrättaläggande" från FSLN.¹⁴

På långt sikt är Vatikanen helt klar över vad som står på spel i Nicaragua, det enda latinamerikanska land förutom El Salvador där en majoritet av prästerna gått samman med den revolutionära socialismen. Den progressiva roll jesuiterna i allmänhet spelat i Nicaragua – något som säkert noterats av en polsk påve som i alla händelser är fientlig till jesuitorden – har lett till ökade krav på att man ska gå till attack mot marxismen. Comunidades de base, de kyrkliga basenheterna, har hittills stått emot denna kampanj för att kalla dem till ordningen. Men de folkliga katolska strömningarna kan visa sig vara ombytliga. Varje "destabilisering" av den sandinistiska revolutionen kommer praktiskt taget oundvikligen att börja med att nationella direktoratet bannlyses eller med något slag av religiöst korståg. Och FSLN kommer att tvingas visa ett stort mått av ideologisk och politisk smidighet för att utmanövrera de reaktionära prästernas samlade front.

COSEPs dröm

Den nicaraguanska borgarklassen kan alltså fortfarande hysa rimliga förhoppningar om att den ska kunna vända situationen till sin fördel. Den bygger sina förhoppningar på några allmänna iakttagelser.

De sandinistiska kadrerna som är få och tekniskt okunniga står inför den otacksamma upp-

¹⁴ Se *La Prensa* 29 juli och *Barricada* 31 juli 1980.

giften att bygga upp ett land som ligger i ruiner. De driver en politik som innebär produktionsökningar och åtstramning och de driver den ibland väl hårt, på ett sätt som inte ger dem många nya vänner. Den borgerliga oppositionens ledare hoppas att de ska förbruka sitt förtroendekapital lika snabbt som de vann det. Deras politik av "klasshat" och attacker på privategendomen kan leda till ekonomiskt kaos. Och då löper de en mycket stor risk att isolera sig från städernas och landsbygdens småborgerskap, från alla de inflytelserika nicaraguaner som "har något att förlora".

En sådan utveckling skulle få stora effekter på styrkeförhållandet mellan klasserna, i samhället och i staten. Den skulle utan tvivel ge upphov till en politisk differentiering inom själva FSLN.

Även om den sandinistiska organisationen är mycket homogen i toppen har den genom sin snabba tillväxt fått en mycket heterogen bas och mellannivå av medlemmar. Mot bakgrunden av ekonomiskt kaos och stora sociala spänningar skulle det kunna avsöndras en "antitotalitär fraktion", som i likhet med sin motsvarighet inom den kubanska 26-julirörelsen skulle söka allianser med den liberala borgarklassen. Om denna utbrytning skulle få stöd inom statsapparaten, skulle det öppna hoppfulla perspektiv för borgarklassen.

Så därför har den nicaraguanska borgarklassens strategi i huvudsak bestått i att försöka skilja småborgerligheten från proletariatet; att tillsammans med den bygga ett "antikollektivistiskt" och "antitotalitärt" block med fasta förankringar i samhället och inom staten; att isolera FSLN och massornas mest radikaliserade sektorer, för att slutligen gå till offensiv, både politiskt och militärt, med stöd från den internationella borgarklassen och då främst från den nordamerikanska imperialismen.

För det syftet har borgarklassens organisationer kämpat på tre fronter: Mot varje angrepp på privategendomen, till försvar för den fria företagsamheten; mot statens ökade ingrepp, till försvar för individens rättigheter; mot den diktatur som FSLN "i praktiken" utövar, för en regering baserad på fria val (borgarklassens ursprungliga krav var kommunalval efter 1981, parlamentsval 1982, presidentval 1983).

De grupper som borgarklassen på så sätt försöker samla under sin fana är de små och stora företagarna, de medborgare som har klagomål mot staten och de som fruktar att FSLN gradvis ska lägga beslag på hela makten. Tillsammans rör det sig om en hel del människor.

FSLN-regimen stärks

Man kan travestera ordförande Mao och säga att FSLN å ena sidan inte önskade men å andra sidan inte heller fruktade en sammandrabbning med borgarklassen. I själva verket utnyttjade FSLN vapenvilan under den konfliktfyllda alliansen med borgarklassen för att stärka sina ställningar i staten och samhället.

FSLN:s ledare har lärt av Engels att staten i sista hand kan reduceras till "speciella förband av väpnade människor". Redan från början koncentrerade de sina bästa krafter och huvuddelen av sin energi på armén och polisen. Men hjälp av Panama och Kuba har gerillatrupperna omvandlats till en modern armé, som utbildats och utrustats allt bättre, även om det fortfarande inte finns något egentligt flygvapen. Den Sandinistiska folkarmén, EPS, uppskattas av olika källor till mellan 20 000 och 50 000 man och det är utan tvivel den bästa armén i regionen.¹⁵ Den sandinistiska polisen har också blivit en stor och effektiv styrka.

¹⁵ Jämför med denna bedömning av några USA-expert: "Den reguljära arméns och vissa milisenheters bredd,

I bägge fallen har man valt rekryterna med omsorg. Det räcker inte att ha varit framstående som soldat. Politisk pålitlighet är också ett krav – och det har lett till mer än en dramatisk incident. Tidigare gerillasoldater, även lokala befäl som i Quilali, har avvisats av armén på grund av sin oförfärliga *caudillismo*. Om de inte har kunnat återanpassa sig till det civila livet, har de ibland återupptagit gerillaaktiviteten och attackerat arméförläggningar. Vid sådana tillfällen är det inte lätt att få deras gamla vapenbröder, som numera är soldater i Sandinistarmén, att gå ut i strid mot dem.¹⁶

Förutom armén och polisen finns det nu en 300 000-man stark milis som bildades i mars 1980 under kommandant Eden Pastoras ledning. I varje fabrik, på varje plantage, i varje bostadsområde organiseras och beväpnas arbetarna för självförsvar. FSLN ser inte milisen som något slags operettarmé. Därför sänds dess enheter regelbundet ut i strid mot de grupper av somocistiska exgardister som opererar från Honduras in i norra delen av landet.

Men kommandanternas marxism är inte så utvecklad att de bara bekymrar sig om statens tvångsapparater. Så snart deras makt tryggats på Folkarméns grundval, började de på allvar ta itu med administrationen och den ekonomiska apparaten, där det fanns särskilt många ”borgerliga experter”.

Redan den 4 december 1979 ombildades regeringen. Revolutionskommendanten Henry Ruiz ersatte den Centralamerikanska Gemensamma marknadens förre generalsekreterare, Roberto Mayorga Cortes som planeringsminister. Industri-, handels- och jordbruksministerierna underställdes därefter planeringsministeriet. Noël Rivas Casteasoro, som tidigare varit ordförande i Managuas handelskammare, lämnade över industriministeriet till Fernando Guzmán, den ansvarige för Fideocomiso, det organ som administrerade de konfiskerade Somozaegendomarna. Jaime Wheelock, som var revolutionskommendant och ansvarig för jordreforminstitutet, INRA, blev jordbruksminister efter den kristdemokratiske godsägaren Manuel José Torres. Den 4 augusti ersatte Lea Guido, FSLN-ledare och socialminister, doktor César Amador Khull som hälsominister. Tillsammans med försvarsministeriet som leds av Humberto Ortega och inrikesministeriet som leds av Tomás Borge innebär dessa poster, att FSLN har kontrollen över alla ledande statsbefattningar. På andra områden utövar sandinistiska viceministrar ett mäktigt inflytande. Och om det är nödvändigt utser nationella direktoratet tremannakommittéer inom sig med speciella ansvarigheter. De här förändringarna på toppen fick återverkningar och ledde till ombildningar i alla ämbetsverk. Tjugo olika offentliga organ bildades för att leda eller ge inriktning åt ekonomins olika delar.

Utanför statsapparaten har man gjort gemensamma ansträngningar att bygga upp breda massorganisationer. Den mest framgångsrika hittills har varit Lantarbetarförbundet, ATC, som sprider sandinisternas inflytande på landsbygden och som i början av 1981 hade 106 000 medlemmar. Den sandinistiska landsorganisationen, CST, som konkurrerar med oberoende fackförbund vilka redan före 1979 hade 17 000 medlemmar, säger att man har 100 000 medlemmar som organiseras i 600 avdelningar. Men det är inte många som uppfattar det som en pålitlig uppskattning av arbetarklassens organiseringsgrad. Då är den sandinistiska ungdomsrörelsen, MJ19, med cirka 50 000 medlemmar en mer livaktig kraft, som försöker organisera alla som deltog i alfabetiseringskampanjen. Kvinnoorganisationen AMNLAE hade också haft betydande framgångar och organiserade omkring 25 000 medlemmar i början av 1981.

---

disciplin och moral är imponerande. Deras nyinkaffade utrustning för transport och kommunikation skulle göra dem till en allvarlig motståndare i varje regional konflikt.” (“Dissent Paper on El Salvador and Central America”, publicerad i sin helhet i *The Militant*, 12 december 1980.)

¹⁶ För Quilalihändelserna, se *Barricada* 8 augusti 1980.

Slutligen utgör de sandinistiska försvarskommittéerna, CDS, ett viktigt nätverk för att sprida sandinisternas inflytande i städernas bostadsområden. De växte fram organiskt ur striden mot Somoza och är därför mer genuint folkliga än de kubanska revolutionskommittéerna, som organiserades uppifrån i slutet av 60-talet. Det finns nu mellan 10 000 och 15 000 sådana kommittéer, och på en kommittés veckomöte deltar i genomsnitt ett tjugotal personer. De organiserar den lokala ordningen, utbildning, propaganda, hälsovård, socialt arbete, sport, kultur och de har vissa ekonomiska funktioner, även om de samtidigt sannolikt visar allt för stor nit när det gäller att övervaka hushållens och bostadsområdenas vardagsliv.

Alla de här nya organisationerna har ansvaret för uppbygget av den sandinistiska milisen på sina respektive nivåer och de utövar en folklig kontroll över produktionen och lokala förhållanden. Så rapporterar till exempel ATC om jord lämnats i träda, om det finns tecken på att den odlade arealen skärs ned, om man undlåter att använda gödningsmedel och ogräsmedel, om allt för mycket boskap slaktas ut. De ”ekonomiska reaktiveringsmötena”, ARE, där fackföreningarna spelar en aktiv roll har inte bara till uppgift att stimulera arbetarnas produktion utan också att övervaka företagets skötsel och investeringar. Fackföreningarna slår ofta larm direkt till planmyndigheterna om de misstänker ”dekapitalisering”. Så gjorde till exempel CST vid Plastenic-fabriken i staden Carazo i södra delen av landet: De lade märke till att exporten minskade hela tiden och att investeringarna helt upphört trots ett femmiljoner-córdoba-lån från Utvecklingsbanken. Arbetarna misstänkte fabriksägaren René Lacayo Debayle för ekonomiskt sabotage och vände sig till domstol för att förhindra att maskinerna fördes bort. Undersökningen visade att Lacayo gradvis höll på att förvandla sin fabrik i Carazo till en underleverantör till en annan Plastenic-fabrik i Costa Rica. Carazofabriken nationaliserades den 7 augusti 1980 och ingår nu i ”folkets egendom”. Liknande fall inträffade under våren 1980 vid Litografi- och plast fabriken Robelo och vid La Victoria, landets största bryggeri.¹⁷

Som vi har sett har FSLN:s dominans institutionaliserats genom att den lagstiftande och verkställande makten koncentrerats i händerna på den sandinistkontrollerade regeringsjuntan, JGRN. Men det sandinistiska blocket har med sina 24 platser också majoriteten i statsrådet. Detta organ, som har 47 medlemmar, delar den lagstiftande makten med JGRN och har ingen egentlig beslutsfattande makt. Sandinistblocket består av representanter från alla massorganisationer. Det har följande sammansättning: sex representanter för FSLN, en från armén, nio från CDS, tre från CST, tre från ATC, en från AMNLAE, en från MJ19.

Själva sandinistfronten, FSLN, spelar en mycket mer komplicerad roll i det nicaraguanska samhället. I dess topp finns det nationella direktoratet som har möte varje fredag för att diskutera landets politik. Det fungerar mer eller mindre som landets verkliga regering, i likhet med politbyråerna i Östeuropa. Bland dess nio medlemmar har bröderna Ortega kanske kommit att inta de mest framträdande positionerna: Daniel är samordnare i JGRN, medan Humberto som sårades allvarligt i Costa Rica är försvarsminister. Tomás Borge, inrikesministern, är den ende överlevande av Frontens grundare och tycks ofta vara den man vänder sig till för att lösa tvister inom det revolutionära direktoratet. En liknande roll har tilldelats Victor Tirado, den 40-årige sonen till en invandrad mexikansk urmakare och en av de främsta befälhavarna under gerillakriget i norr. Den verkliga säkerhetschefen är Luis Carrión, vice inrikesminister. Den tidigare journalisten Bayardo Arce är sekreterare i FSLN:s politiska kommission och allmänt ansvarig för ideologi och media. Carlos Núñez är ordförande i

¹⁷ För fallet Plastenic, se *Barricada* 8 augusti 1980; för Litografía *Barricada* 20 mars 1980; och för La Victoria *Barricada* 14 april 1980.

statsrådet som mest har en dekorativ funktion och där alla nicaraguanska partier finns representerade. Henry Ruis och Jaime Weelock är planerings- respektive jordbruksministrar.

Alla medlemmar i direktoratet förutom Borge och Tirado är bara drygt trettio år gamla. Knappt någon av dem tycks ha haft ett heltidsjobb innan de började arbeta underjordiskt, och de flesta av dem avslutade aldrig sina högre studier. Deras sociala ursprung varierar från proletärt (Tirado, Núñez, en tryckeriarbeters son) till överklass (Wheelock, Carrión) – en blandning som påminner om 26-juli-rörelsen på Kuba.

FSLN håller långsamt på att omvandlas till ett strukturerat avantgardeparti med strikt indelning och urval av medlemmar. I januari 1981 fick den första gruppen på 500 medlemmar sina partikort; de ska följas av ytterligare 500 till sommaren. Medlemskraven är mycket hårda och innefattar inte bara att man ska kunna bevisa att man deltagit i den revolutionära kampen före 1979 utan också att man visat stabilitet och pålitlighet under perioden därefter. Regimen är mycket medveten om faran med ett system, där bara gerillameriterna från inbördeskriget räknas.

Hittills har partiet skapats uppifrån och ner med få tecken på ett inre liv under det nationella direktoratets nivå. Partiets institutionalisering skapar ett antal ideologiska problem för FSLN, eftersom andra nicaraguanska politiska grupperingar naturligtvis pekar på motsättningen mellan existensen av ett ”sandinistiskt” parti, ett av många partier, och det faktum att delar av statsapparaten – armén, polisen, milisen – officiellt betecknas som ”sandinistiska”.

En ”stop-and-go”-politik

I samma takt som regimen stärkt sin ställning och styrkeförhållandena förändrats till dess förmån, har också den ursprungliga kompromissen med borgarklassen omdefinierats. Överenskommelsen i Punteremos, som gav upphov till koalitionsregeringen och dess program, slöts två dagar före segern, vid en tidpunkt då sandinisterna inte förutsåg att nationalgardet skulle upplösas. Därför gjorde man så många eftergifter som möjligt utan att för den skull rubba FSLN:s dominans inom den nya regimen. Men den 19 juli 1979 hade episoden Urcuyo och nationalgardets kollaps redan förändrat situationen radikalt och FSLN minskade sina eftergifter.

De flesta ministerier som leddes av borgerliga företrädare fick nu tävla med FSLN:s parallella beslutscentra. Det var mest iögonfallande inom arm, men det gällde också ekonomin. Så utarbetades till exempel 1980 års ekonomiska återuppbyggnadsplan inte av de ansvariga ministerierna utan av en tillfällig grupp, som utsågs av och ansvarade inför FSLN. Det var först då planen nästan fått sin slutliga form som den underställdes de berörda ministerierna för information och – på sin höjd – för vissa ändringsförslag.

I början av november 1979 meddelade FSLN:s nationella direktorat, att statsrådet inte skulle sammankallas före maj 1980 och att dess politiska sammansättning i alla händelser skulle förändras till förmån för de nya massorganisationerna Fronten tagit initiativ till efter MPU:s upplösning. I flera månaders tid hade borgarklassens representanter fört en kampanj för att statsrådet omedelbart skulle sammankallas, så att de skulle få en nationell tribuna som motvikt till regeringsjuntan, JGRN. Stämningarna blev därför upprörda, när Sandinistfronten offentliggjorde sitt beslut bara några veckor innan 1980 års nationella återuppbyggnadsplan skulle träda i kraft. För att ge nytt liv åt alliansen med borgarklassen vidtog FSLN några lugnande åtgärder. Den 22 november upphävdes dekret nummer 3 om nationalisering av somocisternas egendomar. Flera bankkonton som varit spärrade öppnades. Civila och militära myndigheter förbjöds att rekvirera ytterligare fastigheter eller fordon. Man avrådde bestämt

från social agitation. Syftet med de här åtgärderna var att övertyga borgarklassen om att kontraktet fortfarande höll, även om det fått nya ”dimensioner”.

Den 19 december, två veckor efter ombildningen av regeringen och administrationen, kungjordes hyressänkningar på 40-50 % och ett nytt program för billiga bostäder startades. Den 2 mars 1980 utfärdade juntan en lag mot ”dekapitalisering” och ekonomiskt sabotage som stadgade om straff i form av böter, fängelse och expropriering.

Den långa listan över brott mot den lagen innefattade även ”en låg investeringsnivå samtidigt som vinsterna är höga”.¹⁸ All den jord som bönder i flera månaders tid illegalt ockuperat nationaliserades följande dag mot kompensation. Den 15 mars började det ”stora alfabetiseringskorståget” och den 28 hölls det första ”ekonomiska reaktiveringsmötet”, ARE, på Ingenio San Antonio, landets största sockerindustri. Det var helt klart att novemberkompromisserna inte hade syftat till ett totalt stopp för sociala reformer.

Den 21 april 1980, när juntan till slut meddelade att FSLN och de sandinistiska massorganisationerna skulle få majoritet i statsrådet, avgick Alfonso Robelo omedelbart från regeringen och uppmanade de ”demokratiska partierna” att inte godta denna maktuppvisning. Violeta Chamorro, den andra borgerliga representanten i juntan, hade avgått redan några dagar tidigare på grund av ”hälsoskäl”. Regimen stod inför sin första allvarliga politiska kris. Skulle den nationella enheten bara överleva i nio månader?

FSLN förhandlade direkt med COSEP om en förnyad allians. Företagarföreningen ställde följande villkor:

1. Pressfriheten skulle respekteras: alla politiska grupperingar skulle ha tillgång till televisionen. Garantierna till de privata radiostationerna skulle förnyas. Problemet med *La Prensa* – som då var lamslaget av en konflikt mellan chefredaktören Xavier Chamorro och tidningsstyrelsen som anklagade honom för att sakna politiskt ”sting” – skulle lösas till ägarnas förmån.
2. Undantagstillståndet skulle upphävas och den så kallade ”skyddslagen” (*Ley d'Amparo*) skulle träda i kraft.
3. Ett datum skulle fastställas för fria, hemliga val genom allmän rösträtt – grunden och garantin för varje verklig demokrati.
4. Åtskillnaden mellan stat och parti skulle respekteras på alla områden, så att det inte längre kunde finnas någon sammanblandning mellan statens och FSLN:s intressen.
5. Egendomsrätten skulle befästas och effektivt försvaras mot konfiskeringar, ockupationer och exproprieringar.¹⁹

FSLN accepterade att upphäva undantagstillståndet, att införa en ”skyddslag”, att lösa *La Prensas* problem på ett gynnsamt sätt och att garantera de privata radiostationernas frihet. Dessutom lovade fronten att meddela tidpunkten för framtida kommunala och nationella val den 19 juli 1980, i samband med festligheterna på årsdagen av segern.²⁰

Så alliansen förnyades och den 4 maj intog COSEP:s representanter sina platser vid statsrådets öppnande. (Det vara bara MDN och det Demokratiska konservativa partiet, PCD, som tills

¹⁸ Se *Barricada* 4 mars 1980.

¹⁹ ”Conversaciones COSEP-FSLN”, *La Prensa* 26 maj 1980.

²⁰ Se *La Prensa* 21 juli 1980.

vidare bojkottade rådet). Den 18 maj utsåg FSLN Arturo Cruz, centralbankschefen, och domaren Rafael Córdoba till Chamorros och Robelos efterträdare i juntan. MDN:s utpressningshot om en brytning hade bara blivit ett fiasko.²¹

Krisen förvärrades i juli och augusti. Den 19 juli tillkännagav kommandant Daniel Ortega en lag om expropriering av outnyttjade latifundier. Men han nämnde inte något datum för valen. Borgarklassens språkrör uttalade sin indignation över löftesbrotten och den 23 augusti reparerade kommandant Humberto Ortega personligen misstaget vid det stora möte som avslutade alfabetiseringskampanjen. Valen skulle äga rum, försäkrade han, men först 1985 och under former som inte hade mycket gemensamt med den borgerliga parlamentarismen.

Styrkeprovet i november 1980

Det tycks vara vid den här tidpunkten som allt större delar av den gamla härskande klassen förlorade hoppet om att någonsin kunna vinna sandinistledningen för ett ”västerländskt demokratiskt alternativ”. De såg att påtryckningstaktiken från revolutionens första år misslyckats och började nu förbereda sig för en styrkemätning.

Hösten 1980 tycktes vara ett väl valt ögonblick. Ronald Reagan valdes till president i USA. FDR, den demokratiska revolutionära fronten, hade motgångar i El Salvador. I Nicaragua hade bristen på socker och ris skapat ett visst missnöje bland arbetarna, samtidigt som prisstoppet på tjugosju basvaror irriterade småborgerligheten inom handeln. I september hölls massiva antikubanska demonstrationer i Bluefields på Atlantkusten.²²

I slutet av oktober kallades Alfonso Robelos MDN till ett stort nationellt möte den 9 november i Nandaime i protest mot tendenserna till ”totalitarism”. Detta initiativ som skulle motverka FSLN:s framgångar i april förbereddes noggrant. *La Prensa* överträffade sig själv i rollen som olycksförkunnare. COSEP gjorde ett bokslut över regimens ekonomiska bankrutt. Biskoparnas attityd hårdnade.²³ Och grupper av ex-gardister ökade sina aktiviteter i norr.

FSLN:s svar lät inte vänta på sig. Inrikesminister Tomas Borge bad MDN:s ordförande att inställa demonstrationen. (Enligt säkerhetstjänstens informationer planerade väpnade kontra-revolutionära grupper med bas i Honduras att blanda sig med demonstranterna och göra hela manifestationen till ett upplopp.²⁴) MDN vägrade att ge med sig och juntan förbjöd då demonstrationen. Däremot höll de sandinistiska massorganisationerna, främst ungdomsrörelsen, små motdemonstrationer utanför MDN:s lokaler. I Managua kulminerade demonstrationerna den 8 och 9 med att MDN:s lokaler stormades, (medan polisen såg på utan att ingripa).²⁵

Den 10 november bekräftade juntan i ett uttalande regeringens ”orubbliga vilja att förverkliga sitt program som garanterar politisk pluralism, demokratiska friheter och blandekonomi”. Men uttalandet fortsatte med att varna för att ”bristen på förståelse och helhetssyn kombinerat

²¹ Före en analys av ”Robelokrisen”, se Udry, ”La démission de Chamorro et de Robelo”, *Inprecor* april 1980.

²² *La Prensa* 1 oktober 1980. Den 10 oktober publicerade *La Prensa* fotografier som gav en viss uppfattning om demonstrationernas storlek.

²³ Se det 32 sidor långa brevet från biskopskonferensen, ”Jesus Kristus och hans kyrkas enhet i Nicaragua”, där materialismens attacker avvisas. *La Prensa* 21, 22 och 23 oktober 1980.

²⁴ 1 själva verket gick en väpnad grupp med femton män över gränsen från Honduras och attackerade en FSLN-postering i norra delen av landet. En person dödades och en skadades. (*Barricada* 10 november 1980.) Det var inte någon ovanlig händelse. Kommandant Humberto Ortega hade nämnt ett sextiotal liknande händelser under de föregående månaderna. (*La Prensa* 15 november 1980.)

²⁵ Se Reinaldo H. Ruedas vittnesmål i *La Prensa* 12 november 1980. Tomás Borge informerades klockan 10 på söndagen den 9 november, men polisen ingrep inte förrän klockan 15.30.

med det envisa försvaret av särintressena till skada för det allmänna intresset gör det särskilt svårt att genomföra detta program”.²⁶

Som en protest mot våldshandlingarna mot MDN lämnade representanterna för de fyra borgerliga partierna, för COSEP och två fackföreningscentraler statsrådet den 12 november.

FSLN manade än en gång till nationell enhet men visade sig inte alls benägen att medge några felsteg eller att förhandla fram en ny kompromiss. Om regeringsprogrammet hade förändrats, sade FSLN till oppositionens representanter, var det i enlighet med folkets intressen och folket hade inte klagat. För att styrka sitt påstående uppmanade FSLN arbetarna att demonstrera till stöd för återuppbyggnadsregeringen. Och den 19 november 1980 gick cirka 100 000 demonstranter ut på Managuas gator som svar på den uppmaningen.

Dessa massmobiliseringar dämpade de borgerliga gruppernas debattlusta – så mycket mer som de redan var besvärade över ”affären Salazar”.

Den 17 november dödades José Salazar, en ingenjör, stor kaffeplantageägare och COSEP:s viceordförande, under en eldstrid med en polispatrull nära Managua. Man fann sex M16-kulsprutepistoler i hans lastbil. En arresteringsorder mot COSEP:s vice-ordförande hade redan utfärdats på misstanken om ”sammansvärjning mot statens säkerhet”.

FSLN lät *La Prensa* och företagargrupporganisationerna få två dagar på sig att spy ut sin indignation och organisera en nationell begravning för Salazar. Sedan, den 22 november, presenterade de handlingarna i fallet för pressen och lät journalisterna intervjua de tre huvudanklagade: Leonardo Somarriba, viceordförande i handelskammaren, Mario Hanon, ordförande i risodlarnas förening och jordägaren Doña Maria Lau de Lacau. Det blev uppenbart att Salazar hade varit mycket aktiv med att samla medel, vapen och politiskt stöd för en statskupp mot JGRN. Hans grupp hade infiltrerats av säkerhetstjänstens agent Alvaro Baltodano, som kände till nästan varje detalj i komplotten, bland annat namnet på somocistiska överstar i Contadesgardet som nu opererade i Honduras, Costa Rica, El Salvador och Miami.²⁷ Som svar på journalisternas frågor sade de anklagade att de behandlades korrekt och försökte därefter tona ned sina egna roller i affären.²⁸

Presskonferensen den 22 november bekräftade på ett slående sätt FSLN:s tes om de kontra-revolutionära aktiviteterna och visade också vilken slags människor som deltog i dessa. Därigenom kom den att skapa förvirring i de borgerliga leden. Styrkemätningen hade slutat i en ny framgång för FSLN och i förvirring för den borgerliga oppositionen.

Alfabetiseringskampanjen

En annan stor politisk seger för FSLN, som visar hur fronten arbetade under revolutionens första fas, var den nationella alfabetiseringskampanjen under våren och sommaren 1980.

Hundratusen volontärer, skolbarn och studenter, sändes ut på landsbygden för att utrota analfabetismen som dittills hade drabbat varannan nicaraguan. De yngsta pojkar och flickor åkte ut till byarna och längs huvudvägarna, medan de något äldre hamnade långt upp i bergen, flera dagars mulritt från bebodda platser. Deras uppgift var att lära fattigbönderna läsa, skriva och räkna; att undervisa dem i Nicaraguas historia, även den aktuella historien och att hjälpa lantarbetarna att organisera sig i fackföreningar och miliser. Men deras

²⁶ *Barricada* 11 november 1980.

²⁷ Se *Barricada* 29 november 1980.

²⁸ Se *La Prensa* 23 november 1980.

uppgift var också att lära sig av dem hur proletärens villkor såg ut under Somoza och att själva lära sig att förstå, hur två tredjedelar av den aktiva befolkningen kan tvingas leva under villkor som inte var människovärdiga i ett rikt och fruktbart land.

I sex månaders tid levde dessa hundratusen unga människor tillsammans med ”jordens fördömda”. FSLN tror att de flesta av dem för all framtid kommer att präglas av dessa erfarenheter och att de härnäst kommer att närma sig de politiska problemen utifrån ”landsbygdsproletärernas klassintressen”.

Skolungdomarnas ankomst i massor för att tjäna dem och undervisa dem övertygade på motsvarande sätt fattigbönderna, mer än något materiellt framsteg skulle ha gjort, om att makten nu var i andra händer i Nicaragua.

Alfabetiseringskampanjen var anmärkningsvärt väl organiserad ned i minsta detalj och den blev en stor pedagogisk framgång: på sex månader lärde sig en halv miljon nicaraguaner läsa och skriva. Andelen analfabeter sjönk från 55% till 14% av befolkningen. ”Sandinistiska folkutbildningskommittéer”, CEP, startades med dem som genomgått alfabetiseringen för att befästa framgångarna och uppmuntra fortsatt vuxenutbildning. I september 1980 fick utbildningsminister Carlos Tunnermann UNESCO:s pris.

Men korstågets politiska bokslut blev ändå det mest imponerande. Det förstod de borgerliga partierna mycket väl och de uttalade sig vid flera tillfällen mot kampanjens ”överdrivna politisering”. För när ungdomen mobiliserades i den sandinistiska revolutionens tjänst, tillägnade den sig också revolutionens ideal. Landsbygdsproletariatet identifierade sig nu djupt med den nya regimen.

Så om klasskampen skärps i Nicaragua tycks det som om FSLN skulle ha stärkt sina förutsättningar att gå segrande ur striden. Fronten har inga illusioner om att övergången till socialismen kan bli en rent fredlig process, men den har skickligt använt sig av moroten och piskan för att splittra och förlama den gamla härskande klassen, för att vinna över dem som går att vinna och för att utvidga och befästa sina egna allianser. Med tanke på de första två årens resultat tycks det inte finnas stora risker för en tillbakagång av mexikansk typ. Kapitel 6 kommer att diskutera det andra hotet mot en socialistisk revolution, särskilt i ett underutvecklat land: faran för en byråkratisk degenerering. Men först måste vi gå igenom ekonomins utveckling, sedan de sandinistiska revolutionärerna kom till makten.

5. Sandinisternas ekonomiska politik

Nationaliseringen av Somozas egendom omedelbart efter segern berörde totalt 168 fabriker, som producerade plaster, virke, livsmedel, läkemedel, byggnadsmaterial, papper, metallvaror och maskiner. Totalt svarar dessa företag för 25010 av industriverksamheten, de har ett värde av 200 miljoner dollar och anställer 13 000 av landets 65 000 industriarbetare. De konfiskerade jordegendomarna uppgick till 810 000 hektar – varav 75% var fullt produktiva – med 600 traktorer och 200 000 nötkreatur. Bankerna, försäkringsbolagen, gruvorna och fiskeindustrin nationaliserades också och det som lämnades åt privatsektorn var 80% av jordbruksproduktionen, 75% av industriproduktionen och 70% av inrikeshandeln. Som tabell 4 visar, ökade den offentliga sektorns bidrag till BNP från 15% 1977 till 41% 1980.

TABELL 4: Den offentliga respektive privata sektorns andel av BNP (i procent)

	1978		1980	
	Offent.	Privat	Offent.	Privat
Jordbruk o boskapsskötsel	–	100	20	80
Industri	–	100	25	75
Byggnadsindustri	40	60	70	30
Gruvor		100	95	5
Tjänster	31	69	55	45
BNP	15	85	41	59

Källa: ”Programa de reactivación económica en beneficio de *El Pueblo*”, Managua 1980, s.31.

Problem i jordbruket

Det ”privata initiativet” dominerar fortfarande produktionen av bomull (85%), kaffe (89%) och socker (85%), samtidigt som 94% av kreaturstocken var i privat ägo. Men COSEP gjorde en ny beräkning i november 1980, där man tog med ”vilda rationaliseringar” och kom då fram till en högre nivå av statlig kontroll: 40% av sockerrörsproduktionen, 50% av tobaken, 20% av bomullen, 20% av kaffet och 60% av ”basgrödorna”.¹

Visserligen produceras mycket av landets kaffe av småbrukare, som är lojala mot regimen. Men ändå är det fortfarande så att Nicaragua är helt beroende av jordbruksbourgeoisins vilja att så och skörda, för att landet ska få några valutainkomster från utlandet. Latifundier på mer än 350 hektar utgör 2% av jordbruksegendomarna men täcker 48% av all odlad jord, medan minifundierna på mindre än 7 hektar utgör 42% av egendomarna och bara 2% av jorden. Av 319 000 jordbruksarbetare är bara 30 000 statsanställda. De stora jordägarna, som vanligen stöder MDN, kontrollerar 40% av bomullsproduktionen. Så 1980, ett år då de flesta målsättningarna inom jordbruket överträffades, besåddes bara 97 000 hektar bomullsfält, jämfört med planerade 120 000 hektar.

Man måste tillägga att Jordreforminstitutet, INRA, disponerar över enorma jordtytor som skulle kunna odlas upp: mellan 33% och 40% av den odlingsbara jorden, enligt Castaneda, som arbetat länge på planeringsministeriet i Managua.² Dessutom är bara 7% av Nicaraguas yta uppodlad mark: 14% används för bete och 47% är skog, medan 32% är helt orörd mark. Så det finns ett stort utrymme för en planerad utveckling, särskilt på de fruktbara men jungfruliga landområdena på Atlantkusten. Den offentliga sektorns andel av jordbruks-

¹ ”Análisis sobre la ejecución del programa del gobierno de reconstrucción nacional”, Managua 1981 s. 16.

² Castaneda s. 40.

produktionen borde alltså öka snabbt, särskilt med tanke på att Humberto Ortega nyligen tillkännagivit att icke uppodlade egendomar på 698 hektar eller mer – i en del regioner 349 hektar eller mer – ska överföras i statlig ägo.³

Omvälvningarna vid makten fick snart återverkningar på landsbygden i Nicaragua. Genom alfabetiseringskampanjen och genom uppbygget av ATC, Lantarbetarförbundet, knöts där nära band mellan FSLN i Managua och landsbygdens massor. Förvaltarnas, *mandatorer*, godtycke hörde till det förflutna. Olika kollektiva projekt uppmuntrades: gemensamma matsalar, barnstugor, hälsocentraler, skolor, vägar, elektrifiering och så vidare. Och framförallt byggde man upp en väpnad bondemilis på plantagerna – det hade en mycket symbolisk funktion i ett land där vapeninnehav alltid varit maktens kännetecken.

Jordarrendet begränsades till 300 córdobas per manzana för bomullsfälten (där det tidigare skulle ha uppgått till 2 000 córdobas per manzana) och 100 córdobas för majsfälten. I mars 1980 utfärdades ett dekret, som legaliserade de jordockupationer som gick utanför juntans ursprungliga program. Mycket billiga krediter (6-7% ränta) gavs till småproducenter och 65% av dem har idag möjlighet att få banklån – jämför med 15% på Somozas tid. Dessutom inskränkte revolutionen redan från början de traditionella möjligheterna att överexploatera lantarbetarna. Köpkraften har kanske inte ökats, men arbetsintensiteten – och med den produktiviteten – har sänkts påtagligt.

Men på lång sikt är det ett svårt problem för FSLN, att de medelstora egendomarna kring 50 hektar dominerar, även när det gäller den största exportgrödan bomull. Somoza kontrollerade traditionellt dessa producenter, genom att han hade ett grepp både över deras inköp av gödningsmedel och besprutningsmedel och över försäljningen av deras produkter (via uppköparna).

FSLN har ärvt dessa instrument för indirekt kontroll utan att för den skull ärva den enkla rollen som beskyddare. Den motsträvighet hos bomullsodlarna som blivit resultatet har varit föremål för många bekymrade diskussioner inom jordbruksministeriet. För det står inte klart om den främsta orsaken är alltför låga vinstnivåer, vilket skulle kunna rättas till genom generösare lån och uppköpspriser, eller om det rör sig om en inneboende klassfientlighet, som inte kan dämpas av några eftergifter.

Denna osäkerhet har ökat genom uppkomsten av arbetskraftsbrist vid skördetiden. Tidigare kom upp till en tredjedel av säsongarbetarna över gränsen från Honduras. Men även om Policarpo Paz-diktaturen i Tegucigalpa har försökt bevara vänskapliga formella band med FSLN i Managua, har den i praktiken stängt gränsen för att hindra subversiv smitta, och därmed har den skurit av arbetskraftstillskottet. Samtidigt har kontraktssystemet tenderat att bryta samman i själva Nicaragua, eftersom dess somocistiska upphovsmän har flytt och de allmänna förhållandena på landsbygden är så instabila. Detta har varit till skada för de privata jordägarna, helt oberoende av deras motstånd mot den sandinistiska revolutionen.

Dessutom är problemet med uppsplittring inte utan betydelse inom själva statssektorn. FSLN exproprierade inte bara Somozas personliga latifundier utan också alla nationalgardets egendomar. Men det visade sig att dessa bestod av en ändlös rad av mycket små egendomar – i överensstämmelse med gardets lokala förankring. Så staten ärvde många enheter på tio hektar eller mindre, med en oförnuftig fördelning av boskap, verktyg och tillgångar mellan dem. Att höja produktiviteten och införa mer förnuftiga produktionsmönster är en överväldigande

---

³ Se *Le Monde* 21 juli 1981.

uppgift här, särskilt som det ofta innebär att förflytta tillgångar som blivit mycket värdefulla för en enskild arrendator eller familj.

I städerna är styrkeförhållandena mer gynnsamma för FSLN. Statssektorn uppgår för närvarande till nästan 30% av industrin, medan ytterligare 20% utgörs av den egentliga tillverkningsindustrin, antingen den ägs av inhemskt eller multinationellt kapital. Återstående 50% utgörs av små eller mycket små företag, där produktionen i många fall är mer eller mindre hantverksmässig. Den nationaliserade sektorn är stark inom gruvsektorn (95%), fisket (90%), slakterierna (90%), textilindustrin (40%), cement och byggnadsmaterialindustrin, men den är fortfarande svag inom de kemiska och jordbrukskemiska sektorerna, som producerar för den Centralamerikanska Gemensamma marknadens länder.

Strax efter revolutionen drog privatsektorn fördel av många ”stimulansåtgärder”: billiga och rikliga krediter (7-8% ränta); fritt varuutbyte; valutaförsäljning genom Centralbanken; en skattelag som gjorde det möjligt för företagsledare att minska eller uppskjuta försenade skattebetalningar och att skriva ned sina tillgångar mot bakgrund av córdobans devalvering i april 1979; inbyggda vinstgarantier i överenskommelse mellan privata företag och staten; en regeringspolitik som håller nere löneökningar och uppmuntrar produktivitetshöjningar. Den 22 november 1979 gick den nationella återuppbyggnadsjuntan så långt att den upphävde dekret nummer 3 om nationaliseringar i ett försök att fullständigt lugna det ”privata initiativet”.

Dessutom fanns det flera garantier som har nämnts tidigare: en plats för företagarnas företrädare inom statsapparaten och särskilt inom den ekonomiska och politiska rättigheter; perspektivet på en institutionell normalisering på kort sikt genom allmänna val. FSLN var medveten om vidden av de eftergifter man gjorde till privatsektorn för att få den att delta i den ekonomiska återhämtningen, men ansåg uppenbarligen inte att eftergifterna var alltför stora.

Enligt FSLN:s uppfattning skulle nationaliseringen av utrikeshandeln och bankerna, kombinerat med direkt politiska åtgärder, göra det möjligt för staten att kontrollera produktionens alla nivåer. Att snabbt skapa en prosocialistisk ekonomisk administration skulle göra en sådan kontroll fullt effektiv. I alla händelser gav denna politik med en ”långsam övergång” revolutionen större chanser att överleva än alternativet med en frontalkonfrontation, som med ens skulle plundrat landet på dess tekniska resurser och utsatt det för en amerikansk blockad.

Och framförallt skulle politiken utvecklas i takt med att styrkeförhållandena förändrades i Nicaragua. Och hela FSLN:s energi skulle inriktas på att förändra dessa styrkeförhållanden i gynnsam riktning. Den nationella återuppbyggnadsregeringen fick faktiskt ett andrum genom denna kompromisspolitik. Den lyckades driva igenom en allmän omförhandling av utlandsskulden, som bland annat innebar ett omedelbart betalningsansånd på två år. Flera länder och internationella banker gav ytterligare 700 miljoner dollar i form av gåvor och långsiktiga lån – 158 miljoner dollar kom bara från USA.⁴ Pengarna var givetvis förbundna med politiska villkor och det har så småningom lett till allt kyligare relationer med tidigare ”välgörare”, då

⁴ Se *La Prensa* 28 oktober 1980 om presskonferensen med IDA:s ordförande Lawrence Harrison. Av denna totalsumma utgjordes 37 miljoner av gåvor, medan resten lånades ut till 2 eller 3 % ränta på femton till trettio år. Det kom stora lån från flera olika källor: EG (särskilt Västtyskland och Italien); länder med socialdemokratiska regeringar (Skandinavien, Österrike); ”vänskapligt sinnade” länder i Latinamerika (Kuba, Mexico, Venezuela, Panama, Costa Rica); och på senare tid även från vissa östeuropeiska länder (Tjeckoslovakien, Östtyskland, Sovjetunionen). Dessutom har mycket förmånliga lån getts av Världsbanken, Internationella valutafonden, IDA (International Development Association), Eximbank, Interamerikanska utvecklingsbanken och så vidare. Castaneda s. 24 ff.

främst med Washington. Men det mäktiga kapitalinflödet gjorde det faktiskt möjligt att undvika bankrutt och gav en välbehövlig stimulans till den ekonomiska återuppbyggnaden.

Under det första kvartalet 1980 fanns det många tecken på återhämtning: fyrtiosex fabriker tog upp produktionen igen och alla ekonomiska tecken (energikonsumtion, lediga arbeten och så vidare) pekade på en stark uppgång. Men det stod klart att denna trend främst berodde på aktiviteten inom den offentliga sektorn och bland småföretagen. Återhämtningen var kraftig när det gällde livsmedel, läder och päls och konfektion; den var sviktande inom textilindustrin (som drabbats hårt av kriget och av strejker) samt virkes- och byggnadsmaterialindustrin, och man kunde överhuvudtaget inte tala om ett uppsving när det gällde kemi- och jordbrukskemiindustrin, privatkapitalets starkaste fästen. Importen av kapitalvaror sjönk kraftigt – med 41% respektive 81% under första kvartalet 1978 respektive 1979.

Naturligtvis var det många faktorer som gjorde uppsvinget så ojämnt. Ett exempel var att marknaden för bekämpningsmedel i El Salvador föll samman på grund av inbördeskriget. Men det överväldigande intrycket var att det nicaraguanska storkapitalet hade besvarat FSLN:s inviter genom att skicka sina pengar till Miami, antingen genom lagliga kanaler, genom bokföringsknep (att över- eller underfakturera) eller genom den svarta marknaden för utländsk valuta. De privata företag som stannat kvar i Managua visar mycket få tecken på någon ny företagarentusiasm trots (eller snarare på grund av) regeringens olika åtgärder för att öka investeringarna. I teknisk mening är de flesta av dessa företag bankrutta, eftersom de har bankkulder från Somozas dagar, som de nu inte har någon möjlighet att betala tillbaka. Om FSLN önskade skulle man smärtfritt kunna nationalisera dem genom att helt enkelt kräva dem på återbetalning av lånen.

Så slutligen kommer statssektorn troligen att utgöra ungefär 50% av industrin. Tidpunkten för framtida nationaliseringar kommer utan tvivel främst att bero av internationella faktorer. Men FSLN har inga avsikter att ta över de små och mycket små företag som utgör den andra hälften av denna sektor.

Den del av de privata företagen som har den mest lovande framtiden tycks vara handeln. Kubanerna har utgått från egna erfarenheter och bestämt avrått från stora statliga ingrepp inom detaljhandeln. I Managua är köpmännens och affärsinnehavarnas affärer blomstrande idag, framförallt på grund av de allt större svårigheterna att få in importvaror – vilket möjliggör höga vinstmarginaler – och på grund av stadsbefolkningens ökade köpkraft. Så kan till exempel en klädvaruhandlare komma upp till en daglig försäljningsvolym på 40 000 córdobas med ett rätt måttligt urval av kläder och tyger – och det är en ansevärd summa i ett land där den årliga inkomsten per capita ligger runt 5 500 córdobas.

I ett försök att kontrollera distributionssektorn, som är så strategiskt betydelsefull i den nuvarande mycket inflationistiska konjunkturen, har staten inrättat ett centralt organ för att övervaka och reglera inrikeshandeln. Detta organ baseras på ett nätverk av ”folkliga handelsföretag” (ENABAS-CORCOP), där ENABAS står för uppköp av basvaror och CORCOP organiserar deras distribution. Det nationella fördelningsprogrammet syftar till att skapa 450 nationellt anslutna försäljningsställen och 70 ”folkbutiker”. Men det är lite som har gjorts för att uppfylla dessa mål. Hittills har staten varken lagt under sig en avgörande del av den inhemska efterfrågan eller fått kontroll över betydande delar av distributionen. Följaktligen sker distributionen enligt marknadslagarna: prisnivåerna gynnar mellanhänderna snarare än producenterna, och distributionsflödena går åter mot de högre inkomstskikten.

Produktivism och åtstramning

Den hårdaste delen av regeringens tidiga socialpolitik var dess försök att hejda folkets mest radikaliserade delar, när de ockuperade jordegendomar och fabriker.⁵ På samma sätt motsatte sig juntan löneökningar, trots att inflation och arbetslöshet hade tårt på arbetarnas köpkraft under diktaturens sista år. Lönerna var påfallande låga: mellan 20 och 27 córdobas om dagen för en lantarbetare, och mellan 900 och 1 000 córdobas per månad för en industriarbetare. Och i december 1979 begärde juntan av arbetare med mer än 1 500 córdobas i månadslön, att de skulle visa sin solidaritet med de arbetslösa genom att betala sin nyårsbonus – den ”trettonde månadslön” Somoza hade gått med på 1978 – till en fond för att skapa 15 000 nya arbeten.⁶ Även om en lönehöjning med 125 córdobas per månad med mindre än 1 200 córdobas i lön tillkännagavs den 13 juni 1980, kompenserade inte den ökningen för inflationens effekter. Regeringen återopade den nationella återuppbyggnads behov och manade arbetarna till uppoffringar. ”Det är ingen tidpunkt för att ställa lönekrav”, sade regeringsledarna, ”utan för hårt arbete och åtstramningar. Landet ligger i ruiner. Det handlar inte om att dela kakan utan om att baka den. I gengäld lovar vi att införa sociala förmåner, att minska arbetslösheten och att garantera stabila priser på basvaror.”⁷ Och framförallt att, tillsammans med er, bygga ett rättvist välfärdssamhälle fritt från utsugning.”

Arbetare kan mycket väl förstå ett sådant språk, särskilt i revolutionstider, men bara om uppoffringarna verkar jämnt fördelade och verkligen kommer kollektivet till godo. Men sådana villkor var svåra att förena med bevarandet av privata ackumuleringen. ”Arbetarna vill kunna vara säkra på”, sade en fackföreningsman från Frente Obrero, ”att de inte arbetar livet ur sig för att cheferna ska kunna lägga på hög i Miami eller Costa Rica.” Dessutom hade förverkligandet av det ”sociala löne”-begreppet allvarligt fördröjts. Arbetslösheten hade minskat men berörde fortfarande mer än 30% av den aktiva befolkningen. Och inflationstakten var mycket högre än de 22% som återuppbyggnadsplanen förutsåg. Som ett resultat såg man många strejker, som FSLN lyckades lösa genom en kombination av övertalning, hot och eftergifter.

Det skulle emellertid vara fel att hävda, så som Jorge Castaneda har gjort, att FSLN:s sociala och ekonomiska politik ledde till en demobilisering av de folkliga massorna. På flera stora nationella möten har en halv miljon nicaraguaner – av en befolkning på 2,3 miljoner – slutit upp. Och som vi har sett har massorganisationernas nätverk hela tiden breddats och fördjupats. Om det har funnits en tendens till demobilisering, så har den knappast varit dominerande.

Men även om det på det hela taget ser ut som om FSLN lyckats med att övertyga arbetarna om det korrekta i dess linje, kommer ändå dess förmåga att lösa ekonomins svåra problem att få större betydelse på lång sikt. Siffror som nu finns tillgängliga ger en viss uppfattning om de senaste två årens allmänt positiva resultat.

1980: Det officiella bokslutet

Det nya ”Program för åtstramning och effektivisering” som publicerades i Managua i februari 1981 gör ett rimligt optimistiskt bokslut över sjuutton månaders återuppbyggnad. 1980 års plan, som förutsåg en återgång till 1978 års produktionsnivå, hade uppfyllts i högre grad än regeringen hade väntat sig. Bruttonationalprodukten nådde upp till 99% av det beräknade

⁵ Carrión s. 185.

⁶ Först slopade juntan helt enkelt den ”trettonde månadslönen”. Men efter utbredda protester måste den ändra sitt beslut och begränsa åtgärden till arbetare med mer än 1 500 córdobas i månadslön.

⁷ *La Prensa* 15 oktober 1980 publicerade en lista på tjugosju varor som hade åsatts ett maximipris av MICOIN.

värdet,⁸ en ökning med 14% jämfört med föregående år. Men som alltid döljer helhetsbilden många enskilda ojämnheter: den ekonomiska återhämtningen var djupare inom jordbruket än inom industrin och mer uttalad när det gällde produktion för hemmamarknaden än för export; den berörde den offentliga sektorn och småproducenterna i mycket högre grad än den kapitalistiska sektorn.

Totalt 958 000 manzanas jord, 40% mer än 1980-81, besåddes. (Se tabell 5). Även om målen för uppodling inte uppnåddes när det gällde bomull (79%) eller kaffe (96,7%), gjorde produktionsökningarna ändå att målen överskreds även för dessa två grödor. Bomullsproduktionen uppgick till exempel i genomsnitt till 1 800 kg per manzana, 400 kg mer än målsättningen.

TABELL 5: Förverkligande av 1980 års plan för jordbruket

	mål		resultat		resultat i % av mål	
	yta	prod.	yta	prod.	yta	prod.
Bomull (rå)	170	5 100	135	212	79,4	102,2
Kaffe	140	1 260	134	1 313	95,7	104,2
Sockerrör	56	53 256	61,6	59 717	110,0	112,1
Ris	37	1 073	53	1400	143,2	130,5
Majs	306	4 131	340	4 968,3	111,1	120,3
Bönor	100	1 030	110	1 052	110,0	102,1
Hirs	80	1 200	80	2100	100,0	175,0
Totalt	889		913,6		102,8	

Källa: 1981 års plan s.31. Yta i 1000-tals manzanas. Produktion i 1000-tals quintales.

1980 års målsättningar för basgrödor överskreds, men inte tillräckligt för att kunna möta den kraftiga –23% – ökningen av den inhemska efterfrågan (11% högre än förutsett), som berodde på inkomstökningarna. När det gällde kött nådde produktionen upp till 92% av målet för nötkött, 111% för fläsk och 66% för kycklingar.⁹

Dessa siffror måste emellertid behandlas med en viss försiktighet. FSLN har givetvis prioriterat att öka produktionen av basvaror och bönder har ofta svarat på den moraliska och materiella uppmuntran de fått med kraftigt ökad produktion. Men olyckligt nog räckte transport- och lagringssystemet inte till för att fördela skörden. Många bönder, som inte kunde få sin skörd till marknaderna i städerna, förlorade upp till 30-40% av produktionen. Den besvikelse som följde medför en risk för att sadden blir mindre 1981 och FSLN måste göra en kraftansträngning för att återställa förtroendet. Industrin uppnådde 90% av 1980 års mål med en ökning med 7,3% jämfört med 1979 års nivåer. Men det fanns stora skillnader mellan olika branscher; vissa mindre väsentliga sektorer (dryckesvaror, tobak) överskred förutsägelseerna med stora marginaler medan andra, högre prioriterade sektorer (livsmedel, textil, läkemedel) inte nådde upp till målen.¹⁰

När det gäller utrikeshandeln, uppfylldes 1980 års exportprogram bara till 90%, och misslyckandena drabbade främst kött, socker, kemikalier och skaldjur. Importvärdet däremot, som stimulerades av den inhemska efterfrågans ökning med 51,1% överskred förutsägelseerna med

⁸ ”Programa económico de austeridad y eficiencia 81”, Managua 1981 s. 152. Vi kommer att hänvisa till detta arbete som ”1981 års plan”.

⁹ Se 1981 års plan s. 33.

¹⁰ Ibid. s. 51.

100 miljoner dollar.¹¹ Denna skillnad var den främsta orsaken till ett stort underskott i betalningsbalansen. Andra orsaker var prishöjningarna på olja och oljeprodukter, avbetalningar på lån på mer än 100 miljoner dollar och det faktum att tillgängliga resurser, snarare än långsiktiga utlandslån, i alltför hög grad fick användas för att finansiera nyinvesteringar.

Den kraftiga ökningen av den inhemska efterfrågan och importpriserna gav upphov till en inflation på 27% – 5% högre än förutsett. 112 300 nya jobb skapades och arbetslösheten sänktes från 32% till 17,5%.

Men tvärtemot avsikten i 1980 års plan visade de nya arbetstillfällena en ohälsosam tendens att söka sig till improduktiva sektorer. Således skapades 44 700 jobb inom jordbrukssektorn (89% av målet); 52 700 inom service och handel, varav 21 000 inom handeln och 31 700 inom ”service” (dvs. huvudsakligen statsadministration); endast 7 700 inom industrin (77% av målet) och 5 400 (36%) inom byggnadssektorn.¹²

De privata investeringarna klarade inte sina måttliga målsättningar. Men eftersom de offentliga investeringarna var 10% högre än förutsett, låg de totala investeringarna, med sina 16% av BNP, på en högre nivå än 1978. De offentliga arbetena 37% maskiner och utrustning 54%; planteringar, skogsodling och forskning 9%. Att 60% av sådana investeringar finansierades inom landet och bara 40% genom långsiktiga lån hade negativa effekter på betalningsbalansen och statsbudgeten.¹³ Samtidigt har emellertid det massiva inflödet av internationella krediter kraftigt ökat utlandsskulden.

1981 års plan: åtstramning och rationalisering

Den ekonomiska produktionens återhämtning har väckt förhoppningar om en ökning av det verkliga BNP på 18,5% 1981.¹⁴ Man väntar sig rekordskördar av kaffe, socker, sesam, tobak, majs, bönor, hirs och ris. Det enda större undantaget är bomull, som ”på grund av att det ersatts med andra grödor, som majs och hirs, inte kommer att nå en rekordnivå ens 1981-82.¹⁵ Man räknar med en större och mer jämnt fördelad ökning av industriproduktionen. Livsmedels-, textil-, maskin- och kemiindustrierna ska tillsammans med byggnadssektorn komma att utgöra axeln i den ekonomiska utvecklingen. Man planerar för en ökning på 9% av arbetskraftens produktivitet och investeringsnivån bör nå upp till 20% av BNP.

1981 års plan skisserar en fortsatt ekonomisk återhämtning och framhåller att det är nödvändigt att rätta till misstagen 1980 och komma ifrån det odisciplinerade användandet av inhemsk kredit. I ett kärvare internationellt ekonomiskt klimat innebär detta en rigorös åtstramnings- och rationaliseringspolitik. Handelsvillkoren kommer att fortsätta att försämrats: importpriserna kommer att stiga med i genomsnitt 15%, medan exportpriserna efter kaffeprisernas fall på världsmarknaden kommer att förbli mer eller mindre oförändrade.

Oljenotan kommer att stiga till 256 miljoner dollar och låneavbetalningarna till 190 miljoner dollar – med andra ord, 37,6% respektive 28% av totala exportvärdet.¹⁶ Krisen för den

¹¹ Ibid. s. 64-66.

¹² Ibid. s. 87-98.

¹³ Ibid. s. 120.

¹⁴ Enligt 1981 års plan (s. 157) skulle industriproduktionen öka med 22,3 % och tjänsterna med 14,6 %. Det skulle leda till det omvända förhållandet mellan dem jämfört med 1980.

¹⁵ Ibid. s. 157. För jordbruksmålen ibid. s. 35. 38.

¹⁶ Även dessa förutsägelser tycks alltför optimistiska, eftersom det totala exportvärdet sjönk med 1 % under 1981 års första sex månader, medan importvärdet ökade med 20 %. Så medan en quintal kaffe var värd lika mycket som 12,8 tunnor olja 1977, var den bara värd 4,9 1980 och 2,6 1981.

Centralamerikanska Gemensamma marknaden kommer att få negativa effekter på industrin och den stigande dollarkursen kommer att ytterligare förvärra läget.

För att undvika en upprepning av obalansen 1980 mellan produktionen och den inhemska efterfrågan har planeringsministeriet argumenterat för en selektiv dämpning av den ökade efterfrågan. Enligt dessa planer ska de lägsta lönerna höjas betydligt, men den totala lönesumman kommer inte att tillåtas öka med mer än 20% (den inflationsnivå man förutser). Köpkraften kommer att bevaras genom en administrativ prisreglering och genom ett program för att skapa 61 400 nya jobb, som kan sänka arbetslösheten till 13%.¹⁷ Och framförallt är det mellanskiktens konsumtion av lyxvaror, vilka främst kommer från andra länder i Centralamerikanska Gemensamma marknaden, som kommer att skäras ned kraftigt, 37%. Dessutom måste företag som vill importera sådana varor skaffa ett speciellt tillstånd från handelsministeriet.¹⁸ På så sätt borde det gå att minska 1980 års alltför stora handelsunderskott på 260 miljoner dollar.

Planen förutser att den totala importen får en mer förnuftig sammansättning och ökar med 10%, medan exporten bör öka med 45%. Man ska ägna speciell uppmärksamhet åt möjligheten att finna inhemska ersättningar för sådan import som ”stapelgrödor”, halvfabrikat och så vidare.

Framgången för en sådan här politik med åtstramning och ekonomisk rationalisering kommer att vara beroende av en förändring av de samhälleliga produktionsförhållandena: en förstärkt ”folkligt ägd sektor” kommer att utgöra grundvalen för återhämtningen och återuppbyggnaden. Så berättade till exempel kommandant Daniel Ortega för en folkmassa på en halv miljon människor vid festligheterna på revolutionens tvåårsdag, att fjorton större industriföretag som anklagats för ekonomiskt sabotage skulle överföras i allmän ägo och att outnyttjade latifundier skulle kunna exproprieras. Samtidigt kommer småproducenter på landsbygden och i städerna att uppmuntras att bilda kooperativ; statens möjligheter att ingripa och organisera produktionen kommer att stärkas; och arbetarnas deltagande i ekonomisk ledning och företagsstyre kommer att utvecklas vidare.¹⁹ Men så länge som den privata sektorn upprätthåller produktionen, kommer dess rättmätiga intressen att garanteras.

Liksom 1980 räknar planeringsministeriet med deltagande både av privata företagare och utländskt kapital. 1981 års plan förutser att de privata investeringarna kommer att öka med 25% och uppgå till 600 miljoner córdobas. Men även med en sådan optimistisk beräkning blir de privata investeringarna bara en tiondel av de beräknade offentliga investeringar.²⁰ Slutligen vill ministeriet upprätta juridiskt-administrativa ramar för utländska investeringar som gynnar bildandet av nicaraguanskt styrda gemensamma företag.

Problem med investeringar och produktspecialisering kommer utan tvivel att fortsätta att sysselsätta FSLN-ledningen i dess kamp för att övervinna den hotande obalansen i ekonomin. Men den största faran för den nicaraguanska ekonomin ligger i dess sårbara utlandskonto. Somoza lämnade en jättelik skuld på 1,5 miljarder dollar 1979, som bestod av försnillade återuppbyggnadsmedel, kortsiktiga stödkrediter och mycket stora vapeninköp. Den

¹⁷ Ibid. s. 91.

¹⁸ Om jordbruks- och industriarbetarna ökade sin andel av nationalinkomsten 1980 berodde det huvudsakligen på en kraftig ökning av sysselsättningen. Om man tittar på köpkraften, var det mellanskikten inom handeln och bland kontorsanställda (främst ämbetsmän) som drog nytta av den ekonomiska återhämtningen. T ex ökade konsumtionen av basvaror med 23 % medan konsumtionen av lyxvaror ökade med 34 % .

¹⁹ Ibid. s. 133, 159.

²⁰ Ibid. s. 119, 133.

nicaraguanska BNP är bara 2 miljarder dollar, och ändå måste FSLN nu betala eller förnya lån för militär utrustning som skulle ha använts mot fronten. Hjälp kommer fortfarande från Mexico (billig olja), Venezuela, Libyen (en gåva på 100 miljoner dollar), Kuba (mest i form av personal, men också fartyg och uniformer), Bulgarien och Östtyskland (vete för att baka bröd av amerikansk typ åt städernas medelklass). Ändå är bankväsendet hårt överansträngt, samtidigt som handelsvillkoren ständigt försämras.

I den här situationen finns det två möjliga vägar för imperialismen att utöva påtryckningar på FSLN. Den mest direkta och brutala vore en amerikansk blockad för att skära av den nödvändiga importen – framförallt reservdelar till landets fasta kapital. Men en sådan åtgärd skulle vara politiskt riskabel för Washington för närvarande: den skulle väcka avsky i Latinamerika, där den nicaraguanska revolutionen fortfarande är respekterad och populär i breda lager, även på den officiella statsnivån. En mer utstuderad och effektiv väg vore att genomföra den så kallade ”mini-Marshallplan” för Centralamerika som Brandt och Friedrich Ebert Stiftung nyligen förespråkat. Den skulle innefatta ett omfattande bistånds- och investeringspaket för hela regionen. Men samtidigt skulle det vara knutet till speciella ekonomiska och politiska villkor för att kuva eller isolera Nicaragua, återställa lugnet i El Salvador och ge mexikanskt kapital en marknad i grannländerna. Ett sådant schema, som ännu har Vita Husets stöd, skulle utgöra ett stort hot mot revolutionen, eftersom det skulle ställa FSLN inför ett ödesdigert val: att antingen acceptera imperialismens förmyndarskap över dess ekonomiska politik och politiska oberoende, eller att riskera att isolera sig från de hårt pressade massorna, som skulle kunna vara mottagliga för argumentet att deras välstånd offrades för en revolutionär radikalisms ”totalitära” anspråk.

6. Den nya regimen: Sandinismen och demokratin

”Vi måste säga det en gång för alla, demokratin varken börjar eller slutar med valen. Det är en myt att försöka reducera demokratin till ett sådant villkor.”

Kommendant Humberto Ortega¹

”Frihet bara för regeringens anhängare, bara för medlemmarna i ett parti – hur många de än är; det är inte frihet. Frihet är alltid och enbart frihet för de oliktankande.”

”Utan allmänna val, utan obegränsad press- och mötesfrihet, utan en fri kamp mellan olika åsikter, dör livet i alla offentliga institutioner och blir ett skenbart liv, där byråkratin är det enda aktiva elementet.”

Rosa Luxemburg²

Två år efter revolutionen har de medborgerliga och politiska rättigheterna i det sandinistiska Nicaragua inte bara en dekorativ funktion i ”statens grundstadgar” från juli 1979. Till skillnad från den omtalade sovjetiska konstitutionen från 1936 – ”världens mest demokratiska” – har detta dokument verkligen respekterats i praktiken. Utan tvivel har det funnits en del inskränkningar och överträdelser. Men var finns inte det? I Nicaragua finns en verklig pluralism för pressen, partierna och fackföreningarna. Verkliga strejker, gatudemonstrationer och nationella möten för oppositionspartierna har ägt rum. Mänskliga och medborgerliga rättigheter respekteras mer än i flertalet länder på kontinenten. Men, det är sant, det säger ju inte så mycket.

Organisering och reglering av pressen

Nicaragua har tre dagstidningar med helt skilda politiska inriktningar: *La Prensa*, som fortfarande har kvar en del av sitt goda rykte från Pedro Joaquin Chamorros tid, då den kämpade mot diktaturen, är den borgerligt-liberala oppositionens tribun; *Nuevo Diario* föddes genom en vänsterbrytning från *La Prensa* och ger ”kritiskt stöd” åt FSLN; *Barricada* är sandinistfrontens huvudorgan. *La Prensa* är den absolut mest inflytelserika med en upplaga på 70 000 exemplar, jämfört med 30 000 respektive 35 000 för de bägge konkurrenterna. En hård konflikt mellan chefredaktören Xavier Chamorro och tidningsstyrelsen stoppade tillfälligt utgivningen mellan den 20 april och 28 maj 1980. Det var ägarna som, med stöd av delar av redaktionen, anklagade Chamorro för att vara alltför försonlig mot den nya regimen. Konflikten slutade med att redaktionen splittrades och *Nuevo Diario* grundades. Sedan Xavier Chamorro och hans grupp lämnade tidningen, har dess ton blivit betydligt hårdare. Den för en högljudd kampanj för att slå fram borgarklassens fyra huvudteman: respekt för privategendomen; försvar av mänskliga rättigheter; utlysande av val; en häftig antikommunism i internationella frågor.

La Prensas inflytande beror inte bara på dess större ekonomiska tillgångar eller på dess demagogiska propaganda. En del av förklaringen ligger förstås i tyngden hos dess naturliga läsekrets – små- och storborgare – bland det totala antalet tidningsläsare i ett land där 50% av befolkningen var analfabeter. Men en annan förklaring ligger i att *La Prensa* specialiserat sig på att avslöja maktmissbruk, verkliga eller inbillade. Varje medborgare, som känner sig hotad, förorättad eller felaktigt behandlad av de nya myndigheterna, kan lägga fram sina klagomål i tidningen. Den rollen som en ”folktribun” som rättar till felaktigheter har i hög grad bidragit till tidningens popularitet. Självklart nöjer sig inte *La Prensa* med att objektivt rapportera om

¹ Tal vid alfabetisörernas återkomst den 23 augusti 1980.

² Ur pamfletten ”Den ryska revolutionen”, citerad från *Rosa Luxemburg Speaks*, s. 389 och 391, New York 1970.

en viss ämbetsmans felsteg; dess avslöjanden ingår i en systematisk och försåtlig kampanj mot regimen. *La Prensa* utmärker sig i konsten att utnyttja alla enskilda misstag, brister och felsteg för att diskreditera de sandinistiska institutionerna som sådana. Den är en expert på att blåsa upp minsta händelse, så att man får ett intryck av allmänt kaos och godtycke. Och i ett land där statsapparaten byggs upp från ingenting, med unga militanter utan administrativ erfarenhet, är det inte någon svår uppgift.

Inte heller drar sig *La Prensa* för att sprida lösa rykten eller falska nyheter, om de bara ger tidningen vatten på kvarn. FSLN vänder sig med all kraft mot vad den kallar tidningens ”felinformationskampanj”. Men i själva verket är förtalet och de medvetna förfalskningarna inte *La Prensas* främsta vapen. Vanligtvis handskas den mer försiktigt med informationen: den är illvillig snarare än lögnaktig, insinuerar hellre än den förtalar. Och å andra sidan är inte *Barricada* ännu vuxen sin uppgift. FSLN:s dagstidning kombinerar i själva verket det officiella organets brister med alla partitidningens svagheter – förmaningstalen, fördömandena, direktiven. Anklagelserna om ”felinformation” som riktas mot *La Prensa* skulle i själva verket kunna vändas mot den själv det gäller till exempel händelserna i Polen eller sådana frågor som pressfriheten i Sovjetunionen. Om *Barricadas* spalter vore den enda informationskällan, skulle de nicaraguanska medborgarna och även de sandinistiska kommandanterna få en mycket ensidig bild av vad som händer i landet.

Rykten i Managua

Den 30 oktober 1980 gav *Barricada* följande tre exempel på *La Prensas* ”felinformations”-teknik:

1. Den 22 oktober publicerade *La Prensa* ett brev från en ”Armado Rojas” under en stor rubrik: ”En studerande i ekonomi gör ett utkast till ett marxistiskt regeringsprogram”. Texten som följde var klumpigt skriven och luktade falsarium – eller bara enfald³ – på långt håll. *Barricadas* undersökning visade att ”studenten” Armando Rojas inte existerade. *La Prensa* varken kommenterade eller dementerade detta.

2. Den 24 oktober publicerade *La Prensa* ett brev i faksimil, som skulle ha sänts till en aktiv medlem i det Socialkristna partiet i León. Brevet, som hotade honom till livet, om han inte lämnade partiet eller staden, var undertecknat ”Sandinistiska samordningskommittén”. *Barricada* påpekade att det är lätt att ta reda på att någon sådan ”kommitté” inte existerar. Men *La Prensas* redaktörer gjorde sig inte det besväret, och inte heller har de brytt sig om att publicera en dementi från de ansvariga sandinisterna i León.

3. Vidare skriver *Barricada*, att *La Prensa* under hela oktober månad anklagat den sandinistiska polisen för ”livsfarlig oansvarighet”. Den 29 oktober nåddes ett lågvattenmärke med en dödsruna över mulan Pepa. Djuret hade faktiskt dödats av en kulsprutesalva, när det nattetid betade utanför en sandinistisk förläggning och inte svarade på vaktens anrop: ”Vem där?”... Det var ett uppenbart och betydelselöst misstag, men det blåstes upp för att misstänkliggöra den revolutionära armén.

Men även när alla dessa efterforskningar gjorts, var inte anklagelserna så övertygande. I det första fallet ertappades *La Prensa* med att publicera ett tvivelaktigt läsarbrev utan att ta reda

³ ”Alla spår av religionen”, skrev Armando Rojas, ”miste utrotas ur det nicaraguanska folkets medvetande. Ty marxismen är i huvudsak ett ekonomiskt system som grundas på den historiska materialismens ateistiska principer. Den ser religionen som det största hindret för sitt oinskränkta maktutövande... de ynkliga borgerliga idéerna om mänsklig värdighet och medborgerliga rättigheter måste också utrotas, för de kan lätt och effektivt utnyttjas för att manipulera massorna”, och så vidare.

på om det var äkta. Men detta första fall lär vara också det som har minst betydelse; för brevet i fråga komprometterade bara ”studenten” som skrivit det, inte Unga sandinisterna eller ännu mindre FSLN.

I de två följande exemplen kan man ifrågasätta *La Prensas* tolkningar och värderingar, men det är svårt att ifrågasätta själva fakta.

1. Det är utan tvivel sant, att den ”Sandinistiska samordningskommittén – väster” inte existerade. Men det finns exempel på att myndigheterna i León hotat och försökt skrämja medlemmar i det Socialkristna partiet, PSC. Partiet lade i oktober och november 1980 fram flera detaljerade klagomål över detta och de ifrågasattes aldrig officiellt. PSC:s sekreterare i León, Augustin Jarquin Anaya, rapporterade om militäringripanden vid PSC-möten den 10, 14 och 16 oktober, samt berättade att Julio Ramón Montes hade arresterats i augusti.⁴

2. Inte heller var den ofrivilliga ”avrättningen” av mulan Pepa någon helt betydelselös händelse: den kom efter en rad mycket allvarligare händelser, som visade att många unga sandinistiska poliser saknade den nödvändiga disciplinen när de använde eldvapen. Den 27 oktober skadades 21-åriga Urania Gonzales allvarligt av poliseld, när taxichauffören, som körde bilen där hon åkte, inte stannat på uppmaning.⁵ Tre dagar senare dödades ett barn på 19 månader, María Llena Solorzano Mercado, under liknande omständigheter.⁶ Dessa olyckor, som kom sist i raden av flera liknande händelser, väckte en sådan upprördhet att Unga sandinisterna krävde att de alltför skjutglada inom ordningsmakten skulle bestraffas. Och inrikesministern, kommandant Tomás Borge, fann det nödvändigt att kalla till en presskonferens för att ge en förklaring.⁷ Han förnekade inte alls *La Prensas* påståenden utan beklagade vissa polismäns ”omogna uppförande”. Han meddelade också att nästan 1 500 polismän uteslutits från kåren för olika förseelser, och han lovade större fasthet i framtiden. Sådana beklagansvärda händelser var emellertid oundvikliga med tanke på de nya polisernas ungdom och bristande erfarenhet, och Borge brännmärkte dem som utnyttjade händelserna för att misstänkliggöra hela den sandinistiska polisen utan att ta hänsyn till dess ytterst svåra uppgift.

I den ideologiska kampen mot FSLN är *La Prensa* alltså ett viktigt vapen för den nicaraguanska borgarklassen. Med tanke på sandinisternas fasta grepp över televisionen är också de privata radiostationerna viktiga och deras lyssnarskara är uppenbarligen större än regeringsstationernas.

Nuevo Diario å sin sida är visserligen fientlig till *La Prensa* och ger ett kritiskt stöd till återuppbyggnadsregeringen. Men inte heller den sparar på krutet om den tror sig kunna avslöja någon form av maktmissbruk.⁸

Artikel 4, paragraf C

Det är uppenbart att FSLN inte tar de ständiga attackerna med jämnmod. Polemiken rasar mellan frontens informationsorgan och *La Prensa*. Men inom dess led är frestelsen också stark att inte bara hålla sig till en ideologisk debatt. Och sandinistledningen har också genomfört en rad lagar och dekret som tenderar att begränsa yttrandefriheten.

⁴ *La Prensa* 28 oktober och 4 november 1980.

⁵ Se protestbrevet från kvinnans mor, Victoria Castillo de Gonzales till kommandant Daniel Ortega, publicerat i *La Prensa* 31 oktober 1980.

⁶ *La Prensa* 30 oktober 1980.

⁷ *La Prensa* 31 oktober 1980.

⁸ Se *Nuevo Diario* 2, 3 och 4 augusti 1980, där man rapporterar om CST-ledarnas manövrer i Corinto för att vinna kontroll över hamnarbetarförbundet och diskreditera förbundets ledare Zacarias Hernández.

Artikel 4, paragraf C i ”Lagen om upprätthållande av allmän ordning och säkerhet” stadgar om upp till två års ”offentligt arbete” i straff för den som sprider ”uttalanden, smädeskrifter och artiklar med syfte att skada folkets intressen och tillintetgöra de framsteg folket uppnått”. Som man kan se, är fältet fritt för tolkningar. Det var för brott mot den här lagen som den ursprungligen maoistiska, ultravänstertidningen *El Pueblo* förbjöds i januari 1980. Samtidigt upplöstes organisationen Frente Obrero, Arbetarfront, som gav ut tidningen, och fyra av dess ledare dömdes till två års ”offentligt arbete”... bara för att få amnesti tre månader senare. FSLN stod vid den tiden inför en rad arbetarstrejker och illegala jordockupationer, vilka uppmuntrades av *El Pueblo*, och det hotade frontens nationella återuppbyggnadspolitik. Samma lag åberopades för att döma nyhetsredaktören på Radio Mundial, Tramino Péres, som åtalats för att han ”spritt förtal om vissa medlemmar av regeringen, poliskåren och armén samt om vissa andra medborgare”.⁹

I september-oktober 1980 utfärdade FSLN två dekret (nummer 511 och 512) för att förhindra ”rykteskampanjer” som syftade till att skrämja upp den allmänna opinionen. Enligt COSEP, arbetsgivarföreningen, själv var en sådan kampanj åtminstone delvis ansvarig för den sockerbrist 1980 som följde på en konsumtionsökning med 27% (istället för beräknade 5%). Det som hände var att när konsumenterna hörde att det skulle bli sockerbrist, började de hamstra och bekräftade på så sätt *La Prensas* larmrapporter.¹⁰

De här dekreten har emellertid gjort det möjligt för regeringen att utöva en förhandscensur över ekonomisk och militär information (man har senare även lagt till samhällsinformation), så att redaktörerna nu först måste kontrollera om deras uppgifter är riktiga hos regeringsjuntan eller ministeriet för inrikeshandel. Chefen på regeringsjuntans press- och informationsavdelning måste granska ”all information som berör eller skadar landets inre säkerhet eller nationella försvar – till exempel, väpnade sammanstötningar, attentat mot regeringstjänstemän och *andra liknande händelser*” och ministeriet för inrikeshandel måste granska ”information som rör bristsituationer för allmänna konsumtionsvaror, eller som möjliggör spekulation med sådana varor, eller som på något sätt berör eller skadar landets ekonomiska stabilitet”. (Dekret 511 och 512).

Den andra oktober 1980 publicerade regeringsjuntan ett förtydligande: ”Publicerandet av information om kontrarevolutionära handlingar, oroligheter, attacker mot myndigheter, upplopp, strejker, störningar i den offentliga servicen, ockupationer av jord, gårdar, haciendor etc. faller under dekret 511 och 512”.

Det oroande med en sådan presslagstiftning är inte att den finns – det finns inget land i världen där yttrandefriheten inte regleras – utan de alltför vaga formuleringarna, som lämnar utrymme för ett godtyckligt maktbruk.

Men det hindrar inte att det för närvarande finns en verklig informationspluralism. Varje dag kan nicaraguanska medborgare läsa tre olika versioner och analyser av de viktigaste händelserna och debatten mellan de tre redaktionerna pågår för fullt.

Politisk pluralism

Åtta politiska partier, fem fackförbund och sex företagarorganisationer är representerade i statsrådet. Och de har inte bara statistroller som sina olyckliga motsvarigheter i Östeuropa. De har egna lokaler, ordnar medlemsskolning, ger ut eget propagandamaterial, lägger fram

⁹ *La Prensa* 29 juni 1980.

¹⁰ Se ”Análisis sobre la ejecución...” s. 13.

lagförslag, organiserar massdemonstrationer och även nationella möten. Den 29 mars 1980, när Venezuelas president, Herrera Campins, kom på statsbesök, intog den Nicaraguanska demokratiska rörelsen (MDN), den borgerliga oppositionens huvudkraft, de bästa platserna långt innan mötet började och FSLN fick hålla sig i bakgrunden... Vid samma tillfälle mobiliserade CTN, det socialkristna fackförbundet, lika stora styrkor som den sandinistiska fackcentralen, CST. En slagordsstrid, som avbröts av en del smärre handgemäng, rasade under hela mötet.¹¹ Och den 10 maj 1980 samlade MDN åter flera tusen mötesdeltagare från hela landet i Mantiguas för att stödja partiledaren Alfonso Robelos uppseendeväckande avgång från regeringen.

Den 21 juli sammankallade COSEP den internationella pressen, som anlant för firandet av revolutionens årsdag och de presenterade sitt eget bokslut över ett års sandiniststyre. De anklagade FSLN för att ha svikit sina löf ten genom att inte meddela ett datum för valen. Partierna och fackföreningarna verkar också inom de statliga institutionerna: i statsrådet, där den starkt representerade borgerliga oppositionen fram till sin avgång flitigt utnyttjade sin rätt att ställa förslag och föra fram kritik; och även i de 135 kommunala styrelserna, som i likhet med regeringsjuntan består av personer från olika sociala sektorer och åsiktsströmningar.

När regeringen beslöt att förbjuda MDN:s ”medborgarmöte”, som skulle ha hållits den 9 november 1980 i Nandaime, gjorde den det med den exceptionella motiveringen att ”väpnade kontrarevolutionära grupper med bas i Honduras har planerat krigshandlingar den dagen på nicaraguanskt territorium”. Och när delar av Ungsandinisterna stormade MDN:s kontor i Managua utan att polisen ingrep, fördömdes detta formellt av inrikesministrarna Tomás Borge och av regeringsmedlemmen Sergio Ramirez.¹²

Facklig pluralism

Trots FSLN:s popularitet i fabrikerna och dess hårda motstånd mot varje arbetsnedläggelse, har löntagarna aldrig avstått från strejkvapnet som sista utväg. Under vintern 1979 och sommaren 1980 utbröt i själva verket en hel rad strejker mot såväl privata som statliga arbetsgivare, inom byggnadssektorn och textilindustrin, i vårdsektorn, möbelindustrin och på sockerraffinaderierna. Många olika kampformer användes: från maskning och sympatistrejker till gatudemonstrationer och fabrikssockupationer.

FSLN svarade på denna kamp med en blandning av övertalningsförsök, hot och eftergifter. De mest framträdande ledarna sändes till de strejkandes stormöten för att övertala dem om att de borde avstå från att hävda sina snävt skrämmässiga intressen till förmån för sitt historiska klassintresse: övergången till socialism i Nicaragua.

Vanligen utvecklades då en stormig debatt mellan talarstolen och salen, och kommandanterna blev tvungna att göra en del eftergifter. Det var så det gick till, då avskaffandet av den ”trettonde månadslönen” begränsades till den lilla minoritet som tjänar mer än 1 500 córdobas i månaden. Eller då de strejkande vid Fabritex fick igenom en löneökning på 10% för de lägst avlönade. Eller då SCAAS, byggnadsarbetarnas traditionella fackförening, erkändes som deras representant i stället för CST, som först fått denna status.

Metoden med hot, ibland även våldsamt hot, används mot ”agitatorerna”, framförallt om de är organiserade representanter för en annan strategi. I januari 1980 arresterades till exempel Frente Obreros ledare. I februari, efter Fabritextrejken, kom turen till tiotals medlemmar i

¹¹ Se Livio Maitan, ”Une nouvelle étape de la Révolution”, *Inprecor* maj 1980.

¹² Se *Barricada* 10 november 1980.

CAUS och PCN, ett av de moskvatrogna kommunistpartierna, och den 5 mars stormades flera lokaler som tillhörde dessa organisationer vid slutet av en demonstration mot CIA, som ursprungligen skulle ha gått till den amerikanska ambassaden.¹³

Trots att FSLN hela tiden arbetat för ett fackligt enande inom CST, finns det ett halvdussin fackcentraler med nationell uppbyggnad: CTN (Nationella arbetarförbundet – socialkristet)), CGTI (Allmänna oberoende arbetarförbundet, med band till det ena kommunistpartiet, PSN), CAUS (Förbundet för facklig enhet och handling – med band till det andra kommunistpartiet, PCN), CUS (Kommittén för fackligt enande – grundad 1968 med hjälp från AFL-CIO, det största fackförbundet i USA) och FO (Arbetarfronten – vänsterinriktat, tidigare maoister). Dessutom får man räkna med flera branschorganisationer, som FETSALUD (vårdarbetarnas förbund), ANDEN (lärarförbundet) och UPN (de fria yrkesutövarnas förbund).

I detta mycket katolska land finns det fullständig trosfrihet. Flera ”röda” präster är medlemmar i regeringen: utrikesministern Miguel d'Escoto Brockman, kulturministern Ernesto Cardenal och socialministern Edgard Parredes. De sandinistiska kommendanterna deltar öppet i de stora religiösa festerna, och de har en gång för alla förklarat att det inte kan finnas någon motsättning mellan deras rättviseideal och Kristi budskap.¹⁴

”Stadgarna om rättigheter och garantier för nicaraguanska medborgare”

De ”stadgar om rättigheter och garantier” som antogs den 21 augusti 1979 av regeringsjuntan slår fast en rad allmänt respekterade normer. Någon röd terror har alltså inte följt på den vita terror som präglade diktaturens sista år. Dödsstraffet har avskaffats. De 7 500 fängslade somocistiska gardister, bland dem även de värsta bödlarna, har rätt till en ordentlig rättegång och riskerar högst trettio års fängelse. Den Internationella Kommissionen för mänskliga rättigheter besöker regelbundet arrestlokalerna. Medborgarnas frihet och säkerhet garanteras i lagarna. Arresteringsorder utfärdas av domare. Vid mindre förseelser kan ingen hållas fängslad utan anhållande mer än tjugofyra timmar. Varje fängslad person betraktas som oskyldig till han ”befunnits skyldig”. Nicaraguanska medborgare har rätt att 'fritt komma in i och lämna landet’.¹⁵

I maj 1980 antogs en ”skyddslag” (*Ley d'Amparo*). Om någon tycker sig felaktigt behandlad ”genom lag, dekret, order, mandat eller handling utförd av myndighetsperson, institution eller offentlig tjänsteman, i brott mot statens grundstadgar eller mot stadgarna om fri- och rättigheter för nicaraguanska medborgare”, kan denne enligt skyddslagen vända sig till appellationsdomstolen i sin region. Förfarandet innebär att myndighetsbeslutet i fråga inte kan genomföras förrän domstolen fällt sitt utslag. Målet kan också föras vidare till Högsta Domstolen.¹⁶

Visst har denna respekt för individuella rättigheter och friheter sina begränsningar. Här finns som på andra håll en undantagslagstiftning, ett ”nödtilstånd”. Som vi sett exempel med pressen, medger ”lagen om upprätthållande av allmän ordning och säkerhet” en hel del inskränkningar. Och i praktiken förs dessutom långt ifrån alla gripna inför en undersökningsdomare inom den fastställda tidsrymden. Den 30 juni 1980 genomförde den sandinistiska polisen en blixaktion i Managuas kåkstäder för att garantera lugnet inför firandet den 19 juli. Brottsligheten hade ökat påtagligt under de föregående månaderna,

¹³ Se Maitan.

¹⁴ Se Tomás Borges tal, *La Prensa* 2 augusti 1980.

¹⁵ ”Stadgar om rättigheter och garantier”, artikel 8(1), 8(2), 11 och 15.

¹⁶ *La Prensa* 31 maj 1980.

många utländska gäster väntades och man fruktade provokationer från ex-gardister. Flera hundra misstänkta – nästan tusen enligt *La Prensa* – arresterades och nästan hälften av dem frisläpptes följande dag. Men de övriga hölls fängslade i Zona Franca, trots att arresteringsperioden gått ut och utan att något åtal hade väckts. De flesta släpptes i grupper på femtio till sextio personer under hela juli månad.

Den här polisaktionen gav upphov till en proteststorm i den icke-sandinistiska pressen och i statsrådet. Det bildades kommittéer för fångarnas frigivande och några mödrar understödde kravet med en hungerstrejk. FSLN-ledningen ansattes från alla håll – även inom sina egna led – och den framhävde nu behovet av att bekämpa brottsligheten och beklagade rättvisans tröghet. Den förklarade problemen med undersökarnas bristande erfarenhet, men försäkrade att ingen skulle dömas orättvis.¹⁷ När kommandant Luis Carrión deltog i radioprogrammet *Línea Directa* och fick flera frågor om detta av radiolyssnarna, framförde han sina ursäkter, i FSLN-ledningens namn, till de oskyldigt fängslade och fördömde de övergrepp som begåtts av en minoritet inom polisen.

Eftersom det kaotiska tillståndet inom rättsväsendet hade gjort det omöjligt att hålla arresteringstider på tjugofyra timmar, utökades på hösten 1980 tiden till högst sju dagar för grova brott. Samtidigt öppnades ett speciellt undersökningscentrum i Palo Alto, i Managuas utkant.¹⁸

En revolutionär demokrati

Nicaragua är alltså långt från Kampuchea och även från Ungern. Ett år efter segern kan de sandinistiska ledarna, med all rätt, hävda att deras land är ett av de mest demokratiska i Latinamerika. Visst är regimens legitimitet i första hand revolutionär. Den har fötts ur en allmän upprorsstrejk och inte ur val, men makten begränsas effektivt av lagar och rättsväsende. ”Staten” har inte – för att använda Gdansk-arbetarnas talesätt – slukat ”samhället”.

Det existerar rentav en *revolutionär demokrati* i Nicaragua, trots alla dess motsägelser, överdrifter och inskränkningar. I ett land, som är underutvecklat på alla nivåer, utan demokratisk tradition, som utsugits under ett halvsekel av Latinamerikas grymmaste diktatur, har den socialistiska revolutionen frambringat ett pluralistiskt och öppet samhälle, med relativt stor respekt för demokratin. Så är det och så kommer det att förbli – om Nicaragua får fortsätta på den väg landet slagit in på, och om kontrarevolutionen inom och utanför landet inte tvingar regimen att dra åt tumskrubarna. För *det* är i själva verket det stora problemet: när den sandinistiska makten har konsoliderats och den tidigare härskande klassen sett sina utsikter att på fredlig väg återerövra statsmakten minska, har den nicaraguanska borgarklassen och USA-imperialismen bytt taktik.

Istället för kapitalinflödet – den guldtråd som knyter det revolutionära Nicaragua till kapitalismens vagn – kommer vi att få se en ekonomisk blockad. Ordstriderna i statsrådet kommer att ersättas av lagliga och olagliga försök att göra situationen instabil. En kamp på alla nivåer kommer att ersätta den motsägelsefyllda alliansen med borgarklassen.

En sådan situation är i sig mycket farlig för varje typ av demokrati, vilken som formellt system bland annat kräver en minimal bas för överenskommelser om spelreglerna. Men till dessa ”objektiva faktorer”, som oberoende av FSLN verkar i riktningen mot en mer auktoritär regim, har det kommit en mindre nödvändig ”subjektiv faktor”: många sandinisters bristande

¹⁷ *La Prensa* 5 juli 1980.

¹⁸ *La Prensa* 12 november 1980 rapporterade i lovordande termer om ett studiebesök på Palo Alto-centrat.

medvetenhet om den byråkratiska faran.

Folklig och borgerlig demokrati

Till den borgerliga oppositionen som kräver val på kort sikt har FSLN gett ett svar i två punkter: ”inte än” och ”inte som ni tror”. Innan allmänna val hålls, sägs det oftast, måste det finnas elementära förutsättningar för ett hederligt valresultat: nationellt återuppbygge, alfabetisering, medborgerlig skolning av folket. Och med tanke på somocismens arv och kriget kommer dessa mål sannolikt inte att nås före 1985. Fram till dess kommer maktens legitimitet att förbli revolutionär. Folket röstade i juni-juli 1979 genom den allmänna upprorsstrejken, och den nationella återuppbyggnadsregeringen, som föddes ur detta uppror, kan rättmätigt utöva sitt mandat under en valperiod. Alltför tidiga allmänna val skulle bli en karikatyr på demokrati. De skulle inte bekräfta den folkliga suveräniteten utan göra det möjligt för de gamla ledarna att manipulera med den allmänna rösträtten. Många röstade och många röster köptes under Somoza – och en del av dessa gamla kundförbindelser finns kvar. Det finns ingen demokratisk tradition i Nicaragua, men däremot finns det en lång tradition av valfusk. Och den måste utrotas, innan man kan låta valet av regering avgöras vid valurnorna.

Argumenten på den andra punkten – ”inte som ni tror” – är inte lika övertygande. De betonar inte de objektiva villkoren för ett fritt utövande av rösträtten utan den ”typ av demokrati” som ska införas i Nicaragua. Det sägs att den ska bli ”verklig” och inte ”formell”, ”folklig” och inte ”borgerlig”, ”direkt” och inte ”parlamentarisk”. Den dagliga debatten mellan *La Prensa* och *Barricada* klargör vad som döljer sig bakom dessa motsatser.

Den ”folkliga demokrati” som FSLN vill skapa skiljer sig från den ”borgerliga demokratin” i flera avseenden. För det första, genom innehållet: regeringen ska tjäna de utsugna och inte utsugarna. På så sätt ställer *Barricada* upp en motsättning mellan demokratins innehåll och dess ”form”, mellan dess natur och dess yttre sken¹⁹ – en motsättning som helt klart syftar till att lyfta fram den första aspekten och förringa den andra. Demokratins ”natur” är alltså frågan om dess innehåll – i vems tjänst härskar de härskande? Den sekundära, ”formella” aspekten rör sätten att utse ledare och organisera val. Har vi inte när allt kommer omkring, sett valfarsen i alla latinamerikanska diktaturer? En regim som håller val kan vara auktoritär och även fascistisk, medan en regim som inte håller val kan vara demokratisk.

I sitt tal den 23 augusti 1980, vid avslutningen av det nationella alfabetiseringskorståget, tog försvarsministern Humberto Ortego åter upp frågan på detta oroande sätt, om än i försiktigare ordalag. ”För Sandinistfronten definieras inte demokratin bara till politiska termer och den kan inte reduceras till frågan om folkets deltagande i val”, försäkrade han. ”Den är något mer, mycket mer... Vi måste säga det en gång för alla: demokratin varken börjar eller slutar med valen. Det är en myt att försöka reducera demokratin till ett sådant villkor.”

”Demokratin börjar i det ekonomiska systemet, när de sociala orättvisorna börjar minska och när arbetarna och bönderna förbättrar sina levnadsvillkor. Det är då den verkliga demokratin börjar, inte förr.” ”Så snart dessa mål har uppnåtts, sprids demokratin omedelbart till andra områden: regeringens verksamhetsområde utvidgas, folket påverkar sin regering, styr sin regering – antingen det behagar de styrande eller ej...” ”I en mer avancerad fas innebär

¹⁹ Se bl a en artikel av Herberto Incer Moraya, ”Valen, de reaktionäras fetisch”, *Barricada* 2 augusti 1980. ”Det väsentliga i vår demokrati”, skriver Incer, ”är att göra så mycket som möjligt, på bästa möjliga sätt, för största möjliga antal nicaraguaner... Demokrati är en regering i den arbetande klassens tjänst... Nu när vi har nämnt det väsentliga innehållet i demokratin (att folket stiftar lagar och regerar) kommer vi till frågan om demokratins formella, mindre väsentliga aspekter. Vi ska bara peka på en sådan aspekt: Valen.”

demokratin att arbetarna deltar i styret av företagen, gårdarna, kooperativen, kulturinstitutionerna och så vidare. Med andra ord, demokrati är massornas ingripande i varje del av samhällslivet.”²⁰

Det felaktiga med det här begreppet är att det skapar en motsättning mellan regeringspolitikens klassinnehåll och val i *allmänhet*. Det misstänkliggör därför inte bara vissa former av borgerlig valmanipulation utan den allmänna rösträtten som sådan. För vem kommer att avgöra, om regeringspolitikens innehåll överensstämmer med arbetarnas intressen, om de inte får uttala sig själva i en allmän, fri och hemlig omröstning, sedan olika uppfattningar om deras ”verkliga klassintressen” först fått mötas i en öppen diskussion i hela landet? Givetvis blir det då de styrande själva som avgör. När man förkastar det borgerliga sättet att använda rösträtten, men inte i namn av ett högre utvecklat, socialistiskt sätt, utan i namn av en allmän kritik av val som sådana, då ersätter man bara det borgerliga parlamentariska systemet för att utse ledare med ett byråkratiskt system, där ledarna utses och väljs uppifrån. Ett sådant system har inga fördelar.

För det andra, beskrivs denna ”demokrati för folket” även som en ”demokrati av folket”. Till skillnad från den borgerliga demokratin, som alltid delegerar makten till professionella politiker, är den sandinistiska demokratin ”direkt”, hävdas det. Men med detta menar FSLN:s representanter varken Atens Agora²¹, Pariskommunen eller den ryska revolutionens sovjeter. De som tror att pyramiden av sandinistiska försvarskommittéer (CDS), i likhet med den legendariska pyramiden av sovjeter, utgör det organisatoriska uttrycket för direkt makt i Nicaragua – äntligen den proletära demokratis sanna form – tar än en gång sina önskningar för verklighet.

CDS` uppgifter är lokal mobilisering, övervakning och administration. De är användbara hjälpmedel i maktutövandet men inte på något sätt själva maktcentra eller maktkällor. Det är inte inom de här kommittéerna som man diskuterar och beslutar i de nationella frågorna; det är inte heller inom dem som ledarna väljs.

Den ”direkta demokratis” institutioner är, enligt FSLN, statsrådet,²² kommunstyrelserna, *cabildos abiertos*, de ekonomiska reaktiveringsmötena (ARE), radioprogrammet *Línea Directa* och så vidare.

Men det som kännetecknar alla dessa institutionaliserade former av ”direkt demokrati” är just det mycket indirekta, förmedlade sätt på vilket de uttrycker någon folklig makt.

- Medlemmarna i statsrådet utses av ledningarna för respektive massorganisation och parti enligt en kvot, som fastställdes av FSLN i april 1980. Dessutom har ledningarna själva inte valts av basen utan utsetts uppifrån. CST medgav till exempel i en självkritisk text den 5 oktober 1980, att dess regionala kommittéer inte var särskilt representativa.
- De 135 kommunstyrelserna utses på samma sätt som den nationella återuppbyggnadsjuntan. De väljs inte utan utses efter FSLN-ledda förhandlingar mellan de lokala eller kommunala valen i landet, liksom det inte heller förekommer nationella val, även om det är sant att medborgarna ibland uppmanas att godkänna valet av ledare, eller att man ibland tar hänsyn till

²⁰ *Barricada* 24 augusti 1980.

²¹ Agora var namnet på folkförsamlingarna i det antika Grekland, där alla fria män över tjugo år hade rösträtt. Senare har det blivit namnet på torgen, där församlingarna hölls.

²² Julio López, sekreterare för propaganda och ideologisk skolning, frågade en gång: ”Vad är statsrådet, om inte folkets direkta representation genom delegater från folkliga sektorer?” *Barricada* 31 juli 1980.

deras irritation över någon särskilt ineffektiv ledning och byter ut denna. Idag finns det inte flera olika listor med kandidater, som var och en får föra fram sitt program för lokalt styre och utveckling inför väljarna. De ”valda” kommunala representanterna utses, kontrolleras och kan återkallas av FSLN-ledningen, inte av den vanliga befolkningen.

- *Cabildos abiertos* – öppna rådslag – är lokala ”diskussionsmöten” som statsrådets medlemmar håller för att förklara ny lagstiftning för arbetarna och för att skaffa sig direkt kunskap om deras problem. Statsrådsmedlemmarna förutsätts sedan ta intryck av diskussionen i sitt arbete som lagstiftare. En *cabildo abierto* hålls vanligen i stadens teater- eller biolokal och hundratals personer brukar delta. Mötet börjar med tal av statsrådsmedlemmarna och därefter utvecklas en dialog mellan talarstolen och salen. Så här rapporterade en *Barricada*-journalist från ett sådant möte:

”Så snart gerillakommandant Dora María Tellez gav ordet åt folket, reste sig kamrat Danielo Ramírez och berättade om domstolarnas problem med fäder som inte betalar för sina barns uppehälle.”

”Ramírez sade, att de nuvarande lagarna, som ärvts från somocismen, inte klart fastställer faderns ansvar. Kamraten avbröts av kvinnor i salen som tog upp slagordet: ”*Leyes que perjudiquen a las mujeres...abolición!* Avskaffa lagar som missgynnar kvinnor!”

”Kamrat Dora Maria Tellez sade att kamratens fråga skulle föras vidare till statsrådet, och försäkrade att en lag skulle stiftas om detta inom de närmaste dagarna.”²³

Utän tvivel hjälper dessa möten både ledarna och de ledda att lära känna varandra bättre. Men det är klart att de inte innebär att de senare kontrollerar de förra, att mötena inte utövar någon makt. Diskussionerna mynnar inte ut i bindande mandat eller val av delegater, som kan kontrollera att besluten genomförs. På sin höjd uttrycker de önskningsar, och det hänger på ledarna om de tar hänsyn till dessa eller ej.

- De ekonomiska reaktiveringsmötena (ARE) är möten av samma slag. De samlar arbetare och arbetsledare på en arbetsplats för att diskutera företagets problem och hur man kan höja produktionen. Den 1 november 1980 hölls till exempel ett ARE-möte i gruvkomplexet Francisco Meza Rojas, exakt på årsdagen av företagets nationalisering. Ett tusental gruvarbetare och flera regeringsmedlemmar deltog på mötet.

”Här saknas allt”, sade en arbetare. ”Vi får varken ordentligt med mat eller utbildning för arbetet. Man ger oss en *bolsa* socker varannan vecka. Det finns inte mjölk eller kött, så om vi vill ha det, måste vi köpa ett levande djur och slakta det själva. Vatten kommer bara var femte dag. Vi måste åka till León för att köpa mat, eftersom det lokala kommissariatet inte gör något och inte duger något till.”

Gruvministern Carlos Zarruck svarade, att sockerproblemet fanns i hela landet, men att det snart skulle lösas liksom problemen med livsmedelsförsörjningen.

En annan gruvarbetare tog upp lönerna och menade att 7 córdobas i timmen var för lite, särskilt med tanke på att arbetet i guldgruvorna var så komplicerat och mödosamt.

---

²³ *Barricada* 13 juli 1980, redogörelse för ett öppet rådslag i Boaco. Samma nummer rapporterar om andra rådslag i León, Granada och Rio San Juan. En rubrik lyder: ”*Cabildos abiertos: ett uttryck för folklig demokrati*”. Och i ingressen till artikeln om Boaco kan man läsa: ”*Cabildos abiertos* som statsrådet håller i olika delar av vårt land är utan tvekan det bästa beviset på våra institutioners demokratiska, enande och breda karaktär. För första gången i Nicaraguas historia kan folket fritt uttrycka sina bekymmer till sina verkliga representanter.”

Sergio Ramírez från regeringsjuntan medgav att gruvarbetarnas krav var berättigade och berättade att man höll på att se över deras lönenivåer.

Kommandant Daniel Ortega bekräftade att man höll på med en sådan översyn, men sade också att alla nu begärde löneökningar. Och om man höjde gruvarbetarnas lönenivå, skulle alla andra grupper kräva lika stora löneökningar i rättvisans namn.

”De förstår inte”, tillade kommandanten, ”att vi fortfarande borde ha samma inställning som under gerillakriget. När vi på den tiden skickade ett kommando till frontlinjen, skickade vi med den bästa utrustningen, den bästa maten och de andra fick nöja sig med resten.”

En annan gruvarbetare krävde att den högsta ledningen för CONDEMINAH – den statliga myndigheten för gruvsektorn – skulle avgå. ”Medan arbetarna sliter ut sig för låga löner, lever dessa chefer ett bekvämt liv på sina kontor”, sade han. Han föreslog, att FSLN skulle utse en av sina medlemmar att ingå i CONDEMINAH för att kontrollera situationen.

”Zarruck och Bermúdez är utmärkta revolutionärer, och det har de visat på flera olika poster”, svarade kommandant Ortega. ”Carlos Zarruck deltog i kampen mot diktaturen. Det finns ingen anledning att utse någon från fronten, eftersom ledningen består av fullt hederliga och kunniga personer.”²⁴

Dagen efter mötet höjdes gruvarbetarnas tilläggsbonus från 7,5 till 10 córdobas per dag och ålderspensionen höjdes från 30% till 600/o av lönen. Samtidigt beslöt man att avsätta 50 miljoner córdobas för att investera i billiga bostäder.²⁵

Men den ”industriella demokratin” i Nicaragua är inte bara ARE, de ekonomiska reaktiveringsmöten. På flera företag, bland annat på La Victoria-bryggeriet, har valda produktionsråd bildats på varje avdelning. Rådsdelegaterna bildar tillsammans med representanter för fackföreningen, staten och i förekommande fall arbetsgivarna en ”permanent produktionskommitté” eller ”fabrikskommitté”. Inom privatsektorn utövar dessa organ en arbetarkontroll över produktionen och företagets skötsel. I den offentliga sektorn är de garanti för att arbetarna ska kunna delta i företagets styre och mobiliseras i ansträngningarna att höja produktionen. Men även här ser det olika ut från fall till fall. Oftast utses det offentliga företagets ledning av centrala myndigheter. Och när CST:s månadstidning *El Trabajador* i sitt specialnummer från juli 1980 om den sandinistiska revolutionens första år presenterade ARE och de olika kommittéerna, beskrevs de främst som organ för att genomföra produktionsplanen. Tidningen gick i detalj igenom sammansättningen av de ”permanenta produktionskommittéerna”, och det blev helt klart att basmedlemmarnas representation i dem var mycket svag.²⁶ Men tidningen sade ingenting, om hur kommittéernas och rådens medlemmar utsågs. Inte heller definierades ARE:s maktbefogenheter eller möjligheterna att kontrollera representanterna.

• *Línea Directa* är ett program på Radio Sandino, där ledarna personligen svarar på lyssnarnas frågor och tar emot deras förslag. Sammanfattningsvis gör dessa institutioner och tillvägagångssätt det möjligt att informera och rådfråga de mest aktiva arbetarna om olika beslut. Men ingen av dem gör det möjligt för arbetarna att direkt utse, vägleda, kontrollera och

²⁴ *La Prensa* 3 november 1980.

²⁵ *La Prensa* 4 november 1980.

²⁶ Rådet av permanenta produktionskommittéer, som har beslutsrätt när det gäller att avgöra konflikter mellan ”två parter” i ett företag, har följande sammansättning: ”En medlem av den permanenta produktionskommittén, en delegat från fackföreningsledningen, en representant var för CST och företaget, en delegat från arbetsministeriet och en medlem av det statliga organet för den industribranschen.” *El Trabajador* nummer 10 s. 11.

återkalla sina ”representanter” och styresmän. Det anses att arbetarna deltar direkt i utövandet av den lagstiftande och verkställande makten. Men detta deltagande förmedlas av representanter, som oftast inte valts, och som därför är relativt oberoende av basen men i gengäld desto mer beroende av den maktapparatur som utsett dem. Att jämställa det med arbetarnas direkta deltagande i maktutövandet, innebär att sätta likhetstecken mellan arbetare och före detta arbetare som blivit parti- och statsfunktionärer. Och det är som bekant ett vanligt förfaringssätt hos en byråkrati som föds ur ett folkligt ursprung.

Det som Julio López, Herberton Incer och andra presenterar som ”direkt demokrati” är i själva verket en hierarkisk, byråkratisk organisationsform. Kanske finns det ingen bättre form under nuvarande förhållanden; det kan tänkas. Men då är det bättre att säga det och förklara varför, istället för att göra en dygd av nödvändigheten och tala om en ”högre form av demokrati”, när det uppenbarligen handlar om en lägre form, som tvingats fram av historiska omständigheter.

Endast demagoger och idealister kan anklaga FSLN för att man begränsar den politiska demokratin under en fas av nationell återuppbyggnad och konsolidering. Bortsett från det objektiva trycket på regimen – hotet om en kontrarevolution utifrån eller inom landet, massornas kulturella eftersläpning, avsaknaden av demokratiska traditioner, kraven på en ”primitiv socialistisk ackumulation”²⁷ – finns det en annan faktor som inte får underskattas. Just det faktum att borgarklassen har kvar så mycket ekonomisk makt i enlighet med FSLN:s uppfattningar om ”långsam övergång” och ”blandekonomi”, gör den gamla härskande klassen till en mycket mäktigare politisk fiende än i de tidigare revolutioner, där den exproprierades helt. Det förklarar, varför FSLN är så angelägen om att ha en sträng kontroll över den politiska maktapparaturen (armén, administrationen, massorganisationerna), och varför fronten misstror alla demokratiska tillvägagångssätt och tror att de ska kunna manipuleras av borgarklassen. För FSLN:s stränga och auktoritära syn på det politiska området är bara baksidan av dess flexibla uppfattning om en gradvis förändring på det ekonomiska området.

Men hur kraftigt trycket än är på FSLN-ledningen, kan den kritiseras för att den inte presenterar sådana inskränkningar som beklagliga och tillfälliga begränsningar av den socialistiska demokratin. Givetvis är det inte heller bara en fråga om hur man presenterar problemet. Om man medger att vissa begränsningar av demokratiseringen är nödvändiga på grund av historiska förhållanden, förbinder man sig samtidigt att föra processen vidare så snart omständigheterna tillåter det, och förbereder arbetarna för att själva kräva en sådan fördjupning av demokratin. Om man å andra sidan hävdar att begränsningarna utgör den ”verkliga proletära demokratin”, bidrar man till att de idealiseras och bevaras.

Slutligen sägs det också, att den ”folkliga demokratin” skiljer sig från den borgerliga, genom

---

²⁷ *Ursprunglig* (eller primitiv) socialistisk ackumulation. Marx talar om en ”ursprunglig kapitalistisk ackumulation” och visar hur den ”normala” kapitalackumulationen i början av kapitalismens utveckling var alltför svag för att den kapitalistiska ekonomin skulle kunna expandera utifrån sina egna resurser. Man tvingades därför att tillgripa utomekonomiska metoder för att samla produktionsmedlen i egna händer - dit hörde expropriering av småbönder, plundring av kolonier och piratdåd.

År 1922 tog Léo Trotskij upp begreppet ”ursprunglig socialistisk ackumulation”. Marxisterna hade alltid tänkt sig att socialismen skulle byggas på grundval av ett modernt industriellt välstånd, men i ett land som Ryssland saknades de materiella grundvalarna för socialismen. Trotskij menade därför att en alternativ och snabb kapitalbildning var nödvändig, en ”ursprunglig socialistisk ackumulation” baserad på samhälleligt ägande. Han betonade att för detta ändamål måste konsumtionen begränsas och arbetarna avkrävas stora offer.

Preobrazjenskij använde sig också av begreppet ”ursprunglig socialistisk ackumulation”, bland annat i pamfletten ”Den nya Ekonomin” från 1924. Han menade där att den tunga industrin måste prioriteras i första hand på bekostnad av den privata sektorn och konsumtionen. (Red.)

att valen inte har samma funktion. Med detta menar de sandinistiska ledarna inte, att det borgerliga parlamentariska systemet med representantval på basen av geografiska områden ska ersättas med valsysteem, som utgår från arbetsplatserna och där väljarna har en verklig möjlighet att kontrollera och återkalla sina representanter.

De menar bara, att valens funktion i den folkliga demokratin inte är att organisera tävlan om den politiska makten mellan de olika partierna utan att ”välja de bästa bland de bra”, att låta folket ”utse sitt avantgarde”.

”De val vi talar om”, förklarade Humberto Ortega den 23 augusti 1980, ”skiljer sig mycket från de val som nu krävs av oligarkerna och förrädarna, av de konservativa och liberalerna, av reaktionärerna och imperialisterna, av hela detta patraske, som Sandino brukade kalla dem... Glöm inte att det handlar om val för att stärka den revolutionära makten, inte för att äventyra den. För makten ligger nu hos folket, genom dess avantgarde FSLN.”²⁸

Julio López å sin sida uttryckte saken på följande sätt: ”Syftet med valen blir inte att besluta vem som ska ha makten i Nicaragua. Den frågan har historien avgjort och folket bekräftar detta beslut från dag till dag. Valen, som kommer att hållas på flera olika nivåer i vårt land, kommer att bekräfta folkets överlägsenhet, folkmaktens representativitet. Massorna kommer inte som förr att gå atomiserade, isolerade för att rösta för den ena eller andra borgerliga fraktionen. Det är ett folk organiserat i fackföreningar, i armén, i miliser, i lantarbetarförbundet – kort sagt, ett folk med en hög politisk medvetenhet om sina intressen, som kommer att gå till valurnorna.”²⁹

Detta är alltså nyckeltankarna: demokratin definieras som ”regering för folket”; massorna deltar direkt i maktutövandet genom representanter som utsetts av och ansvarar inför toppskiktet; valen ses som ett urval av ”de bästa bland de bra” utan debatt mellan olika politiska linjer. Här kan vi känna igen vad som skulle kunna kallas den kubanska modellen för ”socialistisk demokrati”, långt ifrån den bästa delen av de kubanska erfarenheterna.

Bland kubanernas viktigare bidrag, som har varit till mycket stor nytta för sandinisterna, kan vi nämna deras mångskiftande och ovillkorliga stöd till den revolutionära rörelsen i Latinamerika och Afrika, deras samlade lärdomar om strategin för maktövertagandet, och deras långa erfarenheter av att försöka bygga ett nytt och rättvisare samhälle. Det är omöjligt att överdriva betydelsen av den kubanska hjälpen till revolutionen i Nicaragua och övriga Centralamerika. När Castro-ledningen tagit på sig det ansvaret, har den också ställts inför betydande faror och avvisat många lockande erbjudanden från Washington. Men även om vi erkänner att Kuba för närvarande för en verkligt internationalistisk politik i Latinamerika, får det inte hindra oss från att uttrycka nödvändig kritik mot det politiska systemet på Kuba – det politiska system som är den kubanska revolutionens Akilleshäla och som utgör en hämsko på öns ekonomiska utveckling.

Den kubanska maktmodellen

För närvarande och förhoppningsvis för lång tid framöver motverkas denna kubanska modell i Nicaragua av en verkligt politisk pluralism och en genuin respekt för demokratiska fri- och rättigheter. Men det finns många tecken som tyder på att ledande sandinister, om än inte hela ledningen, inspireras av denna modell.

Som vi har sett, avvisar FSLN den borgerligt-liberala kampanjen för *omedelbara* val genom

²⁸ *Barricada* 24 augusti 1980.

²⁹ *Barricada* 31 juli 1980.

att ta avstånd från val i allmänhet. Det sägs att val är härskarnas vanliga knep för att själv kunna sitta säkra vid makten. Revolutionen skulle enligt detta synsätt ha viktigare saker att göra än att slösa bort pengar och energi på en folklig rådfrågning, vars resultat man känner på förhand. Dagen efter det högtidliga 19-juli-firandet hade till exempel *Barricada* följande rubrik över en hel sida: ”500 000 demonstranter – folket har röstat!” Det som antyds är, att en massdemonstration med fördel kan ersätta ett val, att folket som samlats på torget kan välja sina ledare med acklamation. Det här argumentet är i högsta grad ett arv från Castro och det har en framträdande plats i regimens polemiska arsenal. En sådan inställning gör det inte lättare att genomföra fria val i basen, inom massorganisationer och på lokal nivå. Tvärtom, den legitimerar ett system där man väljs in och utses uppifrån.

Om någon kritiserar FSLN, är man snabb att beteckna denne som somocist eller CIA-agent. Sådana etiketter används inte bara på den borgerliga oppositionen utan också på arbetarorganisationerna: det socialkristna CTN, det kommunistiska CAUS, CUS, Frente Obrero och kommunistpartiet PCN.³⁰ Att dessa fackföreningar och partiet ändå – med undantag för det pro-albanska FO, som borde vara minst misstänkt av alla – har kvar sina platser i statsrådet, visar att FSLN själv inte tar anklagelserna på allvar.

Den här inställningen, som tar all heder av hela oppositionen och förnekar dess berättigande, brukar känneteckna enpartiregimer, inte en revolutionär demokrati. Den vittnar om att ”proletariatets diktatur” uppfattas som avantgardepartiets diktatur, där andra politiska grupperingar får nöja sig med rollen av beskedliga statister.

Det finns en stark prägel av Kominternidéer i synen på ”avantgardepartiet” och dess förhållande till massorna och massorganisationerna. ”Avantgarde”-egenskapen ses som en inneboende egenskap. Genom att ensam ha lett folket till seger skulle Sandinistfronten ha bevisat att den är ”nicaraguanernas oomstridda avantgarde”, uttrycket för ett folk som blivit medvetet om sina historiska intressen. Därför skulle FSLN veta bättre än arbetarna själva, vilka deras verkliga intressen är och hur de kan uppnås. Fronten kan därför lätt komma att tala istället för folket, om detta någon gång skulle visa en tendens att ge vika för demagogi eller uttrötthet. Man tycks inte ha ägnat någon tanke åt möjligheten av att ”folkets oomstridda avantgarde” en dag skulle kunna duka under för ”maktens yrkesfaror” (Rakovskij³¹) och som så många tidigare ”oomstridda avantgarden” ge upphov till en byråkratisk, förtryckande kast.

I det sammanhanget är FSLN:s inställning till massorganisationerna, då främst fackföreningarna, mycket betecknande. Fronten försöker bygga upp dem – men inte så mycket som verkligt självständiga organisationer utan snarare som strukturer, genom vilka avantgardepartiet och staten kan leda och mobilisera massorna. FSLN har inga problem med att kontrollera de massorganisationer man själv skapat: de sandinistiska försvarskommittéerna, lantarbetarförbundet, folkmiliserna, kvinnoförbundet och Ungsandinisterna. Men med fackföreningarna är det inte lika enkelt.

Angrepp på fackföreningarna

Arbetarklassen i städerna är liten och arbetarrörelsen var förr en av de minst utvecklade i

³⁰ Se *El Trabajador*, CST:s organ, nummer 4, ett nummer som tar upp temat: ”CAUS - en CIA-byrå”.

³¹ Christian Rakovskii, läkare och socialist av bulgariskt ursprung. Tillhörde bolsjevikpartiet och var medlem i dess Centralkommitté; anslöt sig till Vänsteroppositionen inom partiet och drabbades av Stalins utrensningar. År 1928 skrev han en essä, [Brev till Valentinov](#), där han talar om regerandets ”yrkesfaror” och talar om det mer eller mindre oundvikliga i att massorna efter revolutionen drabbas av apati och avstår från rätten att själva utforma sin tillvaro – och att detta bereder vägen för en byråkrati som tar över hela makten. (Red.)

Latinamerika. Men den fanns trots allt. Under Somozaregimen bildades ett femtiotal fackföreningar, som organiserade flera tusen medlemmar och några av dem visade prov på en hög grad av kampvilja. Sandinistfrontens egen förankring i denna arbetarrörelse var svag, och den representerades främst av sin "proletära tendens". Det Sandinistiska arbetarförbundet, CST, som bildades efter segern, mötte därför gamla och stabila fackföreningar på de viktigaste industriföretagen. Dessa fackföreningar hade ett visst stöd bland arbetarna och de var så mycket mer självständiga gentemot FSLN som deras egna ledare redan var politiskt engagerade: CAUS' ledning i Nicaraguas kommunistiska parti; CGTS:s ledning i Nicaraguas socialistiska parti; CTN:s ledning i Socialkristna partiet och senare i MDN.

Dessa organisationer hade också erfarna ledare och kunde liksom CST dra nytta av den mäktiga vågen av facklig organisering efter segern. En del av dem – CAUS, FO – förkastade sandinisternas "nationella enhets"-politik av politisk övertygelse och ägnade sig åt överbudspolitik från vänster. CTN- och CUS-ledningarna använde samma taktik för att stärka sin egen byråkratiska ställning gentemot CST.

Så snart CST bildats, uttalade det sin avsikt att ena hela arbetarrörelsen. Det är sant att den extrema splittringen och sekterismen både är orsak till och en effekt av den nicaraguanska fackföreningsrörelsens svaghet, och det utgör ett handikapp som bara klassfienden kan ha nytta av. Enandet är alltså ett positivt och berättigat mål, men bara om det inte genomdrivs på ett auktoritärt sätt av en stat om försöker skaffa sig kontroll över fackföreningsrörelsen. Och bara om enhetsorganisationen har en intern demokrati: val av funktionärer, demokratiska kongresser på alla nivåer, tendensfrihet inom de fackliga strukturerna och så vidare.

Hela 1980 verkade det emellertid som om FSLN försökte integrera fackföreningarna i statsapparaten. Det spontana uppsvinget för arbetarkampen hösten 1979 och vintern 1980 försatte FSLN i en besvärande belägenhet, särskilt som dess egen politik med åtstramningar och produktionshöjningar lämnade ett stort manöverutrymme åt konkurrerande fackföreningar.

Kontrollen över arbetarnas och böndernas fackföreningar blev en nyckelfråga för FSLN – en förutsättning för att dess strategi för "nationell återuppbyggnad" skulle lyckas. Och antingen orsaken nu var politiska misstag eller brist på erfarna ledare, skedde angreppen på fackföreningarna ofta på ett klumpigt och grovt sätt.

SCAAS, byggnadsarbetarnas "historiska" fackförening är ett exempel bland många. Under ledning av den mycket populära Alejandro Solorzano, som var ledare för kommunistpartiet PSN och CGTI:s generalsekreterare, hade organisationen fört många viktiga strider under diktaturen. Den kunde alltså med all rätt göra anspråk på att utgöra ramen för ett fackligt enande för byggnadssektorn och de offentliga arbetena. Men det gick inte att komma ifrån att den leddes av medlemmar i PSN och CGTI. Visserligen hade PSN en taktik som skilde partiet från PCN, det andra prosovjetiska kommunistpartiet och som bestod i att lägga sig så nära FSLN:s politik som möjligt, och inte i att överflygla denna. Men hur medgörliga SCAAS' ledare än var, tillhörde de ändå ett politiskt parti som FSLN låg i fejd med. Därför försökte Sandinistfronten också bygga en konkurrerande fackförening, baserad på kommunalanställda arbetare i Managua. Som man kunde vänta sig, skyndade sig också arbetsministeriet att erkänna CST-facket som enda förhandlingspart. När Solorzano vägrade att finna sig i beslutet, arresterades han några dagar i oktober 1979.

I januari 1980 gick flera tusen byggnadsarbetare ut i kamp för löneökningar och för erkännande av SCAAS. Den 9 januari demonstrerade de utanför arbetsministeriet, och efter

det föreslog inrikesminister Tomás Borge och hjältinnan från gerillakriget, kommandant Dora Téllez att förhandlingar skulle inledas. Mot slutet av månaden höjdes lönerna och CST avstod från sina lagliga rättigheter, så att SCAAS kunde erkännas som enhetsfackförening för byggnadsarbetarna. Det var en styrkemätning som ökade många arbetares misstänksamhet och som lätt kunde ha undvikits.³²

Det gjordes också försök att vinna kontrollen över fackföreningar i San Antonio, Monterosso och Corinto – med varierande framgång. Tipitapa är en industristad nära Managua, där det finns flera stora industrier som har nationell utbredning: möbelföretaget Plywood, metallindustrin Metaxa och kemiföretaget Borden-Chimico. Fackföreningarna där gick först med på att ansluta sig till CST. Men när fackförbundet skickade dit en oduglig och arrogant sekreterare, som uppenbarligen blandade ihop fackföreningsaktivitet och statsadministration, beslöt fackföreningarna att lämna CST och bilda ”Tipitapas Arbetarförening” utanför varje nationell sammanslutning. Medlemmarna ville inte bryta med FSLN, som fortfarande hade stort förtroende. Men de såg helt enkelt inte CST som en organisation för att försvara deras intressen utan som statens representant i industrin. Enligt en ansvarig inom Frente Obrero förklarade CST:s sekreterare, att mötet då den oberoende fackföreningen bildades var olagligt och han fick myndigheterna att förbjuda det.

En antibyråkratisk vändning?

Man skulle kunna räkna upp många sådana exempel. En förtalskampanj sattes igång mot FO i januari och mot CAUS i mars 1980, efter sympatistrejckerna med Fabritex.

Dessa olika fall av trakasserier, som tack och lov aldrig spreds ytterligare, möttes emellertid av ett livligt motstånd från arbetarna. Och FSLN:s nationella direktorat tycks ha dragit lärdomar av det. Man tycks ha övergett tanken att försöka ena fackföreningarna med tvång och att utse ”politiskt säkra” personer till nyckelposter.

I oktober 1980 publicerade CST:s sekretariat en självkritisk text, där man talade om brist på erfarenhet och om den usla nivån på FSLN:s fackliga ledare, om deras tendens att ersätta arbetarnas aktivitet med sin egen och om de starka traditionerna av ”byråkratisk centralism” och ”förmynderi” inom arbetarrörelsen.

”I huvudsak har organisationsarbetet anförtratts åt ett fåtal medlemmar som brustit både i kvantitet och kvalitet”, skrev CST. ”Det var inte de lokala fackföreningsledarna som fick de högsta ansvarigheterna. *I många fall var de regionala verkställande utskotten inte representativa för basen...* Av det kan vi förstå, varför så många konflikter som uttryckt genuina och rättmätiga krav inte fått stöd från en del ledare. Det har skapat en situation, där andra fackförbund kunnat samla upp arbetarnas rättmätiga krav.”³³

För att förbättra situationen förespråkade CST-sekretariatet en fördjupning av den fackliga demokratin, kamp mot den ”byråkratiska centralismen” och ”förmynderi” och en inriktning på ett frivilligt och demokratiskt enande av arbetarrörelsen.

”Ledarna ska inte fatta beslut i arbetarklassens namn. Arbetarna ska själva fatta besluten och välja sina verkliga ledare... Ett konkret bevis på att vi lämnat den gamla arbetarstilen får vi då nya ledare träder fram från basen, skolade i den dagliga fackliga aktiviteten. Sådana ledare

³² *La Prensa* 10,15, 18 och 23 januari 1980. För en analys av förhållandet mellan FSLN, fackföreningarna och den spontana arbetarrörelsen under revolutionens första månader, se Livio Maitan.

³³ *Barricada* 5 oktober 1980.

borde placeras på förbundens högsta ansvarsposter.”³⁴

När CST på så sätt sopar rent framför sin egen dörr, inbjöd man till ett ”första möte för arbetarenhet”. Där skulle alla fackförbund kunna föra en demokratisk diskussion om fackföreningsrörelsens roll och uppgifter i den socialistiska revolutionen. Alla fackförbund – utom CTN, som ställt sig på MDN:s sida i konflikten med regimen – tackade ja till inbjudan. Man bildade den ”Fackliga Samordningskommittén i Nicaragua”, CSN, med ledare för nio fackförbund: CGT, lärarförbundet ANDEN, CUS, CST, FETSALUD, UPN, FO, ATC och CAUS.

Mötet som hölls i Managua den 15 och 16 november 1980 blev en fullständig framgång. Det fanns fyra punkter på dagordningen: hur skulle produktionen och arbetsproduktiviteten kunna höjas; hur skulle arbetsvillkor och social service kunna förbättras – och, med anknytning till det, vad fanns det för möjligheter till löneökningar i den rådande ekonomiska situationen; hur skulle en strikt revolutionär disciplin kunna upprätthållas på arbetsplatserna; hur skulle arbetskonflikter kunna regleras utan produktionsstörningar.³⁵

Efter en mycket fri debatt, där alla fackförbunden bidrog, kom man överens om de tre första punkterna. Det fanns fortfarande oenighet om den fjärde punkten, och flera talare var emot att man skulle gå med på en frivillig begränsning av strejkrätten.³⁶ Den resolution som antogs erkände strejkrätten, men betonade att den är arbetarnas ”sista utväg”, när alla andra möjligheter uttömts.

Från och med oktober 1980 tyder alltså alla tecken på att de som stöder ett verkligt enhetsagerande inom fackföreningsrörelsen segrat över den hårda linjens anhängare. CST:s anspelningar på ”traditioner av byråkratisk centralism” och ”den gamla arbetarstilen” i det självkritiska dokumentet från den 4 oktober, riktade sig uppenbarligen också mot de stalinistiska ledare, som gått med i FSLN, sedan ett av kommunistpartierna frivilligt upplöst sig, och som tagit på sig arbetet i massrörelserna, då främst i CST.

Om den här vändningen håller i sig, kommer den att bli mycket viktig: den kan garantera den nicaraguanska arbetarrörelsens självständighet gentemot staten.

Att ta lätt på lagarna

Ett annat oroande drag är att FSLN har visat en rätt lättsinnig attityd mot sina egna lagar. Som vi har sett, är det långt ifrån alla ”misstänkta” som förs inför rannsakningsdomaren efter tjugofyra timmars arrestering, så som ”skyddslagen” föreskriver. Sandinistledarna förklarar det med bristen på poliser och dugliga domare. ”Vi startar från noll”, förklarade inrikesminister Tomás Borge vid en presskonferens i oktober -80. ”Utan erfarenheter, utan rutiner, med alla brottslingar utanför fängelserna. Vi börjar arbetet med unga människor som ofta är analfabeter, som kommer direkt från striderna mot nationalgardet. Man kan inte ens säga att polismakten föddes den 19 juli 1979. Den har i själva verket bara fungerat sedan september 1979. Så det är rätt naturligt att vi får en del problem.” Inrikesministern försäkrade också att alla fall, där polisen brutit mot lagen hade bestraffats. Så skulle till exempel 1 500 polismän ha uteslutits från kåren, därför att de hade behandlat medborgare illa och gjort sig skyldiga till andra övergrepp. Man får emellertid inte heller glömma att 55 polismän under

³⁴ Ibid.

³⁵ *Barricada* 4 november 1980.

³⁶ *Barricada* 17 november 1980. Se särskilt CAUS-representanten Ramón Quintanillas tal, där han menade att strejker inte bara orsakas av arbetarklassens agerande; ofta bryter de ut på grund av företagets och olika ministeriers handlande.

samma tid dog under sitt tjänsteutövande, mördade av vanliga brottslingar eller av kontrarevolutionärer.

Men det förtryck som riktade sig mot Frente Obrero är utan tvivel en mycket mer betydelsefull händelse i det här avseendet. FO är en organisation av maoistiskt ursprung med sympatier för Albanien, och den har en gång stått Jaime Wheelocks ”proletära tendens” nära. Organisationen deltog aktivt i kampen mot diktaturen och ledde en väpnad organisation, de ”antisomocistiska folkmiliserna”, MILPAS. I mars 1979 utnyttjade den regimens kris för att starta en dagstidning, *El Pueblo* (Folket), som tolererades av diktaturen.

Att FO är en ultravänsteristisk organisation står utom allt tvivel. Den såg FSLN:s allians med den antisomocistiska borgarklassen som ett förräderi mot revolutionen, i linje med sandinismens småborgerliga karaktär. Den förespråkade en ”klass-mot-klass”-linje som inte tog hänsyn till landets geografiska läge och de internationella förhållandena, till behovet av utlandshjälp eller till de breda massornas medvetandenivå. Ändå såg sandinisterna FO som en farlig motståndare, eftersom de lanserade en överbudspolitik, som kunde attrahera proletariatets mest radikala delar.

Den nationella återuppbyggnadsjuntan förbjöd FO en första gång den 23 juli 1979, på grund av en dunkel affär med stulna vapen. MILPAS avväpnades av sandinistarmén och utgivningen av *El Pueblo* stoppades. Förtrycket lättade i slutet av augusti, då *El Pueblo* åter fick tillstånd att komma ut. Tomás Borge tog emot FO:s ledare och försökte förgäves vinna dem för FSLN:s strategi. Det andra förbudet kom den 21 januari 1980 efter en rad strejker, där FO, liksom PCN, spelat en ledande roll.

Vad man än tycker om den grundläggande frågan – och det är väl inte många socialister som kan bestrida en revolutionär regerings rätt att försvara sin politik mot ultravänsteristiska överdrifter – skedde det en hel rad oegentligheter. Så hölls FO-ledarna till exempel fängslade fjorton dagar innan de fördes inför undersökningsdomaren och åtal väcktes. Den lagliga maximigränsen var vid den tiden tjugofyra timmar. Efter flera turer åtalades de till slut enligt Artikel 4, paragraf C i lagen om allmän ordning för att ha publicerat ”uttalanden, smådeskrifter, artiklar med syfte att skada folket intressen och tillintetgöra de framsteg folket uppnått”. Den paragrafen, som avser pressförbrytelser, kunde enligt lagen användas mot journalisterna och den ansvariga utgivaren på *El Pueblo*. Men den användes också mot Isidoro ”Chilo” Téllez, som var byggnadsarbetare och FO:s generalsekreterare, men som inte ingick i tidningsredaktionen. Rättegången i början av februari blev minst sagt kaotisk: försvarets vittnen inkallades aldrig. FO-ledarna dömdes till två års ”offentligt arbete”, vilket inte nödvändigtvis innebär internering. Ändå sattes de i Chipotefängelset. Enligt lagen kunde deras straff omvandlas till böter, men de fick avslag på en sådan ansökan.

I början av maj 1980 var FSLN:s ledning mitt uppe i sin första politiska strid med borgarklassen efter Robelos avgång, och den tyckte tydligen att det räckte med det exemplet som redan statuerats. Nationella direktoratet röstade enhälligt för att de fängslade skulle frigges och kommandant Jaime Wheelock begav sig skyndsamt till Chipotefängelset för att berätta den goda nyheten.

Det var förstås ett sympatiskt initiativ, som säkert utgick från den berömvärda viljan att inte lösa skiljaktigheter mellan revolutionärer med fängelsestraff. Men det var ett flagrant brott mot domen i Managuas domstol. Därför upprördes också domarna som hade blivit till åtlöje, och *La Prensa* gjorde skarpa kommentarer om ”kommendanten som står ovanför lagen”. Affären löstes till slut genom att regeringen i all hast utfärdade amnesti.

Denna affär är belysande på mer än ett sätt. Den visar att FSLN drar sig för att använda repressiva metoder och försöker komma ifrån dem i så hög grad som möjligt. Men den avslöjar också en lättsinnig inställning till lagarna och en benägenhet för godtycke. Och hur godmodigt det godtycket än kan se ut idag, kan det mycket väl få en helt annan karaktär under hårdare förhållanden.

Den nicaraguanska revolutionens utveckling beror givetvis inte främst på sandinisternas åsikter om demokrati. Först och främst är den beroende av styrkeförhållandena mellan klasskrafterna i internationell, regional och nationell skala – av så föga teoretiska frågor som Reaganadministrationens inställning, utgången av inbördeskriget i El Salvador och Guatemala och kontrarevolutionens utveckling i själva Nicaragua.

Även om man måste ta stor hänsyn till de objektiva villkoren för den sandinistiska regimens kamp, får det inte leda till fatalism. FSLN:s uppfattningar om arbetardemokratin och övergången till socialismen spelar, liksom den praktik dessa uppfattningar leder till, en väsentlig roll för revolutionens utveckling.

Om man hade en klar medvetenhet om riskerna för en byråkratisk degenerering av den proletära revolutionen, särskilt i ett underutvecklat land, skulle man så mycket som möjligt kunna undvika åtgärder, som öppnar vägen för byråkratins allsmakt. Eller man skulle åtminstone kunna vidta dessa åtgärder med full insikt om deras risker och med så många skyddsåtgärder som möjligt.

Bolsjevikernas erfarenhet visar att om man däremot underskattar faran, bidrar det i hög grad till att de byråkratiska deformationerna utkristalliseras till ett totalitärt system.³⁷ Man kan förstå att de första marxistiska revolutionärer som tog makten var oförberedda och blinda för den byråkratiska faran. Visserligen hade anarkister och socialdemokrater redan varnat för denna fara, men deras varningar hade tyvärr ingen trovärdighet med tanke på den helhetspolitik de företrädde.³⁸

Det man däremot inte kan förstå är samma brist på förberedelse, samma omdevetenhet ett halvt sekel senare, när den byråkratiska despotismen visat hela vidden av sina härjningar. Det är beklagligt att sandinisterna lånar många argument ur Kominternarsenalen, när de angriper borgarklassens demokratiskt-liberala offensiv. Och det är beklagligt att de inte istället använder ett mycket mäktigare vapen: en verklig socialistisk demokratiseringsprocess, som visserligen måste bli långvarig i Nicaragua. Det handlar inte om att införa den schweiziska konfederationens alla institutioner, om de nu vore en demokratisk modell; inte heller handlar det om att omedelbart upprätta en pyramid av arbetarråd. En utvecklad socialistisk demokrati kan inte införas direkt i ett underutvecklat land, som förstörts av kriget och där analfabetismen är hög och demokratiska traditioner saknas. (Även om den nationella kampanjen har minskat andelen analfabeter från 55% till 14%, är den allmänna kulturella nivån i Nicaragua fortfarande mycket låg.) Den socialistiska demokratin kan bara växa fram genom en lång process, där demokratin byggs upp och utvecklas. Processen blir så mycket längre och svårare, som

³⁷ Se Ernest Mandel: "Mot slutet av sitt liv skrev han (Trotskij)... att vilken ståndpunkt man än har om det korrekta i att förbjuda fraktioner inom partiet, är det klart att det bidrog till upprättandet av den stalinistiska regimen och den byråkratiska diktaturen i Sovjetunionen. Är inte det i själva verket en självkritik? När Trotskij dessutom skrev i Övergångsprogrammet från 1938 att han var för frihet för alla sovjetpartiet... innebar det en underförstådd, mycket allvarligt självkritik." *Revolutionary Marxism Today*, London 1979.

³⁸ Men man kan inte heller nog ofta påpeka att det också fanns en marxistisk revolutionär, som var höjd över alla misstankar, och som påvisade den byråkratiska faran – det var den stora Rosa Luxemburg. Se särskilt pamfletten "Den ryska revolutionen".

den revolutionära regimen måste räkna med fiender både inom och utanför landet.

Men om landet ska kunna slå in på en väg av långsiktig demokratisering istället för byråkratisering, är vissa förberedelser nödvändiga från början. Ju fler och ju mer sammanhängande de här förberedelserna blir, desto större chans har revolutionen att följa en demokratisk väg. Den nicaraguanska revolutionen har haft tur – även om turen kanske inte varar så länge – på så sätt att de gynnsamma villkoren för segern också kommer att gynna förberedelserna för en demokratisering.

Att försvara arbetarna mot ”arbetarstaten”

De åtgärder som behövs för att bryta tendensen till en auktoritär utveckling får vi i själva verket ur svaret på de två stora politiska frågorna under övergången till socialismen.

För det första, hur kan man begränsa den enorma makten hos den ”byråkratiskt deformerade arbetarstaten” (Lenin).³⁹ Hur kan man skydda arbetarna, medborgarna mot den makt som regerar i deras namn, men genom en mer eller mindre självständig byråkratisk apparat med egna intressen?

För det andra: arbetarklassen är i princip den härskande klassen, men ändå kan den inte utöva makten direkt under fasen av ”primitiv socialistiska ackumulation”. Hur kan man då göra det möjligt för arbetarna att trots allt delta i maktutövandet: att utse, leda och kontrollera sina ledare?

Kominternmarxismen, från den Tredje Internationalens fyra första kongresser, tog inte upp de här frågorna. Senare kom Vänsteroppositionen mot stalinismen, och då främst Leo Trotskij, att ta upp dem, men deras svar var kanske inte alltid så övertygande.

Lösningen på det första problemet måste ligga i institutionella begränsningar av statsmakten: ramar för regeringens kompetensområde; att det finns motmakter i samhället och att regeringen underordnas lagen. Allt detta finns i Nicaragua, i varierande grad, och det förtjänar att bevaras och utvecklas. Tack och lov försöker inte den sandinistiska staten ingripa i vetenskap och kulturliv; inte heller försöker den diktera medborgarnas världssyn eller övervaka deras moraliska integritet. Den hävdar inte att ”allt är politiskt” och därmed står under dess auktoritet.

Man kan inte säga att kommendanterna är överdrivet lagtroende. Men de säger inte heller att den revolutionära regimen under tider av fred bör vara en ”makt som stöder sig direkt på våld och inte är bunden av några lagar” enligt Lenins felaktiga definition av proletariats diktatur.⁴⁰ De täcker inte över och rättfärdigar lagöverträdelser utan bestraffar dem och förklarar dem med resursbrist.

Slutligen måste statsmyndigheterna ta hänsyn till att det finns flera olika ”motmakter”. Ett unikt drag hos den sandinistiska revolutionen – ett drag som förtjänar att bevaras – är just den verkliga pluralismen: en pluralism som tillåter politiska partier, även borgerliga partier, så länge de respekterar de revolutionära lagarna och inte organiserar väpnat uppror; en pluralism inom pressen och andra media, även om den regleras strängt för att hindra att ”åsiktsfriheten” gynnar köpta intressen och kontrarevolutionära ”rykteskampanjer”. Song jag redan påpekat, är rörelsen för facklig enhet i sig inte ett angrepp på pluralismen. En enad och mäktig landsorganisation skulle, om den vore verkligt demokratisk och självständig gentemot staten, kunna

³⁹ Den beteckningen använde Lenin redan på ryska kommunistpartiets tionde kongress i mars 1921. (Red.)

⁴⁰ Lenin, ”Den proletära revolutionen och renegaten Kautsky”, Stockholm 1975 s. 12.

utgöra en mycket mer effektiv motkraft än nio olika mer eller mindre representativa förbund.

Varje åtgärd som vidtas med revolutionens försvar som förevändning och som riskerar att tömma denna verkliga pluralism på dess innehåll bäddar i själva verket för den byråkratiska despotismen. För att ta ett exempel är *La Prensa* utan tvivel ett fruktansvärt vapen i borgarklassens händer, och man förstår mycket väl att FSLN försöker reglera dess ingripande i den nationella debatten. Men om *La Prensa* försvann, skulle det innebära en mycket större fara. För tidningen är på sitt sätt en ovärderlig källa till kunskaper om det nicaraguanska samhället. I den finner man informationer och åsikter som inte presenteras någon annanstans, och de åsikter tidningen för fram motsvarar den spontana ideologin hos breda befolkningsskikt. Det är bra att dessa tankar uttrycks och att revolutionärerna bemöter dem. Så länge som *La Prensa* inte tar parti för väpnad kontrarevolution, så länge den förespråkar en fredlig och demokratisk omvandling av den nya regimen, är den i sista hand till nytta för revolutionärerna. Den ger dem möjligheten att få ett bättre grepp om det samhälle de försöker förbättra och om den statsapparat de använder för det syftet. Den tvingar dem att utarbeta politiska svar på problemen och att inte möta dem med administrativa eller militära lösningar.

För en revolutionär tillämpning av rösträtten

Lösningen på det andra problemet – hur arbetarna ska kunna delta i maktutövandet – är ett fullständigt erkännande av rösträtten. Så länge som uppdelningen mellan ledare och ledda finns kvar i övergångssamhället – och den kommer att finnas kvar under en lång historisk period – finns det två alternativ: antingen väljs ledarna fritt av basen och är ansvariga inför denna, eller också utses de uppifrån och ansvarar bara inför toppskiktet. I det första fallet kan vi tala om en (indirekt) arbetarmakt, i det andra om byråkratins diktatur.

Naturligtvis får vi inte blanda ihop en verklig rösträtt med dess karikatyrer. Ett exempel är det kubanska systemet, där folket får välja mellan olika kandidater, inte på grundval av olika politiska inriktningar utan på grundval av deras personliga bakgrund. Eftersom alla helt sluter upp bakom det kubanska kommunistpartiets program, återstår bara frågan om vem som är den mest hängivne, den mest ihärdige, den mest effektive – kort sagt ”den bästa bland de bra”.⁴¹ Det är ett klart hån mot rösträtten, när den används för att bekräfta de beslut apparaten redan tagit – kanske med 99,8% som i Sovjetunionen. Eller när den används för att – och det är ju i grund och botten samma sak – ”välja” mellan olika kandidater som försvarar samma linje. Man kan bara tala om en verklig rösträtt, om systemet tillåter en verklig konfrontation mellan olika politiska linjer och mellan de partier som uttrycker dem. Och det förutsätter fullständiga politiska fri- och rättigheter: yttrandefrihet och organisationsrätt, demonstrationsrätt, strejkrätt.

Men en borgerligt-parlamentarisk demokrati i Nicaragua är inte det enda alternativet till byråkratisk degenerering: man kan mycket väl förespråka ett system där ledarna är ansvariga inför de ledda utan att vara anhängare av parlamentarismen. I alla händelser saknas de nödvändiga förutsättningarna för en fungerande ”liberal demokrati” i Nicaragua. Och framförallt är det en växande andel av de verkliga makthavarna i de västerländska ”liberala demokratierna” (inom ekonomin och administrationen) som inte utses genom folkliga val. I dessa länder begränsas väljarnas reella valmöjligheter av kostnaderna för att föra en effektiv valkampanj. Och dessutom ses röst förfarandet som ett sätt att ge de valda största möjliga självständighet gentemot väljarna under hela mandatperioden. Den franske presidenten, till exempel, är inte långt ifrån en vald monark. Och hälften av de amerikanska medborgarna är

⁴¹ Se Martha Harnecker, ”Cuba: dictature ou démocratie?”, Paris 1976.

likgiltiga inför presidentvalen; de anser det inte mödan värt att välja mellan en demokrat och republikan.

En verklig rösträtt förutsätter inte bara en verklig politisk pluralism med fri debatt mellan partier. Den förutsätter också att väljarna kan kontrollera sina representanter och efter en bred debatt styra de viktigaste besluten. Och det måste också innebära att väljarna kan byta ut sina representanter, om nödvändigt. Annars kommer den oundvikliga delegeringen av makten till representanter bara att leda till att en liten ”klass” av politiker tar makten. Och dessa kommer snart att sugas upp av de privilegierade skikten.

För att väljarna ska kunna kontrollera sina representanter måste rösträtten förankras i verkliga kollektiv – arbetskollektiv, bostadsgrupper. Till skillnad från nominella kollektiv – som den borgerliga parlamentarismens stora, geografiskt baserade valkretsar – har sådana kollektiv ett liv före, efter och oberoende av själva omröstningen. Medlemmarna i sådana kollektiv kan hålla ett öga på sina representanter och delta i utarbetandet av de viktigaste besluten på ett mycket effektivare sätt än om de bara är enskilda väljare.

Man kan alltså avvisa de borgerliga formerna för val med geografiskt baserade valkretsar utan att förespråka ett system där ledarna utses uppifrån. En rådsdemokrati kan gradvis, och utan tvivel långsamt, ta form utifrån kommittéer på fabriker, haciendor och i bostadsområden. Men förutsättningen är att kommittéerna verkligen har möjligheter, om än strikt reglerade, att påverka beslut och utse, kontrollera och återkalla ledare.

Demokratin i Nicaragua kan och bör först byggas upp, där den minst riskerar att utnyttjas av reaktionära krafter: i FSLN, i arbetarnas och böndernas fackföreningar, i de sandinistiska försvarskommittéerna och genom dem i kommunstyrelser och på arbetsplatser. Det vore fel att säga, att ingenting gjorts i den riktningen – man har gjort verkliga ansträngningar för att stimulera arbetarnas kontroll och deltagande i styret av vissa företag. Men det rör sig om obeslutsamma försök, som varken är systematiska eller centraliserade, och det begränsar deras betydelse.

Demokrati är svårt i praktiken, särskilt när problemen hopas fortare än man hinner lösa dem och kontrarevolutionen samtidigt hotar. Som socialister kan vi alltså inte kritisera det sandinistiska politiska systemet utifrån någon demokratisk modell, som de marxistiska lärofäderna skisserat och som skulle kunna tillämpas omedelbart i sin helhet. För en sådan ”modell” – en bortvittrande stat av arbetarråd – finns ännu bara som en mobiliserande framtidsvision. I alla händelser verkar en sådan modell särskilt orealistisk mot bakgrund av de rådande strukturella och konjunkturella förhållandena i Nicaragua. Jag anklagar alltså inte sandinistledarna för att de inte redan gett ”all makt åt sovjeterna”. Som jag redan sagt, kan en rådsdemokrati bara införas i ett land som Nicaragua efter en lång process med många mellanled.

Vad man däremot *kan* kritisera FSLN-ledarna för är att de inte arbetar med det här perspektivet i sikte: att de inte utvecklar lokala och partiella former av en verklig demokrati som bidrag till en fortsatt utveckling av det politiska systemet.

För även om demokratiseringsvägen är den svåraste, är det bara den som leder till ett socialistiskt samhälle. Arbetardemokratin är en nödvändig del av de nya samhällsförhållandena; bara den gör det möjligt att förverkliga det socialistiska produktionssättets enorma potentialer. Även om det byråkratiska systemet kan verka mer realistiskt och effektivt på kort sikt, skapar det snabbt ett socialt och politiskt system som varken är frigörande eller ”högproduktivt”. Det är ett system med en farlig och välkänd logik: det börjar med att oberoende tänkare avlägsnas, medan inställsamma medelmåttor gynnas. De ansvariga blir sedan allt mer arroganta och allt

slarvigare; massorna blir allt likgiltigare och reagerar med cynism och passivt motstånd. Slutligen utkristalliseras en byråkratisk kast med intresse av att systemet lever vidare, även när de objektiva förhållanden som en gång skapade det sedan länge försvunnit.

Vilken väg väljer FSLN?

Kommer den sandinistiska revolutionen att skapa ännu en form av ”byråkratisk kollektivism”? Kommer dagens pluralism och demokratiska friheter att ersättas med ”avantgardepartiets” diktatur? Vi har flera skäl att hoppas att det inte blir så.

Det främsta skälet är sandinistledningen själv. De sandinistiska ledarna tillhör en generation som vanns för en revolutionär politik vid en tidpunkt, då den internationella kommunistiska rörelsen redan befann sig i kris: efter det sovjetiska kommunistpartiets officiella erkännande av Stalins brott, efter de första antibyråkratiska upproren i Polen och Ungern och vid tiden för sprickan mellan Kina och Sovjetunionen. De har kunnat följa den kinesiska kulturrevolutionens utveckling, fasorna i Kambodja, båtflyktingarnas tragedi. De känner också till det kubanska samhällets problem och vet att de inte alla beror på den amerikanska blockaden. De kan inte undgå att ställa sig frågorna: ”Kommer vår revolution att gå samma väg? Kommer den att genomgå samma omvälvningar, samma misslyckanden? Kan inte det undvikas, om vi finner nya vägar att bygga det nya samhället, på samma sätt som vi gjorde när det gällde att ta makten?” Visst, sådana frågor är inte till så stor hjälp, när det gäller att organisera en modern stat, samtidigt som fienden angriper och med sin gerillaerfarenhet som enda bagage. Vad vore då mer naturligt än att vända sig till dem som har årtionden av erfarenheter på området?

Men även som lärjunge har Sandinistfronten behållit sitt kritiska tänkande och sin förmåga till förnyelse. FSLN förkroppsligar en verklig revolution, och kan därför också vara oberoende mot sina modeller utan att behöva hämma dem. Det såg vi när det gällde strategin för maktövertagandet: visserligen inspirerades de mycket av sina kubanska och vietnamesiska föregångare liksom av den latinamerikanska stadsgerillan, men strategin gick inte att reducera till någon av dessa erfarenheter utan framstod som djupt särpräglad. Det finns ingen orsak, varför samma sak inte skulle gälla deras strategi för övergången till socialismen.

FSLN:s uppgifter i revolutionens nuvarande fas gynnar inte precis den politiska demokratin: eftersom de inte kan övertyga den nicaraguanska borgarklassen om socialismen (som några av dem kanske hade hoppats), måste de bryta dess reaktionära kraft, hindra den från att gå till mottattack och tvinga den att acceptera den nya samhällsordningen. Annars kommer borgarklassen att bygga upp sin styrka på nytt och sedan vänta på rätt tid och plats för att tillfoga revolutionen ett historiskt nederlag. Man kan inte ställa frågan om demokrati i Nicaragua utan att ta hänsyn till klasskampen. En liten, men inte obetydlig del av borgarklassen har idag gått med på att som individer delta i den revolutionära processen. Några har gjort ett ideologiskt val, andra drivs av nationalism, medan de flesta hoppas kunna få en plats i den nya eliten. Men den största delen – borgarklassen som klass – kämpar för att återupprätta en ordning, där den stora massan tvingas leva som lastdjur, för att några få ska kunna leva med en västerländsk standard. Givetvis vore sandinisternas uppgift lättare, om de kunde neutralisera dessa nostalgiker genom att vädja till deras hjärtan och till deras förnuft. Tyvärr har den jord- och fabriksägande oligarkin i Latinamerika visat sig vara döv för sådana vädjanden. Den är en av historiens grymmaste klasser. De fåtal familjer som idag kontrollerar ekonomin i El Salvador och Guatemala har visat att de är beredda att bygga sina privilegier på 200 000 lik.

Även om den nicaraguanska borgarklassen led ett nederlag i juli 1979, har den kvar mycket av sin ekonomiska och samhälleliga makt. Den har emellertid följt den beprövade taktiken att

först böja ryggen, samtidigt som den i all tysthet putsat vapnen. Den har låtit floden passera i väntan på ebb. Idag drivs den in i striden, för idag har de första månadernas euforiska enighet försvunnit. Svårigheterna hopas och skapar ett missnöje som bara väntar på att utnyttjas. Dessutom står borgarklassen med ryggen mot väggen: den revolutionära processen närmar sig en punkt bortom vilken ingen återvändo ges, och där varje ytterligare dröjsmål från borgarklassens sida inte ökar utan försvagar kontrarevolutionens chanser.

Det har varit en tid av organisering och febrila förberedelser, en tid då man agerat under den ”nationella enhetens” täckmantel för att göra klart för sig vad motståndaren egentligen går för. Men nu närmar sig tidpunkten för en avgörande konfrontation. De styrkeförhållanden mellan klasserna som skapades under julirevolutionen har blivit oacceptabla för FSLN såväl som för borgarklassen. Från båda håll försöker man nu förändra styrkeförhållandena radikalt.

Den socialistiska demokratin har svårt att blomstra i ett klimat av inbördeskrig. Och det är inte FSLN som skapar det klimatet på grund av sina ”totalitära” böjelser. Nej, det klimatet ligger i klasskampens logik. FSLN:s centrala uppgift idag är att garantera segern i den oundvikliga konfrontationen. Vi har sett att man inte tvekar att inskränka vissa demokratiska fri- och rättigheter för att förbättra sina egna odds inför konfrontationen. Än en gång, vi kan inte klandra sandinisterna för att de inte vill sälla sig till Pariskommunarderna, till kommunisterna från Kanton och Djakarta, till den chilenska och bolivianska vänstern och alla andra i de socialistiska martyrernas minnestempel. Man kan inte anklaga dem för att de inte vill offra nicaraguanska arbetares och fattigbönders intressen för hedervärda principer, som deras fiender aldrig respekterat.

Problemet är att historien ger så många exempel på att man har löst denna nödvändiga uppgift – att bryta den tidigare härskande klassens politiska vilja och motståndsförmåga – genom att samtidigt bryta den politiska viljan och initiativförmågan hos samhällets alla grupper, utom den expanderande byråkratin. Det finns många tecken på att flera av sandinistledarna är medvetna om detta problem. Ett exempel är att de har ändrat sin politik mot fackföreningarna. Ett annat är deras motvilja mot att använda tvång mot massorganisationerna och mot andra organisationer i arbetarrörelsen.

Om och när kontrarevolutionens hot avlägsnas och den nya samhällsordningen tycks utom fara, är det troligt att sandinistledarna kommer att ta itu med de byråkratiska deformationer som skapats under konsolideringsfasen. Men deras egen inställning under denna första fas är avgörande för hur stora deformationerna blir och för möjligheterna att bekämpa dem.

Den sandinistiska ledningen föddes i mars 1979, genom att tre tendenser förenades efter en lång och häftig debatt. Den har alltså egna erfarenheter av en fruktbar pluralism. Den har erkänt de olika tendensernas positiva bidrag till helhetsstrategin, men också deras respektive misstag. Varje tendens hade rätt på sitt sätt och det var bara deras förmåga att diskutera sig fram till en syntes som gjorde segern möjlig. Det här var en grundläggande erfarenhet, som gynnar tolerans och framväxten av ett kollektivt ledarskap.

Sandinisterna kan dessutom dra nytta av den kubanska erfarenheten. De kan begrundat kulanernas lärdomar med så mycket större klarsynthet som det idag, efter händelserna på peruanska ambassaden, blåser en ny självkritisk vind genom Havanna. ”Bondemarknader”, där småproducenter kan sälja sina varor fritt, har redan dykt upp på Kuba. Och fabriksledarna kommer säkert att få större manöverutrymme. Utbildade arbetare kommer att kunna bjuda ut sina tjänster direkt på arbetsmarknaden. Det verkar som om man i Havanna nu tycker att det var fel att göra så omfattande nationaliseringar 1968. Man tycks anse, att en underutvecklad

ekonomi tjänar på att bevara en utvecklad privat sektor, så länge revolutionärerna håller makten i fasta tyglar.

Det finns ingen anledning för sandinistledarna att upprepa exakt de misstag, inom bland annat ekonomin, som deras respekterade föregångare just håller på att rätta till. Hittills har sandinisterna visat en anmärkningsvärd förmåga att inse och rätta till sina misstag. I sina ansträngningar att garantera övergången till socialism i Nicaragua har de ännu inte vidtagit några av de åtgärder som skulle underlätta uppkomsten av en byråkratisk totalitär stat: förbud av oppositionens partier och tidningar, underordnande fackföreningarna under staten, uppbygge av ett förstelnat ”avantgardeparti” och en allsmäktig politisk polis.

Det är alltså tillåtet att hoppas att pluralismen och den relativa respekten för demokratiska friheter ska bevaras och gradvis utvidgas, när förutsättningarna för en socialistisk demokrati fördjupas och samtidigt får vi inte glömma, att framtiden för arbetardemokratin och socialismen i Nicaragua, beror av faktorer som sandinisterna tyvärr inte bestämmer över.

En brutal kontrarevolutionär offensiv, som lyckades väcka ett gensvar hos massorna, skulle leda till en hårdare inställning hos FSLN och till en gradvis militarisering av hela samhället. Och kanske skulle det till slut leda till ett införande av den ”kubanska politiska modellen”, eftersom det finns vissa ideologiska förutsättningar. Allt detta understryker bara behovet av en internationell solidaritetsrörelse. Ett stöd till den sandinistiska revolutionen idag bidrar till att öka utsikterna för en demokratisk socialism i Nicaragua och hela Centralamerika.

7. Framtidsutsikter

Den sandinistiska revolutionen segrade efter en lång rad nederlag för den folkliga rörelsen – i Brasilien, Uruguay, Argentina, Chile, Bolivia och andra latinamerikanska länder – efter femton år, under vilka de reaktionära härskande grupperna byggt sina välden på tortyr och skapat allt fler skräckriken.

Genom att visa att en radikal revolution mot den lilla härskande gruppen kunde segra på USA-imperialismens bakgård, hejdade sandinisterna vågen av modlöshet och resignation som gick genom den latinamerikanska vänstern. Deras seger – och bara det faktum att deras stat finns till, trots alla problem – är en mäktig stimulans för kampen för social och politisk frigörelse på den amerikanska kontinenten. Den är ett allvarligt slag mot härskarna och mot imperialismen, och markerar att de regionala styrkeförhållandena nu definitivt har förändrats. Och man kunde också omedelbart mäta segerns effekter i El Salvador och Guatemala.

Händelserna växlar snabbt i revolutionstider. Sedan Ronald Reagan blev president i USA, har Carterdoktrinen om ”mänskliga rättigheter” lagts på hyllan. Det var hur som helst en tillfällig ideologi, som syftade till en moralisk återupprustning av USA efter katastrofen i Indokina, och som sådan hade den tjänat ut sitt syfte.

Enligt Jeane Kirkpatrick, USA:s ambassadör i FN, kommer den amerikanska utrikespolitikens mål hädanefter att vara ”försvaret av landets egna nationella intressen” och inte ”att höja andra länders moral”.¹ Hon säger vidare: ”Jag tror inte att sandinisternas seger var oundviklig eller att 'oroligheterna' i El Salvador är oundvikliga... Kan det upphöra? Det är klart. Det kan besegras... Ska vi dra tillbaka vårt stöd till juntan? Det vore mycket oansvarigt och skulle innebära att den revolutionära vänstern snabbt segrade.”²

Kampen mot den ”internationella terrorismen” – det vill säga, mot revolutionen – prioriteras högst av den nya administrationen. Man har gjort drastiska nedskärningar av biståndet till Nicaragua, detta ”terroristnäste”, men återupptagit hjälpen till Pinochets Chile, vars politiska polis ostraffat mördar på Washingtons gator.³ ”Dödsskvadronerna”, att regeringarnas makt bygger på tortyr, att folket utarmas – vad betyder det så länge de amerikanska intressena bevaras? USA-imperialismen talar om att bemöta ”sovjetisk expansionism” och med den täckmanteln försöker den krossa folkens frihetssträvanden. Det är fallfärdiga och bloddränkta diktaturer den håller under armarna. Och den första akten i denna, uppgörelse utspelas nu i Centralamerika.

Vapen, pengar och amerikanska ”rådgivare” strömmar in i El Salvador. Upproret mot juntan framställs som en rysk komplott – som om de salvadoranska arbetarna, som i så många år ut-sugits av en rovgirig oligarki, saknade egna anledningar att ta till vapen! Dessa löjeväckande anklagelser försöker rättfärdiga att konflikten internationaliseras.⁴ Guatemalas och Honduras' arméer samarbetar nära med det salvadoranska nationalgardet och är beredda att ge militär-

¹ Se intervju i US News and World Report 23 februari 1981.

² *New York Times* 7 december 1980.

³ Den 21 december 1976 mördades Orlando Letelier, som tidigare var Allendes utrikesminister, i USA av DINA, den chilenska politiska polisen.

⁴ I februari 1981 publicerade Reaganadministrationen en ”vitbok” om den sovjetisk-kubanska interventionen i El Salvador i ett försök att vinna stöd från västerländska regeringar för sin politik i Centralamerika. Men vitboken var så full av motsägelser, att dess föregivne författare, utrikesminister Haigs rådgivare Mr Glassman, tvingades medge att den innehöll en rad ”fel” och ”felaktiga slutsatser”. Han tillkännagav också att man senare skulle publicera ett ”mer fullständigt dokument”. Se intervju i *Wall Street Journal* 8 juni 1981.

stöd vid behov. Den amerikanska specialstyrka, Rapid Deployment Force, som byggdes upp av Carter, finns i bakgrunden. Hot om en intensifierad blockad riktas mot Kuba. Militärbaserna i kanalzonen i Panama ”reaktiveras” i strid med avtalet mellan Carter och den förre presidenten i Panama, Torrijos. Militärhjälp till Guatemala, där högerkommandon varje natt ”likviderar” ett trettiotal misstänkta oppositionella, håller i all tysthet på att återupptas. En plan för att strypa ekonomin och ”destabilisera” politiken i det sandinistiska Nicaragua har börjat tillämpas. Och trots motståndet från flera latinamerikanska stater är riskerna för en direkt intervention i regionen stora.

Hundratals legosoldater och somocistiska ex-gardister samlas i träningsläger i Florida, Guatemala och Honduras. I de bägge senare länderna förbereder myndigheterna den allmänna opinionen på ”aggressiva handlingar” från den nicaraguanska kommunismen. Tanken på en ny Grisbuktsoperation – som dock lämpligen måste omarbetas för att ha större chanser att lyckas än på Kuba 1961 – har mäktiga anhängare i Reaganadministrationen.

Naturligtvis vill inte invasionsanhängarna ännu en gång försöka landstiga på ett politiskt fientligt territorium. De räknar med, att reaktionen förbereder marken inom landet och försöker samtidigt ena de antisandinistiska utvandrarnas splittrade styrkor. När FSLN-regimen fick allvarliga svårigheter med miskito-, sumo- och rama-indianerna på Atlantkusten, väckte det stora förhoppningar hos dess fiender. Ändå hade FSLN alltid varit mycket medvetet om indianbefolkningens stora betydelse, och 1979 lovade den högtidligt att respektera dess kulturella identitet och att stödja Atlantregionens ekonomiska utveckling. Sedan dess har telefonen införts på Atlantkusten; man har köpt in nya båtar för turer till och från Bluefields; man har prioriterat att bygga en väg mellan Managua och Puerto Cabezas; och speciella vaccinations- och alfabetiseringskampanjer har genomförts. Men trots allt ledde uppbygget av en stark militär närvaro och ankomsten av en stor grupp kubanska lärare och läkare till ökade konflikter mellan lokalbefolkningen, som påverkades av antikommunistiska protestantiska missionärer, och de sandinistiska nykomlingarna. På hösten 1980 ledde det till omfattande upplöpp.

I februari 1981 hade säkerhetspolisen blivit övertygad om att ex-somocistiska krafter uppviglade Atlantkustens indianer mot regimen. De arresterade de främsta ledarna i indianorganisationen Mirurata, vilket snabbt ledde till en sammanstötning med de indianska samhällena. Cirka 3 000 indianer flydde till Honduras och de följdes snart av miskitoindianernas främste ledare, Steadman Fagoth Möller. Regeringsmedlemmen Segio Ramírez Mercado medgav senare att regeringen hade ”gjort den ena misstaget efter det andra”.⁵

För de antisandinistiska emigranterna skulle detta vidsträckta djungelområde längs gränsen till Honduras kunna bli en idealisk bas för ett väpnat uppror med stöd från ex-gardister i Florida, Guatemala och Honduras – särskilt om situationen förvärras i andra delar av landet, eller om en sovjetisk intervention i Polen skapar ett gynnsamt internationellt klimat. Enligt José Francisco Cardenal, som tidigare var ledare för COSEP och som nu leder en antisandinistisk styrka i Honduras med 600 vältränade och välutrustade soldater, väntar de nu på ”grönt ljus från Washington”. ”Precis som det inte bara var nicaraguaner som var med och störtade Somoza, så kan Nicaraguas befrielse inte bli en uppgift bara för nicaraguaner”, har han sagt.⁶

Kallsinniga allierade

Ändå möts utrikesdepartementets hökar av ett brett och tydlig oväntat motstånd, både i USA och på andra håll. Mexico har låtit förstå att man är mot varje upptrappning av konflik-

⁵ *New York Times* 18 juni 1981.

⁶ Från en intervju i *New York Times*, citeras i *Latin American Weekly Report* 10 april 1981.

ten, och fortsätter dessutom att stödja den sandinistiska regeringen. President López Portillo är personligen orolig över den nya USA-administrationens aggressiva hållning, och han undrar säkert om samma metoder en dag kan användas för att lösa konflikter mellan hans eget land och grannen i norr. Dessutom är revolutionärernas kamp i Nicaragua, El Salvador och Guatemala mycket populär bland den mexikanska befolkningen. López Portillo förespråkar en förhandlingslösning och kan på så sätt både ge uttryck åt en nationalistisk känsla i det egna landet och hävda Mexikos anspråk på regionalt ledarskap.

De flesta av Washingtons allierade i Europa har också hittills vägrat att se inbördeskrigen i Centralamerika som en rent sovjetisk-kubansk konspiration och betonar istället deras sociala och ekonomiska rötter. Särskilt de socialdemokratiska statsöverhuvudena vänder sig mot Reagans syn på nord-sydkonflikten som en konflikt mellan öst och väst, eftersom den synen riskerar att driva folken i Latinamerika i armarna på Castro. Den Andra Internationalen fortsätter att stödja den sandinistiska revolutionen och gerillastyrkorna i El Salvador och Guatemala. Genom Brandts och Schmidts utspel förespråkar den istället en förhandlingslösning i El Salvador, ekonomisk hjälp till Nicaragua och en ”mini-Marshall-plan” för hela Centralamerika och Karibien. De hävdar att det är västerlandets bästa sätt att försvara sig mot ”Sovjetexpansionismen”: inte genom att hänsynslöst hålla kvar bakåtsträvande oligarkier vid makten, utan genom att stödja reformkrafter som kan genomföra en modernisering i ett klimat av pluralism och frihet.⁷ Den ståndpunkten kan kanske accepteras av den europeiska borgarklassens mest avancerade delar – de är ändå rätt olyckliga över att USA ännu en gång så aggressivt hävdar Monroe-doktrinen,⁸ vid en tidpunkt då Latinamerika får allt större intresse som exportmarknad och potentiellt investeringsfält.

I själva USA finns det ett starkt motstånd mot ett militärt ingripande i Centralamerika. De som kämpade mot Vietnamkriget mobiliseras nu för att hejda ett direkt amerikanskt engagemang på diktaturens sida. Men dessutom är en del av etablissemangen rädd för att snärjas in i en lång konflikt, där man inte kan segra – en konflikt som skulle ena folken i Latinamerika ännu fastare mot USA och som ytterligare skulle svärta ned landets rykte i Tredje världen.

Mot ett centralamerikanskt Vietnam?

Styrkeförhållandena på fältet är inte alls ogynnsamma för revolutionärerna. Alla länder på det centralamerikanska näset – även Costa Rica, som tidigare betraktats som stabilt och välmående – har drabbats hårt av världsekonomin kris och de kraftigt försämrade handelsvillkoren. Denna fördjupade ekonomiska kris skapar tillsammans med den politiska radikaleringen av massorna i den sandinistiska revolutionens efterföljd så småningom en regional revolutionär situation. Gerillakriget sprider sig till Guatemala, där fyra väpnade motståndsgupper har samordnat sin aktivitet och fått stöd från den Demokratiska fronten mot förtrycket, FDCR, med dess 160 medlemsorganisationer, däribland nästan alla fackföreningar. För första gången har gerillarörelsen rekryterat många av sina medlemmar bland indianerna, som utgör mer än hälften av befolkningen.⁹ Gerillans operationer, som är mycket effektivare än tidigare, förekommer nu i 17 av landets 19 departement.

I El Salvador gick armén till motattack, sedan Farabundo Martífronten för nationell befrielse, FMLN, misslyckats med sin ”allmänna offensiv” i januari 1981. Men trots ett våldsamt för-

⁷ Se Pierre Schori, ”Central American Dilemma”, *Socialist Affairs* 1981 nummer 1, s. 38-39 med en rapport från ett internationellt seminarium i Santo Domingo i mars 1980. Samma händelse beskrivs också i Schori, *I orkanens öga*, Stockholm 1981 s. 120. (Red.)

⁸ Monroedoktrinen - se kapitel 1, not 8. (Red.)

⁹ Se Jean-Pierre Cler, ”Guatemala: terre en transe”, *Le Monde* 11 juli 1980.

tryck¹⁰ har militärjuntan inte lyckats att få kontroll över situationen. Liksom i Guatemala har den allmänna osäkerheten ytterligare förvärrat den ekonomiska krisen.

I Honduras är det lugnare: vid valen till den konstituerande församlingen i april 1981, de första valen på tio år, var valdeltagandet ovanligt högt (80%). Policarpo Paz Garcia, som är ”provisorisk president” fram till de kommande valen till en lagstiftande församling, hävdar att hans regim är början på ”en institutionaliseringsprocess”, som ska ge den honduranska staten en laglig grund. Men också här skärper den ekonomiska krisen de sociala spänningarna, och flera politiska organisationer förespråkar nu väpnad kamp – Folkets Revolutionära Förbund (URP), som nyligen brutit sig ur det officiella kommunistpartiet; det Marxist-leninistiska Kommunistiska Partiet (PCML), som bröt med kommunistpartiet 1972 på frågan om väpnad kamp; och det Honduranska Socialistiska Partiet (PASO).¹¹ Medan Guatemalas och El Salvadors arméer till stor del tvingas av gerillaaktiviteten att hålla sig inom det egna landets gränser, gick den honduranska armén in i den salvadoranska provinsen Morazán i januari 1981 för att hjälpa till att slå tillbaka FMLN:s offensiv. Den hjälper regelbundet den salvadoranska armén att stoppa flyktingflödet över gränsen och har angripit FMLN-baser i det ”ingen-mansland” som finns mellan de två länderna. Men inom en inte alltför avlägsen framtid kommer kanske den honduranska armén att knytas upp av motstånd i det egna landet, och dess tvångsrekryterade trupper utgör trots allt inget större hot mot den sandinistiska folkarmén. FSLN har svarat på Reaganadministrationens politik med att förbereda nicaraguanerna för krig, inom landet och mot utländska styrkor. Den 50 000 man starka armén har nyligen fått bättre utrustning, bland annat flera T55-tanks tillverkade i Sovjetunionen.¹² Men fronten har satsat mest kraft på att organisera och träna milisen. Cirka trehundra tusen män och kvinnor har fått intensiv träning och organiserats i rörliga ”reservbataljoner” och ”territoriella miliser”, som är ansvariga för en viss produktionsenhet, strategisk installation eller offentlig byggnad. De kan nu snabbt mobiliseras för att bemöta en krigshandling. Det är alltså svårt att förstå, hur USA skulle kunna störta sandinistregimen utan att bli direkt indraget i ett krig i full skala.

Trots att FSLN offentligt förbereder sig för krig, försöker fronten desperat att försvara möjligheterna till en demokratisk, pluralistisk övergång till socialismen. Det är ett ambitiöst projekt i ett underutvecklat land. Kanske är det också utopiskt på USA-imperialismens bakgård. Men om sandinisterna tillfälligt skulle misslyckas, låt oss åtminstone inte glömma vem som bär ansvaret.

Trots – och paradoxalt även på grund av – de ökade farorna i Centralamerika har revolutionärerna i Nicaragua ett intresse av att bevara så mycket demokrati och pluralism som går att förena med det socialistiska uppbyggets och nationella försvarets behov. För endast då kommer massorna att helt och fullt stödja revolutionen; bara då blir deras kamp för att försvara den nya regimen fullt effektiv. Men det handlar inte vara om kortsiktiga övervägande om vad som är mest effektivt. För bara om man garanterar de demokratiska fri- och rättigheterna för alla dem som avvisar den väpnade kontrarevolutionen, kan den revolutionära makten, när den väl konsoliderats, övergå från undantagstillstånd till socialistisk demokrati.

¹⁰ I en kommuniké som publicerades 6 juli i Mexico City sade Kommissionen för mänskliga rättigheter i El Salvador att ”den statsterrorism som råder i El Salvador sedan 15 oktober 1979 har varit ansvarig för 30 000 mord.” *Le Monde* 8 juli 1981.

¹¹ Se Lars Palmgren, ”Le Honduras est différent” *Inprecor* nummer 101, 13 maj 1981 s. 134.

¹² Se intervju med Jaime Wheelock i *Los Angeles Times* 14 juli 1981. Enligt Washington Post 20 juli 1981 kom dessa tanks från Algeriet.

Ett år av kris och krigshot. Efterskrift av Maria Sundvall

Ett år har gått sedan den engelska upplagan av ”Nicaragua – den sandinistiska revolutionen” kom ut. Och det är påtagligt hur situationen har skärpts i Nicaragua, hur de problem Weber diskuterar har fördjupats och utkristalliserats till två stora hot mot hela den nicaraguanska revolutionära processen: krisen och kriget.

Krisen fördjupas

Bakgrunden är en regional ekonomisk kris som slår hårt även mot Nicaragua. Mönstret liknar det vi ser i andra länder: Exporten till de imperialistiska länderna minskar på grund av recessionen i världsekonomin. Råvarupriserna sjunker – och den främsta exporten är råvaror. Priserna på importvaror, särskilt oljepriserna, ökar däremot.

År 1981 uppgick exporten till 500 miljoner dollar (vilket var 180 miljoner dollar mindre än planerat) och importen till 995 miljoner dollar (40 miljoner dollar mer än planerat). Handelsbalansunderskottet blev alltså nästan 500 miljoner dollar – en knapp fördubbling jämfört med föregående år!¹

Resultatet är en snabbt ökad skuldsättning. Man lånar pengar för att täcka underskottet. Problemet ökas dessutom av att sandinisterna dels ärvde en enorm utlandsskuld av Somoza (1,6 miljarder dollar) och dels tog stora lån strax efter segern för att kunna bygga upp landet och reaktivera ekonomin.

Till råga på allt drabbades landet av svåra översvämningar i maj 1982. Stora värden, enligt officiella beräkningar 350 miljoner dollar, förstördes. Främst var det vägar, bostäder som skadades och skörden drabbades likaså. Efter översvämningarna följde tre månaders ovanlig torka som främst drabbat bomullsskörden. Så alla förhoppningar om att kunna öka exporten i år har grusats. I slutet av 1982 beräknar man att exporten kommer att uppgå till 450 miljoner dollar och importen till 700 miljoner dollar. BNP 1981 ökade med 8,7% – jämfört med 18,5% i planen² och för 1982 räknar man bara med en BNP-ökning på 1%.

I slutet av 1982 har också utlandsskulden nått 3 miljarder dollar. Vid ett tal i november berättade planeringsministern Henry Ruis att 90% av exportinkomsterna nu går till att betala räntor och amorteringar på utlandsskulden.³

Handelsbalansunderskottet får svåra ekonomiska konsekvenser, som den vanlige nicaraguanen direkt kan känna av. Det finns inga dollar att importera för. Det blir svårt att få tag på importerade konsumtionsvaror i affärerna. Men vad värre är, har man tvingats att prioritera hårt vilka industrier som ska få dollar för att importera råvaror, maskiner o. dyl. Följden är att många industrier har fått stänga. Bara i år räknar man med att 10 000 industriarbetare – av totalt 88 000 – har blivit arbetslösa! Arbetslösheten som hade sänkts till 17,5% 1980 har åter börjat stiga. De optimistiska förutsägelseerna i 1981 års plan om att arbetslösheten ytterligare skulle kunna sänkas till 13,4% har alltså inte infriats.

Valutabristen förvärras också av att Nicaragua har svårt att få lån. I april stoppade USA ett 75 miljoner-dollar-lån till Nicaragua och sedan dess har Reaganadministrationen motarbetat alla lån till Nicaragua i internationella låneinstitutioner. Och de lån landet kan få nu är ofta förenade med sämre villkor.

¹ ”Revolution enters its fourth year”, Michael Baumann, *Intercontinental Press*, 26/7 1982.

² ”Rapport från regeringsjuntan presenterad av dr. Rafael Cordova-Rivas inför statsrådet den 4/5 1982.

³ *Uno más uno* 7/11 1982

Målsättningen i 1981 års plan uppnåddes alltså inte på flertalet områden. Det har också sagts från exempelvis jordbruksministeriet att målen i planen ofta inte var realistiska, att de inte grundade sig på något man visste att man kunde åstadkomma utan uttryckte fromma önsningar.⁴

Säkert är det också därför regeringen beslutat att inte göra någon plan för 1982. Det är ingen mening att planera när man saknar styrmedel för att genomföra planen. Dessutom saknar regeringen också kunskaper för att kunna planera. På Somozas tid fanns överhuvudtaget ingen pålitlig statistik. Och man har fortfarande ingen metod att systematiskt samla in information. Det gör att alla sifferuppgifter blir ungefärliga och alla beräkningar snarast uppskattningar.

Om vi ser närmare på industrins problem, ser vi att dessa inte orsakas av valutabrist. Snarare är det så att valutabristen bara gjort det uppenbart att industristrukturen måste ändras. I en intervju i *Barricada* den 10 maj 1982 varnade industriminister Emilio Baltetano för att vänta sig någon ökad industriproduktion för året. Han påpekade att man i många fall skulle bli tvungen att stänga fabriker. Den industristruktur som finns i landet idag är inte integrerad med den övriga ekonomin. Många industrier startades på 60- och 70-talen med syfte att producera för Centralamerikanska Gemensamma Marknaden, MCCA. Men MCCA utvecklades aldrig enligt förhoppningarna och på grund av kris och inbördeskrig har marknaden nu mer eller mindre brutit ihop. De industrier som finns i Nicaragua innebär i själva verket oftast ett nettoutflöde av valuta: de fordrar så stor import av råvaror, maskiner och reservdelar.

Baltetano berättade också att regeringen på lång sikt tänker satsa på industrier som förädlar inhemska råvaror. Det handlar då främst om jordbruks och textilindustri.⁵ Att en sådan omvandling av hela industristrukturen kommer att ta lång tid är uppenbart. Nu begränsas möjligheterna att starta nya industrier av att man inte har några dollar att importera teknologi för. Men med utländskt bistånd har man startat ett par stora industriprojekt, ibland annat ett sockerbruk som byggs med kubansk hjälp.

När det gäller jordbruksproduktionen är bilden något ljusare. Visserligen uppnåddes bara 85% av målen för sådda arealer i 1981 års plan, men samtidigt ökade jordbruksproduktionen trots allt med 13,4%. Om man jämför skörden 1977/78 (den sista "normala" skördeperioden under Somozas tid) med 1981/82 finner man att produktionen av nästan alla grödor ökat. Särskilt kraftig har ökningen varit när det gäller basgrödor som bönor och ris. Det är främst resultatet av en medveten satsning för att förbättra folkkosten och målet är att bli självförsörjande med basgrödor. Men på grund av översvämningarna och torkan har 1982 blivit ett bakslag. Genom att ransonera riset och tack vare utländska gåvor har man kunnat undvika att importera basgrödor. Och i början av 1983 planeras en extra "nödsådd".

Ett problemområde inom jordbruket är bomullsproduktionen. Bomull är den näst största exportprodukten och följaktligen en viktig källa för utländsk valuta. Samtidigt odlas bomull mest på stora plantager med relativt hög grad av modern teknologi. Och odlingen domineras av stora privata jordägare – bara 18% av bomullsproduktionen är statlig. 1979 drabbades själva bomullsproduktionen av inbördeskriget, men produktionen har aldrig återhämtat sig. Bomullsarealen är fortfarande (82/82) bara drygt hälften jämfört med 1978/79.⁶ Det är klart att detta avspeglar klasskonflikternas utveckling och den nicaraguanska borgarklassens ovilja att investera. I år har bomullsodlingarna dessutom drabbats av översvämningarna och det

⁴ Se "3 años de reform agraria", MIDINRA s 39.

⁵ Se *Intercontinental Press* 26/7 1982.

⁶ Se "3 años..." s 41.

finns inget hopp om att kunna öka skörden.

På samma sätt kommer en genomgång inom andra områden av ekonomin att visa att borgarklassens medvetna dekapitalisering och investeringsvägran på ett avgörande sätt bidrar till att fördjupa krisen. Visst finns de många kapitalister som fortfarande ”spelar med” och som har dragit fördel av regeringens stimulanspaket: 1981-82 gick 36% av jordbrukskrediterna till de stora privata företagen och bara 20% till den statliga sektorn. Och 60% av den valuta som gavs till industrierna för import gavs till privatsektorn.⁷

Men borgarklassen som helhet har minskat sitt deltagande. De privata investeringarna har minskat från 80% till 10% av de totala investeringarna. Kapitalflykten sedan segern 1979 har beräknats till 150 miljoner dollar.⁸

Mot den bakgrunden framstår också det multinationella bolaget Standard Fruits beslut att lägga ned sin verksamhet i Nicaragua som ett politiskt beslut. Regeringen och Standard Fruit hade slutit ett avtal om att nicaraguanska staten skulle ta över Standard Fruits bananplantager, samtidigt som bolaget skulle fortsätta att transportera och försälja bananerna fram till 1985. I oktober 1982 lade bolaget emellertid, med omedelbar verkan ned verksamheten i Nicaragua och hänvisade till ekonomiska problem. Men inte i något annat land i Centralamerika gjorde Standard Fruit så stora nedskärningar som just i Nicaragua. 3 500 bananarbetare hotades av arbetslöshet och landet förlorade 400 000 dollar för varje vecka som bananerna inte kunde säljas. Nu tycks krisen ha löst sig – åtminstone tillfälligt genom att Nicaragua fått sälja direkt till uppköpare på USA:s västkust.⁹

Syftet med den inhemska och internationella borgarklassens *ekonomiska* bojkott kan sägas vara att framprovocera en *politisk* kris för regimen: genom att breda massor drabbas av krisen, ska regeringens massbas undergrävas. Krisen har också tvingat regeringen att genomföra en åtstramningspolitik med många villkor som kan vara nog så hårda för de nicaraguanska massorna att bära. Bara de lägst avlönade kan få lönehöjningar. Som jag redan har nämnt ökar arbetslösheten. Ris, bensin och socker är ransonerat. Och det förs en intensiv kampanj för att höja arbetsproduktiviteten. Man uppmuntrar frivilligt söndagsarbete och minskar antalet lediga helgdagar. Åtminstone på landsbygden har arbetsdagen ibland förlängts.

Internationell kampanj

Samtidigt ökar det rent militära hotet mot Nicaragua. Reagan-administrationen har ända sedan presidentskiftet fört en intensiv propagandakampanj mot den sandinistiska revolutionen. Några teman har ständigt återkommit i den internationella massmediakampanjen: Nicaragua ger militärt stöd till gerillan i El Salvador; och Nicaragua är en ”totalitär” stat. USA:s regering underbygger sin propaganda genom att konstruera ett slags ”dominoteori”: tillåts den nicaraguanska revolutionen att fortleva faller El Salvador, och då faller Guatemala, och vem vet vad som händer i Mexico... Den republikanske senatoren Jesse Helms – en känd ”hök” – under-skattade inte ens den sandinistiska revolutionens effekt på de nordamerikanska massorna, när han 1981 sade: ”Om vi inte bekämpar det nu, söder om El Salvador, kommer vi att få slåss mot det om tio år, norr om Mexico.”¹⁰

Även inne i landet har propagandakampanjen fortsatt, med *La Prensa* som axel. Ett exempel

⁷ ”Rapport från regeringsjuntan...”

⁸ Jag har endast lyckats hitta en siffra på kapitalflykten i Thure Hastrup: ”Nicaragua - allianser og modsætninger efter revolutionen”, *Grus* nr 7.

⁹ *Barricada* 18/11 och 19/11 1982.

¹⁰ NACLA: ”Target Nicaragua”, specialnummer januari-februari 1982.

är händelserna som följde efter införandet av ett ”ekonomiskt och socialt kristillstånd” i september 1981. Kristillståndet innebar att strejker och jordockupationer liksom ekonomiskt sabotage, spekulation och ryktesspridning förbjöds. En månad senare publicerade sex ledande representanter för COSEP, företagarföreningen, ett öppet brev där man anklagade FSLN för att ”förbereda ett nytt folkmord” och leda landet mot katastrof. Brevet var ett öppet brott mot krisdekretet och de tre COSEP-ledare som inte hunnit gå under jorden fängslades och dömdes till sju månaders fängelse. Efter en kampanj mot den nicaraguanska regeringen i den internationella pressen, mildrades emellertid deras straff till fyra månader.¹¹

Förflyttningen av miskitoindianerna

Från början av 1982 kom kampanjen främst att handla om miskitoindianernas situation. Och det exemplet visar också klart att det inte bara handlar om en kampanj i ord. Sedan 1979 har det förekommit attacker från somocistiska ex-gardister som har sina läger i södra Honduras på gränsen till Nicaragua. Men i november 1980 trappades terroraktionerna kraftigt upp. ”Operation Röd Jul” inleddes: kontrarevolutionära grupper kom över gränsen och anföll militärenheter och civilbefolkning. På ett par månader mördades 60 nicaraguaner, kvinnor våldtogs, sjukhus rånades.

Den 14 januari 1982 beslöt den nicaraguanska regeringen att förflytta hela miskitobyar från gränsen ungefär 60 km in i landet. 8 500 indianer förflyttades på det här sättet till en nykolonisering som fick namnet ”Tasba Pri” (”Fritt Land”). De gamla byarna och åkrarna brändes för att kontrarevolutionärerna inte skulle skaffa sig en bas inne i landet.

Det är rimligt att anta att många av miskitoindianerna var missnöjda med förflyttningen. Rimligt därför att denna del av Nicaragua aldrig varit speciellt integrerad i landet som helhet och det finns traditionella etniska motsättningar. I Atlantkustområdet gick inte heller den revolutionära processen så djupt för Sandinisternas maktövertagande. Men missnöjet är också rimligt med tanke på de ekonomiska problem som drabbat denna redan tidigare utvecklade del av landet. Gruvorna fungerade här som en multinationell ekonomisk enklav och sedan gruvorna nationaliserades i november 1979 har man haft stora problem med brist på reservdelar och teknologi. Så har till exempel *La Rosita*-gruvan fått stänga, därför att malmådern sinat och gruvbolagen aldrig brydde sig om att prospektera för nya brytningar. Så miskitoindianerna kunde med all rätt känna att de inte nåtts av många fördelar av en revolution, vars nödvändighet de kanske aldrig varit övertygade om.

Trots det rapporterade internationella observatörer att förflyttningarna genomfördes fredligt och utan större problem. Och regeringen hävdade att det var nödvändigt att flytta *miskitos* för att garantera deras främsta mänskliga rättighet: rätten till liv. Dessutom menar regeringen att förflyttningarna faktiskt förbättrat indianernas situation. De gamla byarna låg i otillgängliga områden med ständiga översvämningar. I ”Tasba Pri” är jorden bördigare och kommunikationerna bättre. Det finns alltså större förutsättningar att utveckla jordbruket över den tidigare självhushållningsnivån.

Dessutom har de sociala villkoren för miskitoindianerna förbättrats. Barnen har vaccinerats, det finns läkare och skolor i ”Tasba Pri”. Man har börjat bygga nya bostäder. Regeringen försåg lägret med basgrödor tills man kunde bärga den första skörden. Och nu i december 1982 berättar tidningarna att jord delats ut till de första kooperativen på Atlantkusten.

Men förflyttningen av miskitoindianerna blev ett viktigt slagträ i den internationella kampan-

¹¹ Se vidare NACLA ”Target...”

jen mot sandinisterna. Honduras regering anklagade Nicaraguas armé för att ha dödat 200 miskitoindianer inne i Honduras. Man lade aldrig fram några bevis, men den påstådda massakern användes ändå som argument för att begära mer militärhjälp från USA. Och imperialismen drog sig inte för att använda förfälskade bevis: ett exempel är bilderna i *Le Figaro* som sades föreställa liken av de miskitoindianer som mördats av sandinisterna. Historien blev lite pinsam när det raskt visade sig att det handlade om ett foto som togs efter nationalgardets massaker 1978.

Ökade attacker

Nu, snart ett år senare, framstår ”Operation Röd Jul” bara som den första början på den kontrarevolutionära offensiven. För attackerna från den honduranska sidan av gränsen har fortsatt att öka under hela 1982. Den nicaraguanska regeringen har publicerat en lista på 429 attacker från januari 1980 till september 1982. Det handlar om kontrarevolutionära grupper som går in i landet och mördar och kidnappar bönder. Ett par hundra nicaraguaner har mördats och ett hundratal har försvunnit eller kidnappats. Men det handlar också om attacker på nicaraguanska fiskebåtar, om brosprängningar, om kränkningar av nicaraguanskt luftrum. De allra flesta attackerna – kanske två tredjedelar – har ägt rum i år. Både omfattningen och karaktären av övergreppen gör det också uppenbart att den honduranska armén stöttar kontrarevolutionärerna.¹²

De kontrarevolutionära grupperna tycks ha samordnat och enat sina styrkor. I januari 1982 enades somocistiska ex-gardister, borgerliga grupper som tidigare hävdade att de inte hade något samröre med somocisterna, Fagoth Muellers miskitogrupper m.fl. i Nicaraguanska Demokratiska styrkorna, FDN. Och i april 1982 väckte det mycket uppmärksamhet när gerillakommandant Edén Pastora, som året innan hade lämnat landet för att ansluta sig till den guatemalanska gerillan, oväntat dök upp i Costa Rica. På en presskonferens riktade han häftiga angrepp mot sandinisterna samt lovade att ta upp den väpnade kampen.

Inför de ökade hoten och de allt tätare attackerna från honduranskt territorium utfärdade nicaraguanska regeringen ett dekret om ”nationellt kristillstånd” den 15 mars 1982. Det innebar att ”stadgarna om rättigheter och garantier” upphävdes samt att man införde förhandscensur på tidningar och tidskrifter. Likaså stängdes alla privata radiostationers nyhetssändningar och de tvingades att ansluta sig till regeringssändningarna flera timmar varje dag. Men i juni tilläts flera privata stationer (även ett par regeringskritiska) att återuppta nyhetssändningarna.¹³

Hot om intervention

Kristillståndet har förlängts flera gånger, nu senast för en längre period, till 30 maj 1983. Det visar hur allvarligt sandinisterna ser på hotet: dels kommer det att vara länge och nicaraguanerna måste förbereda sig för att leva under militärt hot. Dels kan det trappas upp – hela 1982 har den nicaraguanska regeringen upprepade gånger pekat på risken för en direkt intervention, som skulle komma från Honduras men finansieras och regisseras av USA.

Händelseförloppet tycks också ha bekräftat sandinisternas farhågor. I augusti antog USA:s senat det så kallade ”Symms-tillägget”, som innebär att det är möjligt att sända USA-trupper till Centralamerika och Karibien ”för att med alla nödvändiga medel hejda den kubanska aggressionen på kontinenten”.¹⁴ I oktober hölls ett möte för centralamerikanska utrikes-

¹² ”Nicaragua denuncia agresiones que sufren desde territorio de Honduras 1980-1982”, Ministerio del Exterior.

¹³ Instituto Historico Centroamericano, utskick 14, augusti 1982.

¹⁴ Inst. Hist. Centroam. nr 15 sept 1982.

ministrar i San José i Costa Rica, ett möte med syfte att bilda ett ”Forum för fred”. Men Nicaragua hade inte ens blivit inbjudet! Den nicaraguanska regeringen protesterade mot mötet och påpekade att förfarandet knappast tydde på några ”fredliga” avsikter.¹⁵

I början av november hade läget vid gränsen blivit så spänt att man införde ett ”militärt krigstillstånd” i norra tredjedelen av landet. De fem nordligaste departementen ställdes under direkt militärstyre. Bara några dagar senare publicerade Newsweek avslöjande detaljer om hur den honduranska armén, de kontrarevolutionära grupperna och CIA gemensamt arbetar för att störta den nicaraguanska regimen. Alla operationer leds och samordnas av USA-ambassadören i Honduras, John Negroponte – en karriärdiplomat med erfarenhet av liknande verksamhet i Vietnam.¹⁶

Men de kanske allvarligaste avslöjanden gjordes av den argentinske agenten Hector Francés, som hoppade av i Mexico i början av december. Han redogjorde detaljerat för hur CIA arbetar i Costa Rica och Honduras för att bygga upp och samordna de kontrarevolutionära grupperna. Och han berättade om CIA:s kontakter med den honduranska armén och med Costa Ricas utrikesdepartement. Men det viktigaste var kanske att han visade att det finns en plan för att upprätta en ”befriad zon” i nordvästra Nicaragua. Samtidigt skulle en exilregering bildas och snabbt erkännas av USA, Honduras, El Salvador och Argentina. En sådan exilregering skulle sedan kunna be om utländsk hjälp för att ”befria” resten av landet...¹⁷

Frågor och svar

Så det är lätt att ställa sig frågor om revolutionens framtid på dess fjärde år: Kommer den inhemska borgarklassen att bli alltmer öppet fientlig och helt övergå till att sabotera ekonomin? Kommer småborgerliga grupper att ledsna på en revolution som inskränker deras möjligheter till en viss lyxkonsumtion och skickar deras söner till bergen för att träna i milisen? Kommer massorna att tröttnas av att inte få de materiella förbättringar de hoppats på samtidigt som revolutionen kräver ännu större uppoffringar av dem? Kommer FSLN och de medvetna aktivisterna – som trots allt är en minoritet av befolkningen – att bli alltmer isolerade samtidigt som imperialismen ökar sitt vapenskrammel vid gränserna?

Det här är de problem som FSLN-ledningen står inför. Den har förstått problemen och utarbetat svar på flera olika nivåer.

Utåt bemöter sandinisterna hotet med en mycket *aktiv diplomati*. De har under hösten fört en intensiv propagandakampanj med ständigt nya avslöjanden av militära attacker, ett otal protester till den honduranska regeringen och förstärkta kontakter med andra regeringar i Latinamerika. Ett av de konkreta resultaten är att Venezuela, som under den nuvarande presidenten Herrera Campins visat sig kyligt avvaktande till sandinisterna, nu i Malvina-krisens spår ändrat ståndpunkt. I september skrev Venezuelas och Mexicos presidenter ett brev, där de föreslog förhandlingar mellan Nicaragua och Honduras. Den nicaraguanska regeringen tackade genast ja till en dialog, medan den honduranska regeringen hittills har vägrat att sätta sig vid förhandlingsbordet.

Det var också en propagandaseger när Nicaragua valdes in i FN:s säkerhetsråd i oktober. Dels ger det landet ytterligare en tribun för att framföra sin syn på den regionala konflikten; dels innebär omröstningen ett nederlag för USA:s försök att isolera sandinistregeringen.

¹⁵ Inst. Hist. Centroam. nr 16 okt 1982.

¹⁶ *Newsweek* 8/11 1982.

¹⁷ *Barricada* 2/12 1982.

Och när Socialistinternationalens representanter i början av december besökte de nicaraguanska gränsbyar där befolkningen lever under ständiga attacker från somocisterna – praktiskt taget samtidigt som Reagan besökte Honduras – var det en viktig markering.

Reagan däremot tycks inte ha gjort några diplomatiska vinster under sin resa. Enligt tidningsuppgifter i Nicaragua fick han inte stöd för sin centralamerikapolitik vare sig i Colombia eller i Brasilien. Just det colombianska ställningstagandet är ett exempel på att själva den ekonomiska krisen verkar mot USA-regeringens krigspolitik: det uppstår motsättningar mellan borgarklassen i olika länder och tidigare avvaktande eller USA-lojala regeringar skärper tonfallet vare sig det gäller att fördöma Washingtons protektionistiska åtgärder eller dess centralamerikapolitik.

Dagen innan Reagans resa kom Francés avslöjanden om CIA-inblandningen i Centralamerika. Några dagar efter presidentens hemkomst röstade representanthuset mot att USA ska träna och militärt utrusta grupper för att störta Nicaraguas regering. – Även inom landet bidrar den ekonomiska krisen till att isolera administrationen politiskt och på så sätt försvåra en direkt intervention.

Så just nu i december 1982, tycks Reagan rätt isolerad och grundligt avslöjad i sin konspiratoriska verksamhet. Det borde tala mot en direkt militär intervention, men det går inte att säga att hotet definitivt är avvärjt. USA har med sin ”dominoteori” själv bidragit till att regionalisera konflikten och det finns en folklig revolution på marsch i El Salvador och – om än med svårigheter – i Guatemala. Nya framgångar för den salvadoranska gerillan skulle till exempel kunna få USA:s regering att välja en internationellt förkastad intervention som något mindre ont än en folklig seger i El Salvador.

Nationell enhet och stärkt statssektor

Inom landet bemöter sandinisterna hotet genom att försöka *bevara alliansen med borgarklassen*. År 1982 har döpts till ”året för enhet mot aggressionen” och den ”nationella enheten” är parollen för dagen.

Den borgerliga oppositionen hade tidigare lyckats samla sina styrkor i ”Demokratiska Samordningen Ramer Sacasa”, men när Robelos parti MDN i april 1982 lämnade landet, bröts den gemensamma fronten upp. De kvarvarande partierna har återupptagit en dialog med FSLN. I slutet av hösten 1982 tog man upp två diskussioner om en lag om politiska partier och om en vallag.

Den nationella enhetspolitiken har bland annat fått till följd att borgerliga partier offentligt tagit avstånd från en utländsk intervention i Nicaragua.

Det sociala och ekonomiska kristillståndet som infördes i september 1981 får också ses som ett försök att förnya alliansen. Det förbjöd ekonomiskt sabotage och spekulation – liksom strejker och jordockupationer. Staten fick ökade möjligheter att ingripa mot tredskande kapitalister samtidigt som man i utbyte lovade borgarklassen fortsatt arbetsro och förklarade att alla klasser måste dela på bördorna.

Men framför allt gäller alliansen fortfarande inom ekonomin. Regeringen försäkrar att privata företag visst ska tillåtas existera och stimulerar dem samtidigt med krediter, som vi har sett. Samtidigt arbetar man vidare för att *långsiktigt stärka statssektorn*. Det handlar inte om massiva nationaliseringar – fortfarande är 75 % av industrin och drygt 80 % av exportjordbruket i privata händer.

Men staten har skaffat sig ökade möjligheter att ingripa i ekonomin, *om* borgarklassen inte producerar. Den främsta nyheten i det avseendet är jordreformen från augusti -81. Den innebär att outnyttjade jordegendomar på över 350 hektar och övergivna jordegendomar konfiskeras. Vidare gör lagen det möjligt att expropriera *all* jord i Nicaragua, om det fordras för att genomföra jordbruksministeriets zonplaner.

Exakt i vilken omfattning den här lagen hittills har använts är svårt att veta. En uppgift säger att 321.295 manzanas har nationaliserats under jordreformens första år.¹⁸ Det är i så fall inte lite jord det rör sig om: Samtliga Somozas och somocisternas jordegendomar uppgick till 1,4 miljoner manzanas.

Men om nu borgarklassens bojkott skärps, samtidigt som landets ekonomi närmar sig bankrutt – varför nationaliserar då inte sandinisterna till exempel de stora bomullsodlingarna eller de viktigaste industrierna?

Många har ofta och otåligt ställt sig den frågan. och sandinisterna ger samma svar som de har gett i tre års tid nu: ”Vi klarar det inte”. För det första saknas tekniker. Många jordägare var samtidigt utbildade jordbrukstekniker och de har nu försvunnit. Endast med stora ansträngningar har man lyckats upprätthålla produktionen på de redan nationaliserade jordegendomarna. Likaså har gruvtekniker, specialläkare m. fl lämnat landet. Dessutom befarar man att svaret på massiva nationaliseringar skulle bli en total ekonomisk blockad – och utan teknologi och reservdelar vore den nationaliserade industrin inte mycket värd. Sandinisterna menar fortfarande att de – med Luis Carrións ord – når socialismen snabbare genom att närma sig den långsamt. De anser uppenbarligen fortfarande att de har mer att vinna på att driva borgarklassen framåt med morot och piska jämfört med att ta en total konfrontation. Och de anser framförallt att tiden – med en succesiv stärkning av statssektorn – arbetar för dem.

Nya allianser

Viktigare än enheten med borgarklassen är kanske FSLN:s ansträngningar att *utvidga sina allianser* till nya befolkningsgrupper. Det bästa exemplet är utan tvivel kooperativiseringen av jorden. Med hjälp av den nya jordreformen har man på ett år delat ut 88.000 manzanas till kooperativ och, i undantagsfall, till individuella brukare. 6.500 bondefamlier har gynnats av denna jordutdelning. Det finns nu drygt 3000 jordbrukskooperativ – nästan alla bildade efter juli -79.¹⁹

Men det viktigaste är inte reformens omfattning utan det faktum att den når ut till nya grupper som tidigare inte självklart stött regimen: små och medelstora bönder. En stor del av kooperativbönderna organiseras också i den sandinistiska massorganisationen Jordbrukarnas och Boskapuppfödarnas Nationella Förening, UNAG, som har 50.000 medlemmar.

Vidare försöker FSLN bevara sitt masstöd genom att trots den ekonomiska krisen *bevara massornas sociala och materiella standard*. Regeringen framträder som en försvarare av arbetarnas och böndernas intressen i första hand. Det har lett till att budgeten inte alls liknar de åtstrammingsbudgetar vi är vana vid från Västeuropa. Man talar om åtstramning men hälsobudgeten slår varje år nya rekord. Man bygger sjukhus och vårdcentraler och ordnar tillsammans med massorganisationerna stora ”folkliga hälsodagar” med massvaccinering och hälsouppläsning.

Antalet studerande är högre än någonsin. Ett exempel är vuxenutbildningen som omfattar

¹⁸ Inst. Hist. Centroam. nr 14 aug 1982.

¹⁹ Inst. Hist. Centroam. nr 14 aug 1982.

209.000 nicaraguaner – på Somozas tid var siffran aldrig högre än 10.000.²⁰ Efter alfabetiseringskampanjen har man fortsatt arbetet med att alfabetisera och ge de första årens skolundervisning i byar och kåkstäder. Ofta är det massorganisationerna själva (ATC, CDS) som ordnar kvällskurser, med viss hjälp från utbildningsministeriet.

Atlantkusten och andra otillgängliga delar av landet integreras genom vägbyggen och genom att telefonnätet byggs ut.

I kåkstäderna har man börjat bygga avlopp samt dra in el och vatten. Men utvecklingen är mycket ojämn och det beror i hög grad på sluminvånarnas egen organisering och egna ansträngningar hur mycket som åstadkoms. När översvämningarna i maj förstörde kåkstäder i norra delen av Managua gjordes kraftansträngningar för att flytta tusentals människor in i nya kåkstäder mitt i Managua. Gymnasister och frivilliga från massorganisationerna hjälpte till att snabbt spika upp husen. Det är fort- farande samma eländiga skjul man bor i – men man har börjat dra in elektricitet och inrättat statliga ”folkbutiker”.

Köpkraft och arbetslöshet

Arbetare har inte fått ökad lön, men det är vanligt att företagen subventionerar måltiderna, betalar bussresan till jobbet och inrättar läkarmottagningar på fabriken.

Men trots allt har inflationen varit högre än löneökningarna och köpkraften har minskat. Och det finns ett klart missnöje med prisstegringarna. En undersökning i tio folkliga kvarter i Managua i februari-mars 1982, visade att kostens näringsmässiga sammansättning egentligen inte försämrats. Men det har varit problem med nötköttsproduktionen ända sedan inbördeskriget, då många nötkreatur nödslaktades och nötköttet har ökat kraftigt i pris. Detta upplevs helt naturligt av de flesta som en klar försämring av kosten.

För att i någon mån kontrollera prisökningarna och tillgången på basvaror bedriver regeringen en politik med distributionskontroll, prisreglering och matsubventioner. Det statliga distributionsföretaget ENABAS-CORCOP köper upp basgrödor till rätt höga priser från bönderna och säljer dem billigt i ”folkbutikerna” ute i bostadsområdena. Även på arbetsplatserna och ute på landsbygden har man inrättat ”folkbutiker”. ENABAS har ökat sin andel av distributionen men kontrollerar fortfarande bara en mindre del av basgrödorna (ca 40% av majs och bönor och 77% av risdistributionen).²¹

Det råder prisstopp på 15 basvaror och ytterligare 50 produkter är prisreglerade. Den som bryter mot prisstoppet bötfälls, men kontrollen är dålig. På de privata marknaderna får man ofta betala högre priser.

Den tidigare nämnda undersökningen visade emellertid också att även om allmänna konsumentprisindex har skjutit i höjden, har basvarorna ökat mycket mindre. Så de fattigaste nicaraguanerna – som dessutom gynnats mer av de sociala förmånerna har inte drabbats lika hårt av inflationen. Dessutom verkar ”nicaraguanen på gatan” vara medveten om att man måste göra en annan väsentlig jämförelse: även om priserna ökat, är inflationen fortfarande lägst i Centralamerika. De skyhöga matpriserna i Costa Rica är ett vanligt samtalsämne i Nicaragua.

Ett annat hot mot masstödet är den stigande arbetslösheten. Vad mer är, arbetslösheten hotar sandinisternas hela projekt för att organisera sin massbas. Mot den bakgrunden förstår man

²⁰ ”Rapport från regeringsjuntan...”

²¹ För undersökningen som utfördes av ”Centrum för undersökningar och studier av jordreformen”, CIERA, samt för beskrivningen av ENABAS, se Inst. Hist. Centroam. nr 15 sep 1982.

varför regeringen prioriterar stora ”nödarbetsprogram” inom byggnadsindustrin och jordbruket. Det innebär bara tillfälliga lösningar men gör det trots allt möjligt att hålla arbetsstyrkan samlad.

Organiseringen stärks

Den sista delen av FSLN:s svar är en fortsättning på de arbete som påbörjades före segern – *att organisera massorna*. På så sätt vill man omvandla det spontana masstödet från upproret till en organiserad klassbas. Och det handlar inte bara om organisering; det gäller också att *skola för en socialistisk samhällsomvandling*.

Det är ju helt klart att massorganiseringen fortgått i rask takt. I sitt tal den 19 juli 1982 sade Daniel Ortega att 500 000 nicaraguaner är medlemmar i olika massorganisationer. Men det mest intressanta är givetvis inte organisationernas nominella styrka utan deras verkliga styrka för att försvara massornas intressen och deras inre liv. Samtidigt är detta också svårt att bedöma som utanförstående iakttagare.

I juli 1979 fanns det bara 138 fackföreningar med 27 000 medlemmar. I mars 1982 hade siffran stigit till 1 182 fackföreningar med 107 130 medlemmar. De flesta av de nya facken organiserade arbetare inom jordbruket. Men även inom industrin var ökningen betydande. De flesta (87%) av fackföreningarna är organiserade enligt arbetsplatsprincipen. Enligt de senaste siffrorna har den sandinistiska fackföreningen CST 88 000 medlemmar av totalt 134 000 fackligt organiserade.²²

ATC har 40 000 medlemmar, vilket trots allt är en rätt liten andel av förbundets målgrupp – 300 000 lantarbetare.

Den fackliga aktiviteten har likaså ökat kraftigt. På statliga företag väger CST:s ord tungt och där arbetar man också för att dra in arbetarna direkt i företagsstyret. Liknande ansträngningar görs av ATC. Men samtidigt påpekar en ATC-representant på vår fråga att arbetarnas deltagande i styret mest blir en illusion så länge arbetarna knappt kan läsa, inte känner till lagar och förordningar eller har teknisk kunskap. Arbetarstyre är med andra ord ett långsiktigt projekt.

På de privata företagen ser facken sin uppgift mer som övervakande och kontrollerande. Och det finns exempel på att fackföreningen regelbundet kontrollerar företagets räkenskapsböcker.

Belysande för fackföreningarnas betydelse som en kollektiv skola för arbetarklassen är att det i ATC och CST som FSLN först fört ut en socialistisk propaganda. Båda fackföreningarna talar idag om socialismen som målet för den nicaraguanska revolutionen.

Fackens dilemma

Så nog har fackföreningarna en ansenlig styrka. Problemet för CST och ATC måste snarare vara: vad ska de använda arbetarnas styrka till? Läget möjliggör inte löneökningar eller produktionsminskningar – de vill säga strejker. Och som lojala sandinistiska fackföreningar förstår ATC och CST att det inte finns något annat alternativ än att satsa på ökad produktion. Men visst leder den linjen till problem. I septembernumret 1982 av CST:s tidning *El Trabajador* framträder dilemmat tydligt. Man skriver där öppet och kritiskt om upprörande fall av vanskötsel på statliga företag; om administratörer som inte jobbar och ändå lyfter höga löner, om administratörer som vägra förhandla med facket och godtyckligt avskedar fackledare. Men slutsatsen i tidningens ledare bli ändå lite platt: ”Visst, vi ska inte acceptera att man trampar på oss, men vi kan inte kräva att administratörer avskedas. Det kan skada produktionen.

²² Inst. Hist. Centroam. nr 12 juni 1982.

Istället ska vi vända oss till administrationen och föreslå diskussioner om hur vi ska lösa problem med råvarubrist, arbetsdisciplin, arbetslöshet och så vidare.”²³

På samma sätt säger ATC att man är medveten om att många jordägare dekapitaliserat sina egendomar och fört ut mycket valuta ur landet. ”Men vi kunde ändå inte kräva att de skulle exproprieras. Andra jordägare skulle ha skrämmts av det och lämnat landet, de också. Och hela jordbruket skulle vi inte klara att ta över.” Så regeringen har försökt med en ”övertalnings”-politik, stimulerat enskilda kapitalister med krediter och så vidare.²⁴

Att föreslå diskussioner – det kanske kan lyckas på statliga företag. Och övertalning – det kanske går till en viss gräns. Problem uppstår när man konfronteras med en medveten borgarklass som använder ekonomiskt sabotage för att destabilisera ekonomin och på sikt störta en misshaglig regering. Då är det en allvarlig hämsko att fackföreningarna inte kan sätta mer makt bakom orden.

Det här dilemmat för fackföreningarna är reellt och kan inte avfärdas med några enkla lösningar. Kanske måste jag påpeka att det inte gör de nicaraguanska fackföreningarna till menlösa organisationer som underordnar sig allt för produktionens skull. Nej, det finns gott om exempel. På att fackföreningarna verkligen använder sin styrka för att övervaka motsträviga kapitalister. Så berättar till exempel *El Trabajador* om Restaurang Shanghai, där arbetarna i mitten av 1982 tog över anläggningarna och krävde att restaurangägarna skulle ställas inför rätta. De avslöjade att han planerade att stänga restaurangen och avskeda arbetarna. Restaurangägaren var dessutom skyldig både arbetarna och staten stora summor. Arbetarna möttes av en omfattande solidaritet och, enligt *El Trabajador*, löstes problemen.

Ojämn kvartersorganisering

De sandinistiska kvarterskommittéerna CDS har 450 000 medlemmar, men samtidigt berättar tidningsuppgifter att de flesta inte betalar medlemsavgift. Det tycks klart att aktiviteten är mycket ojämn från kvarter till kvarter. Den av CDS uppgifter som tycks mobilisera mest nu är den revolutionära vakthållningen. Frivilliga går nattvakt i kvarteren främst för att skydda ekonomiska mål mot kontrarevolutionära attacker. Under november månad 1982 har tiotusentals anslutit sig till nattvakten och det sägs att det finns 150 000 vakter i hela landet.

Samtidigt finns det tecken på stora problem i en del CDS. Den 7 oktober 1982 skrev kommandant Bayardo Arce från FSLN:s nationella ledning ett öppet brev, där han uttryckte oro över ”tecken på att många samordnare feltolkat den revolutionära linjen, som innebär att man försöker vinna stöd hos de grupper som borde vara för revolutionens försvar genom att övertyga dem”. Och han ger exempel på feltolkningar: att CDS-ansvariga bara ger sockerkort till dem som ställer upp på (det frivilliga) arbetet i kvarterskommittén; att CDS-ansvariga använder sina uppdrag för att driva kampanjer mot sina ovänner och ger sina anhöriga företräde vid utdelning av jordlotter; att man använder alltför hårda påtryckningar mot dem som inte anmäler sig till nattvakten.²⁵

Den här mycket allvarliga kritiken nådde ut till alla CDS och diskuterades allmänt. Den är särskilt viktig därför att den innebär en självkritik: de ledande i CDS-kommittéerna är ofta också basmedlemmar i FSLN.

Av de övriga massorganisationerna har AMNLAE 30 000 och Ungsandinisterna 18 000

²³ *El Trabajador*, sept 1982.

²⁴ Intervju med Fernando Cedeño, ATC:s sekr. för internationella studier.

²⁵ Inst. Hist. Centrom. nr 17 nov 1982.

medlemmar. Och milisens antal har uppskattats till ett par hundratusen.

Massorna mobiliseras

Men problem i massorganisationerna och det faktum att FSLN predikar återhållsamhet i kraven, betyder inte att man demobiliserar massorna. Händelserna i Monimbo i augusti 1982 kan tjäna som ett exempel på att Sandinist-fronten bevarat sin förmåga att mobilisera breda massor till revolutionens försvar.

I augusti utvecklades en farlig konfliktsituation i Monimbo, en indianstadsdel i Masaya. Det började med smärre bråk mellan olika ungdomsgrupper i samband med en religiös procession. Vid samma tid började det cirkulera rykten om att FSLN vill avskaffa religionen och angripa de kristna. Den 16 augusti stängdes ett katolskt gymnasium av skolledningen i protest mot ”angreppen på kyrkan” och ”studenter” ockuperade skolan. När den lokale FSLN-sekreteraren lämnade skolan efter förhandlingarna råkade han krocka med sin bil (eventuellt rörde det sig om en arrangerad olycka) och en fotgängare skadades lindrigt.

Några timmar senare drog grupper av demonstranter genom gatorna och spred ut rykten att FSLN dödat en Monimbo-bo. De satte bland annat eld på en CDS-lokal.

Klockan fem samma kväll hade 10 000 människor slutit upp på massorganisationernas uppmaning att protestera mot ockupationen och överfallet på CDS. De besköts inifrån gymnasiet – två personer dödades och sju skadades.

Fyra timmar senare hade 17 000 upprörda Masayabor samlats till ett nytt protestmöte och krävde vapen för att försvara sig. Sandinistledare Tomás Borge manade till lugn. Under tiden utrymde polisen gymnasiet. Redan nästa dag hölls en ny massiv demonstration i Masaya och massorganisationerna tog initiativ till en mobiliseringsvecka.²⁶

Mycket tyder på att Monimbohändelserna var nationellt planerade och innebar en ny fas i kontrarevolutionärerna strategi – det första försöket att ta steget från militära terroraktioner till lokala uppror, där man försöker vinna befolkningens stöd.

Två saker hejdade försöket: den massiva folkliga mobiliseringen och FSLN:s svar. Sandinisterna visade som så många gånger förr sin stora flexibilitet gentemot kyrkan och religionen. De skyndade sig att förklara att de stod fast vid sina tidigare utfästelser om religionsfrihet.

Monimbohändelserna visar också att kontrarevolutionen i sig, hotet utifrån, kan fungera som en enande faktor. Folk kan vara missnöjda med priser och lönestopp, men de har inte glömt hur det var att leva under fyrtio år av diktatur. Ett färskt exempel illustrerar detta: Den 9 december 1982 störtade en militärhelikopter som skulle förflytta befolkningen från området vid honduranska gränsen längre in i landet. 75 miskitobarn dog. Med en dags varsel utlystes en protestdemonstration och den 11 december var Revolutionstorget fyllt av nicaraguaner som demonstrerade till stöd för revolutionen och mot krigshotet.

Facklig och politisk pluralism

Weber diskuterar sandinisternas syn på demokratin i ett längre avsnitt. Idag går det bara att konstatera att krigshotet inte gynnar demokratin. De konstitutionella rättigheterna är upphävda genom dekret om det ”nationella kristillståndet”. Pressen förhandsgranskas. – Men var fungerar de demokratiska rättigheterna fullt ut i krig?

Det är bara att hoppas att situationen i framtiden ska göra det möjligt att fördjupa demokratin

²⁶ Inst. Hist. Centroam. nr 16 okt 1982.

och att auktoritära former då inte ska ha hunnit institutionaliseras.

För trots allt finns det fortfarande en demokrati i Nicaragua. ”Krigstillståndet” innebär inte utgångsförbud, förbud att ordna möten eller godtyckliga massarresteringar. Och presscensuren hindrar inte *La Prensa* från att föra en intensiv kampanj för sin linje – även om tidningen inte öppet attackerar den sandinistiska revolutionen.

Och det finns en facklig och politisk pluralism. Ja, det finns till och med tecken på att FSLN lärt sig hantera problemen med demokratin inom arbetarrörelsen på ett mer korrekt sätt. Ett exempel är enandet av byggnadsfacken. Weber berättar om hur CST försökte ta kontrollen över byggnadsarbetarna med tvångsmedel, men förlorade till förmån för kommunistpartiets CGTI.

Nu håller byggnadsarbetarna på att enas i en nationell fackförening, SNIC. Och den här gången tycks det handla om en verklig eningsprocess. Förslaget har diskuterats fram i både CST och CGTI, med medlemsmöten på olika nivåer. I oktober lade man fram ett gemensamt förslag som åter skulle diskuteras i basen. I november hölls ett konstituerande möte för att bilda SNIC.

Det finns andra, mer oroande tecken när det gäller synen på den politiska pluralismen. I början av 1983 ska statsrådet besluta om ett förslag till ”Lag om politiska partier”.

I förslaget sägs det bland annat att ett politiskt parti för att bli lagligt ska ha följande grundprinciper: demokrati, pluralism, patriotism, ekonomiskt oberoende, antiimperialism, anti-interventionalism, pacifism, antirasism, internationell solidaritet. Det är också partiets skyldighet, inte bara att ”försvara revolutionens mot varje yttre och inre försök att upprätta en regim som förtrycker och utsuger det nicaraguanska folket” – ett helt korrekt villkor – utan också att arbeta för nationell enhet, respektera politiska och sociala erövringar och så vidare.

Det organ som ska kunna tillåta respektive förbjuda politiska partier är enligt förslaget ”De politiska partiernas nationella råd”, CNPP. I CNPP ska det ingå tre representanter som utsetts av regeringsjuntan och en representant för varje politiskt parti. Men hela CNPP har bara rådgivande och informerande funktion – besluten fattas av CNPP:s styrelse med tre JRGN-representanter och två från partierna. Det innebär att regeringsjuntans linje alltid går igenom. Och visst kan man besvära sig över CNPP:s beslut – till regeringsjuntan.

Det här förslaget har gett *La Prensa* möjlighet att ta hem några poäng genom att kritisera förslagets vaghet. Den borgerliga oppositionen känner sig hotad – *La Prensa* tar som exempel lagförslagets förbud mot ”partier som förespråkar återgång till somocismen eller som *förespråkar liknande principer och mål.*” (kursiverat i översättningen – *red.*) Vem avgör vad som liknar somocism? Och vem avgör vad det innebär att verka för nationell enhet – kan man förbjuda en vänstergrupp som förespråkar nationaliseringar? Enligt förslaget ligger uppenbarligen makten att fatta sådana beslut helt hos regeringen.

Bakom förslaget står inte bara FSLN utan också FPR, det block av partier där även borgerliga grupper ingår (FSLN, PSN, PPSC och PLI). Tydligt känner de sig inte hotade av förslaget. Kanske litar de på sandinisternas vilja att behålla den nationella enheten. Men det gör naturligtvis inte förslaget mindre betänkligt. Som Weber påpekar kan det godtycke som idag ser godmodigt ut i morgon byta skepnad.

Modellen Sovjetunionen

Det finns en särskilt oroande faktor när det gäller synen på demokratin. Det är den officiella

propagandans ständiga framhävande av Sovjetunionen som ett modellsamhälle. Den avlidne Leonid Breznev hyllades som den ”store internationalisten och revolutionäre ledaren”. Kanske är det diplomati för att öka stödet från Sovjetunionen och minska beroendet av Väst? Kanske är det ett sätt att påbörja en socialistisk skolning, att visa planekonomins fördelar? I så fall är det ett illa valt exempel som slår tillbaka mot den som använder det. *La Prensa* är inte heller sen att publicera artiklar om förtrycket av oliktankande i Sovjet, om Afghanistan och så vidare. Samtidigt bidrar denna modell (särskilt när den tar sig konkreta uttryck i form av avståndstagande från polska Solidaritet) till att isolera sandinisterna från radikaliserade arbetare i Västeuropa, och deras solidaritet är trots allt i det långa loppet viktigare för den nicaraguanska revolutionens överlevnad än Kremltoppens stöd.

Men allvarligast är kanske att denna modell bidrar till att felskola en hel generation av FSLN-aktivister. FSLN-ledningen är inte stalinister. Nicaragua är inte på väg mot Gulag. Men om alla de som idag skolas till morgondagens ledare lär sig att okritiskt anamma Sovjetunionen som modell, måste det också få konsekvenser i morgondagens Nicaragua.

Avslutande kommentar

Hur har då sammanfattningsvis styrkeförhållandena utvecklats i Nicaragua under det gångna året? Ja, Sandinist fronten tycks ha gjort framsteg när det gäller att bredda och organisera sin sociala bas. Fronten tycks också ha lyckats behålla sitt masstöd trots kris och åtstramning. I det avseendet går det fortfarande att instämma med Weber, när han säger att fronten stärkt sina ställningar inför en kommande konfrontation med borgarklassen.

När kommer då konfrontationen? Det handlar inte om att titta i kristallkulan och spå någon tidpunkt. Det räcker att konstatera, att den nuvarande situationen är så konfliktfylld att den knappast kan vara mycket längre.

Inte därför att alliansen inte längre är nödvändig. Tvärtom, sandinisterna behöver den fortfarande. Kanske behöver de den inte lika mycket av strategiska skäl (massornas medvetenhet) som Weber talar om. Men de behöver fortfarande alliansen för att hålla ekonomin uppe. För sandinisterna finns det ingen bestämd övre tidsgräns för hur länge denna NEP-fas kan vara. De skulle förmodligen tjäna på en långsam övergång, i takt med att de förstärker statssektorn, skaffar sig tekniker, bygger upp en produktionsstruktur som gör dem mindre beroende och så vidare. Om en sådan övergång vore möjlig...

För det är samtidigt så att behovet av alliansen är relativt. Det är troligt att processen kommer att nå en punkt, då alliansen inte längre ger något utbyte (på grund av borgarklassens ekonomiska och politiska bojkott) utan bara innebär eftergifter och risk för passivering av de nicaraguanska massorna, FSLN:s bas. Det blir då avgörande för den nicaraguanska revolutionens utveckling att Sandinistfronten inser att den punkten har nåtts och väljer att bryta med borgarklassen. Hur allvarliga effekterna blir för den nicaraguanska ekonomin kommer i så fall att bero mycket av den internationella solidariteten och av det ekonomiska stödet från arbetarstaterna. Castro-ledningen på Kuba klarade en liknande situation genom massiv hjälp från Sovjetunionen.

FSLN menar att den punkten ännu inte nåtts, och det finns inget skäl att ifrågasätta deras värdering. Däremot är det viktigt att visa att alliansen redan idag ger allt mindre utbyte, delvis på grund av ekonomisk bojkott, men framförallt på grund av den ekonomiska krisen. Trots enhet, trots eftergifter försämras ekonomins läge raskt och fördelarna med alliansen försvinner i motsvarande grad. Det finns all anledning att anta att denna tendensen bara kommer att förstärkas.

Bibliografi

I. Böcker

- Castaneda, Jorge G., *Nicaragua, Contradicciones en la revolución*, Mexico, 1980.
- Gilly, Adolfo, *La Nueva Nicaragua: anti-imperialismo y lucha de clase*, Mexico, 1980.
- Jaques, André, *Nicaragua, la victoire d'un peuple*, Paris, 1980.
- López, Julio, Núñez, Orlando, Chamorro, Fernando och Serres, Pacal, *Le Caída del somocismo y la lucha sandinista en Nicaragua*, Managua, 1980.
- Marquez, Gabriel Garcia m fl, *Los Sandinistas*, Bogotá, 1979.
- Pisani, Francis, *Muchachos - Nicaragua, jornal d'un témoin del Révolution sandiniste*, Paris, 1980.
- Wheelock, Roman Jaime, *Imperialismo y dictadura*, Mexico, 1975.
- Wheelock, Roman Jaime och Carrión. Luis, *Apuntes sobre el desarrollo económico i social de Nicaragua*, Managua, 1980.

II. Artiklar

- Belli, Pedro, "Prolegomeno para una Historia Económica de Nicaragua", i *Revista de Pensamiento Centroamericano*, nummer 146.
- Bensaid, Daniel, "Managua - Petrograd, et retour" i *Critique Communiste* nummer 29 (oktober 1979).
- Bensaid, Daniel och Ollivier, François, "Révolution au Nicaragua!", bilaga till *Rouge* nummer 905, Paris (1980).
- Bourdillat, Nicole, "Nicaragua, la dynastie Somoza i *Problèmes d'Amérique Latine, la documentation Française*, nummer 4517/18 (juni 1979).
- Burbach, Roger, "Nicaragua: the course of the revolution", *Monthly Review*, volym 31, nummer 9 (februari 1980)
- CEPAL, "Nicaragua: repercusiones económicas de los acontecimientos recientes", augusti 1979.
- Debray, Régis, "Nicaragua, une 'moderation' radicale", i *L'espérance au purgatoire*, Paris 1980.
- "Nicaragua, un an de pouvoir sandiniste", i *Problèmes politiques et sociaux* nummer 393, juli 1980.
- Julig, Harald, "Behind the Nicaraguan Revolution", *New Left Review* 117, september-oktober 1979.
- Maltan, Livio, "Une nouvelle étape de la Révolution", *Inprecor* maj 1980.
- Udry, Charles-André, "Nicaragua: la révolution en marche", *Inprecor* nummer 59, september 1979, finns på svenska, "Nicaragua – en revolution på marsch", *Fjärde Internationalen* 3/79.
- "Acquis et contradictions de la révolution", *Inprecor* nummer 72, mars 1980.
- Weber, Henri, "Nicaragua: entre Reagan et Castro", *Politique d'Aujourd'hui* nummer 11-12,

november-december 1980.

Vargas, Oscar-René, ”La Crisis del somocismo y el movimiento obrero nicaraguense”, *Estudios Sociales Centro Americanos*, april 1978.

”Notas sobre el nuevo eje de acumulación capitalista en Centroamérica: El caso de Nicaragua”, *Estudios Sociales Centro Americanos*, april 1979.

”*Nicaragua Economía y Revolución*” (under arbete).

III. Dokument

Minsteria de Planificación, *Programa de reactivación en el beneficio dEl Pueblo*, Managua, januari 1980.

Evaluación del primer trimestre del programa de reactivación en beneficio d*El Pueblo*, maj 1980.

COSEP, *Análisis sobre la ejecución del programa de gobierno de reconstrucción nacional*, november 1981.

Programa de gobierno de reconstrucción nacional, Managua 1979.

Estatutes de los derechos y garantías de los nicaraguenses, Managua, 1979.

MDN, *Ideario político del Movimient Democrático Nicaragüense*, Managua 1980.

IV. Några böcker och artiklar på svenska

Palmgren, Lars, *Gryning – ett reportage från upprorets Centralamerika*, Förlag AB Radikal, 1981.

”Centralamerika – en mörk resa sommaren 1982” *ETC* nummer 1617/82.

Schori, Pierre, *I orkanens öga*, Tiden 1981.

Sundvall, Maria, *Ett ansikte av Nicaragua*, Bokförlaget Röda Rummet 1983.

Udry, Charles-André, [Nicaragua – en revolution på marsch](#), *Fjärde Internationalen* nummer 3/79.

de Vylder, Stefan, *Nicaragua – en landanalys*, SIDA 1980.

Några vanliga förkortningar

AMNLAE, Asociación de las Mujeres Nicaragüenses ”Luisa Amanda Espinoza”, Nicaraguanska kvinnoförbundet ”Luisa Amanda Espinoza”

ANDEN, lärarförbundet

ANC, Acción Nacional Conservadora, Konservativa nationella aktionen

ARE, Asamblea de Reactivación Económica, Ekonomiskt reaktiveringsmöte

ATC, Asociación de los Trabajadores del Campo, Lantarbetarförbundet

CAUS, Central de Acción y Unificación Sindical, Förbundet för facklig enhet och handling

CDC, Comité de Defensa Civil, Civil försvarskommitté

CDS, Comité de Defensa Sandinista, Sandinistisk försvarskommitté CEP, Comité de Educación Popular, Folklig utbildningskommitté CGTI, Central General de Trabajo

Independiente, Allmänna oberoende arbetarförbundet

CONDECA, Consejo de Defensa de Centroamérica, Centralamerikanska försvarsrådet

CORCOP, statligt distributionsföretag för livsmedel

COSEP, Consejo Superior de Empresa Privada, det Högre rådet för privat företagsamhet

CSN, Coordinadora Sindical de Nicaragua, Fackliga samordningskommittén i Nicaragua

CST, Central Sandinista de los Trabajadores, Sandinistiska arbetarförbundet

CTN, Confederación de Trabajadores de Nicaragua, Nicaraguanska arbetarförbundet

CUS, Comité de Unificación Sindical, Kommittén för facklig enande ECLA, Economic Commission for Latin America, FN:s ekonomiska kommission för Latinamerika

ENABAS, Empresa Nacional de Alimentos Básicos, Nationella företaget för baslivsmedel

EPS, Ejército Popular Sandinista, Sandinistiska folkarmén FAO, Frente Amplio de Oposición, Breda oppositionsfronten

FETSALUD, Federación de los Trabajadores de la Salud, Vårdarbetarförbundet

FO, Frente Obrero, Arbetarfronten

Frente Patriótico Nacional, Nationella patriotiska fronten

FSLN, Frente Sandinista de Liberación Nacional, Sandinistfronten för nationell befrielse

GPP, Guerra Popular Prolongada, (tendensen för det) förlängda folkkriget

IDA, International Development Association (en gren av Världsbanken)

INRA, Instituto Nacional de Reforma Agraria, Nationella jordreform-institutet

JGRN, Junta de Gobierno de Reconstrucción Nacional, Regeringsjuntan för nationell återuppbyggnad

MC, Movimiento Constitucionalista, Konstitutionalistiska rörelsen MCCA, Mercado Domún de Centroamérica, Centralamerikanska gemensamma marknaden

MDN, Movimiento Democrático Nicaragüense, Nicaraguanska demokratiska rörelsen

MILPAS, Milicias Populares Antisomocistas, Antisomocistiska folkmiliser

MJ 19, Movimiento de la Juventud 19 de Julio, Ungdomsrörelsen 19 juli

MPU, Movimiento *El Pueblo* Unido, Rörelsen det enade folket

OAS, Organization of American States, de Amerikanska staternas organisation

PCD, Partido Conservador Democrático, Demokratiska konservativa partiet

PCN, Partido Comunista Nicaragüense, Nicaraguanska kommunistpartiet

PLI, Partido Liberal Independiente, Oberoende liberala partiet PLN, Partido Liberal Nacional, Nationella liberala partiet PSC, Partido Social-Cristiano, Socialkristna partiet

PSN, Partido Socialista Nicaragüense, Nicaraguanska socialistpartiet SCAAS, byggnadsarbetarförbundet

TI, Tendencia Insurreccional, Upprorstendensen (terceristerna) TP, Tendencia Proletaria,

Proletära tendensen

UDEL, Unión Democrática de Liberación, Demokratiska befrielseunionen

UPN, Unión de Profesionales Nicaragüenses, Nicaraguanska fria yrkesutövares förbund